

รายงานการวิจัย

เรื่อง

การศึกษาคุณธรรมและจริยธรรมของนักศึกษาในระดับอุดมศึกษาในกรุงเทพมหานคร
และปริมณฑล

**A Study of Virtue and Ethics of Students at the University Level in Bangkok
and its Neighboring Provinces**

โดย

ดร.สิน งามประโคน

พระมหาสี ลักษณ์ญาโณ

ดร.อินตา ศิริวรรณ

สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พ.ศ. ๒๕๕๖

ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ISBN 974-364-505-5

รายงานการวิจัย

เรื่อง

การศึกษาคุณธรรมและจริยธรรมของนักศึกษาในระดับอุดมศึกษาในกรุงเทพมหานคร
และปริมณฑล

**A Study of Virtue and Ethics of Students at the University Level in Bangkok
and its Neighboring Provinces**

โดย

ดร.สิน งามประโคน

พระมหาสี ลักษณ์ญาโณ

ดร.อินตา ศิริวรรณ

สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พ.ศ. ๒๕๕๖

ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ISBN 974-364-505-5

(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

Research Report

A Study of Virtue and Ethics of Students at the University Level in Bangkok and its Neighboring Provinces

by

Dr. Sin Ngamprakhon

PramahaLee Lakanayano

Dr.Inha Siriwan

Buddhist Research Institute of Mahachulalongkornraja vidyalaya University

B.E. 2546

Research Project Supported by Mahachulalongkornrajavidyalaya University

ISBN 974-364-505-5

(Copyright Mahachulalongkornrajavidyalaya University)

ชื่อรายงานการวิจัย: การศึกษาคุณธรรมและจริยธรรมของนักศึกษาในระดับอุดมศึกษาในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล

ผู้วิจัย: ดร.สิน งามประโคน, พระมหาลี ลกขณญาโณ, ดร.อินตา ศิริวรรณ

ส่วนงาน: สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ปีงบประมาณ: 2546

ทุนอุดหนุนการวิจัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

บทคัดย่อ

การศึกษาคุณธรรมและจริยธรรมของนักศึกษาในระดับอุดมศึกษาในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิตนักศึกษาตามการรับรู้ของนิสิตนักศึกษา 2) เพื่อศึกษาคุณธรรม และจริยธรรมของนิสิตนักศึกษาตามการรับรู้ของครูอาจารย์ 3) เพื่อศึกษาแนวทางในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิตนักศึกษา สำหรับการศึกษานี้เป็นการศึกษาเชิงปริมาณ และเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ แบบสอบถามกลุ่มตัวอย่างประกอบด้วย ครู อาจารย์ จำนวน 290 คน และนิสิต นักศึกษา จำนวน 1,675 คน สถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูลได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย (Mean) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และค่า t-test ข้อค้นพบที่ได้จากการศึกษามีดังนี้

ครู อาจารย์และนิสิตนักศึกษามีความคิดเห็นต่อคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิตนักศึกษาในแต่ละด้าน ดังนี้

1) ด้านการพัฒนาตนเองของครู อาจารย์ นิสิตนักศึกษามีความคิดเห็นสอดคล้องกันที่เด่นชัด คือ มีความกตัญญูต่เวทีสำนึกในบุญคุณของผู้อื่นหรือสิ่งอื่น รู้จักเลือกแบบอย่างที่ดีนำไปปฏิบัติในการดำเนินชีวิตและมีระเบียบวินัยในการดำเนินชีวิตโดยสุจริตและรู้จักรับฟังเหตุผลจากผู้อื่นและพร้อมที่จะแก้ไขปรับปรุงตนเอง ในระดับปานกลาง ต่ำกว่าความคิดเห็นของครูอาจารย์ คือ รู้หลักการปฏิบัติ ตนให้ดีในท้องถิ่น ชุมชนและสังคม รู้จักประมาณในการบริโภคและการใช้จ่ายทรัพย์ รู้จักใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์

2) ด้านสังคม ครู อาจารย์ นิสิตนักศึกษามีความคิดเห็นสอดคล้องกันที่เด่นชัด คือ นิสิต นักศึกษาไม่ล่วงละเมิดสิ่งที่รักของหวงแหนของผู้อื่นรวมทั้งสิ่งของและข่มเหงจิตใจลบหลู่เกียรติและวงศ์ตระกูล แสดงไมตรีและความหวังต่อเพื่อนร่วมงานด้วยความเต็มใจ โดยไม่เอาวัดเอาเปรียบ เคารพสิทธิซึ่งกันและกันและเข้าใจในหลักกรรมว่า ทำดีมีผลดี ทำชั่วมีผลชั่ว

3) ด้านคุณลักษณะ การเป็นสมาชิกที่ดีของสังคมของนิสิต นักศึกษาที่เด่นชัด คือ เมื่อเห็นผู้อื่นทำดีประสบความสำเร็จก็พลอยยินดี มีใจเป็นกลาง เข้าใจด้วยเหตุผล และอยากช่วยเหลือผู้อื่นให้พ้นจากความทุกข์

4) ด้านการบำเพ็ญตนสงเคราะห์ช่วยเหลือผู้อื่นของนิสิต นักศึกษาที่เด่นชัด คือ การรู้จักปรับตัวให้เข้ากับคนอื่นได้ และวางตนเสมอต้นเสมอปลาย แนะนำสิ่งที่เป็นประโยชน์ และเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่เสียสละ และรู้จักพูดให้เกิดความเข้าใจดี สมนามสามัคคีต่อกัน

5) ด้านสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิตนักศึกษาที่เด่นชัด คือ นักศึกษาอบอุ่นใจเมื่ออยู่กับครอบครัว และสภาพแวดล้อมทางสังคมเป็นสื่อกลางส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ด้านคุณธรรมและจริยธรรม

ปัญหาและอุปสรรคต่อการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิตนักศึกษาในแต่ละด้าน ดังต่อไปนี้

1) ปัญหาและอุปสรรคของตัวนิสิตนักศึกษาด้านการพัฒนาตนเอง ที่เด่นชัด คือ ปล่อยจิตใจตามกระแสบริโภคนิยม ขาดการควบคุมกาย และจิตใจ และนักศึกษามีค่านิยมไม่เหมาะสมในด้านต่าง ๆ โดยไม่คำนึงถึงฐานะทางเศรษฐกิจ ก่อให้เกิดปัญหาในตนเอง และสังคมมากขึ้น ไม่รู้จักฐานะตนเองในการดำเนินชีวิต

2) ปัญหาและอุปสรรคของตัวนิสิตนักศึกษาด้านสังคมที่เด่นชัด คือ นักศึกษาติดเพื่อน มีพฤติกรรมเลียนแบบซึ่งกันและกัน แม้จะรู้ว่าสิ่งนั้นไม่ถูกต้อง และนักศึกษาสนใจการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจ การเมืองและโลกในปัจจุบัน

3) ปัญหาและอุปสรรคของตัวนิสิตนักศึกษาด้านสภาพแวดล้อมที่เด่นชัด คือ ครู อาจารย์ ยังไม่เป็นที่เลื่อมใสศรัทธาของนักศึกษา นักศึกษาชอบเลียนแบบพฤติกรรมแบบตะวันตก เช่น การแต่งกาย การใช้จ่ายฟุ่มเฟือย เปลี่ยนทรงผม สภาพแวดล้อมทางสังคมและสื่อประเภทต่าง ๆ มอมเมานักศึกษาให้เกิดพฤติกรรมบริโภคอย่างขาดสติ และนักศึกษายังหลงคำโฆษณาชวนเชื่อสิ่งบริโภค และอุปโภคต่าง ๆ ในทางผิด เช่น การโฆษณาทางโทรศัพท์ โดยขาดวิจารณญาณที่ดี

4) ปัญหาและอุปสรรคของตัวนิสิตนักศึกษาด้านการเรียนการสอนที่เด่นชัด คือ การอบรมสั่งสอนและปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมแก่นิสิต นักศึกษา ครู อาจารย์ มีภาระหน้าที่ในการสอนและงานอื่น ๆ มาก จึงไม่มีเวลาเสริมสร้างคุณธรรมและจริยธรรมแก่นิสิตนักศึกษา

5) ปัญหาและอุปสรรคของตัวนิสิตนักศึกษาด้านกลุ่มเพื่อนที่เด่นชัด คือ นักศึกษามักจะเชื่อเพื่อน และช่วยกันปกปิดความลับของเพื่อนในทางที่ไม่ถูกและบางครั้งนักศึกษาชอบทำตามเพื่อนในทางที่ไม่ถูกไม่ควร เช่น การดื่มสุรา สูบบุหรี่ และสารเสพติด เป็นต้น เมื่อพิจารณาโดย

ภาพรวม พบว่า ครู อาจารย์ และนิสิตนักศึกษา มีความคิดเห็นในข้อที่นิสิตนักศึกษาต้องปรับปรุงแก้ไขตนเอง คือ การรู้จักคิดริเริ่มสร้างสรรค์และการตัดสินใจอย่างมีเหตุผล และมีความขยัน ประหยัด และอดทนซึ่งอยู่ในเกณฑ์ต่ำ

แนวทางในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมแก่นิสิต นักศึกษาที่เด่นชัด คือ พ่อแม่ให้การอบรมสั่งสอน ช่วยชี้แนะพฤติกรรมของตนเป็นแบบอย่างที่ดีด้วย กลุ่มเพื่อนมีส่วนช่วยชักจูงใจให้เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่ดี ควรมีการแนะนำต้นแบบที่ดี หรือแบบอย่างที่ดีแก่นิสิตนักศึกษา และควรจัดกิจกรรมให้มีการยกย่องส่งเสริมคนดี และว่ากล่าวตักเตือนให้นิสิตนักศึกษา ปรับปรุงพฤติกรรมที่บกพร่องและการจัดสภาพแวดล้อมสื่อเพื่อส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมในสถานศึกษา

Research Title: A Study of Virtue and Ethnics of the Students at the University Level in Bangkok and it Neighboring Province

Researchers: Dr.Sin Ngamprakhon PramahaLee Lakanayano
Dr.Inha Siriwan

Department: Buddhist Research Institute of Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Fiscal Year: 2546 / 2003

Research Scholarship Sponsor: Mahachulalongkornrajavidyalaya University

ABSTRACT

The Objectives of this study were 1) to study moral virtue and ethics of students by making assessment of knowledge of students 2) to study the moral virtues and ethics of students by evaluating performance of teacher 3) to study the way of moral virtues and ethical development of students. A tool in using for the research was questionnaires and population that consisted of 290 teacher/ lecturers and 1,675 students. The total number of teaching population was 290 and students 1,675. Statistical techniques were used to analyze the collecting data. The statistical techniques were percentile, men, SD, and t-test.

The result of the study found that teachers and students have different attitudes towards virtues and ethics. Each aspect was mentioned below.

1) Students' development was great gratefulness to others display of appreciation and gratitude for any favors, choose the best samples for practice in daily life, respect to the rules and Discipline, and accept the reasons' of others; and using to improve themselves. The students have to know how to practice in community and society. They would know how to communicating with others.

2) In social aspect: the teachers and students had the same attitude (opinion) to non-violation of others; possession goodwill and good-wishes to one's colleagues,

respecting other rights, and understanding the principle of law of action (karma)

(1) In respect to self – development of the Students found that gratefulness to others, Show of appreciation and gratitude to others' favorer, to choose the best examples for practice in daily life, such as, they follow rules and disciplines; accept the reasons of others and willing to improve themselves. They know how to principles to practice in the area community and society, know the moderation in eating, spending, and wealth and to engage time for useful purpose.

(2) Social aspect; the teachers / lecturers and students have right attitude to each other prominently that non-interference and non –violation of other's possessions goodwill and good-wishes to one's colleagues, respect other people's rights and understanding and internationalization of the ethical principle as "you sow so shall you reap".

(3) Regarding the aspect of being a good member of society, Students displayed such healthy feeling as sympathy, rejoicing at others' success, recognition of justice, truth, rationalization and helpfulness.

(4) Regarding social works aspect, students showed their willingness to help others and adjust themselves to others, always show good behavior, generosity and ability to speak in a way that improves understanding and unity among people.

(5) As regards suitable surrounding aspect for cultivating moral virtues and ethics of students showed the quality of warm- heartedness while they lives with a family and social surround- ding, it was media for supporting to learn the knowledge of moral virtues and ethic.

Regarding the problem and obstacles of students were to develop moral virtues and ethics each aspect as follows:-

1) The serious problems and obstacles of students for their development weren't to control their mind and it flow as consumerism. There was no mind and body control .The students had no appreciable values. They never thought of their income. It created problem to them and society. They did not know their financial status.

2) Regarding student's society problems' aspect, it was found that students love friends they are attracted to imitative behavior of others. Although they know that the imitation was not correct. They also did not pay attention to learn the changing in social, economy and political situation of the present world.

3) Regarding prominent surrounding aspect, it is founded that teachers/ lecturers were not good friends of students. The students like to change their behavior by imitation of the west; for examples; dress, spent their lives luxuriously and hair style etc. As regards social surrounding and useless multi media which dominated students' life to have consumer behavior without mindfulness. They believed in propagation of food staffs. In wrong direction, such as, television advertisement and other media without Intelligence (good sense)

4) Studying and teaching of students were non- cultivation of training and moral virtues lecturers/teachers emphasized on the class teaching room or only concerned subjects. Lecturers/ teachers had over load duties not only teaching but there were many works for them. They did not have time cultivate moral virtues and ethics.

5) The problem of students in friend group were: they believe their friends and hiding friend secrecy about wrong way .Some times, students like to follow friends in a wrong way i.e. drinking , smoking and addiction etc.

It can be summarized that lecturers/ teachers and students had opinion that students have to improve their creative thinking, pragmatic decision, making power diligent, saving and patience. These were at their lowest etc.

The methods for ethics and moral virtues development for students clearly were parents' training and Show of teacher's good behavior for them by playing a role model friend groups' influence to persuade them to change their behavior.

They should be in good model or good example to students. The educational institutes should create a healthy atmosphere by providing congenial developmental activity and the lecturers/teachers have to admonish students to improve their bad behavior and create suitable surrounding to develop ethics and moral virtues.

กิตติกรรมประกาศ

ขอกราบขอบพระคุณท่านเจ้าคุณพระสุธีวรญาณ รองอธิการบดีฝ่ายวิชาการ ที่ให้การสนับสนุนและให้กำลังใจในการทำการวิจัยด้วยดีตลอดมา ท่านเจ้าคุณพระเมธีรัตนดิลก อาจารย์คณะพุทธศาสตร์ พระมหาวิเชษฐ์ ปญญาวิชโร อาจารย์คณะครุศาสตร์ ดร.ประยูร แสงใส และพระมหาไสว โชติโก ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ที่ได้สนับสนุนและคอยกระตุ้นเตือนให้การค้นคว้าวิจัยครั้งนี้ดำเนินไปอย่างสม่ำเสมอจนสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

ขอขอบคุณ คณะครูอาจารย์และนิสิตนักศึกษา มหาวิทยาลัยทั้งภาครัฐและเอกชน ที่ได้กรุณาช่วยเหลือคณะผู้วิจัยด้วยการตอบแบบสอบถาม และขอขอบคุณเจ้าหน้าที่สถาบันพุทธศาสตร์และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องที่ได้ให้ความร่วมมือในการทำการวิจัยครั้งนี้เป็นอย่างดี ซึ่งถ้าปราศจากความช่วยเหลือของท่านแล้วงานวิจัยนี้ก็ไม่สามารถดำเนินการให้สำเร็จลุล่วงได้ จึงขอขอบคุณทุกท่านอีกครั้งที่สามารถเอยนามและไม่สามารถเอยนามได้มา ณ โอกาสนี้ด้วย

ดร.สิน งามประโคน และคณะ

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ข
กิตติกรรมประกาศ	ค
สารบัญ	ง
สารบัญตาราง	จ
สารบัญแผนภาพ	ฉ
บทที่ 1 บทนำ	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษาวิจัย	7
1.3 สมมติฐานในการวิจัย	7
1.4 นิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย	7
1.5 ประโยชน์ที่จะได้จากการวิจัยและหน่วยงานที่นำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์	8
บทที่ 2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	9
2.1 ความหมายของคุณธรรมและจริยธรรม	9
2.2 แนวคิดในการพัฒนาคนให้มีคุณธรรมและจริยธรรม	12
2.3 ลักษณะคุณธรรมและจริยธรรมที่ดี	15
2.4 คุณธรรมและจริยธรรมตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (พ.ศ.2545-2549)	31
2.5 คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของคนไทยในอนาคต	33
2.6 บัณฑิตไทยในแนวพระราชดำริ	37
2.7 ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรม	51
2.8 ปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมนิสิตนักศึกษา และแนวทางแก้ไข	56
2.9 แนวทางการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม	57
2.10 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	61

บทที่ 3	วิธีดำเนินการวิจัย	74
3.1	ประชากรในการศึกษาและกลุ่มตัวอย่าง	74
3.2	เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	77
บทที่ 4	ผลการวิจัย	79
ตอนที่ 1	การเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็นของครูอาจารย์	79
ส่วนที่ 1	ข้อมูลทั่วไปของครูอาจารย์ผู้ตอบแบบสอบถาม	79
ส่วนที่ 2	ความคิดเห็นของครูอาจารย์ที่มีต่อคุณธรรมและจริยธรรม ของนิสิตนักศึกษา	84
ส่วนที่ 3	ความคิดเห็นของครูอาจารย์ในด้านคุณธรรมและจริยธรรม ที่พึงประสงค์ของสังคมต่อการพัฒนานิสิตนักศึกษาในภาพรวม	89
ส่วนที่ 4	ความคิดเห็นของครูอาจารย์ที่มีต่อปัญหาและอุปสรรคในการ พัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิตนักศึกษา	90
ส่วนที่ 5	ความคิดเห็นของครูอาจารย์ต่อการจัดกิจกรรมที่จะช่วยกระตุ้น ให้เกิดแนวทางในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนิสิตนักศึกษา	96
ตอนที่ 2	การเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็นของนิสิตนักศึกษา	98
ส่วนที่ 1	ข้อมูลทั่วไปของนิสิตนักศึกษาผู้ตอบแบบสอบถาม	98
ส่วนที่ 2	ความคิดเห็นของนิสิตนักศึกษาเกี่ยวกับคุณธรรมและจริยธรรม ของนิสิตนักศึกษา	109
ส่วนที่ 3	ความคิดเห็นของนิสิตนักศึกษาในด้านคุณลักษณะเกี่ยวกับ คุณธรรมและจริยธรรมที่พึงประสงค์ของสังคมต่อการพัฒนานิสิต นักศึกษาในภาพรวม	114
ส่วนที่ 4	ความคิดเห็นของนิสิตนักศึกษาที่มีต่อปัญหาและอุปสรรค ในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิตนักศึกษา	115
ส่วนที่ 5	ความคิดเห็นของนิสิตนักศึกษาในการจัดกิจกรรมคุณธรรม และจริยธรรมที่จะช่วยกระตุ้นให้เกิดแนวทางในการพัฒนาคุณธรรม และจริยธรรมของนิสิตนักศึกษา	121
ตอนที่ 3	การเปรียบเทียบความคิดเห็นระหว่างครูอาจารย์กับนิสิตนักศึกษา	123

ส่วนที่ 1	การเปรียบเทียบความคิดเห็นระหว่างครูอาจารย์กับนิสิตนักศึกษา ในด้านคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิตนักศึกษาสำหรับการพัฒนา ตนเอง	124
ส่วนที่ 2	การเปรียบเทียบความคิดเห็นระหว่างครูอาจารย์กับนิสิตนักศึกษา เกี่ยวกับคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิตนักศึกษาโดยภาพรวม	130
ส่วนที่ 3	การเปรียบเทียบความคิดเห็นระหว่างครูอาจารย์กับนิสิตนักศึกษา เกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรม ของนิสิตนักศึกษา	132
ส่วนที่ 4	การเปรียบเทียบความคิดเห็นระหว่างอาจารย์กับนิสิตนักศึกษา เกี่ยวกับการจัดกิจกรรมที่จะช่วยกระตุ้นให้เกิดแนวทางในการ พัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิตนักศึกษา	138
บทที่ 5	สรุป อภิปราย และข้อเสนอแนะ	140
5.1	สรุปผลการวิจัย	140
ประเด็นที่ 1	ผลการสรุปความคิดเห็นของครูอาจารย์	142
ส่วนที่ 1	ผลการสรุปข้อมูลทั่วไปของครูอาจารย์	142
ส่วนที่ 2	ผลการสรุปความคิดเห็นของครูอาจารย์เกี่ยวกับคุณธรรม และจริยธรรมของนิสิตนักศึกษา	143
ส่วนที่ 3	ผลการสรุปความคิดเห็นของครูอาจารย์เกี่ยวกับคุณธรรม และจริยธรรมที่พึงประสงค์ของสังคมต่อการพัฒนานิสิตนักศึกษา ในภาพรวม	146
ส่วนที่ 4	ผลการสรุปความคิดเห็นของครูอาจารย์เกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรค ในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิตนักศึกษา	146
ส่วนที่ 5	ผลการสรุปความคิดเห็นของครูอาจารย์เกี่ยวกับแนวทาง ในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิตนักศึกษา	149
ประเด็นที่ 2	ผลการสรุปความคิดเห็นของนิสิตนักศึกษา	150
ส่วนที่ 1	ผลการสรุปข้อมูลทั่วไปของนิสิตนักศึกษา	150
ส่วนที่ 2	ผลการสรุปความคิดเห็นของนิสิตนักศึกษาเกี่ยวกับคุณธรรม และจริยธรรมของนิสิตนักศึกษา	153

ส่วนที่ 3	ผลการสรุปความคิดเห็นของนิสิตนักศึกษาเกี่ยวกับคุณธรรม และจริยธรรมที่พึงประสงค์ต่อการพัฒนานิสิตนักศึกษา ในภาพรวม	156
ส่วนที่ 4	ผลการสรุปความคิดเห็นของนิสิตนักศึกษาเกี่ยวกับปัญหา และอุปสรรคในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรม ของนิสิตนักศึกษา	156
ส่วนที่ 5	ผลการสรุปความคิดเห็นของนิสิตนักศึกษาเกี่ยวกับแนวทาง ในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิตนักศึกษา	159
ประเด็นที่ 3	ผลการสรุปการเปรียบเทียบความคิดเห็นระหว่างครูอาจารย์กับ นิสิตนักศึกษาเกี่ยวกับคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิตนักศึกษา	160
ส่วนที่ 1	ผลการสรุปการเปรียบเทียบความคิดเห็นระหว่างครูอาจารย์กับ นิสิตนักศึกษาเกี่ยวกับคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิตนักศึกษา	160
ส่วนที่ 2	ผลการสรุปการเปรียบเทียบความคิดเห็นระหว่างครูอาจารย์กับ นิสิตนักศึกษาเกี่ยวกับคุณธรรมและจริยธรรมที่พึงประสงค์ ของสังคมต่อการพัฒนานิสิตนักศึกษาในภาพรวม	162
ส่วนที่ 3	ผลการสรุปการเปรียบเทียบความคิดเห็นระหว่างครูอาจารย์กับ นิสิตนักศึกษาเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาคุณธรรม และจริยธรรมของนิสิตนักศึกษา	163
ส่วนที่ 4	ผลการสรุปการเปรียบเทียบความคิดเห็นระหว่างครูอาจารย์กับ นิสิตนักศึกษาเกี่ยวกับแนวทางในการพัฒนาคุณธรรม และจริยธรรมของนิสิตนักศึกษา	165
5.2	อภิปรายผล	166
5.3	ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้	173
5.4	ข้อเสนอแนะเพื่อศึกษาวิจัยต่อไป	174
บรรณานุกรม		175
ภาคผนวก		182
แบบสอบถาม		183
ประวัติผู้วิจัยและคณะ		202

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
3.1 แสดงสถานศึกษาและกรอบการสัมพัทธ์ตัวอย่างที่เป็นครูอาจารย์ ซึ่งครอบคลุมมหาวิทยาลัยในกรุงเทพมหานครและปริมณฑลจำนวน 19 แห่ง ในระดับอุดมศึกษาทั้งสังกัดรัฐบาลและเอกชน	75
3.2 แสดงสถานศึกษาและกรอบการสัมพัทธ์ตัวอย่างที่เป็นนิสิตนักศึกษา ซึ่งครอบคลุมมหาวิทยาลัย ในกรุงเทพมหานครและปริมณฑลจำนวน 19 แห่ง ในระดับอุดมศึกษาทั้งสังกัดรัฐบาลและเอกชน	76
4.1 จำนวนและร้อยละของครู อาจารย์ ผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามข้อมูลทั่วไป	80
4.2 เรียงลำดับความคิดเห็นของครูอาจารย์ที่มีต่อผู้ที่มีส่วนในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมแก่นิสิตนักศึกษาจากมากที่สุดไปหาน้อยที่สุด	83
4.3 ระดับความคิดเห็นด้านคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิตนักศึกษาต่อการพัฒนาตนเอง	84
4.4 ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิตนักศึกษาเกี่ยวกับด้านสังคม	85
4.5 ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิตนักศึกษาในการเป็นสมาชิกที่ดีของสังคม	86
4.6 ระดับความคิดเห็นด้านคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิตนักศึกษาในการบำเพ็ญตนต่อการสงเคราะห์ช่วยเหลือผู้อื่น	87
4.7 ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมที่เอื้อสำหรับการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิตนักศึกษา	88
4.8 ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณธรรมและจริยธรรมโดยภาพรวม	89
4.9 ระดับความคิดเห็นต่อปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิตนักศึกษาด้านชีวิตตนเอง	90
4.10 ระดับความคิดเห็นต่อปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิตนักศึกษาด้านสังคม	91

ตารางที่	หน้า
4.11 ระดับความคิดเห็นต่อปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรม ของนิสิตนักศึกษาด้านสภาพแวดล้อม	92
4.12 ระดับความคิดเห็นต่อปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรม ของนิสิตนักศึกษาด้านการเรียนการสอน	93
4.13 ระดับความคิดเห็นต่อปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรม ของนิสิตนักศึกษาด้านกลุ่มเพื่อน	95
4.14 ระดับความคิดเห็นต่อปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรม ของนิสิตนักศึกษาด้านการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร	96
4.15 ระดับความคิดเห็นต่อการจัดกิจกรรมที่จะช่วยกระตุ้นให้เกิดแนวทางในการพัฒนา คุณธรรมและจริยธรรมของนิสิตนักศึกษา	96
4.16 ข้อมูลทั่วไปของนิสิตนักศึกษาผู้ตอบแบบสอบถาม	99
4.17 บุคคลที่ช่วยทำให้นักศึกษามีแรงจูงใจในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรม ได้มากที่สุดเรียงจากมากไปหาน้อยดังนี้	106
4.18 บุคคลที่ช่วยทำให้ท่านมีแรงจูงใจในการพัฒนาคุณธรรมและ จริยธรรมได้มากที่สุด มีคุณลักษณะสำคัญอย่างไรที่สามารถทำให้ท่านอยากยึดเป็นแบบอย่างเรียงลำดับ ความสำคัญจากมากไปหาน้อย	106
4.19 ขณะที่ท่านกำลังศึกษาอยู่ท่านได้รับการกระตุ้นให้เป็นผู้มีคุณธรรมและจริยธรรม เรียงลำดับความสำคัญจากมากไปหาน้อย	107
4.20 ระดับความคิดเห็นของนิสิตนักศึกษาที่มีต่อครอบครัวของนักศึกษาเองว่ามีลักษณะ เอียงไปในทิศทางใด	108
4.21 ระดับความคิดเห็นของนิสิตนักศึกษาที่มีต่อคุณธรรมและจริยธรรมในการ พัฒนาตนเอง	109
4.22 ระดับความคิดเห็นของนิสิตนักศึกษาที่มีต่อคุณธรรมและจริยธรรมในการ พัฒนาตนด้านสังคม	110
4.23 ระดับความคิดเห็นของนิสิตนักศึกษาที่มีต่อคุณธรรมและจริยธรรมในการ พัฒนาตนด้านการเป็นสมาชิกที่ดีของสังคม	111
4.24 ระดับความคิดเห็นของนิสิต นักศึกษาที่มีต่อคุณธรรมและจริยธรรมในการ พัฒนาตนด้านการบำเพ็ญการสงเคราะห์ช่วยเหลือผู้อื่น	112

ตารางที่	หน้า
4.25 ระดับความคิดเห็นของนิสิต นักศึกษาที่มีต่อคุณธรรมและจริยธรรมในการพัฒนาตนด้านสภาพแวดล้อม	113
4.26 ระดับความคิดเห็นของนิสิต นักศึกษาที่มีต่อคุณธรรมและจริยธรรมโดยภาพรวม	114
4.27 ระดับความคิดเห็นของนิสิต นักศึกษาที่มีต่อปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมด้านชีวิตตนเอง	115
4.28 ระดับความคิดเห็นของนิสิต นักศึกษาที่มีต่อปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมด้านสังคม	116
4.29 ระดับความคิดเห็นของนิสิต นักศึกษาที่มีต่อปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมด้านสภาพแวดล้อม	117
4.30 ระดับความคิดเห็นของนิสิต นักศึกษาที่มีต่อปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมด้านการเรียนการสอน	118
4.31 ระดับความคิดเห็นต่อปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิตนักศึกษาด้านกลุ่มเพื่อน	120
4.32 ระดับความคิดเห็นของนิสิต นักศึกษาที่มีต่อปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมด้านการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร	121
4.33 ระดับความคิดเห็นของนิสิต นักศึกษาที่มีต่อกิจกรรมที่ช่วยกระตุ้นให้เกิดแนวความคิดในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรม	121
4.34 การเปรียบเทียบความคิดเห็นระหว่างครูอาจารย์กับนิสิตนักศึกษาเป็นรายข้อด้านคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิตนักศึกษาสำหรับพัฒนาตนเอง	124
4.35 การเปรียบเทียบความคิดเห็นระหว่างครูอาจารย์กับนิสิตนักศึกษาเป็นรายข้อด้านลักษณะคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิตนักศึกษาสำหรับการพัฒนาในด้านสังคม	126
4.36 การเปรียบเทียบความคิดเห็นระหว่างครูอาจารย์กับนิสิตนักศึกษาเกี่ยวกับคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิตนักศึกษาในด้านคุณลักษณะการเป็นสมาชิกที่ดีของสังคม	127
4.37 การเปรียบเทียบความคิดเห็นระหว่างครูอาจารย์กับนิสิตนักศึกษาในด้านคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิตนักศึกษาในการบำเพ็ญตนต่อการสงเคราะห์ช่วยเหลือผู้อื่น	128

ตารางที่	หน้า
4.38 การเปรียบเทียบความคิดเห็นระหว่างครูอาจารย์กับนิสิตนักศึกษาในด้านลักษณะ คุณธรรมและจริยธรรมที่มีต่อสภาพแวดล้อมที่เอื้อสำหรับการพัฒนาคุณธรรมและ จริยธรรมของนิสิตนักศึกษา	129
4.39 การเปรียบเทียบความคิดเห็นระหว่างครูอาจารย์กับนิสิตนักศึกษาด้านคุณธรรม และจริยธรรมที่พึงประสงค์ของสังคมต่อการพัฒนานิสิตนักศึกษาโดยภาพรวม	130
4.40 การเปรียบเทียบความคิดเห็นระหว่างครูอาจารย์กับนิสิตนักศึกษาเกี่ยวกับ ปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิตนักศึกษา สำหรับชีวิตตนเอง	132
4.41 การเปรียบเทียบความคิดเห็นระหว่างครูอาจารย์กับนิสิตนักศึกษาเกี่ยวกับ ปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิตนักศึกษา ในด้านสังคม	133
4.42 การเปรียบเทียบความคิดเห็นระหว่างครูอาจารย์กับนิสิตนักศึกษาเกี่ยวกับ ปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิตนักศึกษา ในด้านสภาพแวดล้อม	134
4.43 การเปรียบเทียบความคิดเห็นระหว่างครูอาจารย์กับนิสิตนักศึกษาเกี่ยวกับ ปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิตนักศึกษา ในด้านการเรียนการสอน	135
4.44 การเปรียบเทียบความคิดเห็นระหว่างครูอาจารย์กับนิสิตนักศึกษาเกี่ยวกับ ปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิตนักศึกษา ในด้านกลุ่มเพื่อน	136
4.45 การเปรียบเทียบความคิดเห็นระหว่างครูอาจารย์กับนิสิตนักศึกษาเกี่ยวกับ ปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิตนักศึกษา ในด้านการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร	137
4.46 การเปรียบเทียบความคิดเห็นระหว่างครูอาจารย์กับนิสิตนักศึกษาต่อการจัด กิจกรรมที่จะช่วยกระตุ้นให้เกิดแนวทางในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรม ของนิสิตนักศึกษา	138

สารบัญแผนภาพ

แผนภาพที่

หน้า

1 กรอบความคิดของการวิจัย

72

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

วิกฤติการณ์ทางเศรษฐกิจ สังคม ที่ประเทศไทยได้เผชิญอยู่ในขณะนี้ เป็นเหตุให้เกิดผลกระทบต่อดัชนีชี้วัดความเป็นอยู่ของบุคคลและสังคมเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะกลุ่มเยาวชนได้รับอิทธิพลกระแสค่านิยมวัฒนธรรมตะวันตกที่หลงไหลเข้ามาในรูปแบบต่าง ๆ ทั้งนี้มีผลสืบเนื่องมาจากการพัฒนาประเทศที่มุ่งเน้นไปสู่ความทันสมัย ความเจริญเติบโตทางวัตถุและเทคโนโลยี โดยขาดการพัฒนาด้านจิตใจก่อให้เกิดปัญหาบุคคลและสังคมที่ไม่มีคุณธรรมและจริยธรรม บุคคลต่างเห็นแก่ตนเองมากกว่าส่วนรวม

รัฐบาลปัจจุบันจึงได้มีนโยบายอย่างชัดเจนของรัฐมนตรีกระทรวงมหาดไทยในการจัดระเบียบสังคมโดยจะได้นำเอกกกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับสถานบริการต่าง ๆ มาบังคับใช้เข้มงวดกวดขันยิ่งขึ้น ไม่ว่าจะเป็นเรื่องสถานบริการหรือบันเทิง รวมทั้งเรื่องการห้ามขายเครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์ และสารเสพติด เช่น เหล้า เบียร์ บุหรี่ เป็นต้น ผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากการมอมเมาเยาวชนผู้กำลังอยู่ในวัยการศึกษาเล่าเรียนมีมากมายมหาศาลไม่ว่าจะเป็นเรื่องเหล้า บุหรี่ สารเสพติดทุกชนิด ปัญหาเหล่านี้ นำไปสู่การก่ออาชญากรรม สร้างปัญหาแก่สังคมประเทศชาติอีกมากมายโดยผู้ประกอบการเหล่านั้นไม่มีความรู้สึกเลยว่า พวกเขาได้มอมเมาและทำลายเยาวชน นักศึกษาของชาติลงไปทุก ๆ วัน และวันข้างหน้า สังคมของประเทศก็จะอ่อนแอลงและพวกเขาจะไปแข่งขันกับโลกไร้พรมแดนกับนานาชาติได้อย่างไร ซึ่งเป็นเรื่องที่ต้องรีบหาทางแก้ไขและป้องกันปัญหาเยาวชนและสังคมของชาติ เพราะปัญหาเหล่านี้ขัดแย้งกับกระบวนการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมไทยอย่างมาก ดังนั้น วิธีการที่จะพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมแก่นิสิตนักศึกษาให้มีประสิทธิภาพ และได้ผลอย่างเป็นรูปธรรมนั้นจำเป็นต้องศึกษาวิจัยหาแนวทางที่เป็นสายกลางที่สุดเพื่อนำผลการวิจัยมาเป็นแนวทางในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมแก่นิสิตนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาอย่างเป็นรูปธรรมสอดคล้องกับแนวคิดและนโยบาย

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มาตรา 81 บัญญัติไว้ว่า รัฐต้องจัดการศึกษาอบรมสนับสนุนให้เอกชนจัดการศึกษาอบรมให้เกิดความรู้คู่คุณธรรม และ

กล่าวถึงเรื่องการสร้างเสริมความรู้และปลูกฝังจิตสำนึกที่ถูกต้องในระบบการปกครองระบอบประชาธิปไตย กล่าวถึงเรื่องการส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปะและวัฒนธรรมของชาติ ขณะเดียวกัน พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติซึ่งได้ประกาศใช้แล้วตั้งแต่เดือนสิงหาคม พุทธศักราช 2542 มาตรา 6 บัญญัติไว้ว่าการจัดการศึกษาต้องเป็นไป เพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้และคุณธรรมมีจริยธรรม และวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข มาตรา 23 กล่าวถึงการจัดการเรียนการสอนโดยผสมผสานความรู้ด้านต่าง ๆ อย่างได้สัดส่วนสมดุลกัน รวมทั้งปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยมที่ดีงาม และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ไว้ในทุกวิชา¹

จะเห็นว่าจุดมุ่งหมายของพระราชบัญญัติการศึกษานี้กล่าวถึงเรื่องของการพัฒนา มนุษย์ให้สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ตลอดจนความรู้และคุณธรรม มีจริยธรรมและ วัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับคนอื่นได้อย่างมีความสุขนี่คือ จุดมุ่งหมายสำคัญ ที่สุดในการนำเอาคุณธรรมและจริยธรรมมาเป็นหลักใหญ่ในการพัฒนามนุษย์ซึ่งสอดคล้องกับ แผนพัฒนาอาชีพศึกษาระยะที่ 8 (พ.ศ.2540-2549) ของกรมอาชีวศึกษา กระทรวงศึกษาธิการได้ กล่าวไว้ว่า การพัฒนาที่เน้นคนเป็นศูนย์กลางการพัฒนาที่ให้ความสำคัญกับการสร้างศักยภาพและ คุณภาพชีวิตของคนเป็นลำดับแรกไม่ได้พัฒนาให้คนเป็นเพียงปัจจัยการผลิตเท่านั้น

กระทรวงศึกษาธิการมุ่งมั่นที่จะพัฒนาการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เพื่อให้เป็น กลไกในการพัฒนาคน อย่างเหมาะสมทั้งด้าน จิตใจ สังคม สติปัญญา สุขภาพ พลานามัยและ การประกอบอาชีพ เพื่อให้ประชากรในชาติมีนิสัยรักการพัฒนาตนเอง มีหลักศาสนาเป็นครรลอง ชีวิตมีจิตสำนึกในความเป็นไทย ดำรงชีวิตในสังคมได้อย่างสันติสุข มีส่วนร่วมรับผิดชอบการ พัฒนาที่สมดุลและยั่งยืนของธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ชุมชน สังคม ประเทศชาติ ตลอดจน มนุษยชาติในประชาคมโลก²

ในขณะเดียวกัน เป้าหมายหลักของการพัฒนานักศึกษาของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและ สังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545-2549) มีแนวคิดปรัชญาหลัก คือการพัฒนาแบบองค์รวมที่ ยึดคนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนาสามารถพึ่งตนเองได้อย่างการมีภูมิคุ้มกันที่ดี โดยยังคงรักษา เอกลักษณ์ของความเป็นไทย มีการปรับเปลี่ยนกระบวนการคิด ทักษะคิด และกระบวนการทำงาน

¹ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักงานกฤษฎีกา, **พระราชบัญญัติการศึกษา แห่งชาติ พ.ศ.2542**, (กรุงเทพ ฯ), หน้า 5,12.

² กรมอาชีวศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ, **แผนพัฒนาอาชีพศึกษาระยะที่ 8, (2540-2544)**, ของ กรมอาชีวศึกษา, หน้า 11.

โดยยึดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเน้นการสร้าง “ค่านิยมร่วมที่ดี” เพื่อพัฒนาสู่สังคมที่เข้มแข็ง และมีคุณภาพใน 3 ด้าน คือ

1. “สังคมคุณภาพ” ยึดหลักความสมดุล พอดี และพึ่งตนเอง โดยการสร้างคนดี คนเก่ง ที่มีความรับผิดชอบ ถึงพร้อมด้วยคุณธรรม จริยธรรม มีความรับผิดชอบและจิตสำนึกสาธารณะ เป็นสังคมที่มีเสถียรภาพและความยั่งยืนทางเศรษฐกิจ ครอบคลุมมีความอบอุ่นชุมชนเข้มแข็งเมืองน่าอยู่ ระบบการเมืองการปกครองโปร่งใส เป็นประชาธิปไตย มีกระบวนการยุติธรรมเป็นที่พึ่งของประชาชน และมีความเป็นธรรมในสังคมไทย

2. “สังคมแห่งภูมิปัญญาและการเรียนรู้” สร้างโอกาสและพัฒนากระบวนการเรียนรู้ให้คนไทยทุกคน คิดเป็น ทำเป็น สามารถเรียนรู้ที่จะพัฒนาตนเองได้ดีขึ้นอย่างต่อเนื่องเสริมสร้างฐานทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีควบคู่ไปกับการรักษาภูมิปัญญาท้องถิ่น ตลอดจนมีการพัฒนาระบบการเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร และวิทยาการสมัยใหม่

3. “สังคมสมานฉันท์และเอื้ออาทรต่อกัน” เป็นสังคมที่มีการดำรงไว้ซึ่งคุณค่าของเอกลักษณ์และวัฒนธรรมของความเป็นไทยที่เกื้อกูลและพึ่งพากัน รักษาไว้ซึ่งสถาบันครอบครัว พัฒนาเครือข่ายชุมชนให้เข้มแข็ง มีการดูแลช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาสและคนยากจนในสังคม นำไปสู่ความอยู่ดีมีสุขของคนไทย

ชี้ให้เห็นว่า แนวทางการพัฒนาของแผนพัฒนาการศึกษา ระดับอุดมศึกษา ฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545-2549) มุ่งเน้นที่จะพัฒนาอุดมศึกษาทั้งระบบ ให้เป็นสถาบันการศึกษาชั้นสูงที่มีคุณภาพสามารถผลิต และพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ระดับกลางและระดับสูงที่มีคุณภาพทัดเทียมนานาชาติ เป็นแหล่งรวมของผู้ทรงคุณวุฒิ สามารถชี้นำและผลักดันการพัฒนาประเทศให้เป็นประเทศที่มีระบบเศรษฐกิจที่ตั้งอยู่บนฐานของค์ความรู้ (Knowledge Based Economy) มากยิ่งขึ้น โดยอุดมศึกษาจะต้องนำสังคมและชุมชนไปสู่สังคมแห่งภูมิปัญญาและการเรียนรู้ (Knowledge Based Society) ที่บุคคลในชาติให้ความเชื่อถือ ผูกพันและยอมรับว่า บุคคลจำเป็นต้องผ่านกระบวนการศึกษา ฝึกหัด และฝึกอบรมที่มีคุณภาพและประสิทธิภาพ เพื่อมุ่งไปสู่การเรียนรู้ตลอดชีวิต โดยกำหนดวิสัยทัศน์ในการพัฒนาสถาบันอุดมศึกษาลดบัณฑิตที่มีความรู้คู่คุณธรรมมีความเป็นผู้นำ มีจิตสำนึกในการสร้างงานของตนเอง มีความคิดและวิจารณญาณ มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีวินัย มีความรับผิดชอบนำไปสู่การพัฒนาประเทศได้ และการพัฒนาสภาพแวดล้อมของสังคมเพื่อสร้างฐานในกาส่งเสริมการเรียนรู้ และสร้างความรู้เพื่อพัฒนาประเทศ โดยการส่งเสริมและสร้างสรรค์ทุนทางสังคมและวัฒนธรรมบนพื้นฐานของภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย การจำกัด ลด ขจัดปัญหาทางโครงสร้างที่ก่อให้เกิดหรือคงไว้ซึ่งความยากจน และ

การด้อยทั้งโอกาสและศักดิ์ศรีของคนและสังคมไทยการพัฒนาเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาและการพัฒนาประเทศ การจัดระบบทรัพยากรและการลงทุนทางการศึกษา ศาสนา ศิลปและวัฒนธรรม เพื่อพัฒนาคนและสังคมไทย ฯลฯ

จะเห็นได้ว่า วัตถุประสงค์หลักของแผนการศึกษา ฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545-2549) เพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายตามวิสัยทัศน์การพัฒนานักศึกษา จึงได้กำหนดวัตถุประสงค์หลักของแผนการพัฒนานักศึกษาไว้ดังนี้

1. เพื่อสร้างหรือผลิตบัณฑิตให้มีคุณลักษณะ ดังนี้

- 1) มีความรู้ ทักษะ (ด้านวิชาการ วิชาชีพ วิชาชีพชีวิต) และความสามารถระดับสากล เรียนรู้ (ใฝ่รู้) ตลอดชีวิต
- 2) มีคุณธรรม จริยธรรม วินัย ความรับผิดชอบ และความเป็นผู้นำ
- 3) มีสติปัญญา และวิจารณ์ญาณ มีวิธีคิดอย่างเป็นระบบ และสามารถแก้ไขปัญหาได้
- 4) เข้าใจความเป็นจริงของสังคมไทย และสังคมโลก รู้เท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลง การแข่งขันในระดับสากล และสามารถปรับตัวได้อย่างมีความสุข
- 5) ความเป็นประชาธิปไตย
- 6) มีจิตสำนึกและภาคภูมิใจในความเป็นไทย สามารถใช้ภูมิปัญญาไทยในการพัฒนาประเทศ
- 7) ตระหนักในคุณค่าทรัพยากร ศิลปวัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่น
- 8) มีจิตสำนึก และศักยภาพในการสร้างงาน
- 9) มีสุขภาพกายและสุขภาพจิตดี

สรุปวิสัยทัศน์การพัฒนานักศึกษาในแผนพัฒนาการศึกษาระดับอุดมศึกษา ฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545-2549) คือ สถาบันอุดมศึกษาผลิตบัณฑิต ที่มีความรู้คู่คุณธรรม มีสติปัญญา ใฝ่การเรียนรู้ นึกคิดอย่างเป็นระบบ มีจิตสำนึก และศักยภาพในการสร้างงาน บุคลิกภาพดี ความเป็นผู้นำ ยึดมั่นในระบบประชาธิปไตย มีวินัย รับผิดชอบต่อตนเอง และเอื้ออาทรต่อสังคม ตระหนักในคุณค่าทรัพยากร และภูมิปัญญาท้องถิ่น สุขสภาพดี และมีความเป็นสากล

ปัจจุบันสถาบันอุดมศึกษาของรัฐและเอกชนได้มุ่งเน้นการผลิตบัณฑิต เพื่อออกไปรับใช้สังคมและประเทศชาติ ทั้งด้านปริมาณและคุณภาพทางวิชาการมาอย่างต่อเนื่อง แต่ผลสะท้อนจากกลุ่มผู้ใช้นักศึกษาวิชาต่าง ๆ พบว่า คุณภาพบัณฑิตโดยรวมยังจะต้องเร่งแก้ไขและพัฒนา ทั้งในด้านความรู้ ทักษะ จริยธรรมแลคุณธรรมเพิ่มมากขึ้น

ทั้งนี้ สืบเนื่องจกกระแสความเจริญก้าวหน้าของเทคโนโลยีสารสนเทศและวิทยาการคอมพิวเตอร์เข้ามามีบทบาทในสังคมทุกด้าน การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างเศรษฐกิจของประเทศจากภาคเกษตรกรรมสู่ภาคบริการและอุตสาหกรรม ส่งผลให้พฤติกรรมของคนในสังคมเปลี่ยนแปลงไปจากสังคมชนบทสู่สังคมเมือง จากครอบครัวขยายสู่ครอบครัวเดี่ยว จากการใช้ชีวิตใกล้ชิดวัดเป็นไกลวัด จากธรรมเนียมเป็นวัดถุนิยมและบริโภคนิยม โครงสร้างประชากรที่มีประชากรวัยเด็กลดลง ประชากรวัยแรงงานและผู้สูงอายุมีเพิ่มขึ้น มีการแพร่ระบาดของอบายมุข สารเสพติด โรคเอดส์ การหลั่งไหลของวัฒนธรรมต่างชาติที่ไม่เหมาะสมกับวิถีชีวิตไทย สถานการณ์ดังกล่าวล้วนก่อให้เกิดผลกระทบต่อวิถีชีวิตของคนและสังคมไทยอย่างรวดเร็ว ทำให้วัฒนธรรมที่ดีงามของชาติถูกละเลย ครอบครัวขาดความอบอุ่น ชุมชนขาดความเข้มแข็งและสังคมมีปัญหา ดังนั้น กระบวนการจัดการศึกษาเป็นวิธีการที่สำคัญในการปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมแก่นักศึกษา ซึ่งก็สอดคล้องกับแนวคิดการกำหนดคุณลักษณะนิสิต นักศึกษา ที่พึงประสงค์ของกระทรวงศึกษาธิการ ที่กล่าวว่า การจัดการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการได้ดำเนินงานตามนโยบายของรัฐบาล และตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติ โดยการกำหนดเป็นแผนพัฒนาการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระยะที่ 8 (พ.ศ. 2540-2544) ของกระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งภารกิจที่สำคัญยิ่งของกระทรวงศึกษาธิการ คือ การพัฒนาคน ประกอบกับการที่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 ได้เน้นคนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา จุดเริ่มต้นที่สำคัญยิ่งที่จะนำไปสู่การกำหนด ทิศทาง การพัฒนาการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม คือ คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของคนไทย โดยจะต้องเอื้อ และสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลง และแนวทางการพัฒนาประเทศในอนาคต คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของคนไทยในอนาคตในด้านจิตใจและสังคม คือ มีวินัย มีความซื่อสัตย์ สุจริต ขยันอดทน มีจริยธรรม มีคุณธรรม มีความเป็นประชาธิปไตย มีความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม ร่วมในกระบวนการพัฒนา มีความเป็นไทยร่วมอนุรักษ์ และพัฒนาวัฒนธรรมไทย รวมทั้งทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม¹ ในขณะเดียวกัน การศึกษาหน้าที่พัฒนาคนอย่างบูรณาการนำชีวิตสู่อิสรภาพที่สมบูรณ์ทั้ง 3 ด้าน คือ ด้านพฤติกรรม ด้านจิตใจ และด้านปัญญา² และมีผู้กล่าวว่า คนรุ่นใหม่ของสังคมไทยในอนาคตจะมีลักษณะอย่างไรน่าจะมีกรอบใหญ่ที่ควรพิจารณา

¹ทบวงมหาวิทยาลัย: **การจัดกิจกรรมนิสิต/นักศึกษาเพื่อพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมสำหรับบัณฑิตอุดมคติไทย**, สำนักมาตรฐานอุดมศึกษา ทบวงมหาวิทยาลัย, (กรุงเทพฯ: 2543), หน้า 10 .

² พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต), **การศึกษาอารยธรรมที่ยั่งยืน**, (กรุงเทพฯ ฯ: สหธรรมิก, 2539) หน้า 117.

อยู่อย่างน้อย 3 ประการ คือ คุณลักษณะที่สัมพันธ์กับตัวเอง คุณลักษณะที่สัมพันธ์กับสังคม และคุณลักษณะที่สัมพันธ์กับโลกส่วนรวม¹

การพัฒนาจริยธรรมสำหรับเยาวชน รุ่นใหม่นั้นควรเน้นพัฒนาคุณธรรม 3 ข้อ คือ ตัณหา ความอยากได้สิ่งบำรุง บำเรอปรนเปรอตน ควบคู่กับ คำว่า ฉันทะมาแทน เพื่อเปลี่ยนความอยากที่ไม่ถูกต้องมาเป็นความอยากที่ถูกต้อง ชอบธรรม อยากทำให้ดีงาม อยากให้คนทั้งหลายได้รู้จักเข้าใจสิ่งที่ ดีงามมีคุณค่าได้รับประโยชน์ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง อยากให้งานที่ทำอยู่สำเร็จผลอย่างดีที่สุดสมบูรณ์ที่สุด เรียกว่า ง่าย ๆ ว่า อยากสร้างสรรค์ สร้างนิสัยใฝ่รู้ใฝ่คิดของนักศึกษา คือ ปลุกฉันทะขึ้นมาให้ได้ แล้วมาช่วยเสริมกันกับธรรมที่เข้าแทนที่ มานะ ถือตนเป็นสำคัญ มาเป็นทมะ แปลว่า การฝึกฝนปรับปรุงตน เพื่อศึกษาเรียนรู้ เรียกว่า ฝึกนิสัยการเรียนรู้เป็นลักษณะของนักศึกษา คือ มองทุกอย่างให้เป็นการเรียนรู้ทั้งหมด โดยมองในแง่ที่จะเลือกเอามาใช้ เอามาทำให้เป็นประโยชน์ในการแก้ไขปรับปรุงตัวเขาเอง และอีกข้อหนึ่ง คือ ทิฐิ ความยึดติดในความคิดเห็น ในทฤษฎี หลักธรรมที่เป็นตัวแก้ของทิฐิ คือ สัจจานุวัตร คือ คุ่มครองสัจธรรมหรือ รักษาความจริง²

กล่าวได้ว่า การพัฒนาจริยธรรมและคุณธรรมสำหรับนิสิต นักศึกษา ต้องกระตุ้นให้พวกเขาเกิดการเรียนรู้เท่าทันภาวะการณ์เปลี่ยนแปลงของเศรษฐกิจ และสังคมที่มีผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของประชาชน ทั้งในชนบทมากขึ้นเป็นลำดับ ซึ่งจะทำให้การพัฒนาประเทศมีปัญหาด้วยเหตุนี้ การพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมของนักศึกษา จึงมีความจำเป็นที่จะปรับแนวคิดและกระบวนการเรียนรู้แก่นิสิต นักศึกษาผู้ซึ่งเป็นพลังสำคัญของชาติ สอดคล้องแนวคิดการปฏิรูประบบการศึกษาเพื่อสังคมไทยให้เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ โดยให้คนไทยทุกคนได้รับโอกาสเท่าเทียมกันในการที่จะเรียนรู้และฝึกอบรมได้ตลอดชีวิต มีปัญญาเป็นทุนไว้สร้างงานและสร้างรายได้และนำประเทศให้รอดพ้นจากวิกฤติเศรษฐกิจและสังคม

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาคุณธรรมและจริยธรรมของนักศึกษาในระดับอุดมศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร และปริมณฑล เพื่อนำแนวคิดมาปรับเปลี่ยนกระบวนการเรียนรู้ของนักศึกษาให้สอดคล้องกับบริบทของสังคมไทย วัฒนธรรม วิถีชีวิตและสภาพแวดล้อมในการพัฒนานักศึกษาให้มีความรู้ความสามารถควบคู่กับคุณธรรมและจริยธรรมที่ดีเพื่อความมั่นคงของประเทศชาติต่อไป

¹ ไพฑูรย์ สินลารัตน์, การพัฒนาการจัดการศึกษาทั่วไปในสถาบันเอกชน, รายการสัมมนา, (23 เมษายน 2540), หน้า 76.

² พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), จริยธรรมสำหรับคนรุ่นใหม่, (กรุงเทพฯ : สหธรรมิก, 2543), หน้า 35.

1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษาวิจัย

- 1.2.1 เพื่อศึกษาคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิต นักศึกษา ตามการรับรู้ของนิสิต นักศึกษา
- 1.2.2 เพื่อศึกษาคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิต นักศึกษา ตามการรับรู้ของอาจารย์
- 1.2.3 เพื่อศึกษาแนวทางในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมแก่นิสิต นักศึกษา

1.3 สมมติฐานในการวิจัย

- 1.3.1 อาจารย์ในระดับอุดมศึกษา มีความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณธรรมและจริยธรรมของ นิสิตนักศึกษาไม่แตกต่างกัน
- 1.3.2 อาจารย์ในระดับอุดมศึกษา และผู้ประกอบการทั้งหลายมีความคิดเห็น เกี่ยวกับคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิตนักศึกษาไม่แตกต่างกัน

1.4 นิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย

- 1.4.1 คุณธรรม หมายถึง ความดีงามของนิสิต นักศึกษาที่พึงปรารถนา ทั้งด้าน ส่วนตัว ด้านสังคม ด้านอารมณ์ ด้านจิตใจและด้านปัญญา ที่ศึกษาอยู่ในสถาบันอุดมศึกษาทั้ง ของรัฐบาลและเอกชนในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล
- 1.4.2 จริยธรรม หมายถึง ความดีงามของนิสิต นักศึกษาที่พึงปรารถนา ทั้งทางกาย และจิตใจ ทั้งด้านส่วนตัว ด้านสังคม ด้านอารมณ์ ด้านจิตและด้านปัญญา ที่ศึกษาอยู่ใน สถาบันอุดมศึกษาทั้งของรัฐบาลและเอกชนในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล
- 1.4.3 อาจารย์ หมายถึง ครู อาจารย์ ผู้ที่สอนอยู่ในสถาบันอุดมศึกษาทั้งของรัฐบาล และเอกชนในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล
- 1.4.4 ผู้ประกอบการ หมายถึง ผู้จัดการ รองผู้จัดการ หัวหน้าแผนก/ฝ่าย พนักงาน เจ้าหน้าที่ของหน่วยงาน บริษัท ห้างร้านทั้งของรัฐและเอกชน
- 1.4.5 ผู้เกี่ยวข้องด้านเยาวชน หมายถึง หน่วยงาน มูลนิธิ ที่มีส่วนอบรมสั่งสอน ดูแล ปกป้องคุ้มครองสิทธิของเด็กและเยาวชนด้านคุณธรรมและจริยธรรม

1.5 ประโยชน์ที่จะได้จากการวิจัยและหน่วยงานที่นำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1.5.1 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

- 1) ได้ข้อมูลเกี่ยวกับหลักคุณธรรมและจริยธรรมที่พึงประสงค์ของสังคมต่อการพัฒนานิสิต นักศึกษา
- 2) ได้ทราบข้อมูลความรู้พื้นฐานการปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมแก่นิสิต นักศึกษา
- 3) ได้ทราบปัญหาที่เป็นผลกระทบต่อการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมแก่นิสิต นักศึกษา
- 4) ได้ทราบแนวทางในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมแก่นิสิต นักศึกษาที่ถูกต้อง
- 5) ได้รูปแบบการปฏิรูปกระบวนการเรียนการสอนคุณธรรมและจริยธรรม ของอาจารย์สถาบันอุดมศึกษาทั่วประเทศ

1.5.2 หน่วยงานที่นำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

- 1) กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงวัฒนธรรม และทบวงมหาวิทยาลัย เพื่อกำหนดนโยบายและแผนในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมแก่นักเรียนและนักศึกษา
- 2) มหาวิทยาลัย และสถาบันราชภัฏ สถานศึกษาทั้งภาครัฐและเอกชน ได้ข้อมูลไปปรับปรุงปรัชญาการจัดการศึกษา คือ พัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมแก่นักศึกษา
- 3) ครู อาจารย์ ได้ข้อมูลไปปรับปรุงการเรียนการสอน เพื่อพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมแก่นักศึกษา
- 4) สถาบันสงฆ์ ได้ข้อมูล เพื่อนำไปช่วยฝึกอบรมคุณธรรมและจริยธรรมแก่นักเรียนและนักศึกษา
- 5) ผู้ปกครองของนักเรียน และนักศึกษาได้ข้อมูลในการฝึกอบรมเลี้ยงดูลูกให้มีความอบอุ่นทั้งกายและจิตใจ

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องของผู้วิจัยได้แบ่งหลักการ ทฤษฎี แนวความคิด และวรรณกรรมงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในการศึกษาดังต่อไปนี้

1. ความหมายของคุณธรรมและจริยธรรม
2. แนวคิดในการพัฒนาคนให้มีคุณธรรมและจริยธรรม
3. ลักษณะคุณธรรมและจริยธรรมที่ดี
4. คุณธรรมและจริยธรรมตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545-2549)
5. คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของคนไทยในอนาคต
6. บัณฑิตไทยในแนวพระราชดำริ
7. ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรม
8. ปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรม นิสิตนักศึกษาและแนวทางการแก้ไข
9. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 ความหมายของคุณธรรมและจริยธรรม

คุณธรรมตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2530 หมายถึงสภาพคุณงามความดี ซึ่งสอดคล้องในพจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์ พ.ศ. 2523 ได้ให้ความหมายของคุณธรรมว่า “ธรรมะที่เป็นคุณความดีงามสภาพที่เกื้อกูล”¹ และ “คุณธรรมหมายถึงความจริงใจ ความถูกต้อง ความดีงาม ความเป็นไปตามเหตุผล และกฎกติกาเป็นเกณฑ์การตัดสิน”² และมีผู้กล่าวว่า “คุณธรรม คือ คุณลักษณะ หรือสภาวะภายในจิตใจของมนุษย์ที่เป็นไปในทาง

¹ พระธรรมปิฎก (ป .อ. ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์, (2546) หน้า 28.

² พระธรรมปิฎก (ป .อ. ปยุตฺโต), ธรรมกับไทย ในสถานการณ์ปัจจุบัน, (2542) หน้า 27.

ถูกต้อง ดีงามซึ่งเป็นภาวะนามอยู่ในจิตใจ¹ “คุณธรรม หมายถึง กฎของความดีงามทั้งกายและใจ เพื่อในจิตใจพัฒนาตนเองและสังคม ซึ่งคุณธรรมที่เกิดขึ้นในจิตใจนั้นเกิดจากการฝึกอบรม

คุณธรรม คือ หลักธรรมจริยาที่สร้างความรู้สึกรับผิดชอบชั่วดีในทางศีลธรรม มีคุณงามความดีภายในจิตใจอยู่ในขั้นสมบูรณ์จนเต็มเปี่ยมไปด้วยความสุขความยินดี การกระทำที่ดีย่อมมีผลิตผลของความดี คือ ความชื่นชมยกย่องในขณะที่การกระทำชั่วย่อมนำความเจ็บปวดมาให้ การเป็นผู้มีคุณธรรม คือ การปฏิบัติตนอยู่ในกรอบที่ดีงามความเข้าใจเรื่องการทำดีมีคุณธรรมเป็นกฎเกณฑ์สากลที่ตรงกัน เช่น การไม่ฆ่าสัตว์ ไม่เบียดเบียน ไม่ลักขโมย ไม่ประพฤติผิดในกาม เป็นต้น สภาพการณ์ของการกระทำที่ดี คือ ความเหมาะสม ความควรต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นสามารถตัดสินใจแก้ไขปัญหได้อย่างเหมาะสมด้วยหลักจริยธรรมที่สามารถจำแนกความถูกต้อง สามารถสั่งสอนอบรมให้ปฏิบัติตามมาตรฐานของพฤติกรรมที่ถูกต้อง มีสติสัมปชัญญะรับผิดชอบชั่วดีตามทำนองคลองธรรม มีจิตใจลักษณะนิสัยและความตั้งใจหรือเจตนาที่ดีงาม²

จริยธรรม หมายถึง ธรรมที่เป็นข้อประพฤติ ศีลธรรม กฎศีลธรรม³ สอดคล้องกับคำว่า “จริยธรรม” ว่าเป็นคำสมาสระหว่างคำว่า จริยหรือจริยา กับคำว่า ธรรม ดังนี้ คือ จริย หรือ จรรยา หมายถึง ความประพฤติ หรือกิจที่ควรประพฤติ ส่วนคำว่า ธรรม หมายถึง คุณความดี ความถูกต้องตามกฎธรรมชาติที่เป็นความจริง เมื่อนำคำว่า ความดี ความถูกต้อง และความจริง ของการประพฤติปฏิบัติของแต่ละบุคคลก็ไปสอดคล้องกับ จริยธรรม หมายถึง “ความประพฤติอันพึงปฏิบัติต่อตนเอง ต่อผู้อื่นและสังคม ทั้งนี้เพื่อก่อให้เกิดความเจริญรุ่งเรือง เกษมสุขขึ้นในสังคม

จริยธรรม โดยฝึกตามหลักความจริงของพระพุทธศาสนา โดยได้แยกคำออกเป็น จริยะ และ ธรรม ซึ่งจริยะ เป็นคำกลาง ๆ แปลว่า การดำเนินชีวิตมาจากคำว่า จร (จะระ) แปลว่า เทียวไปหรือเดินทางแล้วมาทำตามไวยากรณ์ให้เปลี่ยนจากตัวกริยาเป็นนามก็เติมตัว อี กับ ยะ เข้าไป (จะ+อี+ณย) จร ก็เป็นจริยะ ก็คือ การเดินทางซึ่งเป็นศัพท์ทางรูปธรรม คือ การเดินทางข้างนอกทางกาย เมื่อเราเอามาใช้กับด้านชีวิตจิตใจ จึงหมายถึง การเกินทางของชีวิต หรือการดำเนินชีวิต ส่วนคำว่า ธรรม มีความหมายกว้าง ๆ ครอบคลุมทั้งหมดทั้งในระดับศีล สมาธิ และปัญญา

¹ ทิศนา แหม่มณี, การพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยม : จากทฤษฎีสู่การปฏิบัติ, (2542), หน้า 2.

² ประภาศรี สีหอำไพ, พื้นฐานการศึกษาทางศาสนาและจริยธรรม, (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2540), หน้า 21.

³ พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน, (อักษรเจริญทัศน์ อจท. 2525), หน้า 216.

รวมความแล้วจริยธรรมในทางพุทธศาสนา หมายถึง พรหมจริยะ ซึ่งเป็นการดำเนินชีวิตที่ประเสริฐ (พรหม แปลว่า ประเสริฐ) ซึ่งก็คือ มรรคมีองค์ 8 ในอริยสัจ 4 นั่นเอง¹

จริยธรรม หมายถึง หลักความประพฤติที่อบรมกิริยาและปลูกฝังลักษณะนิสัย ให้อยู่ในครรลองของคุณธรรมหรือศีลธรรม คุณค่าทางจริยธรรมชี้ให้เห็นความเจริญงอกงามในการดำรงชีวิตอย่างมีระเบียบแบบแผนตามวัฒนธรรมของบุคคลที่มีลักษณะทางจิตใจที่ดีงาม อยู่ในสภาพแวดล้อมที่โน้มนำให้บุคคลมุ่งกระทำความดี ละเว้นความชั่ว มีแนวทางความประพฤติอยู่ในเรื่องของความดี ความถูกต้อง ความที่ควร ในการปฏิบัติตนเพื่ออยู่ในสังคมได้อย่างสงบเรียบร้อย และเป็นประโยชน์ต่อผู้อื่น มีคุณธรรมและเมโนธรรมที่จะสร้างความสัมพันธ์อันดี โดยมีสำนึกที่จะใช้สิทธิและหน้าที่ของตนตามค่านิยมที่พึงประสงค์²

จากความหมายต่าง ๆ ข้างต้นเกี่ยวกับ คุณธรรมและจริยธรรม สอดคล้องกัน ระหว่าง คำว่า คุณธรรมกับจริยธรรมมีความหมายแตกต่างกัน แต่พบว่าคุณธรรมและจริยธรรมมักจะทำให้ปนกันในความหมายที่คล้ายกัน ซึ่งความจริงคำว่า จริยธรรมจะมีความหมายไปในลักษณะของรูปธรรม คือการประพฤติ ปฏิบัติ³ จริยธรรม หมายถึง “การดำเนินชีวิต ความเป็นอยู่การยังชีวิตให้ เป็นไป การครองชีพการใช้ชีวิต การเลื่อนไหวของชีวิตทุกแง่ทุกด้านทุกระดับทั้งทางกาย ทางวาจา ทางใจ ทั้งด้านส่วนตัว ด้านสังคม ด้านอารมณ์ ด้านจิตใจ ด้านปัญญา ส่วนคุณธรรม มีความหมายในทางนามธรรม คือ เป็นสภาพหรือสภาวะของคุณงามความดีที่อยู่ในจิตใจมนุษย์”⁴ และมีผู้กล่าวว่า คุณธรรม เป็นการกระทำความดี เนติธรรม เป็นการกระทำความดีที่ต้องตามกฎหมาย กฎระเบียบ และธรรมเนียมประเพณี และ คุณธรรมและจริยธรรม คือ “หลักความประพฤติ ที่มีการฝึกอบรมให้เป็นความประพฤติของพลเมืองดี โดยเน้นที่ร้ายบุคคลเท่ากับที่ตระหนักถึงผลทางสังคมที่จะดำรงรูปแบบของสังคมนั้น ดังนั้นหลักจริยธรรมจึงไม่มีใครคนใดคนหนึ่งผูกขาดการตัดสิน ไม่ใช่เรื่องเหนือธรรมชาติ ไม่สร้างรูปแบบเฉพาะภูมิภาคหรือวิถีชีวิตเพียง

¹ พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), การศึกษาเพื่ออารยธรรมที่ยั่งยืน, (กรุงเทพฯ : สหธรรมิก, 2540), หน้า 109.

² ประภาศรี สีหอำไพ, พื้นฐานการศึกษาทางศาสนาและจริยธรรม, (2540), หน้า 17.

³ สุวิมล ว่องวานิช และ นงลักษณ์ วิรัชชัย, ปัจจัยและกระบวนการที่เอื้อต่อการพัฒนาคุณธรรมระดับบุคคลเพื่อมุ่งความสำเร็จของส่วนรวมของนักศึกษามหาวิทยาลัย: การศึกษาเชิงปริมาณและคุณภาพ, (กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2543), หน้า 13.

⁴ พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), จริยธรรมสำหรับคนรุ่นใหม่, (2543), หน้า 11.

อย่างใดอย่างหนึ่ง การแปลความหมายคุณธรรม ในชีวิตสังคม ซึ่งเต็มไปด้วยการเร่งรัดหน้าที่จะสร้างลักษณะนิสัยของบุคคล โดยเน้นความสำคัญในด้านจิตวิทยาในการจัดจรรยาศึกษา”¹

กล่าวได้ว่า คุณธรรมและจริยธรรม คือ มาตรฐานทางสังคม หรือ กฎเกณฑ์ สำหรับการประพฤติปฏิบัติ ที่ถูกต้องเหมาะสมสอดคล้องประเพณีวัฒนธรรม ศีลธรรม และวิถีชีวิตของตนเอง สังคม และสภาพแวดล้อม

2.2 แนวคิดในการพัฒนาคนให้มีคุณธรรมและจริยธรรม

จุดมุ่งหมายของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 ได้กำหนดแนวคิดของการปฏิรูประบบการศึกษาของไทยให้มีคุณภาพที่ดีโดยมุ่งเน้นพัฒนาศักยภาพของไทยให้มีคุณธรรมสูงขึ้น เพราะปัจจัยสำคัญที่สุดในการพัฒนาประเทศก็คือ การพัฒนาคน เมื่อพัฒนาคนแล้ว การพัฒนาด้านต่าง ๆ ก็จะเจริญตามอย่างไม่ยากนัก สังคมสงบสุข ประเทศชาติเจริญรุ่งเรือง ดังนั้นจึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องพัฒนาคน สอดคล้องกับแนวคิดของ ดร.เบทเตน ว่าคนที่ได้รับการพัฒนาแล้วมีลักษณะที่ดี 5 ประการ คือ²

1. เป็นคนที่รู้จักใช้ความคิดอย่างมีจุดหมายปลายทางมากกว่า
2. เป็นคนที่สามารถคาดการณ์ข้างหน้าได้มากกว่า
3. เป็นคนที่สามารถดำเนินกิจการที่ยุ่ยากสลับซับซ้อนได้มากกว่า
4. เป็นคนที่มีความยินดีที่จะรับฟังและพยายามทำความเข้าใจความคิด ความเห็น และความสนใจของผู้อื่นได้มากกว่า
5. เป็นคนที่มีความซื่อสัตย์ในการติดต่อสัมพันธ์กับผู้อื่น เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ของตน (สังคมของตน) ซึ่งคนที่จะมีคุณลักษณะ 5 ประการดังกล่าว น่าจะต้องเป็นคนที่มีความรู้จักรู้จักหน้าที่ มีระเบียบวินัย มีความรับผิดชอบ ซื่อสัตย์ และมีความมุ่งมั่น ตลอดจนมีพละนาถมัสมบูรณ เพราะจิตที่ดีย่อมอยู่ในร่างกายที่ดี

การผลิตบัณฑิตที่มีคุณภาพ เป็นเป้าหมายสำคัญของการจัดการศึกษาในระดับอุดมศึกษา เพราะเป็นการตระหนักโดยทั่วไปว่า เยาวชนผู้เป็นนิสิต/นักศึกษา ซึ่งจะพัฒนาเป็นบัณฑิต เป็นความหวังและพลังในการสืบทอดและสร้างสรรค์สังคมที่มีคุณภาพย่อมจะเป็น

¹John Dewey, *Moral Principles in Education*, (London: Feffer & Simons.Inc., Copyright, 1975), p. 46-58.

² ทบวงมหาวิทยาลัย, *การจัดกิจกรรมนิสิต/นักศึกษาเพื่อพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมสำหรับบัณฑิตอุดมคติไทย*, 2543, หน้า 44-50.

หลักประกันความเจริญก้าวหน้า ความมั่นคงของสังคมและประเทศชาติ สถาบันอุดมศึกษาจึงมีภารกิจหลักที่จะต้องมีความพร้อมในการพัฒนานิสิต/นักศึกษาอย่างมีระบบ นิสิต/นักศึกษาต้องได้รับการถ่ายทอดวิชาความรู้ ได้รับการฝึกฝนอบรมทักษะ เพื่อเสริมสร้างความรู้ความสามารถรวมทั้งได้รับการปลูกฝังเจตคติ อันดีงามมีจิตสำนึกที่จะปฏิบัติหน้าที่เพื่อส่วนรวม ดังนั้นการผลิตบัณฑิตจึงมีจุดมุ่งหมาย 2 ประการ คือ ประการแรก การพัฒนาวิชาชีพ (Professional Development) กล่าวคือ เป็นบุคคลที่มีความเก่งทางด้านวิชาการและวิชาชีพ มีความรู้ความสามารถเฉพาะศาสตร์ต่าง ๆ ตามหลักสูตรในสาขาที่เรียน อีกประการ คือ การพัฒนาทักษะชีวิต (Life Skills) เป็นการพัฒนาบุคลิกภาพ จริยธรรม การประพฤติปฏิบัติอยู่ในศีลธรรมอันดี และเสียสละเพื่อส่วนรวม¹

สถาบันอุดมศึกษา จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่ง ที่จะต้องพัฒนาบัณฑิตให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งด้านสติ ปัญญา ร่างกาย จิตใจ อารมณ์ และสังคม หรืออาจจะกล่าวได้อย่างง่าย ๆ ว่า บัณฑิตที่ผลิตออกไปจะต้องเป็นผู้ที่มีลักษณะอันพึงประสงค์ 3 ประการ คือ² การเป็นผู้มีคุณธรรม คุณภาพ และคุณค่า

1. คุณธรรม หมายถึง ให้เป็นผู้มีจิตใจโอบอ้อมอารี เลื้อเพื่อเผื่อแผ่ มีเมตตากรุณา ซื่อสัตย์ สุจริต ยอมเสียสละประโยชน์ส่วนตน เพื่อประโยชน์ส่วนรวม มีความตั้งใจที่จะทำประโยชน์แก่สังคมทั้งในขณะที่กำลังศึกษาและเมื่อสำเร็จการศึกษาออกไปแล้ว

2. คุณภาพ หมายถึง การเป็นผู้ที่มีความรู้ ความสามารถในสาขาวิชาที่ศึกษามีการวางแผนการทำงานอย่างมีระบบ ปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ สามารถแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าให้ลุล่วงไปด้วยดี มีความสามารถในการทำงานร่วมกัน อยู่ร่วมกันเป็นผู้นำและผู้ตามที่ดี ตลอดจนเป็นผู้ที่มีร่างกายสมบูรณ์ จิตใจปกติ สามารถอยู่ในสังคมอย่างมีความสุขตามแก้อัตภาพ

3. คุณค่า หมายถึง ให้เป็นบุคคลที่อยู่ในสังคมอย่างมีประโยชน์ สามารถประพฤติตนให้เหมาะสมกับหน้าที่ให้เป็นที่ปรารถนาของสังคม เป็นผู้ที่มีระเบียบวินัยและรักษาวัฒนธรรมขนบธรรมเนียมประเพณีที่ดีงามของชาติต่อไป

ในการผลิตบัณฑิตให้เป็นผู้ที่มีลักษณะอันพึงประสงค์ทั้ง 3 ประการนั้น กระบวนการเรียน การสอนในห้องเรียนอย่างเดียวนั้น ไม่อาจพัฒนาให้เกิดลักษณะดังกล่าว และมีผู้ได้ให้ข้อคิดเห็นว่าหลักสูตรในระดับอุดมศึกษาโดยทั่วไป มักมีข้อจำกัดทางวิชาการ คือไม่สอดคล้องกับ

¹ อ้างแล้ว, ทบวงมหาวิทยาลัย : การจัดกิจกรรมนิสิต/นักศึกษาเพื่อพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมสำหรับบัณฑิตอุดมคติไทย, 2543, หน้า 44.

² เรื่องเดียวกัน, หน้า 12.

การสร้างเสริมพัฒนาการโดยรอบด้านของนิสิต/นักศึกษาได้ เนื่องจากข้อจำกัดด้านระเบียบวิธี ดังนั้น การที่จะพัฒนานิสิต/นักศึกษาให้เป็นบัณฑิตที่มีความสมบูรณ์ ทั้งทางร่างกาย อารมณ์ สติปัญญา และมีความรับผิดชอบทั้งต่อตนเองและสังคม จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องอาศัย กระบวนการหรือกลวิธีที่จะช่วยให้เกิดการพัฒนาดังกล่าว นั่นก็คือ กิจกรรมนิสิต นักศึกษา

การพัฒนาคุณธรรมในการจัดการศึกษาด้านจริยธรรม ผู้สอนควรปลูกฝังแนวคิดที่ช่วยให้ผู้เรียนเกิดพัฒนาการ¹ ดังนี้

1) การยอมรับความแตกต่างระหว่างความดีกับความชั่ว ตระหนักว่า ความดีเป็นสิ่งที่ไม่ทำให้ตนและผู้อื่นเดือดร้อน คนดียอมเป็นที่ชื่นชมยกย่อง ผลิตผลของความดี เป็นสิ่งที่นำความสุขใจมาให้ ความดีที่ประพฤติปฏิบัติต่อผู้อื่นเป็นการสร้างคุณค่าของชีวิตและสังคม ในทางตรงกันข้าม ความชั่วเป็นสิ่งที่นำความทุกข์กังวลใจมาให้ คนประพฤติชั่วยอมได้รับผลของการกระทำนั้น

2) หลักสากลในการพิจารณาสภาพการณ์ไกลโดยรอบ สามารถนำเกณฑ์แยกแยะความดีงาม กำหนดเป็นกฎคุณธรรม ใช้ได้เป็นที่ยอมรับโดยทั่วไป เป็นการประยุกต์ระบบคุณธรรมขึ้นมาใช้อย่างกว้างขวางจนเป็นหลักสากล (Universalization)

3) ความเข้าใจในคุณธรรม ซึมซับอยู่ในจิตใจ เมื่อมีเหตุการณ์หรือความปรารถนาสามารถตัดสินใจเลือกประพฤติอยู่ในขอบเขตของความถูกต้อง สร้างค่านิยมที่เสริมสร้างคุณธรรมด้วยความเข้าใจที่ถูกต้อง (Comprehensiveness)

4) ความต่อเนื่องสัมพันธ์กันของระบบที่สร้างเสริมคุณภาพ มีแก่นสารที่เป็นหลักชัดเจน มีสัมพันธ์ภาพติดต่อกันโดยลำดับ (Coherence)

5) การวิเคราะห์วิจารณ์ความประพฤติได้ด้วยแนวทางของตนเอง เมื่อได้เลือกปฏิบัติ

สิ่งใดแล้วสามารถแยกแยะได้ว่าตนเองได้กระทำดีตามที่เข้าใจสภาวะของคุณงามความดีได้มากน้อยเพียงไร การวิเคราะห์ตนเองช่วยให้คุณธรรมพัฒนางอกงามอย่างแท้จริง สามารถวิจารณ์การกระทำของตนเองได้ (Self-Criticism)

6) การตัดสินใจคุณธรรม กล่าวได้ว่า เป็นพัฒนาการขั้นสุดท้ายในการพัฒนาคุณธรรม

¹อ้างแล้ว, ประภาศรี สีหอำไพ, พื้นฐานการศึกษาทางศาสนาและจริยธรรม, 2540, หน้า 22.

ระยะเริ่มแรก เพราะเป็นความสามารถของบุคคลที่ตัดสินใจว่าสิ่งใดเป็นสิ่งที่ทำแล้วจะเป็นความดีสามารถอธิบายรายละเอียดและมีเหตุผลพิสูจน์ได้ว่าเป็นสิ่งที่ยอมรับในสังคม เป็นข้อวิพากษ์วิจารณ์ที่ชี้บ่งได้ว่าคุณธรรมที่ปฏิบัติมีคุณค่าที่ตัดสินได้ (Justification)

การพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรม ต้องพัฒนาคนให้มีพฤติกรรมและลักษณะนิสัยที่พึงประสงค์ที่สามารถตัดสินคุณค่าได้ตามหมายของความดี ความงาม และความสุข สอดคล้องกับแนวคิดที่ว่า

ความดี คือ กุศลธรรม ซึ่งเป็นมาตรฐานในการประพฤติธรรมทั้งทางกาย วาจา ใจ มีการกระทำในการดำรงชีวิต โดยสุจริตธรรม เกื้อกูลกัน ไม่เบียดเบียนกัน ไม่ทำร้าย ไม่ล่วงละเมิดกัน ไม่พยาบาทอาฆาต จองจำ โดยให้พิจารณาว่าทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว กรรมดีทำแล้วไม่เดือดร้อนภายหลังกลับทำให้หัวใจแจ่มชื่น เบิกบาน ไม่เกิดประโยชน์ ความดีเป็นกุศล เป็นบุญ เป็นทางนำไปสู่สุคติ คนดีจึงหมายถึง คนที่มีศีลมีธรรม ไม่มีความโลภ ความโกรธ ความหลง

ความงาม คือ ความรู้สึกประทับใจที่เกิดจากคุณธรรม นำความเป็นระเบียบเรียบร้อย ประพฤติปฏิบัติในวินัยเป็นที่เลื่อมใส มีศีลเป็นอารมณ์ประเสริฐสุดทำให้งาม ละความชั่วเพราะเห็นงามในความดี มีจิตใจงามถึงพระธรรมที่งดงามในเบื้องต้น งามในท่ามกลางและงามในที่สุด ความงามที่พึงประสงค์ คือ การกำหนดรู้ในกัลยาณธรรมจนรู้แจ้ง ไม่พัวพันยึดติดในโลกเป็นที่สุด

ความสุข คือ ความรู้สึกสบายใจ สบายกาย เป็นเวทนาชนิดสุขเวทนา เกิดจากผัสสะมากระทบ อายตนะ มีความสุขขั้นต่ำ คือ สุขในกามคุณ ประกอบด้วยความสุขในรูปที่รู้ทางตา นำปรารถนา นำใคร่นำพอใจ เกิดความกำหนัด ความสุขในเสียงที่รู้ทางหู กลิ่นทางจมูก รสทางลิ้น โภจจุฬัพพะทางกาย ส่วนความสุขสูงสุด คือ ความสุขที่ประณีตสังัดจากกาม สังัดจากอกุศลธรรม มีความตรึก (วิตก) ความตรอง (วิचार) ความอิมใจ (ปีติสุข) เป็นภาวะแห่งจิตอันเป็นสมาธิ วางเฉยด้วยสติสัมปชัญญะจนเป็นอุเบกขา เป็นความสุขในฌานที่เป็นรูปฌาน และ ความสุขในนิโรธสมาบัติ¹

2.3 ลักษณะคุณธรรมและจริยธรรมที่ดี

การพัฒนาจริยธรรมที่ยั่งยืนต้องเน้นที่การศึกษาด้วยการฝึกหัดพัฒนาคนให้ครบทั้ง 3 ด้าน คือ²

- 1) ด้านพฤติกรรม (ศีล) ส่วนสำคัญที่ควรเน้น คือ

¹ อ่างแล้ว, ประกา สีหอำไพ, **พื้นฐานการศึกษาทางศาสนาและจริยธรรม**, 2540, หน้า 18.

² อ่างแล้ว, พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), **การศึกษาเพื่ออารยธรรมที่ยั่งยืน**, 2539, หน้า 118.

ก. พฤติกรรมในความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ หรือโลกแห่งวัตถุ (กายภาวนา) โดยเฉพาะ

- การใช้อินทรีย คือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ในการรับรู้ โดยไม่เกิดโทษก่อผลเสียหาย แต่ได้ผลดีส่งเสริมคุณภาพชีวิต และการฝึกอินทรียให้มีประสิทธิภาพในการใช้งานให้ดูเป็นฟังเป็น เป็นต้น (หลักอินทรียสังวร)

- การเสพ บริโภคปัจจัย 4 และใช้ประโยชน์จากวัตถุอุปกรณ์ต่าง ๆ รวมทั้งเทคโนโลยี ด้วยปัญญาที่รู้เข้าใจมุ่งคุณค่าที่แท้จริง ให้ได้คุณภาพชีวิต และส่งเสริมการพัฒนาชีวิต ไม่หลงถูกหลอกไปด้วยคุณค่าเทียม ตามค่านิยมฟุ้งเฟ้อ โก้เก๋ ที่ทำให้บริโภคมาก แต่เสียคุณภาพชีวิตเรียกว่า กินเป็น บริโภคเป็น ใช้เป็น เริ่มด้วยการกินพอดี (หลักโภชนาตัตถุญญาขยายไปถึงปัจจัยสันนิสิตศีล)

ข. พฤติกรรมในการสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางสังคมและโลกแห่งชีวิต (ศีลภาวนา)

- การอยู่ร่วมสังคม โดยไม่เบียดเบียนก่อความเดือดร้อน หรือเวรภัย แต่รู้จักมีความสัมพันธ์ที่ดีกับเพื่อนมนุษย์ช่วยเหลือเกื้อกูลกันอย่างน้อยดำรงตนอยู่ในขอบเขตแห่งศีล 5

- รักษากติกาสังคม กฎเกณฑ์ หรือกฎหมายระเบียบแบบแผน คือวินัยแม่บทแห่งชุมชนหรือสังคมของตน และวัฒนธรรม รวมทั้งสิ่งที่เรียกว่าจรรยาบรรณต่าง ๆ

- ทาน คือ การให้ การเผื่อแผ่แบ่งปัน ช่วยเหลือปลดเปลื้องความทุกข์ของเพื่อนมนุษย์ ให้มีความสุข และส่งเสริมการสร้างสรรคสิ่งดีงาม

- การประพฤติเกื้อกูลแก่ชีวิตอื่น ๆ ทั้งสัตว์ มนุษย์ และพืชพรรณ เช่น การร่วมสร้างรักษาเขตอภัยทาน นิวาปสถาน การปลูกสวน ปลูกป่า และสร้างแหล่งน้ำ เป็นต้น

ค. พฤติกรรมในด้านอาชีวะ คือ การทำมาหาเลี้ยงชีพ (ศีลภาวนาด้านสัมมาอาชีวะ) โดยมีศิลปวิทยาวิชาชีพ ที่ฝึกไว้อย่างดี มีความชำนาญที่ปฏิบัติให้ได้ผล และเป็นสัมมาชีพ ซึ่งมีลักษณะสำคัญ คือ

- ไม่เป็นไปเพื่อความเบียดเบียน ไม่ก่อความเดือดร้อนแก่ผู้อื่น หรือก่อผลเสียหายต่อสังคม

- เป็นเครื่องแก้ปัญหาวีชีวิตหรือสังคม เป็นไปเพื่อสร้างสรรค์ ทำให้เกิดประโยชน์เกื้อกูล

- เชื้อต่อการพัฒนาชีวิตของตนไม่ทำชีวิตให้ตกต่ำหรือทำลายคุณค่าของความเป็นมนุษย์ หรือ ทำให้เสื่อมจากคุณความดี

2) ด้านจิตใจ (สมาธิ) ซึ่งแยกออกได้ดังนี้ (สภาพจิตที่ดีทุกอย่างมีสมาธิเป็นฐานที่ตั้ง)

ก. คุณภาพจิต ได้แก่ คุณธรรมความดีงามต่าง ๆ เช่น เมตตา กรุณา กตัญญู กตเวทิตา คารวะ หิริ โอตตปปะ ฯลฯ ซึ่งหล่อเลี้ยงจิตใจให้งอกงาม และเป็นพื้นฐานของพฤติกรรมที่ดีงาม

ข. สมรรถภาพจิต ได้แก่ ความสามารถ เข้มแข็งมั่นคง มีประสิทธิภาพของจิต เช่น ฉันทะ (ความใฝ่รู้ ใฝ่ดี ใฝ่ทำ) ความเพียร (วิริยะ) ความขยัน (อุตสาหะ) ความอดทน (ขันติ) ความระลึก นึกทัน ตื่นตัวควบคุมตนได้ (สติ) ความตั้งมั่น แน่วแน่ ใจสงบ อยู่ตัวของจิต (สมาธิ) รวมทั้งความไม่ประมาท เป็นต้น ที่ทำให้ก้าวหน้ามั่นคงในพฤติกรรมที่ดีงาม และพร้อมที่จะให้ปัญญา

ค. สุขภาพจิต ได้แก่ สภาพจิตที่ปราศจากความขุ่นมัว เศร้าหมอง เกรี้ยวกราด เป็นต้น สดชื่น เิบอิม ร่าเริง เบิกบาน ผ่อนคลาย ผ่องใส เป็นสุข ซึ่งส่งผลต่อสุขภาพกาย และทำให้พฤติกรรมที่ดีงามมีความมั่นคง สอดคล้องกลมกลืน

3) ด้านปัญญา (ปัญญา) ซึ่งมีการพัฒนาหลายด้านหลายระดับ เช่น

- ความรู้ความเข้าใจในสิ่งที่สลับซับซ้อน หรือเล่าเรียน และรับถ่ายทอดศิลปวิทยาการ ตลอดจนข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ อย่างมีประสิทธิภาพ

- การรับรู้ประสบการณ์และเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ อย่างถูกต้องตามเป็นจริง ไม่บิดเบือน หรือเอนเอียง ด้วยความเกลียดชัง หรืออคติทั้งหลาย

- การคิดพิจารณาวินิจฉัยอย่างมีวิจารณญาณ ด้วยการให้ปัญญาบริสุทธิ์ ไม่ถูกกิเลส เช่น ความอยากได้ผลประโยชน์ และความเกลียดชัง เป็นต้น ครอบงำปัญญา

- การรู้จักมอง รู้จักคิด ที่จะให้เข้าถึงความจริง และได้คุณประโยชน์ มีโยนิโสมนสิการ อย่างที่เรียกว่ามองเป็น คิดเป็น เช่น รู้จักวิเคราะห์ แยกแยะ สืบสาวเหตุปัจจัย เป็นต้น

- การรู้จักคิดจัดการ ดำเนินการ ทำกิจให้สำเร็จฉลาดในวิธีการที่จะนำไปสู่จุดหมาย

- ความสามารถแสวงหา เลือกรัดรัดประมวลความรู้คิดได้ชัดเจน และสามารถนำความรู้ที่มีอยู่มาเชื่อมโยงสร้างเป็นความรู้ความคิดใหม่ ๆ เพื่อใช้แก้ปัญหาและสร้างสรรค์

- ความรู้แจ้งความจริงของโลกและชีวิต หรือรู้เท่าทันธรรมชาติของสิ่งทั้งหลาย ที่ทำให้วางใจถูกต้องต่อทุกสิ่งทุกอย่าง สามารถแก้ปัญหาชีวิต ขจัดความทุกข์ในจิตใจของตนได้หลุดพ้นจากความยึดติดถือมั่นในสิ่งทั้งหลาย จิตไม่ถูกบีบคั้นครอบงำกระทบกระทั่งด้วยความผัน

ผวนปรวนแปรของสิ่งต่าง ๆ หลุดพ้นเป็นอิสระ อยู่เหนือกระแสโลก สว่างโล่งโปร่งผ่องใส ไร้พรมแดน ซึ่งทำให้ปฏิบัติต่อสิ่งทั้งหลายและดำเนินชีวิตด้วยปัญญาอย่างแท้จริง

โดยสรุป ปัญญา 2 ด้านที่สำคัญยิ่ง คือ ปัญญาที่เข้าถึงความจริงแห่งธรรมชาติของธรรมชาติ และปัญญาที่สามารถใช้ความรู้ที่นั่นจัดตั้งวางระบบแบบแผนจัดดำเนินการให้ชีวิตและสังคมมนุษย์ได้ประโยชน์สูงสุดจากความจริงนั้น

โดยสรุปแล้วลักษณะของคนมีชีวิตอยู่อย่างมั่นใจดังต่อไปนี้¹

1. ลักษณะของสมาชิกแบบอย่างของมนุษยชาติ

คนสมบูรณ์แบบ หรือมนุษย์โดยสมบูรณ์ ซึ่งถือได้ว่าเป็นสมาชิกที่ดีมีคุณค่าอย่างแท้จริงของมนุษยชาติ ซึ่งเรียกได้ว่าเป็นคนเต็มคน ผู้สามารถนำหมู่ชนและสังคมไปสู่สันติสุขและความสวัสดิ มีธรรมหรือคุณสมบัติ 7 ประการ ดังต่อไปนี้

1) ธัมมัญญตา **รู้หลักและรู้จักเหตุ** คือรู้หลักการและกฎเกณฑ์ของสิ่งทั้งหลายที่ตนเข้าไปเกี่ยวข้องในการดำเนินชีวิต ในการปฏิบัติกิจหน้าที่และดำเนินกิจการต่าง ๆ รู้เข้าใจสิ่งที่จะต้องประพฤติปฏิบัติตามเหตุผล เช่น รู้ว่า ตำแหน่ง ฐานะ อาชีพ การงานของตนมีหน้าที่และความรับผิดชอบอย่างไร มีอะไรเป็นหลักการ จะต้องทำอะไรอย่างไร จึงจะเป็นเหตุให้บรรลุถึงผลสำเร็จที่เป็นไปตามหน้าที่และความรับผิดชอบนั้น ๆ ดังนี้เป็นต้นตลอดจนขั้นสูงสุดคือ รู้เท่าทันกฎธรรมดาหรือหลักความจริงของธรรมชาติเพื่อปฏิบัติต่อโลกและชีวิตอย่างถูกต้องมีจิตใจเป็นอิสระ ไม่ตกเป็นทาสของโลกและชีวิตนั้น

2) อุตถัญญตา **รู้ความมุ่งหมายและรู้จักผล** คือรู้ความหมาย และความมุ่งหมายของหลักการที่ตนปฏิบัติ เข้าใจวัตถุประสงค์ของกิจการที่ตนกระทำรู้ว่าที่ตนทำอยู่อย่างนั้น ๆ ดำเนินชีวิตอย่างนั้น เพื่อประสงค์ประโยชน์อะไร หรือควรจะได้บรรลุถึงผลอะไร ที่ให้มีหน้าที่ ตำแหน่ง ฐานะ การงานอย่างนั้น ๆ เขากำหนดวางกันไว้เพื่อความมุ่งหมายอะไร กิจการที่ตนทำอยู่ขณะนี้ เมื่อทำไปแล้วจะบังเกิดผลอะไรบ้าง เป็นผลดีหรือผลเสียอย่างไร ดังนี้เป็นต้น ตลอดจนถึงขั้นสูงสุด คือ รู้ความหมายของคติธรรมดา และประโยชน์ที่เป็นจุดหมายแท้จริงของชีวิต

3) อุตตัญญตา **รู้ตน** คือรู้ตามเป็นจริงว่า ตัวเรานั้น ว่าโดยฐานะ ภาวะ เพศ กำลัง ความรู้ ความถนัด ความสามารถ และคุณธรรม เป็นต้น บัดนี้เท่าไร อย่างไร แล้วประพฤติปฏิบัติให้เหมาะสม และทำการต่าง ๆ ให้สอดคล้องถูกต้อง ถูกที่ จะสัมฤทธิ์ผล ตลอดจนแก้ไขปรับปรุงตนให้เจริญองกวมถึงความสมบูรณ์ยิ่งขึ้นไป

¹ พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), **ธรรมนุญชีวิต : พุทธจริยาเพื่อชีวิตที่ดีงาม**, พิมพ์ครั้งที่ 346, (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2544), หน้า 5.

4) มัตตัญญูตา **รู้จักประมาณ** คือ รู้จักพอดี เช่น รู้จักประมาณในการบริโภคในการใช้จ่ายทรัพย์ รู้จักความพอเหมาะพอดีในการพูด การปฏิบัติกิจและทำการต่าง ๆ ตลอดจนการพักผ่อนนอนหลับและการสนุกสนานรื่นเริงทั้งหลาย ทำการทุกอย่างด้วยความเข้าใจ วัตถุประสงค์เพื่อผลดีแท้จริงที่พึงต้องการ โดยมีใจเพียงเพื่อเห็นแก่ความพอใจ ชอบใจ หรือเอาแต่ใจของตน แต่ทำตามความพอดีแห่งเหตุปัจจัยหรือองค์ประกอบทั้งหลาย ที่จะลงตัวให้เกิดผลดีงามตามที่มองเห็นด้วยปัญญา

5) กาลัญญูตา **รู้จักกาล** คือ รู้กาลเวลาอันเหมาะสม และระยะเวลาที่พึงใช้ในการประกอบกิจ ทำหน้าที่การงาน ปฏิบัติการต่าง ๆ และเกี่ยวข้องกับผู้อื่น เช่น รู้ว่า เวลาไหน ควรทำอะไร อย่างไร และทำให้ตรงเวลา ให้เป็นเวลา ให้ทันเวลา ให้พอเวลา ให้เหมาะเวลา ให้ถูกเวลา ตลอดจนรู้จักประมาณเวลา และวางแผนการใช้เวลาอย่างได้ผล

6) ปริสัจญญูตา **รู้จักชุมชน** คือ รู้จักถิ่น รู้จักที่ชุมนุม และชุมชน รู้การอันควรประพฤติปฏิบัติในถิ่นชุมนุม และต่อชุมชนนั้นว่า ชุมชนนี้เมื่อเข้าไปหาควรต้องทำกิจอย่างนี้ ควรต้องพูดอย่างนี้ ชุมชนนี้มีระเบียบวินัยอย่างนี้ มีวัฒนธรรมประเพณีอย่างนี้ มีความต้องการอย่างนี้ ควรเกี่ยวข้องกับ ควรต้องสงเคราะห์ ควรรับใช้ ควรบำเพ็ญประโยชน์ให้อย่างนี้ ๆ เป็นต้น

7) ปุคคัลัญญูตา **รู้จักบุคคล** คือ รู้จักและเข้าใจความแตกต่างแห่งบุคคลว่าโดยอัธยาศัย ความสามารถ และคุณธรรม เป็นต้น ใคร ๆ ยิงหรือหย่อนอย่างไร และรู้จักที่จะปฏิบัติต่อบุคคลอื่น ๆ ด้วยดีว่า ควรจะคบหรือไม่ ได้คดีอะไร จะสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับ จะใช้ จะยกย่อง จะตำหนิ หรือจะแนะนำสั่งสอนอย่างไร จึงจะได้ผลดี ดังนี้ เป็นต้น

ธรรม 7 ข้อนี้ เรียกว่า สปัจริยธรรม¹ แปลว่า ธรรมของสปัจริยชน คือ คนดี หรือคนที่แท้จริง ซึ่งมีคุณสมบัติของความเป็นคนที่สมบูรณ์

2. ลักษณะของสมาชิกในหมู่อารยชน

คนมีศีลธรรม² หรือมีมนุษยธรรม ที่เรียกได้ว่าเป็นอารยชน มีธรรม คือ คุณสมบัติ ดังนี้

2.1 มีสุจริตทั้งสาม คือ มีความประพฤติดีประพฤติดชอบ 3 ประการ

1. กายสุจริต ความสุจริตทางกาย ทำสิ่งที่ดีงามถูกต้อง ประพฤติชอบด้วยกาย

2. วาสุจริต ความสุจริตทางวาจา พูดสิ่งที่ดีงามถูกต้อง ประพฤติชอบด้วยวาจา

¹ พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), ธรรมบุญชีวิตพุทธจริยธรรมเพื่อชีวิตที่ดีงาม, 2544, หน้า 6.

² เรื่องเดียวกัน, หน้า 7.

3. มโนสุจริต ความสุจริตทางใจ คิดสิ่งที่ดีงามถูกต้อง ประพฤติชอบด้วยใจ

2.2 ประพฤติตามอารยะธรรม โดยปฏิบัติถูกต้องตามทางแห่งกุศลกรรม 10 ประการ คือ

ทางกาย 3

- 1) ละเว้นการฆ่า การสังหาร การบีบบังคับเบียดเบียน: มีเมตตากรุณา ช่วยเหลือเกื้อกูลสงเคราะห์กัน
- 2) ละเว้นการแย่งชิงลักขโมย และการเอาัดเอาเปรียบ: เคารพสิทธิในทรัพย์สินของกันและกัน
- 3) ละเว้นการประพฤติผิดล่วงละเมิดในของรักของหวงแหนของผู้อื่น: ไม่ข่มเหงจิตใจ หรือทำลายลบลู่เกียรติและวงศ์ตระกูลของกัน

ทางวาจา 4

- 1) ละเว้นการพูดเท็จ โกหกกลลวง: กล่าวแต่คำสัตย์ ไม่จงใจพูดให้ผิดจากความจริงเพราะเห็นแก่ผลประโยชน์ใด ๆ
- 2) ละเว้นการพูดส่อเสียด ยุยง สร้างความแตกแยก: พูดแต่คำที่สมานและส่งเสริมสามัคคี
- 3) ละเว้นการพูดคำหยาบคาย สกปรกเสียหาย: พูดแต่คำสุภาพนุ่มนวลควรฟัง
- 4) ละเว้นการพูดเหลวไหลเพ้อเจ้อ: พูดแต่คำจริง มีเหตุมีผล มีสารประโยชน์ ถูกกาลเทศะ

ทางใจ 3

- 1) ไม่ละโมภ ไม่เพ่งเล็งคิดหาทางเอาแต่จะได้ : คิดให้ คิดเสียสละ ทำใจให้ผิ้อแผ่ว่างขวาง
- 2) ไม่คิดร้ายมุ่งเบียดเบียน หรือเพ่งมองในแง่ที่จะทำลาย: ตั้งความปรารถนาดีแผ่ไมตรี มุ่งให้เกิดประโยชน์สุขแก่กัน
- 3) มีความเห็นถูกต้อง เป็นสัมมาทิฐิ เข้าใจในหลักกรรมว่า ทำดีมี ผลดี ทำชั่วมีผลชั่ว: รู้เท่าทันความจริงที่เป็นธรรมชาติของโลกและชีวิต มองเห็นความเป็นไปตามเหตุปัจจัย

ธรรม 10 ข้อนี้ เรียกว่า กุศลกรรมบถ¹ (ทางทำกรรมดี) บ้าง ธรรมจริย บ้าง อารยธรรม บ้าง เป็นรายละเอียดขยายความสุจริต 3 ข้อ ข้างต้นด้วย คือ ข้อ 1-3 เป็น กายสุจริต ข้อ 4-7 เป็น วาสุจริต ข้อ 8-10 เป็น มโนสุจริต

2.3 อย่างต่ำมีศีล 5 หลักความประพฤติ 10 ข้อต้นนั้น เป็นธรรมจริยาและเป็น อารยธรรมที่ครบถ้วนสมบูรณ์ ทำคนให้เจริญขึ้นพร้อม ทั้งทางกาย ทางวาจา และทางใจ แต่ผู้ใด ยังไม่มั่นคงในอารยธรรม ท่านสอนว่าผู้้นั้นพึงควบคุมสติให้ได้ในทางกายและวาจาก่อนเป็นอย่าง น้อย ด้วยการประพฤติตามหลัก ศีล 5 ที่เป็นส่วนเบื้องต้นของธรรมจริยา 10 ประการนั้น ก็ยังจะ ได้ชื่อว่าเป็นคนมีศีลธรรม² คือ

- 1) เว้นจากปาณาติบาต ละเว้นการฆ่าการสังหาร ไม่ประทุษร้ายต่อชีวิตและ ร่างกาย
- 2) เว้นจากอทินนาทาน ละเว้นการลักขโมยเบียดบังแย่งชิง ไม่ประทุษร้ายต่อ ทรัพย์สิน
- 3) เว้นจากกาเมสุมิจจาร ละเว้นการประพฤติผิดในกาม ไม่ประทุษร้ายต่อ ของรักของหวงแหน อันเป็นการทำลายเกียรติภูมิและจิตใจ ตลอดจนทำวงศ์ตระกูลของเขาด้วย วาจา
- 4) เว้นจากมุสาวาท ละเว้นการพูดเท็จโกหกหลอกลวงไม่ประทุษร้ายเขาหรือ ประโยชน์สุขของเขาด้วยวาจา
- 5) เว้นจากสุราเมรัย ไม่เสพเครื่องดองของมึนเมาสิ่งเสพติด อันเป็นเหตุให้เกิด ความประมาทหมัวเมา ก่อความเสียหายผิดพลาดเพราะขาดสติ เช่น ทำให้เกิดอุบัติเหตุ แม้อย่าง น้อยก็เป็นผู้คุกคามต่อความรู้สึกมั่นคงปลอดภัยของผู้ร่วมสังคม

3. ลักษณะของสมาชิกที่ดีของสังคม

สมาชิกที่ดีผู้ช่วยสร้างสรรค์สังคม มีธรรม คือ หลักความประพฤติ³ ดังนี้

3.1 มีพรหมวิหาร คือ ธรรมประจำใจของผู้ประเสริฐ หรือผู้มีจิตใจยิ่งใหญ่ กว้างขวางดุจพระพรหม 4 อย่าง ต่อไปนี้

¹ อ่างแล้ว, พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), ธรรมบุญชีวิตพุทธจริยธรรมเพื่อชีวิตที่ดีงาม, หน้า 8.

² เรื่องเดียวกัน, หน้า 9

³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 10.

1) เมตตา **ความรัก** คือ ความปรารถนาดี มีไมตรี ต้องการช่วยเหลือให้ทุกคนประสบประโยชน์และความสุข

2) กรุณา **ความสงสาร** คือ อยากร่วมทุกข์ผู้อื่นให้พ้นจากความทุกข์โศกเศร้าที่จะปลดปล่อยบำบัดความทุกข์ยากเดือดร้อนของคนและสัตว์ทั้งปวง

3) มุทิตา **ความเบิกบานพลอยยินดี** เมื่อเห็นผู้อื่นอยู่ดีมีสุข ก็มีใจแช่มชื่นเบิกบาน เมื่อเห็นเขาทำดีงามประสบความสำเร็จก้าวหน้ายิ่งขึ้นไป ก็พลอยยินดีบันเทิงใจด้วยพร้อมที่จะช่วยส่งเสริมสนับสนุน

4) อุเบกขา **ความมีใจเป็นกลาง** คือ มองตามเป็นจริง โดยวางจิตเรียบสม่ำเสมอ มั่นคงเที่ยงตรงดุจตาชั่ง มองเห็นการที่บุคคลจะได้รับผลดี หรือชั่วสมควรแก่เหตุที่ตนประกอบ พร้อมทั้งจะวินิจฉัย วางตน และปฏิบัติไปตามหลักการ เหตุผล และความเที่ยงธรรม

เมื่อมีคุณธรรมภายในเป็นพื้นฐานจิตใจเช่นนี้แล้ว พึงแสดงออกภายนอกตามหลักความประพฤติ ต่อไปนี้

3.2 บำเพ็ญการสงเคราะห์ คือ ปฏิบัติตามหลักการสงเคราะห์ หรือธรรมเครื่องยึดเหนี่ยวใจคน และประสานหมู่ชนไว้ในสามัคคีที่เรียกว่า สังคหวัตถุ 4 อย่าง ดังต่อไปนี้

1) ทาน **ให้ปัน** คือ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เสียสละ แบ่งปัน ช่วยเหลือสงเคราะห์ด้วยปัจจัยสี่ ทุน หรือทรัพย์สิ่งของ ตลอดจนให้ความรู้ ความเข้าใจ และศิลปวิทยา

2) ปิยวาจา **พูดอย่างรักกัน** คือ กล่าวคำสุภาพ ไพเราะ น่าฟัง ชี้แจงแนะนำสิ่งที่เป็นประโยชน์ มีเหตุผล เป็นหลักฐาน ชักจูงในทางที่ดีงามหรือคำแสดงความเห็นอกเห็นใจ ให้กำลังใจ รู้จักพูดให้เกิดความเข้าใจดี สนิทสามัคคี เกิดไมตรี ทำให้รักใคร่นับถือและช่วยเหลือเกื้อกูลกัน

3) อุตถจริยา **ทำประโยชน์แก่เขา** คือ ช่วยเหลือด้วยแรงกาย และชวนช่วยช่วยเหลือกิจการต่าง ๆ บำเพ็ญสาธารณประโยชน์ รวมทั้งช่วยแก้ไขปัญหาและช่วยปรับปรุงส่งเสริมในด้านจริยธรรม

4) สมนันตตตา **เอาตัวเข้าสमान** คือ ทำตัวให้เข้ากับเขาได้ วางตนเสมอต้นเสมอปลาย ให้ความเสมอภาค ปฏิบัติสม่ำเสมอทั้งต่อคนทั้งหลายไม่เอาเปรียบ และเสมอในสุขทุกข์ คือ ร่วมสุข ร่วมทุกข์ ร่วมรับรู้ ร่วมแก้ไขปัญหา เพื่อให้เกิดประโยชน์สุขร่วมกัน

¹ อ้างแล้ว, พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), **ธรรมบุญชีวิตพุทธจริยธรรมเพื่อชีวิตที่ดีงาม**, หน้า 11.

พูดสั้น ๆ ว่า ช่วยด้วยทุนด้วยของหรือความรู้, ช่วยด้วยถ้อยคำ, ช่วยด้วยกำลังงาน, ช่วยด้วยการร่วมเผชิญและแก้ปัญหา

4. ลักษณะของคนผู้เป็นส่วนร่วมที่ดีของชุมชน

คนผู้เป็นส่วนร่วมที่ดีของชุมชน ซึ่งจะช่วยให้ชุมชนอยู่ร่วมกันด้วยดี มีธรรม คือ หลักความประพฤติ ดังนี้

4.1 ฟังตนเองได้ คือ ทำตนให้เป็นที่ฟังของตนได้ พร้อมทั้งจะรับผิดชอบตนเองไม่ทำตัวให้เป็นปัญหาหรือเป็นภาระถ่วงหมู่คณะ หรือ หมู่ญาติ ด้วยการประพฤติธรรมสำหรับสร้างที่พึ่งแก่ตนเอง (เรียกว่า **นาถกรณธรรม**) 10 ประการ คือ

1) ศิล **ประพฤติดีมีวินัย** คือ ดำเนินชีวิตโดยสุจริต ทั้งทางกาย ทางวาจา มีวินัย และประกอบสัมมาชีพ

2) พาหุสัจจะ **ได้ศึกษาศดับมาก** คือ ศึกษาเล่าเรียนสดับรับฟังมากอันใด เป็นสายวิชาของตน หรือตนศึกษาศิลปวิทยาใด ก็ศึกษาให้ชำชอง มีความเข้าใจกว้างขวางลึกซึ้ง รู้ชัดเจนและใช้ได้จริง

3) กัลยาณมิตตตา **รู้จักคนดี** คือ มีกัลยาณมิตร รู้จักเลือกเสวนา เข้าหาที่ปรึกษาหรือผู้แนะนำสั่งสอนที่ดี เลือกสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับและถ้อยเยี่ยงอย่างสิ่งแวดล้อมทางสังคมที่ดี ซึ่งจะช่วยให้ชีวิตเจริญอกงาม

4.) โสวจัสสตา **เป็นคนที่พูดกันง่าย** คือ ไม่ตื้อรันกระด้าง รู้จักรับฟังเหตุผล และข้อเท็จจริง พร้อมทั้งจะแก้ไขปรับปรุงตน

5) กิงกรณียะสุ ทักขตา **ชวนชวากิจของหมู่** คือเอาใจใส่ช่วยเหลือธุระและกิจการของชนร่วมหมู่คณะ ญาติ เพื่อนพ้อง และของชุมชน รู้จักใช้ปัญญาไตร่ตรองหาวิธีดำเนินการที่เหมาะสม ทำได้ จัดได้ ให้สำเร็จเรียบร้อยด้วยดี

6) ธรรมกามตา **เป็นผู้ใคร่ธรรม** คือ รักธรรม ชอบศึกษา ค้นคว้า สอบถามหาความรู้หาความจริง รู้จักพูด รู้จักรับฟัง สร้างความรู้สึกลึกซึ้งสนมสบายใจ ชวนให้ผู้อื่นอยากเข้ามาปรึกษาและร่วมสนทนา

7) วิริยารัมภะ **มีความเพียรขยัน** คือ ขยันหมั่นเพียร พยายามหลีกเลี่ยงความชั่ว ประกอบความดี บากบั่น ก้าวหน้า ไม่ย่อท้อ ไม่ละเลยทอดทิ้งธุระหน้าที่

8) สันตุฎฐี **มีสันโดษรู้พอดี** คือ ยินดี ฟังพอใจแต่ในลาภผล ผลงานและผลสำเร็จต่าง ๆ ที่ตนสร้างหรือแสวงหามาได้ด้วยเรี่ยวแรงความเพียร พยายามของตนเองโดยทางชอบธรรม และไม่มัวเมาเห็นแก่ความสุขทางวัตถุ

9) สติ **มีสติคงมั่น** คือ รู้จักกำหนดจดจำ ระลึกการที่ทำ คำที่พูด กิจที่ทำ แล้ว และที่จะต้องทำต่อไปได้ จะทำอะไรก็รอบคอบ รู้จักยับยั้งชั่งใจไม่ผลีผลาม ไม่เดินเลอ ไม่เลื่อนลอย ไม่ประมาท ไม่ยอมถล่มลงในทางผิดพลาด ไม่ปล่อยปลดละเลยทิ้งโอกาสสำหรับความดีงาม

10) ปัญญา **มีปัญญาเหนืออารมณ์** คือ มีปัญญาหยั่งรู้เหตุผล รู้ดีรู้ชั่ว คุณโทษ ประโยชน์มิใช่ประโยชน์ มองสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริง รู้จักพิจารณาวิจิตรด้วยใจเป็นอิสระ ทำการต่าง ๆ ด้วยความคิดและมีวิจรรณญาณ

4.2 อยู่ร่วมในหมู่ด้วยดี ในด้านความสัมพันธ์กับผู้อื่นที่เป็นเพื่อนร่วมงานร่วมกิจการ หรือร่วมชุมชน ตลอดจนพี่น้องร่วมครอบครัว พึงปฏิบัติตามหลักการอยู่ร่วมกัน ที่เรียกว่า **สาราณียธรรม**¹ (ธรรมเป็นเหตุให้ระลึกถึงกัน) 6 ประการ คือ

1) เมตตาการุณกรรม **ทำต่อกันด้วยเมตตา** คือ แสดงไมตรีและความหวังดีต่อเพื่อนร่วมงาน ร่วมกิจการ ร่วมชุมชน ด้วยการช่วยเหลือกิจธุระต่าง ๆ โดยเต็มใจ แสดงอาการกิริยาสุภาพ เคารพนับถือกัน ทั้งต่อหน้าและลับหลัง

2) เมตตาเวจีกรรม **พูดต่อกันด้วยเมตตา** คือ ช่วยบอกแจ้งสิ่งที่เป็นประโยชน์สั่งสอนหรือ แนะนำตักเตือนกันด้วยความหวังดี กล่าววาจาสุภาพแสดงความเคารพนับถือกัน ทั้งต่อหน้าและลับหลัง

3) เมตตาโมกกรรม **ติดต่อกันด้วยเมตตา** คือ ตั้งจิตปรารถนาดี คิดทำสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่กัน มองกันในแง่ดี มีหน้าตายิ้มแย้มใสต่อกัน

4) สาธารณโภคี **ได้มาแบ่งกันกินใช้** คือ แบ่งปันลาภผลที่ได้มาโดยชอบธรรม แม้เป็นของเล็กน้อยก็แจกจ่ายให้ได้มีส่วนร่วมใช้สอยบริโภคทั่วกัน

5) สีสสามัญญตา **ประพฤติให้ดีเหมือนเขา** คือ มีความประพฤติสุจริตดีงาม รักษาระเบียบวินัยของส่วนรวม ไม่ทำตนให้เป็นที่น่ารังเกียจ หรือ เสื่อมเสียแก่หมู่คณะ

6) ทิฏฐีสามัญญตา **ปรับความเห็นเข้ากันได้** คือ เคารพรับฟังความคิดเห็นกัน มีความเห็นชอบร่วมกัน ตกลงกันได้ในหลักการสำคัญ ยึดถืออุดมคติหลักแห่งความดีงาม หรือจุดหมายสูงสุดอันเดียวกัน

5. ลักษณะของคนที่มีความมั่นคงในชีวิตของตน

¹อ้างแล้ว, พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), ธรรมนุญชีวิตพุทธจริยธรรมเพื่อชีวิตที่ดีงาม, หน้า 14.

คนที่มีความมั่นคงในในชีวิตของตน จนไม่หวาดหวั่นพรันพรึงแม้ต่อความตาย ก็เพราะได้ดำเนินชีวิตของตนอยู่อย่างดีที่สุด และได้ใช้ชีวิตนั้นให้เกิดคุณประโยชน์คุ้มค่ากับการที่ได้เกิดมาแล้วชาติหนึ่ง เรียกได้ว่าเป็นอยู่อย่างมีชัย ประสบความสำเร็จในการดำเนินชีวิต คนเช่นนั้นคือผู้ที่ได้เข้าถึงจุดหมายแห่งการมีชีวิต และดำเนินชีวิตของตนตามหลักการต่อไปนี้

5.1 นำชีวิตสู่จุดหมาย¹ คือ ดำเนินชีวิตให้บรรลุประโยชน์ที่เป็นจุดหมายของการมีชีวิตที่เรียกว่า อัตตะ หรืออรรถ 3 คือ

1. ทัศนวิสัยมีกัตตะ **จุดหมายชั้นตาเห็น** หรือ **ประโยชน์ปัจจุบัน** ที่สำคัญ คือ
 - 1) มีสุขภาพดี ร่างกายแข็งแรง ไร้โรค งามสง่า อายุยืนยาว
 - 2) มีเงินมีงาน มีทรัพย์จากอาชีพสุจริต พึ่งตนได้ทางเศรษฐกิจ
 - 3) มีสถานภาพดี ทวงยศ เกียรติ ไม้ตรี เป็นที่ยอมรับในสังคม
 - 4) มีครอบครัวผาสุก ทำวงศ์ตระกูลให้เป็นที่น่าถือ

ทั้งหมดนี้ พึ่งให้เกิดมีโดยธรรม และใช้หรือปฏิบัติให้เกิดประโยชน์สุขโดยชอบ ทั้งแก่ตนและผู้อื่น

2. สัมปรายิกัตตะ **จุดหมายชั้นเลยตาเห็น** หรือ **ประโยชน์เบื้องหน้า** ที่เป็นคุณค่าของชีวิต ซึ่งให้เกิดความสุขล้ำลึกภายใน โดยเฉพาะ

- 1) ความอบอุ่นซาบซึ้งสุขใจ ด้วยศรัทธา มีหลักใจ
- 2) ความภูมิใจ ในชีวิตสะอาด ที่ได้ประพฤติแต่การดีงามสุจริต
- 3) ความอิมใจ ในชีวิตมีคุณค่า ที่ได้เสียสละบำเพ็ญประโยชน์
- 4) ความแก้แค้นล้างแค้นใจ ด้วยมีปัญญาที่จะแก้ปัญหานานาพาชีวิตไป
- 5) ความโปร่งโล่งมั่นใจ ว่าได้ทำกรรมดี มีหลักประกันวิถีสุภาพใหม่

3. ปรมัตตะ **จุดหมายสูงสุด** หรือ **ประโยชน์อย่างยิ่ง** คือ การมีปัญญารู้เท่าทันความจริง เข้าถึงธรรมชาติของโลกและชีวิต อันทำให้จิตใจเป็นอิสระ

- 1) ไม่หวั่นไหวหรือถูกครอบงำด้วยความผันผวนปรวนแปรต่าง ๆ
- 2) ไม่ผิดหวังโศกเศร้าบีบคั้นจิตเพราะความยึดติดถือมั่นในสิ่งใด
- 3) ปลอดโปร่ง สงบ ผ่องใส สดชื่น เบิกบานใจตลอดเวลา
- 4) เป็นอยู่และทำการด้วยปัญญาซึ่งมองที่เหตุปัจจัย

อัตตะ 3 ชั้นนี้ จัดแบ่งใหม่เป็น 3 ด้านดังนี้

¹ อ้างแล้ว, พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), **ธรรมนุญชีวิตพุทธจริยธรรมเพื่อชีวิตที่ดีงาม**, หน้า 22.

1. **อัตตัตถะ จุดหมายเพื่อตน หรือ ประโยชน์ตน** คือ ประโยชน์ 3 ชั้นข้างต้น ซึ่งพึงทำให้เกิดขึ้นแก่ตนเอง หรือพัฒนาชีวิตของตนให้ลุถึง

2. **ปรัตถะ จุดหมายเพื่อผู้อื่น หรือ ประโยชน์ผู้อื่น** คือ ประโยชน์ 3 ชั้นข้างต้น ซึ่งพึงช่วยเหลือให้ผู้อื่นหรือเพื่อนมนุษย์ได้บรรลุถึง ด้วยการชักนำสนับสนุนให้เขาพัฒนาชีวิตของเขาเองขึ้นไปจนเข้าถึงตามลำดับ

3. **อุภยัตถะ จุดหมายร่วมกัน หรือ ประโยชน์ทั้งสองฝ่าย** คือ ประโยชน์สุขและความดีงามร่วมกันของชุมชนหรือสังคม รวมทั้งภาวะและปัจจัยแวดล้อมต่าง ๆ ทั้งทางวัตถุ เช่น ป่า แม่น้ำ ถนนหนทาง และทางนามธรรม เช่น ศีลธรรม วัฒนธรรม ซึ่งพึงช่วยกันสร้างสรรค์บำรุงรักษา เพื่อเกื้อหนุนให้ทั้งตนและผู้อื่นก้าวไปสู่จุดหมาย 3 ชั้นข้างต้น อย่างน้อยไม่ให้เกิดแสวงหาประโยชน์ตนส่งผลกระทบต่อประโยชน์สุขของส่วนรวมดังตัวอย่าง พระภิกษุเมื่อปฏิบัติตามพระวินัย ย่อมช่วยรักษาสามัคคีแห่งสงฆ์ อันเป็นบรรยากาศที่เกื้อหนุนให้ภิกษุที่อยู่ร่วมกันทุกรูปอยู่ผาสุก และเจริญอกงามในการปฏิบัติ จนอาจลุถึงปรมาตม์ คือ ประโยชน์สูงสุด

5.2 **ภายในทรงพลัง** คือ มีกำลังที่เกิดจากคุณธรรมความประพฤติปฏิบัติที่เป็นหลักประกันของชีวิต ซึ่งทำให้เกิดความมั่นใจในตนเองจนไม่มีความหวาดหวั่นกลัวภัย เรียกว่า **พละ** (ธรรมอันเป็นกำลัง)¹ มี 4 ประการ กล่าว คือ

1. **ปัญญาพละ กำลังปัญญา** คือ ได้ศึกษา มีความรู้ความเข้าใจถูกต้องชัดเจนในเรื่องราวและกิจการที่ตนเกี่ยวข้อง ตลอดไปถึงสภาวะอันเป็นธรรมดาของโลกและชีวิต เป็นผู้กระทำการต่าง ๆ ด้วยความเข้าใจเหตุผลและสภาพความจริง

2. **วิริยพละ กำลังความเพียร** คือ เป็นผู้ประกอบกิจการหน้าที่การทำงานต่าง ๆ อยู่ตลอดเวลา ด้วยความบากบั่นพยายาม ไม่ได้ทอดทิ้งหรือย่อหย่อนทอดถอย

3. **อนวัชชพละ กำลังสุจริต** หรือกำลังความบริสุทธิ์ คือ มีความประพฤติและหน้าที่การทำงาน สุจริตไร้โทษ สะอาดบริสุทธิ์ ไม่มีข้อที่ใครจะติเตียนได้

4. **สังคหพละ กำลังการสงเคราะห์** คือ ได้ช่วยเหลือเกื้อกูล ทำตนให้เป็นประโยชน์แก่เพื่อนมนุษย์ เป็นสมาชิกที่มีคุณประโยชน์ของชุมชน

ตัวอย่างเช่น เป็นข้าราชการ พึงจำลึ้น ๆ ว่า รู้งานดี ทำหน้าที่ไม่บกพร่อง มีสะอาดไม่ขาดมนุษยสัมพันธ์

5.3 **ตั้งตนบนฐานที่มั่น** ซึ่งใช้เป็นที่ยืนหยัดให้สามารถยึดเอาผลสำเร็จสูงสุดอันเป็นที่

¹ อ่างแล้ว, พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), **ธรรมนุญชีวิตพุทธจริยธรรมเพื่อชีวิตที่ดีงาม**, หน้า 23.

หมายได้ โดยไม่เกิดความสำคัญตนผิด ไม่เปิดช่องแก่ความผิดพลาดเสียหาย และไม่เกิดสิ่ง
มัวหมองหมักหมมทับถมตน ด้วยการปฏิบัติตามหลักธรรมที่เรียกว่า อธิษฐาน¹ (ธรรมเป็นที่มั่น) 4
ประการ คือ

1. ปัญญา **ใช้ปัญญา** คือ ดำเนินชีวิตด้วยปัญญา ทำกิจการต่าง ๆ ด้วย
ความคิด เมื่อประสบเหตุใด ๆ ก็ไม่วุ่นวายตามอารมณ์หรือหลงไปตามสิ่งที่เข้ายวน คึกษาสิ่งต่าง ๆ
ให้มีความรู้ชัด หยั่งเห็นเหตุผล เข้าใจภาวะของสิ่งทั้งหลายจนเข้าถึงความจริง

2. สัจจะ **รักษาสัจจะ** คือ สงวนรักษาดำรงตนมั่นในความจริงที่รู้ชัดเห็นชัด
ด้วยปัญญา เริ่มแต่จริงวาจา จริงในหลักการปฏิบัติ จนถึงจริงปรมาตม์

3. จาคะ **เพิ่มพูนจาคะ** คือ คอยเสริมหรือทวีความเสียสละ ให้เข้มแข็งมีกำลัง
แรงยิ่งขึ้นอยู่เสมอ เพื่อป้องกันหรือตัดทอนตนไว้มิให้ตกไปเป็นทาสของลาภสักการะและผลสำเร็จ
เป็นต้นที่ตนได้สร้างขึ้น อันคอยล่อเร้าเข้ายวนให้เกิดความยึดติด ถ้าพอง และลุ่มหลงมัวเมา สิ่งใด
เคยชินเป็นนิสัยหรือเคยยึดถือไว้ แต่ผิดพลาด ไม่จริง ไม่ถูกต้อง ก็สามารถละได้ทั้งหมดเริ่มแต่สละ
อามิสจนถึงสละกิเลส

4. อุปสมะ **รู้จักสงบใจ** คือ รู้จักหาความสุขสงบทางจิตใจ ฝึกตนให้สามารถ
ระงับความมัวหมองดับความขัดข้องวุ่นวายอันเกิดจากกิเลสได้ทำจิตใจให้สงบผ่อนคลายรู้จักสรแห่ง
สันติ คนที่รู้จักสรแห่งความสุขอันเกิดจากความสงบใจแล้ว ย่อมจะไม่หลงไหลมัวเมาในวัตถุ หรือ
ลาภ ยศ สรรเสริญ เป็นต้น โดยง่าย

6. หลักการดำเนินชีวิตให้เจริญก้าวหน้า

ผู้ที่ต้องการดำเนินชีวิตให้เจริญก้าวหน้าประสบความสำเร็จ ไม่ว่าจะในด้านการศึกษา
หรืออาชีพการงานก็ตาม พึงปฏิบัติตามหลักต่อไปนี้

6.1 หลักความเจริญ ปฏิบัติตามหลักธรรม ที่จะนำชีวิตไปสู่ความเจริญรุ่งเรืองที่
เรียกว่า **จักร** (ธรรมประดุจล้อทั้งสี่ที่นำรถไปสู่จุดหมาย)² ซึ่งมี 4 ข้อ คือ

1) ปฏิรูปเทสวาสะ **เลือกอยู่ถิ่นที่เหมาะสม** คือ เลือกหาถิ่นที่อยู่ หรือ แหล่ง
เล่าเรียนดำเนินชีวิตที่ดีซึ่งมีบุคคลและสิ่งแวดล้อมที่อำนวยแก่การศึกษาพัฒนาชีวิต การแสวง
ธรรมหาความรู้ การสร้างสรรค์ความดีงาม และความเจริญก้าวหน้า

¹ อ่างแล้ว, พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), **ธรรมบุญชีวิตพุทธจริยธรรมเพื่อชีวิตที่ดีงาม**,
หน้า 24.

² เรื่องเดียวกัน, หน้า 25.

2) สंपริสุปัสสยะ **เสาะเสวนาคนติ** คือ รู้จักเสวนาคบหา หรือร่วมหมู้กับบุคคลผู้รู้ ผู้ทรงคุณ และผู้ที่จะเกื้อกูลแก่การแสวงหาความรู้ ความก้าวหน้าองงาม และความเจริญโดยธรรม

3) อตตสัมมาปณิธิ **ตั้งตนไว้ถูกวิถี** คือ ดำรงตนมั่นอยู่ในธรรมและทางดำเนินชีวิตที่ถูกต้อง ตั้งเป้าหมายชีวิตและการทำงานให้ตั้งมั่นแน่วแน่ และนำตนไปถูกทางสู่จุดหมาย แน่วแน่ มั่นคง ไม่พรั่นหาย ไม่ไกลเหินห่าง

4) ปุพเพกตปุญญตา **มีทุนดีได้เตรียมไว้** ทุนดีส่วนหนึ่ง คือ ความมีสติปัญญา ความถนัด และร่างกายดี เป็นต้น ที่เป็นพื้นมาแต่เดิม และอีกส่วนหนึ่ง คือ อาศัยพื้นเดิมเท่าที่ตัวมีอยู่ รู้จักแก้ไขปรับปรุงตน ศึกษาหาความรู้สร้างเสริมคุณสมบัติ ความตั้งมั่น ฝึกฝนความชำนาญานาญเตรียมไว้ก่อนแต่ต้นซึ่งเมื่อมีเหตุต้องใช้ก็จะเป็นผู้พร้อมที่จะต้อนรับความสำเร็จ สามารถสร้างสรรค์ประโยชน์สุข และก้าวสู่ความเจริญยิ่ง ๆ ขึ้นไป

6.2 หลักความสำเร็จ ปฏิบัติตามหลักธรรม ที่จะนำไปสู่ความสำเร็จแห่งกิจการนั้น ๆ ที่เรียกว่า **อิทธิบาท** (ธรรมให้ถึงความสำเร็จ) ซึ่งมี 4 ข้อ คือ

1) ฉันทะ **มีใจรัก** คือ พอใจจะทำสิ่งนั้น และทำด้วยใจรัก ต้องการทำให้เป็นผลสำเร็จอย่างดีแห่งกิจการงานที่ทำ มีใจสักว่าทำพอให้เสร็จ ๆ หรือ เพียงเพราะอยากได้รางวัลหรือผลกำไร

2) วิริยะ **พากเพียรทำ** คือ ขยันหมั่นประกอบ หมั่นกระทำให้สำเร็จด้วยความพยายาม เข้มแข็ง อดทน เอาธุระ ไม่ทอดทิ้ง ไม่ทอดยถย ก้าวไปข้างหน้าจนกว่าจะสำเร็จ

3) จิตตะ **เอาจิตฝึกฝน** คือ ตั้งจิตรับรู้ในสิ่งที่ทำ และทำสิ่งนั้นด้วยความคิดไม่ปล่อยจิตใจให้ฟุ้งซ่านเลือนลนย ใช้ความคิดในเรื่องนั้นบ่อย ๆ เสมอ ๆ ทำกิจการงานนั้นอย่างอุทิศตัวอุทิศใจ

4) วิมังสา **ใช้ปัญญาสอบสวน** คือ หมั่นใช้ปัญญาพิจารณาใคร่ครวญตรวจตราหาเหตุผล และตรวจสอบข้อที่ยังหย่อนเกินเลยบกพร่องขัดข้องเป็นต้น ในสิ่งที่ทำนั้น โดยรู้จักทดลอง วางแผน วัดผล คิดค้นวิธีแก้ไขปรับปรุง เป็นต้น เพื่อจัดการและดำเนินงานนั้นให้ได้ผลดียิ่งขึ้นไป

ตัวอย่างเช่น ผู้ทำงานทั่วไป อาจจำสั้น ๆ ว่า รักงาน สู้งาน ใส่ใจงาน และทำงานด้วยปัญญา

6.3 หลักเมล็ดโพธิญาณ ดำเนินตามพระพุทธปฏิปทา ด้วยการปฏิบัติตามธรรม 2 อย่างที่เป็นเหตุให้พระองค์บรรลุสัมโพธิญาณ เรียกว่า **อุปัฏฐาตธรรม** (ธรรมที่พระพุทธเจ้า ทรงปฏิบัติเห็นคุณประจักษ์กับพระองค์เอง) คือ

1) อสนนุฏฐิตา กุศลเสตุ ธมฺเมสุ **ไม่สันโดษในกุศลธรรม** คือ ไม่รู้อิ่ม ไม่รู้พอในการสร้างสรรคความดีและสิ่งที่ดี

2) อปปฏิวาณิตา จ ปธานสุมี **บำเพ็ญเพียรไม่ย่อท้อ** คือ เพียรพยายาม ก้าวหน้าเรื่อยไป ไม่ยอมถอยหลัง ไม่ยอมแพ้ ไม่ยอมท้อถอยต่ออุปสรรค และความเหน็ดเหนื่อยยากลำบาก

7. การรู้จักหาและรู้จักใช้ทรัพย์

คนที่จะเรียกได้ว่า รู้จักหา รู้จักใช้ทรัพย์ หรือหาเงินเป็น ใช้เงินเป็นเป็นคนทำมาหากินที่ดี ตั้งตัวสร้างหลักฐานได้ และใช้ทรัพย์สมบัติให้เป็นประโยชน์ เป็นผู้ปฏิบัติหน้าที่ทางเศรษฐกิจอย่างถูกต้อง ก็เพราะปฏิบัติตามหลักธรรมต่อไปนี้

7.1 ค้นหาและรักษาสมบัติ ปฏิบัติตามหลักธรรมที่เป็นไปเพื่อประโยชน์ปัจจุบัน หรือหลักธรรมอันอำนวยประโยชน์สุขขั้นต้น ที่เรียกว่า **ทิฏฐธัมมิกัตถสังวัตตนิกธรรม**¹ 4 ประการ

1) อุฏฐานสัมปทา **ถึงพร้อมด้วยความหมั่น** คือ ขยันหมั่นเพียรในการปฏิบัติหน้าที่การงาน และการประกอบอาชีพที่สุจริต ฝึกฝนให้มีความชำนาญและรู้จักใช้ปัญญาสอดส่อง ตรวจสอบหาวิธีการที่เหมาะสมที่สุดจัดการและดำเนินการให้ได้ผลดี

2) อารักขสัมปทา **ถึงพร้อมด้วยการรักษา** คือ รู้จักคุ้มครอง เก็บ รักษา โภคทรัพย์และผลงานที่ตนได้ทำไว้ด้วยความขยันหมั่นเพียรโดยชอบธรรมด้วยกำลังงานของตน ไม่ให้เป็นอันตรายหรือเสื่อมเสีย

3) กัลยาณมิตตตา **คบหาคนดีเป็นมิตร** คือ รู้จักเสวนาคบหาคน ไม่คบไม่เอาอย่างผู้ที่ชักจูงไปในทางเสื่อมเสีย เลือกลงเรียนศึกษาเยี่ยงอย่างท่านผู้รู้ผู้ทรงคุณ ผู้มีความสามารถ ผู้นำเคารพนับถือ และมีคุณสมบัติเกื้อกูลแก่อาชีพการงาน

4) สมชีวิตา **เลี้ยงชีวิตแต่พอดี** คือ รู้จักกำหนดรายได้และรายจ่ายเป็นอยู่พอดีสมรายได้ มิให้ฝืดเคืองหรือฟุ่มเฟือย ให้รายได้เหนือรายจ่ายมีประหยัดเก็บไว้

¹ อ่างแล้ว, พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), **ธรรมนุญชีวิตพุทธจริยธรรมเพื่อชีวิตที่ดีงาม**, หน้า 27.

7.2 **ชั้นแจ่งจัดสรรทรัพย์** เมื่อหาทรัพย์มาได้แล้ว รู้จักจัดสรรทรัพย์นั้น โดยถือหลักการแบ่งทรัพย์เป็น 4 ส่วน ที่เรียกว่า **โภควิภาค¹** 4 คือ

-เอเกน โภค ฤๅชเยย 1 ส่วน ใช้จ่ายเลี้ยงตน เลี้ยงคนที่ควรบำรุงเลี้ยง และทำประโยชน์

-ทวิหิ กมุ่ ปโยชเย 2 ส่วน ใช้เป็นทุนประกอบกิจการงาน

-จตุตถญจ นิธาเปยย อิก 1 ส่วน เก็บไว้ใช้ในคราวจำเป็น

7.3 **ชั้นจับจ่ายกินใช้** พึ่งเข้าและค้ำนึ่งไว้เสมอว่า การที่เพียรพยายามแสวงหารักษา และครอบครองโภคทรัพย์ไว้นั้น ก็เพื่อจะช่วยให้เป็นประโยชน์ทั้งแก่ตนและคนอื่น ถ้าไม่ใช่ทรัพย์สมบัติให้เกิดคุณประโยชน์แล้ว การหาและการมีทรัพย์สมบัติก็ปราศจากคุณค่าหาความหมายใด ๆ มิได้ ดังนั้น เมื่อมีทรัพย์หรือหาทรัพย์มาได้แล้ว พึ่งปฏิบัติต่อทรัพย์หนึ่งส่วนแรกในข้อ ข. ตามหลัก **โภคอาทียะ** (ประโยชน์ที่ควรถือเอาจากโภคะ หรือ เหตุผลที่อริยสาวกควรยึดถือ ในการที่จะมีหรือครอบครองทรัพย์สมบัติ) 5 ประการ ดังพุทธพจน์ว่า

อริยสาวกแสวงหาโภคทรัพย์มาได้ด้วยน้ำพักน้ำแรงความขยันหมั่นเพียรของตน และโดยทางสุจริตชอบธรรมแล้ว

1. เลี้ยงตัว เลี้ยงมารดาบิดา บัทร ภรรยา และคนในปกครอง ทั้งหลายให้เป็นสุข
2. บำรุงมิตรสหาย และผู้ร่วมกิจการงานให้เป็นสุข
3. ให้ปกป้องรักษาสวัสดิภาพ ทำตนให้มั่นคงปลอดภัยจากภัยอันตราย
4. ทำพละ คือ สละเพื่อบำรุงและบูชา 5 อย่าง²
 - 1) ญาติพละ สงเคราะห์ญาติ
 - 2) อติถิพละ ต้อนรักแขก
 - 3) ปุพเพตพละ ทำบุญหือสักการะอุทิศผู้ล่วงลับ
 - 4) ราชพละ บำรุงราชการด้วยการเสียภาษีอากร เป็นต้น
 - 5) เทวตาพละ ถวายเทวดา คือ ทำบุญอุทิศสิ่งทีไครพบูชาตามความเชื่อถือ
5. อุปถัมภ์บำรุงพระสงฆ์ และเหล่าบรรพชิตผู้ประพฤดีดี ปฏิบัติชอบ ผู้ไม่ประมาทมัวเมา

¹ อ่างแล้ว, พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), **ธรรมบุญชีวิตพุทธจริยธรรมเพื่อชีวิตที่ดีงาม**, หน้า 28.

² เรื่องเดียวกัน, หน้า 29.

เมื่อได้ใช้โภคทรัพย์ทำประโยชน์อย่างนี้แล้ว ถึงโภคะจะหมดสิ้นไปก็สบายใจได้ว่า ได้ใช้โภคะนั้นให้เป็นประโยชน์ถูกต้องตามเหตุผลแล้ว ถึงโภคะเพิ่มขึ้น ก็สบายใจ เช่นเดียวกัน เป็นอันไม่ต้องเดือดร้อนใจในทั้งสองกรณี

2.4 คุณธรรมและจริยธรรมตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (พ.ศ.2545 – 2549)¹

แนวทางการพัฒนาในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (พ.ศ.2545 – 2549) มีแนวคิดปรัชญาหลัก คือ การพัฒนาแบบองค์รวมที่ยึดคนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนาสามารถพึ่งตนเองได้อย่างการมีภูมิคุ้มกันที่ดี โดยยังคงรักษาเอกลักษณ์ของความเป็นไทย มีการปรับเปลี่ยนกระบวนการคิด ทักษะคนติ และกระบวนการทำงาน โดยยึดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเน้นการสร้าง “ค่านิยมร่วมที่ดี” เพื่อพัฒนาสู่สังคมที่เข้มแข็งและมีคุณภาพใน 3 ด้าน คือ

1) “สังคมคุณภาพ” ยึดหลักความสมดุล พอดี และพึ่งตนเอง โดยการสร้างคนดี คนเก่งที่มีความรับผิดชอบ ถึงพร้อมด้วยคุณธรรม จริยธรรม มีความรับผิดชอบและจิตสำนึกสาธารณะ เป็นสังคมที่มีเสถียรภาพและความยั่งยืนทางเศรษฐกิจ ครอบคลุมมีความอบอุ่น ชุมชนเข้มแข็งเมืองน่าอยู่ ระบบการเมืองการปกครองโปร่งใส เป็นประชาธิปไตย มีกระบวนการยุติธรรมเป็นที่พึ่งของประชาชน และมีความเป็นธรรมในสังคมไทย

2) “สังคมแห่งภูมิปัญญาและการเรียนรู้” สร้างโอกาสและพัฒนากระบวนการเรียนรู้ให้คนไทยทุกคน คิดเป็น สามารถเรียนรู้ที่จะพัฒนาตนเองได้ดีขึ้นอย่างต่อเนื่องเสริมสร้างฐานทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีควบคู่ไปกับการรักษาภูมิปัญญาท้องถิ่นตลอดจนมีการพัฒนาระบบการเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร และวิทยาการสมัยใหม่

3) “สังคมสมานฉันท์และเอื้ออาทรต่อกัน” เป็นสังคมที่มีการดำรงไว้ซึ่งคุณค่าของเอกลักษณ์และวัฒนธรรมของความเป็นไทยที่เกื้อกูลและพึ่งพากัน รักษาไว้ซึ่งสถาบันครอบครัว พัฒนาเครือข่ายชุมชนให้เข้มแข็ง มีการดูแลช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาสและคนยากจนในสังคม นำไปสู่ความอยู่ดีมีสุขของคนไทย

2.4.1 แผนพัฒนาการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมแห่งชาติ

¹กระทรวงศึกษาธิการ, แผนพัฒนาการศึกษาระยะที่ 9, (กระทรวงศึกษาธิการ: สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล, 2545-2549), หน้า 12.

แผนพัฒนาการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมแห่งชาติของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ซึ่งเป็นกรอบและแนวทางการดำเนินนโยบายการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม 5 ปี (พ.ศ.2545-2549) ได้กำหนดวัตถุประสงค์ เพื่อการดำเนินการ 3 ประการ คือ

1) การพัฒนาคนอย่างรอบด้าน และสมดุลเพื่อเป็นฐานหลักของการพัฒนา โดยมุ่งเน้นในการพัฒนาโอกาสการเข้าถึงการเรียนรู้ของทุกคนในชาติ ตั้งแต่แรกเกิดจนตลอดชีวิต ปฏิรูปการศึกษาเพื่อพัฒนาคนและสังคมไทย

2) การสร้างสรรค์ พัฒนาและเผยแพร่ความรู้ การเรียนรู้ และการใฝ่รู้ โดยกำหนดแนวทางในการส่งเสริมการวิจัยและพัฒนา เพื่อขยายฐานความรู้และการเรียนของประเทศไทย เพื่อสร้างสังคมแห่งภูมิปัญญาและการเรียนรู้

3) การพัฒนาสภาพแวดล้อมของสังคมเพื่อสร้างฐานในการส่งเสริมการเรียนรู้ และสร้างความรู้เพื่อพัฒนาประเทศ โดยการส่งเสริมและสร้างสรรค์ทุนทางสังคมและวัฒนธรรมบนพื้นฐานของภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย การจำกัด ลด ขจัดปัญหาทางโครงสร้างที่ก่อให้เกิดหรือคงไว้ซึ่งความยากจน และการด้อยทั้งโอกาสและศักดิ์ศรีของคนและสังคมไทย การพัฒนาเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาและการพัฒนาประเทศ การจัดระบบทรัพยากรและการลงทุนทางการศึกษา ศาสนา ศิลป และวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาคนและสังคมไทย

2.4.2 วิสัยทัศน์การพัฒนาอุดมศึกษาของแผนพัฒนาการศึกษาระดับอุดมศึกษา ฉบับที่ 9 (2545-2549)

แนวทางการพัฒนาของแผนพัฒนาการศึกษาระดับอุดมศึกษา ฉบับที่ 9 (2545-2549) มุ่งเน้นที่จะพัฒนาอุดมศึกษาทั้งระบบ ให้เป็นสถาบันการศึกษาชั้นสูงที่มีคุณภาพสามารถผลิตและพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ระดับกลางและระดับสูงที่มีคุณภาพทัดเทียมนานาชาติ เป็นแหล่งรวมของผู้ทรงคุณวุฒิ สามารถชี้นำและผลักดันการพัฒนาประเทศให้เป็นประเทศที่มีระบบเศรษฐกิจที่ตั้งอยู่บนฐานองค์ความรู้ (Knowledge Based Economy) มากยิ่งขึ้น โดยอุดมศึกษาจะต้องนำสังคมและชุมชนไปสู่สังคมแห่งภูมิปัญญาและการเรียนรู้ (Knowledge Based Society) ที่บุคคลในชาติให้ความเชื่อถือ ผูกพันและยอมรับว่า บุคคลจำเป็นต้องผ่านกระบวนการศึกษา ฝึกหัด และฝึกอบรมที่มีคุณภาพและประสิทธิภาพ เพื่อมุ่งไปสู่การเรียนรู้ตลอดชีวิต โดยเฉพาะการกำหนดวิสัยทัศน์ด้านการผลิตบัณฑิตที่ว่า สถาบันอุดมศึกษาผลิตบัณฑิตที่มีความรู้คู่คุณธรรม มีความเป็นผู้นำ มีจิตสำนึกในการสร้างงานของตนเอง มีความคิดและวิจารณ์ญาณ มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีวินัย มีความรับผิดชอบนำไปสู่การพัฒนาประเทศได้

2.5 คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของคนไทยในอนาคต ¹

จากการที่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 ได้เน้นคนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะเสริมสร้างศักยภาพของคนทุกคนทั้งด้านร่างกาย สติปัญญา ความรู้ความสามารถในการประกอบอาชีพ เสริมสร้างความเข้มแข็งของครอบครัวและชุมชน พัฒนาเศรษฐกิจของประเทศให้เจริญเติบโตอย่างมีเสถียรภาพ มั่นคง สมดุล และยั่งยืน การใช้ประโยชน์และดูแลทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และปรับระบบบริหารและการจัดการ รวมทั้งแนวโน้มการพัฒนาประเทศในอนาคต ดังนั้นคนไทยในอนาคตควรมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์โดยเน้นองค์ประกอบดังนี้

ด้านจิตใจและสังคม มีวินัย มีความซื่อสัตย์สุจริต ขยัน อดทน มีจริยธรรม มีคุณธรรม มีความเป็นประชาธิปไตย มีความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม ร่วมในกระบวนการพัฒนา มีความเป็นไทย ร่วมอนุรักษ์และพัฒนาวัฒนธรรมไทย ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ด้านจิตใจ คิดกว้าง คิดไกล ใฝ่เรียน ใฝ่รู้ สามารถแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ รักการประดิษฐ์ ค้นคว้า รู้เท่าทันวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีและสามารถปรับตัวให้ทันต่อกระแสการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ

ด้านสุขภาพพลานามัย มีสุขภาพจิตดี เจริญเติบโตสมวัย ร่างกายแข็งแรง ปลอดภัยจากโรคภัยที่ป้องกันได้ ปราศจากสารพิษ และสารเสพติด

ด้านการประกอบอาชีพ มีทักษะ มีคุณธรรม และเจตคติที่ดีต่อการประกอบสัมมาชีพ และสามารถสร้างและพัฒนาสัมมาชีพทั้งนี้เพื่อนำไปสู่การพัฒนาที่จะทำให้ “คนมีความสุข ครอบครัวอบอุ่น ชุมชนเข้มแข็ง สังคมสันติ และสิ่งแวดล้อมยั่งยืน”

2.5.1 คุณลักษณะนิสัย/นักศึกษาที่พึงประสงค์ ²

การจัดการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการได้ดำเนินงานตามนโยบายของรัฐบาลและตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติ โดยการกำหนดเป็นแผนพัฒนาการศึกษาศาสนา และวัฒนธรรม ระยะที่ 8 (พ.ศ.2540-2544) ของกระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งภารกิจที่สำคัญยิ่งของ

¹กระทรวงศึกษาธิการ, แผนพัฒนาอาชีพศึกษาระยะที่ 8, (กรมอาชีพศึกษา : กระทรวงศึกษาธิการ, 2540-2544), หน้า 82.

²ทบวงมหาวิทยาลัย, การจัดการกิจกรรมนิสัย/นักศึกษาเพื่อพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมสำหรับบัณฑิตอุดมคติไทย, 2543, หน้า 11.

กระทรวงศึกษาธิการ คือการพัฒนาคน ประกอบกับการที่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 ได้เน้นคนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา จุดเริ่มต้นที่สำคัญยิ่งที่จะนำไปสู่การกำหนดทิศทางการพัฒนาการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม คือคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของคนไทย โดยจะต้องเอื้อและสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงและแนวทางการพัฒนาประเทศในอนาคต คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของคนไทยในอนาคตในด้านจิตใจและสังคม คือ มีวินัย มีความซื่อสัตย์ สุจริต ชยัน อุดทน มีจริยธรรม มีคุณธรรม มีความเป็นประชาธิปไตย มีความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม ร่วมในกระบวนการพัฒนา มีความเป็นไทยร่วมอนุรักษ์และพัฒนาวัฒนธรรมไทย รวมทั้งทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

2.5.2 คุณลักษณะของคนไทย¹

คุณลักษณะของคนไทยที่ประเทศชาติต้องการและมีความจำเป็นต้องปลูกฝังให้ถึงพร้อมในสถานการณปัจจุบัน มีดังนี้

- 1) มีระเบียบวินัย
- 2) มีความซื่อสัตย์ สุจริต และยุติธรรม
- 3) ชยัน ประหยัด และยึดมั่นในสัมมาชีพ
- 4) สำนึกในหน้าที่และความรับผิดชอบต่อสังคม และประเทศชาติ
- 5) รู้จักคิดริเริ่ม วิจัยรณ และตัดสินใจอย่างมีเหตุผล
- 6) กระตือรือร้นในการปกครองระบอบประชาธิปไตย รักและเทิดทูนชาติ

ศาสนา พระมหากษัตริย์

- 7) มีพลานามัยสมบูรณ์ทั้งทางร่างกายและจิตใจ
- 8) รู้จักพึ่งตนเอง และมีอุดมคติ
- 9) มีความภาคภูมิใจ และรู้จักทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมและทรัพยากรธรรมชาติ
- 10) มีความเสียสละ เมตตาอารี กตัญญูกตเวที กล้าหาญ และสามารถสู้กัน

มหาวิทยาลัย มีเป้าหมายชัดเจนที่จะพัฒนาคุณลักษณะของบัณฑิตที่พึงประสงค์ คือ มีปฏิปทาน่าเลื่อมใส ใฝ่รู้ใฝ่คิดเป็นผู้นำด้านจิตใจและปัญญา มีความสามารถในการแก้ปัญหา มีศรัทธาอุทิศตนเพื่อพระพุทธศาสนา รู้จักเสียสละเพื่อส่วนรวมรู้เท่าทันความเปลี่ยนแปลงทาง

¹ ไสว มาลาทอง และ นุรี แก้วเล็ก, คู่มือการศึกษาจริยธรรม สำหรับนักเรียน นิสิต นักศึกษา นักบริหาร นักปกครอง และประชาชนผู้สนใจทั่วไป, (กรุงเทพฯ : กระทรวงศึกษาธิการ, 2542), หน้า 1.

สังคม มีโลกทัศน์ที่กว้างไกล มีศักยภาพที่จะพัฒนาตนเองให้เพียงพร้อมด้วยคุณธรรมและจริยธรรม¹

ไพฑูรย์ สีนลาร์ตัน ได้กล่าวในการสัมมนา ว่าคนรุ่นใหม่ของสังคมไทยในอนาคตจะมีลักษณะอย่างไร น่าจะมีกรอบใหญ่ที่ควรพิจารณาอยู่อย่างน้อย 3 ประการ คือ คุณลักษณะที่สัมพันธ์กับตัวเอง คุณลักษณะที่สัมพันธ์กับสังคม และคุณลักษณะที่สัมพันธ์กับโลกโดยส่วนรวม²

ก. คุณลักษณะที่สัมพันธ์กับตัวเองของคนรุ่นใหม่ นั้น น่าจะมีลักษณะสำคัญ คือ

- 1) มีความมั่นใจ เชื่อมั่น และเป็นตัวของตัวเอง
- 2) กล้าริเริ่ม กล้าทำต้องติดตามสิ่งที่ริเริ่มอย่างต่อเนื่องโดยไม่ยอมแพ้ต่ออุปสรรค
- 3) คำนึงถึงความเป็นมนุษย์ มีวิธีการติดต่อสัมพันธ์กับคนและร่วมทำงานกับคน

อื่นให้งานสำเร็จได้อย่างมีประสิทธิภาพ

4) มีหลักวิชาการอย่างใดอย่างหนึ่งแน่และแม่น ในขณะที่เดียวกันก็สามารถประยุกต์และปรับใช้กับเหตุการณ์อื่น ๆ ได้ดี

ในสังคมที่มีความเปลี่ยนแปลงเร็ว มีการแข่งขันสูง มีความแน่นอนในอนาคตน้อย ความสมหวังและผิดหวังจะเกิดขึ้นได้เสมอและตลอดเวลา ในขณะเดียวกันก็ต้องดำรงชีวิตอยู่ได้ อย่างมีคุณค่า มีประสิทธิภาพ เพื่อความก้าวหน้าของตนเอง สังคมและสิ่งแวดล้อม ทำให้คนรุ่นใหม่ต้องมีความมั่นใจตัวเอง เมื่อมีข้อมูลแน่นอนชัดเจน ต้องมั่นใจและกล้าทำงานวิชาชีพและสังคมเพื่อริเริ่มสิ่งใหม่แต่จะมั่นใจได้ กล้าและริเริ่มได้ ต้องมีหลักวิชาที่มั่นคงพอ มีวิธีการที่จะดำเนินการให้งานสำเร็จได้ คนรุ่นใหม่จึงต้องรอบรู้ ริเริ่มรุกและรับอย่างมั่นใจ ผิดพลาดก็ไม่ยอมแพ้หาทางแก้ไขต่อไป

ข. คุณลักษณะที่สัมพันธ์กับสังคมนั้นเป็นสิ่งที่จำเป็นสำหรับคนรุ่นใหม่ อย่างน้อยจะต้องมี

1) ติดตาม มองเห็น และรับรู้ปัญหาของสังคม มีความสำนึกร่วมได้ร่วมเสียกับสังคมและร่วมมือกับคนอื่นในการแก้ปัญหาของสังคม

2) มองเห็นทิศทางที่เหมาะสมของสังคม พร้อมทั้งมีวิธีการที่จะเรียกร้องให้สมาชิกของสังคมร่วมกันพิจารณา และดำเนินการตามทิศทางที่เหมาะสมนั้น

¹ พระสุธีวรญาณและคณะ, **หลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ในพระบรมราชูปถัมภ์**, (โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2542), หน้า (9).

² ไพฑูรย์ สีนลาร์ตัน, **การพัฒนาการจัดการศึกษาทั่วไปในสถาบันเอกชน**, วิทยการสัมมนาโดยทบวงมหาวิทยาลัยและสมาคมสถาบันอุดมศึกษาเอกชนแห่งประเทศไทย, (23 เมษายน 2540), หน้า 75.

3) จริยธรรมที่มีเหตุผล รับผิดชอบ ยึดกติกาประชาธิปไตย และไม่ยอมให้คนอื่น ผิดกติกาหรือล่วงละเมิดสิทธิคนอื่น

สังคมไทยในอนาคตอันใกล้นี้ จะประสบความสำเร็จในทางเศรษฐกิจพอสมควร แต่ปัญหาสังคมจะเกิดขึ้นมาก นับแต่ปัญหาความแตกต่างในสังคม ปัญหาเมืองและชนบท ปัญหาสิ่งแวดล้อมปัญหาสุขภาพจิต ปัญหาความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล การเอาเปรียบและเห็นประโยชน์เฉพาะตัวเอง การขาดเป้าหมายชีวิตที่ชัดเจน ทำให้เกิดปัญหาค่านิยมและจริยธรรมตามมา คนรุ่นใหม่จึงต้องติดตามปัญหาของสังคมอยู่ตลอดเวลาทั้งสาเหตุและผลกระทบ พร้อมทั้งรู้วิธีแก้เพื่อให้ได้ทิศทางที่เหมาะสมขึ้น ในขณะเดียวกันก็ต้องหาวิธีแก้ที่เหมาะสมถูกต้อง และร่วมมือกันกับคนอื่น ๆ ได้¹

ค.คุณลักษณะที่สัมพันธ์กับโลกภายนอก น่าจะประกอบไปด้วย

1) เข้าใจการเปลี่ยนแปลงของโลกและนานาชาติ เช่น ปัญหาสิ่งแวดล้อม ปัญหาความอดอยากปัญหาคุณค่าในชีวิต ปัญหาสันติภาพ และปัญหาความไม่เป็นธรรมของระบบนานาชาติ เป็นต้น และพร้อมที่จะรณรงค์ร่วมกับคนอื่นเพื่อ สกัดกั้นและแก้ไขปัญหาดังกล่าว

คุณสมบัติของผู้มีความรู้เมื่อปฏิบัติงานให้บรรลุผลสำเร็จตามจุดหมายของการศึกษาได้แก่²

- 1) ความละเอียดรอบคอบ
- 2) ความซื่อสัตย์สุจริต
- 3) ความกตัญญูรู้คุณ
- 4) ความไม่เห็นแก่ตัว ไม่เอาัดเอาเปรียบผู้อื่น
- 5) ความจริงใจ
- 6) ความปรารถนาดี และเอื้อเฟื้อต่อกัน
- 7) ความขยันหมั่นเพียร

¹ไพฑูริย์ สีนลาวัฒน์, รายงานการสัมมนาเรื่องการพัฒนาการจัดการศึกษามหาวิทยาลัยฯ ทั่วไปในสถาบันอุดมศึกษาเอกชน, 2540, หน้า 77.

²คณะกรรมการอำนวยการจัดงานฉลองสิริราชสมบัติครบ 50 ปี, ในหลวงกับการศึกษาไทย **ห้าทศวรรษสิริราชสมบัติ**, ที่ระลึกเนื่องในมหามงคลสมัยฉลองสิริราชสมบัติครบ 50 ปี พุทธศักราช 2539, (กรุงเทพฯ: อมรินทร์ พริ้นติ้ง แอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด, 2540).

2.6 บัณฑิตไทยในแนวพระราชดำริ

จากการได้เรียบเรียง บัณฑิตไทยในแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ที่ทรงมีพระบรมราโชวาทที่พระราชทานแก่บัณฑิตมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ตั้งแต่ พ.ศ. 2493 ถึง พ.ศ. 2537 เกี่ยวกับคุณสมบัติของบัณฑิตที่พึงตระหนักในฐานะของการคาดหวังของสังคม และระลึกถึงคุณของประเทศไทยประชาชนที่มีส่วนเกื้อกูลจนได้ศึกษาสำเร็จปริญญา ซึ่งมีเนื้อหาสาระสำคัญโดยย่อต่อไปนี้¹

2.6.1 ความสำคัญของบัณฑิต

อันที่จริงคำว่า “บัณฑิต” มีความหมายลึกซึ้ง พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงกล่าวว่า “ผู้ที่ควรแก่นามว่า “บัณฑิต” นั้น นอกจากความรู้ความสามารถแล้ว ยังต้องเป็นผู้มีจิตใจสูง มีศีลมีธรรม มีสติสัมปชัญญะ อดทน อดกลั้น ประพฤติแต่ในสิ่งที่ชอบที่ควร วางตนให้สมเกียรติ เป็นผู้ที่ควรแก่การนับถือเป็นแบบอย่าง” บัณฑิตเป็นผู้ที่สังคมและประเทศชาติคาดหวังในความรู้ ความสามารถและความดี เป็นกำลังสร้างสรรค์อำนาจความเจริญ ความก้าวหน้า ความผาสุก และความมั่นคงแก่ส่วนรวมได้ เหตุนี้รัฐบาลจึงลงทุนทุ่มเทมากมายเพื่อสร้างบัณฑิต นอกจากนี้ การที่บ้านเมืองมีผู้ได้รับการศึกษาชั้นสูงมากขึ้นนั้น เป็นสัญลักษณ์แห่งความเป็นอารยะประเทศ เหล่านี้คือ ความสำคัญของบัณฑิต พิธีรับปริญญาบัตรก็มีความหมายสำคัญมากแก่บัณฑิตทั้งหลาย เพราะ “เป็นการประกาศรับรองวิทยฐานะของแต่ละคนให้ปรากฏแก่มหาชน เป็นผู้มีความรู้ ความฉลาดและความสามารถพร้อม ควรจะยกย่องไว้วางใจให้ประกอบกิจการที่สำคัญของบ้านเมืองได้” ปริญญาบัตรซึ่งบางทีเห็นกันว่าเป็นเพียงแผ่นกระดาษ และครุย วิทยฐานะซึ่งบางทีเห็นกันว่ารุ่มร่ามน่ารำคาญก็เป็นเครื่องหมายและความรู้และคุณสมบัติทั้งปวง ดังนั้น บัณฑิตจึงต้องรักษา “ศักดิ์” และ “สิทธิ์” แห่งปริญญาเอาไว้ กล่าวคือ “ศักดิ์” หมายถึง กำลังอำนาจทางวิชาการ ซึ่งต้องรักษาฝึกฝนให้เพิ่มพูนอยู่เสมอ ส่วน “สิทธิ์” หมายถึง ความสำเร็จ ซึ่งต้องรักษาโดยนำเอาวิชาการไปสร้างสรรค์ประโยชน์ส่วนรวมให้บังเกิดและเพิ่มพูนยิ่ง ๆ ขึ้น

2.6.2 คุณสมบัติทั่วไปของบัณฑิต

ผู้ผ่านการศึกษาระดับมหาวิทยาลัย ได้รับปริญญาแล้ว “ควรจะต้องได้ว่าเป็นผู้มีการศึกษา อย่างดี มีความรู้ทางวิชาการอย่างถูกต้องแน่นอน มีสมองที่ว่องไวชัดเจนที่จะคิด และมีวิธีการคิดที่จะให้ถูกต้องเที่ยงตรง ทั้งให้เป็นประโยชน์ในทางสร้างสรรค์ สำหรับที่จะนำไปใช้ในการงาน

¹ อุดม หนูทอง, บัณฑิตไทยในแนวพระราชดำรินหนังสือเอกกษัตริย์อัจฉริยะ, หนังสือเฉลิมพระเกียรติพระบรมราชินีนาถมหาวิทยาลัยร่วมกับสถาบันอุดมศึกษาของรัฐและเอกชนจัดพิมพ์ เนื่องในมหามงคลสมัยฉลองสิริราชสมบัติครบ 50 ปี พุทธศักราช 2539, (กรุงเทพฯ : พิมพ์ชนวนพิมพ์, 2540).

ของส่วนรวมต่อไป” เพราะ “ถ้าหากไม่มีพื้นฐานทางวิชาการที่มั่นคงแล้ว ก็จะไม่เหลือวิธีที่จะปฏิบัติงาน และแก้ไข้ปัญหาทั้งปวงให้บรรลุผลอันพึงประสงค์ได้” นี่คือนุสุมบัตินันฐานของบัณฑิต

กล่าวอีกนัยหนึ่ง บัณฑิตคือ ผู้มีสติปัญญา “สติ” หมายถึง ความระลึกได้ ความรู้สึกตัว ความไม่วิปลาส ความรู้จักรับผิดชอบ ส่วน “ปัญญา” หมายถึง ความมีวิชาความรู้ ความรอบรู้ ความรู้จริงรู้ตลอดความเฉลียวฉลาด และความสามารถซึ่งเกิดจากการศึกษาและความคิดพิจารณา สติปัญญาทำให้รู้เท่าทันและรู้แจ้งจริงในสิ่งต่าง ๆ สามารถพิจารณาหาหนทางวิธีการ ที่ถูกต้องและมีประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานได้อย่างสมบูรณ์บริบูรณ์

อย่างไรก็ตาม การเรียนจบได้รับปริญญาอันนั้นถือเป็นเพียงขั้นต้นของการศึกษา บัณฑิตจะต้องพยายามศึกษา ฝึกตนต่อไปให้ทันความรู้วิทยาการใหม่ ๆ “ทุกคนจะต้องบำเพ็ญตนเป็นผู้ที่สนใจในวิชาการโดยไม่หยุดยั้ง เพื่อรักษาเกียรติแห่งความเป็นบัณฑิตตลอดไป” ถ้าไม่ศึกษาเพิ่มเติมไว้ ต่อไปไม่ช้าก็จะเป็นผู้ล้าหลัง ไม่ทันกับความเจริญของโลก

อนึ่ง บัณฑิตจะต้องเข้าใจขอบข่ายของคำว่า “ความรู้” ให้กว้าง ซึ่งทรงจำแนกไว้ 3 อย่าง คือ ความรู้วิชาการ ความรู้ปฏิบัติการ และความรู้คิดอ่าน ตามเหตุตามผล ความรู้ทั้ง 3 อย่างนี้ทุกคนควรเรียนรู้ให้ครบ เพื่อประกอบภาระงานและแก้้ปัญหาทั้งปวงได้อย่างมีประสิทธิภาพ ส่วนปัญญาต้องพัฒนาให้องงามยิ่ง ๆ ขึ้น ด้วยการฝึกคิดด้วยความตั้งใจให้เที่ยงตรง ปราศจากอคติ ตั้งมั่นอยู่ในเหตุผลที่ถูกต้องเป็นธรรม เห็นความจริง

นอกจากสติปัญญาแล้ว บัณฑิต “ยังต้องเป็นผู้มีจิตใจสูงมีศีลมีธรรม มีสติสัมปชัญญะ อดทน อดกลั้น ประพฤติแต่ในสิ่งที่ชอบที่ควร วางตนให้สมเกียรติ เป็นผู้ที่ควรแก่การนับถือเป็นแบบอย่าง” เรื่อง “ความสุจริต” เป็นคุณสมบัติของบัณฑิตที่ทรงย้ำเน้นไว้บ่อยที่สุด เช่นการประกอบภาระงานจะใช้แต่ความรู้อย่างเดียวไม่พอ ต้องยึดคุณธรรมสำคัญข้อหนึ่งกำกับใจไว้ นั่นคือ “ความสุจริต” “การที่จะใช้ความรู้ในการประกอบอาชีพต่อไปข้างหน้า ควรนึกถึงเกียรติและความซื่อตรงเพื่อประโยชน์ส่วนรวมให้มาก”

นอกจากนี้ทรงกล่าวถึงเรื่อง ความยุติธรรม การทำตัวให้เป็นทีพึ่งของผู้ได้บังคับบัญชา ไม่พ่ายแพ้แก่ความโลภ ความลืมหืมตัว ความริษยา มีความเสียสละ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง “สละความตามใจตัวความสะดวกสบายอันเป็นประโยชน์ส่วนตัวเสียได้ เพื่อที่จะถนอมรักษาความดี” และมีความจริงใจระหว่างกันในการทำงาน กล่าวได้ว่า ภูมิรู้ทางวิชาการต้องมีฐานคุณธรรมรองรับ คุณธรรมที่สำคัญยิ่งที่ต้องมีไว้ประจำใจ คือ “ปัญญา” ซึ่งต้องใช้ความคิดพิจารณาเรื่องต่าง ๆ ให้

เห็นกระจ่างชัด ด้วยใจมั่นคง เป็นกลาง ไม่สะเทือนด้วยอคติ มีเหตุผล รู้ผิด ถูก ดี ชั่ว ควรทำ และไม่ควรรทำ อนึ่ง คุณธรรมทั้งหลายนั้น บัณฑิตต้องสั่งสมให้พอกพูนขึ้นเสมอ

คุณสมบัติทั่วไปของบัณฑิตอาจสรุปลงได้ด้วยพระบรมราชาโฆวาทที่มีแก่นิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ครั้งหนึ่ง ซึ่งมีใจความสรุปว่า ความเป็นบัณฑิตนอกจากหมายถึงได้จากความรู้ความสามารถในการใช้วิทยาการให้เกิดประโยชน์แล้ว ยังทราบได้จาก การกระทำ การพูด และการคิดที่ดี กล่าวคือ การกระทำที่ดีนั้นคือทำด้วยความตั้งใจ จริ่งใจสร้างสรรค์ พยายามอย่างดีที่สุดให้บรรลุเป้าหมาย ไม่ทำด้วยเพทุบาย หรือเจตนาไม่บริสุทธิ์แอบแฝง การพูดที่ดีคือพูดให้เกิดประโยชน์ เช่น ก่อให้เกิดความรู้ ความฉลาด ความเจริญ ความดี ความสามัคคี ไม่กล่าวในสิ่งที่ไม่รู้จริง ทำให้เกิดสับสน ทำลายความดีงาม ความเจริญมั่นคง และการคิดที่ดีคือ คิดด้วยสติตั้งมั่น เป็นกลาง ไม่อคติ ถูกหลักวิชา มีเหตุผล เป็นสิ่งมีศีลธรรม จริยธรรม ปราศจากภัยและเป็นคุณประโยชน์

2.6.3 คุณสมบัติของบัณฑิตเฉพาะสาขาวิชาชีพ

นอกจากบัณฑิตจะพึงมีคุณสมบัติทั่วไปแล้ว ยังต้องมีคุณสมบัติเฉพาะสาขาวิชาชีพ เพื่อปฏิบัติภารกิจให้บรรลุผลตามลักษณะเฉพาะของสาขาวิชาชีพนั้น ๆ จากพระบรมราชาโฆวาททรงกล่าวถึงคุณสมบัติเฉพาะบางสาขาวิชาชีพ ดังนี้

แพทย์-พยาบาล พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงกล่าวว่า การเรียนวิชาแพทย์เป็นการเล่าเรียนวิชาเพื่อประโยชน์ของผู้อื่นยิ่งกว่าตน ต้องใช้ความรู้ความสามารถเพื่อสงเคราะห์ผู้อื่น ด้วยการอุทิศตน เวลา และความสุขส่วนตัว อุดมคติของแพทย์และพยาบาลอยู่ที่การมุ่งหวังจะบำบัดทุกข์ของผู้ป่วยใช้ด้วยความเตตตอารี จรรยาแพทย์เป็นวินัยมิได้มีการบังคับให้ทำตาม แต่แพทย์ต้องบังคับตัวเองหากละเมิดเมื่อใด เมื่อนั้นจะเกิดความเสื่อมเสีย ทั้งแก่ตัววงการแพทย์ และประเทศชาติ แพทย์จึงต้องรักษาจรรยาแพทย์ไว้ให้เคร่งครัด ทั้งต้องหมั่นฝึกฝนตนให้ทันสมัยในวิทยาการประกอบโรคศิลปะอยู่เสมอ นอกจากนี้ แพทย์ยังต้องเข้าใจถึงประชาชน และช่วยบรรเทาทุกข์แก่ประชาชนโดยทั่วถึง

ครู อาจารย์ “ความเจริญหรือความเสื่อมของชาตินั้น ย่อมขึ้นอยู่กับการศึกษาของประชาชน” ซึ่งมีครู อาจารย์ เป็นผู้มืบทบาทสำคัญ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงกล่าวว่า “หน้าที่ครูมีความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะเป็นหน้าที่ปลูกฝังความรู้ความคิดและจิตใจเยาวชน ผู้เป็นครูจึงจัดได้ว่าเป็นผู้มืบทบาทสำคัญมาก ในการสร้างสรรค์บันดาลอนาคตของชาติบ้านเมือง” ทรงเห็นว่าการให้การศึกษา “คือการช่วยให้บุคคลค้นพบวิถีดำเนินชีวิตที่ถูกต้องเหมาะสม ไปสู่ความเจริญและความสุขตามอัธภาพ” การที่บุคคลจะบรรลุเป้าหมายดังกล่าวได้ ผู้จัดและผู้ให้

การ ศึกษาต้องให้คนได้ “เรียนดี” ซึ่งทำได้โดย สอนให้มีวิชาการดีทั้งทฤษฎีและปฏิบัติ อบรมจิตใจและความประพฤติให้รู้เหตุผล ผิดชอบ ชั่วดี ให้มีกำลังและสุขภาพสมบูรณ์ทั้งร่างกายและจิตใจ

ครู อาจารย์ พึงมีคุณสมบัติอย่างไรจึงจะทำภารกิจดังกล่าวได้สมบูรณ์ มีคำตอบอยู่ในพระบรมราโชวาทว่า นอกจากครูอาจารย์จะต้องมีความรู้ความสามารถในการสอนแล้ว ยังต้องรู้จักอบรมเด็กในด้านศีลธรรม จรรยา และวัฒนธรรม ให้สำนึกในหน้าที่ในฐานะเป็นพลเมืองของชาติ ต้องตั้งมั่นอยู่ในหลักแห่งศีลธรรม รวมทั้งความสำนึกรับผิดชอบในหน้าที่ให้สมกับที่ได้รับ ความไว้วางใจจากผู้ปกครองนักเรียน ต้องวางตนให้สมกับที่เป็นครู ให้นักเรียนเคารพนับถือและ ผู้ปกครองเลื่อมใส เป็นผู้นำ เป็นที่พึ่งของศิษย์ อบรมศิษย์ด้วยความกรุณาปราณี บริสุทธิ์ใจ อนุเคราะห์และนำไปสู่ทางถูกทางเจริญ

นักเกษตร บัณฑิตทางเกษตรศาสตร์เกี่ยวข้องกับคนส่วนใหญ่ของประเทศซึ่งเป็น กสิกรงานของนักเกษตรส่วนมากเกี่ยวกับการพัฒนาและส่งเสริมอาชีพด้านการเกษตร เพื่อเพิ่ม ผลผลิต ยกฐานะของเกษตรกรให้สูงขึ้นมากที่สุดเท่าที่จะทำได้ อีกทั้งยังต้องใช้วิชาการเกษตร ประกอบกับวิชาอื่น ๆ ได้แก่ การตลาด การจัดการ การนำรายได้มาใช้สอยบริโภค เพื่อช่วยให้ ผู้ผลิตได้รับประโยชน์ตอบแทนจากแรงงาน ความคิดและทุนอย่างเต็มเม็ดเต็มหน่วย การที่กสิกร จะได้รับผลเช่นว่านี้ นักเกษตรจึงต้องถือเป็นอุดมคติว่าภารกิจดังกล่าวคือหน้าที่ของตน ซึ่งการจะ ทำงานให้บรรลุผลสำเร็จได้นักเกษตรต้องมีความรู้ความสามารถ รู้จักสังเกต ดัดแปลงปรับปรุงนำ สิ่งที่มีอยู่โดยธรรมชาติมาใช้ให้สอดคล้องกลมกลืนกับสภาพพื้นที่และพื้นฐานของเกษตรกร ดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง ให้เกษตรกรรวมเป็นส่วนหนึ่งของวงจรรวมชาติ และสัมพันธ์กับงานอื่น อย่างเหมาะสม ระวังผลกระทบต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น เช่น การสร้างเขื่อนทดน้ำอาจทำความเสียหาย แก่การประมง การเพาะปลูกนักเกษตรจึงต้องประสานกับนักวิชาการอื่น ๆ เพื่อวางโครงการให้ รอบคอบรัดกุม นั่นคือนักเกษตรต้องมีคุณสมบัติเป็นนักประสานงานที่ดีด้วย

นักเทคโนโลยี การสร้างสรรค์ความเจริญก้าวหน้าทุกด้านทุกระดับต้องใช้เทคโนโลยี เป็นปัจจัยสำคัญโดยหลักการแล้วเทคโนโลยีคือการทำสิ่งที่มีอยู่ให้เกิดเป็นสิ่งที่นำมาใช้ประโยชน์ ได้คุ้มค่า สูญเปล่า หรือเสียหายน้อย การใช้เทคโนโลยีจึงควรใช้ให้เกิดประโยชน์ ในด้านประหยัด ใช้ให้พอดีและสอดคล้องกับโครงสร้างของประเทศทุก ๆ ด้าน เพื่อให้เกิดผลทุกด้านพร้อมสมบูรณ์ และสมดุลทั่วถึงกัน กล่าวโดยสรุป นักเทคโนโลยีต้องรู้จักใช้เทคโนโลยีอย่างเหมาะสม

ในด้านการประดิษฐ์คิดค้นเทคโนโลยีใหม่ ๆ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงกล่าวว่า นักเทคโนโลยีต้องพยายามศึกษาวิจัยให้กว้างขวาง เพื่อให้คนไทยสามารถออกแบบและผลิตสิ่ง

ต่าง ๆ ที่มีคุณภาพได้มากขึ้น ให้ใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพสอดคล้องเหมาะสมพอดีแก่ความต้องการ แก่ฐานะเศรษฐกิจและสภาวะของบ้านเมือง ควรใช้หลักวิชาและความคิดริเริ่มสร้างงานที่ไม่ใหญ่โตนัก แต่มีประสิทธิภาพ อำนวยประโยชน์โดยตรงได้มาก โดยนำเอาทรัพยากรธรรมชาติ ความรู้ความสามารถตลอดจนแรงงานของคนส่วนใหญ่มาใช้ให้เต็มที่ เกิดการเสียหายหรือสูญเสียเปล่าน้อยที่สุด จากแนวพระราชดำริเหล่านี้สะท้อนให้เห็นว่า นักเทคโนโลยีต้องใฝ่รู้วิจัย ประดิษฐ์คิดค้นเทคโนโลยีใหม่ ๆ ที่เหมาะสมกับคน สังคม และสิ่งแวดล้อม

ศิลปิน พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงกล่าวถึงความสำคัญของศิลปะไว้ว่า “ศิลปะนี้มีความสำคัญมาก ในการที่จะเกื้อกูลให้ทุกสิ่งทุกอย่างสำเร็จสมบูรณ์ด้วยความประณีตงดงาม น่าพึงพอใจ ทั้งแสดงความหมายสำคัญด้วยว่า เมื่อบุคคลได้อาศัยวิทยาการเป็นรากฐานเป็นประธานในการปฏิบัติงานแล้ว ยังจะต้องใช้ศิลปะเป็นเครื่องประกอบตกแต่งงานให้บริบูรณ์ขึ้น จึงจะได้รับผลเลิศที่ทุกฝ่ายทุกคนจะพึงประสงค์ และพอใจรับเอา” ในระดับของสังคมและประเทศชาติ ทรงเห็นว่า “ความเจริญหรือความเสื่อมของศิลปะนั้น เป็นเครื่องแสดงความเจริญหรือความเสื่อมของชาติด้วยโดยแท้” เหตุนี้ศิลปินจึงต้องพัฒนาตนเองเพื่อสร้างงานศิลปะที่มีคุณค่า ซึ่งทรงแนะนำบัณฑิตทางศิลปะไว้ว่า “ควรจะได้ศึกษาความหมายและความสำคัญของศิลปะให้ตระหนักชัด แล้วตั้งใจพยายามใช้ ทั้งวิทยาการทั้งศิลปะในการทำกิจการงานของตนให้ครบถ้วนถูกต้อง ให้วิทยาการกับศิลปะเกื้อกูลส่งเสริมกันอย่างสอดคล้องเหมาะสมพอควรกัน” ให้ทำงานด้วยความตั้งใจจริง ศึกษาอย่างกว้างขวางลึกซึ้งยิ่งขึ้น ให้สามารถรักษามาตรฐานศิลปะของเรา ทั้งยกระดับให้สูงขึ้น นอกจากศิลปะในการสร้างสรรค์งานศิลป์แล้ว จะต้องมียุทธศาสตร์ในการครองชีวิต คือ ต้องรู้จักทำตัวให้มีค่า รักษาตัวมิให้ตกไปทางเสื่อม เห็นได้ว่า ศิลปินนอกจากจะมีคุณสมบัติเป็นผู้สร้างศิลปะแล้ว ยังต้องมีศิลปะในการครองชีวิต

นักกฎหมาย พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเน้นเรื่องความซื่อสัตย์สุจริตในการประกอบอาชีพไว้ทุกสาขาวิชาชีพ สำหรับนักกฎหมาย ทรงขยายความเรื่องนี้ไว้เป็นพิเศษว่า “สำหรับท่านที่ใช้วิชากฎหมายย่อมกินความถึงการรักษาความเป็นธรรม ไม่บิดเบือนความหมายของตัวบทกฎหมาย เพื่อประโยชน์ของตนเองด้วยความซื่อสัตย์สุจริตจะเป็นเสมือนหนึ่งเกราะคุ้มภัยแก่ท่านตลอดไป ดังบทพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวที่ว่า “สุจริตคือเกราะบัง สาตราพ้อง” นอกจากนี้พระองค์ยังทรงตั้งความหวังว่า “ท่านที่จะมีส่วนเกี่ยวข้องกับวิชากฎหมายและอาชีพทนายความนั้น ถ้าได้ช่วยกันใช้วิชาชีพด้วยดีแล้ว ยังจะเป็นทางส่งเสริมให้การศาลยุติธรรมของเราอยู่ในระดับสูงอันพึงปรารถนา”

2.6.4 หลักปฏิบัติเพื่อความสำเร็จในการทำงานของบัณฑิต

จากการประมวลเนื้อหาพระบรมราโชวาทพบว่า พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงชี้แนะหลักปฏิบัติเพื่อความสำเร็จในการทำงานของบัณฑิตไว้ดังนี้

1) มีฉันทะ ปณิธาน และอุตมคติในการทำงาน ข้อนี้ทรงตั้งข้อสังเกตว่า บัณฑิตที่ตั้งปณิธาน เป็นอุตมคติไว้แล้วที่จะใช้วิชาความรู้ ทำงานให้บังเกิดผลสำเร็จและเป็นประโยชน์อย่างแท้จริง เพื่อให้ประเทศชาติก้าวหน้ามั่นคง เมื่อตั้งอุตมคติไว้เช่นนี้แล้วก็ต้องรักษาอุตมคติไว้อย่างหนักแน่น หมั่นรำลึกถึงอย่าให้ขาด และต้องปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัด ไม่ว่าจะเป็นเรื่องเล็กหรือเรื่องใหญ่หรือในกรณีใด ๆ

ฉันทะคือความพอใจ ความยินดีต่องาน เป็นพื้นฐานสำคัญที่จะนำไปสู่ความสำเร็จ ถ้าพึ่งความรู้ความสามารถกับระเบียบแบบแผนและวิธีปฏิบัติงานนั้น ไม่แน่ว่างานจะสำเร็จเกิดผลดีเสมอไป ทั้งนี้เพราะงานทุกอย่างมีบุคคลซึ่งมีชีวิตจิตใจ มีความคิด เป็นผู้กระทำ ถ้าผู้ทำมีจิตใจไม่พร้อมจะทำงาน ไม่ศรัทธาในงาน ไม่ผูกพันกับงาน ผลงานก็ย่อมบกพร่อง ต่อเมื่อผู้ปฏิบัติมีศรัทธา เข้าใจซึ่งถึงประโยชน์ของงาน พร้อมใจและพอใจที่จะขวนขวายปฏิบัติงานโดยเต็มกำลังความสามารถ งานจึงจะดำเนินไปได้ราบรื่นและบรรลุผลตามที่มุ่งหมาย และทรงกล่าวอีกว่า “ความจริงงานทุกอย่างถ้าทำด้วยน้ำใจรัก ย่อมมีทางสำเร็จและได้ผลดี เมื่อพบอุปสรรคใด ๆ อย่างเพียงท้อแท้ จะหมดกำลังใจง่าย ๆ จงตั้งใจทำให้ดี คิดหาทางที่จะแก้ไขผ่อนคลายอุปสรรคต่าง ๆ ด้วยเหตุผลหลักวิชาไตร่ตรองด้วยความสุขุมรอบคอบและเยือกเย็น งานก็จะลุล่วงไปได้ด้วยดี การทำงานด้วยน้ำใจรักต้องหวังผลงานนั้นเป็นสำคัญแม้จะไม่มีใครรู้ใครเห็นก็ไม่น่าวิตก เพราะผลสำเร็จนั้นจะเป็นประจักษ์พยานที่มั่นคง” ดังนั้น การมุ่งความสำเร็จของงานจึงต้องอาศัยฉันทะ ปณิธาน และอุตมคติ เป็นฐานให้มั่น

2) มีเป้าหมาย หลักการ และแผนงานชัดเจน พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงกล่าวว่า “การทำงานให้บรรลุผลสำเร็จและความเจริญที่แท้จริงนั้น จำเป็นต้องมีหลักการเบื้องต้นจะต้องอ่านงานให้ออก ว่ามีลักษณะและขอบเขตอย่างไร เพียงใด มีจุดมุ่งหมายที่แท้เพื่อประโยชน์อะไร เมื่อทราบชัดเจนนอนแล้ว จึงวางโครงสร้างของงานและแผนการปฏิบัติงานนั้น ว่ามีส่วนใดเป็นหลัก ส่วนใดเป็นส่วนประกอบ และมีแนวทางขั้นตอนการปฏิบัติเป็นลำดับอย่างไร เมื่อวางโครงสร้างและแผนงานแล้ว จำเป็นต้องหยุดเพ่งพิจารณาอีกครั้งหนึ่ง ก่อนที่จะลงมือกระทำ” การปฏิบัติเช่นนี้ จะช่วยให้สามารถปฏิบัติมุ่งเข้าสู่ผลสำเร็จได้โดยตรง ถูกต้อง เหมาะสม ป้องกันและขจัดความล่าช้า ความสิ้นเปลือง ความเสียเปล่าทุกอย่างได้

เรื่อง “การอ่านงาน” ทรงแนะว่า ต้องเริ่มต้นด้วยการพิจารณาสำรวจสถานะที่เป็นอยู่ให้ทราบชัดเมื่อทราบพื้นฐานโครงสร้างของงานจะทำให้ประมาณกำลังความสามารถที่จะพัฒนาและกำหนดแนวทางปฏิบัติได้ถูกต้อง นั่นคือสามารถทำให้งานบรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมายได้นั่นเอง

3) รู้จักใช้วิชาการในภาคปฏิบัติ การศึกษาในมหาวิทยาลัยส่วนใหญ่เน้นหนักภาคทฤษฎี เมื่อสำเร็จการศึกษาออกไปปฏิบัติงานจริงจึงต้องรู้จักปรับใช้ทฤษฎีหรือวิชาการอย่างเหมาะสม เรื่องนี้พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงให้หลักปฏิบัติไว้หลายประการ ได้แก่

1) ปรับใช้ความรู้ให้เหมาะกับสภาพสังคม โดยต้องศึกษาให้รู้ เข้าใจสภาวะแวดล้อมและสถานการณ์ที่เกี่ยวกับงาน รวมทั้งระบบชีวิตของคนไทย อันได้แก่ ความเป็นอยู่ ความต้องการ วัฒนธรรม ความรู้สึกนึกคิด ตลอดจนปัญหาในสังคมท้องถิ่น แล้วปรับใช้ความรู้ทฤษฎีให้เหมาะกับสภาพนั้น ๆ เลือกแนวทางปฏิบัติให้เกิดผลมากที่สุด

2) มีหลักในการเลือกประสมประสานทฤษฎีกับปฏิบัติอย่างมีเหตุผล ไม่นำทฤษฎีมาใช้เพื่อทฤษฎีโดยมุ่งจะให้สำเร็จผลแห่งทฤษฎีเพียงประการเดียว เพราะผลที่เกิดขึ้นอาจไม่พึงประสงค์ก็ได้ ทางที่ถูกต้องรู้จักเลือกเฟ้นพิจารณาทฤษฎี แล้วนำเอาส่วนที่เชื่อได้ว่าดี ถูกต้องมาใช้ คือ ใช้เฉพาะเรื่องเฉพาะส่วนที่เหมาะสมตรงกับงาน ใช้ให้ถูกเรื่องกับโอกาสกับสถานการณ์และประโยชน์อันพึงประสงค์ของงาน ในการทำงาน “ต้องอาศัยตำราเป็นหลักปฏิบัติ และต้องอาศัยการปฏิบัติเป็นเครื่องสนับสนุนตำรา” ตลอดจน “ต้องควบคุมตัวมิให้ติดอยู่กับตำราหรือทฤษฎีมากเกินไป เพราะมิฉะนั้น เมื่อไปพบข้อเท็จจริงในการปฏิบัติงานซึ่งไม่ตรงหรือไม่สอดคล้องกับตำราเข้า จะเกิดความสับสนท้อ ลังเลใจ ทำให้งานที่กำลังทำหยุดชะงัก หรือไม่ก็จะไปคว้าเอาความคิดที่ไม่ถูกต้องทั้งทางทฤษฎีทั้งทางปฏิบัติ มาใช้ทำงานอย่างผิด ๆ ทั้งสองอย่างนี้เป็นโทษเสียหายแก่งาน แก่คนและแก่ส่วนรวมอย่างใหญ่หลวง ดังนั้น เมื่อต้องเผชิญกับปัญหาความขัดกันระหว่างทฤษฎีกับปฏิบัติเข้า ควรจะต้องดำเนินงานในส่วนที่เห็นว่าถูกต้องต่อไป ไม่ให้ชะงักพร้อมกันนั้น ก็รีบคิดพิจารณาปัญหาที่เกิดขึ้นอย่างเร่งด่วน หาทางปรับหลักวิชาที่มีอยู่ให้เข้ากับปัญหา และประสานเข้ากับวิชาอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องด้วย”

3) การนำทฤษฎีมาสู่การปฏิบัติต้องใช้ความละเอียดถี่ถ้วน รอบคอบ ต้องทำด้วยตนเอง เพื่อจะได้ไม่ต้องอาศัยผู้ใด ไม่ต้องรอคอยผู้อื่น

4) ต้องศึกษาผลที่จะตามมาอย่างรอบคอบ ต้องตั้งใจปรารถนาใช้ความรู้ให้เกิดประโยชน์สร้างสรรค์อย่างแท้จริง มีคุณความดีเป็นพื้นฐาน

5) การใช้ความรู้ให้ถูกต้องเป็นประโยชน์ มีหลักคือ ต้องซื่อตรง บริสุทธิ์ใจต่อวิชาการและวิชาชีพ คือ ควบคุมจิตใจให้มั่นคง หนักแน่น และรอบคอบในหลักการ ไม่มั่งงาย ไม่ประมาทเลินเล่อ แล้วนำวิชาการซึ่งเป็นของสูงไปใช้อย่างผิดพลาด และต้องรู้จักประยุกต์ใช้หลักวิชาให้ถูกเหตุ ถูกผล ถูกสัดส่วน และประสานสอดคล้องกับวิชาการอื่น ๆ ไม่ใช่วิชาการแบบเถรตรง ตกเป็นทาสของวิชา การจะนำวิชาการใดไป ใช้กับงานใด ต้องพิจารณาให้แน่ใจว่างานนั้นมีเป้าหมาย ขอบเขต และลักษณะพื้นฐานเป็นอย่างไร จะเลือกสรรวิชาการส่วนไหนมาใช้บ้าง และใช้ให้พอเหมาะพอดี คล่องตัว บรรลุผลสมบูรณ์ทันการณ์ ทันเวลา

4) มีความรับผิดชอบ เสียสละ อดทน และมีความเพียรอย่างสม่ำเสมอ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงกล่าวว่า “บัณฑิตจะต้องสำนึกยกตระหนกอยู่เสมอ ว่าตนเองมีความรับผิดชอบอย่างยิ่ง ที่จะปฏิบัติงานของตัวเอง ร่วมงานกับผู้อื่น และประสานประโยชน์กับทุกฝ่ายให้ได้ผลสมบูรณ์ทุกส่วน เพื่อนำพาประเทศชาติของเราให้ก้าวไปถึงความวัฒนาสถาพร” เรื่องความรับผิดชอบนี้ทรงเน้นประเด็นสำคัญคือ ต้องระวังตั้งใจสร้างประโยชน์ทั้งประโยชน์ตน ประโยชน์ส่วนรวม และคอยป้องกันแก้ไขไม่ให้ความเสียหายเกิดขึ้น อีกทั้งต้องพยายามเสริมสร้างกำลังให้หนักแน่น มั่นคง ทวีขึ้น โดยทำประโยชน์ด้วยความเสียสละเพื่อผู้อื่นและส่วนรวม อีกทั้ง “ไม่ปิดป้องข้อเท็จจริง ไม่ปิดป้องจุดประสงค์ที่แท้จริงของงาน สำคัญที่สุด ต้องเข้าใจความหมายของคำว่า “รับผิดชอบ” ให้ถูกต้อง ขอให้เข้าใจว่า “รับผิดชอบ” ไม่ใช่การรับโทษ หรือถูกลงโทษ “รับชอบ” ไม่ใช่รับรางวัล หรือรับคำชมเชย การรู้จักรับผิดชอบ หรือยอมรับรู้ว่าผิดพลาดเสียหาย และเสียหายเพราะอะไร เพียงใดนั้น มีประโยชน์ทำให้บุคคลรู้จักพิจารณาตนเอง ยอมรับความผิดของตนเองโดยใจจริง เป็นทางที่จะช่วยให้แก้ไขความผิดได้ และให้รู้ว่าจะต้องปฏิบัติแก้ไขใหม่ ส่วนการรู้จักรับชอบหรือรู้ว่าอะไรถูก อันได้แก่ถูกตามความมุ่งหมาย ถูกตามหลักวิชา ถูกตามวิธีการนั้น มีประโยชน์ทำให้ทราบแจ้งว่า จะทำให้งานสำเร็จสมบูรณ์ได้อย่างไร จักได้ถือปฏิบัติต่อไป” ส่วนเรื่องความเพียรในการทำงานนั้น ทรงเน้นให้ปฏิบัติงานให้เต็มกำลัง ให้ตระหนักไว้เสมอว่า “การที่จะประกอบกิจใด ๆ ให้เจริญเป็นผลดีนั้นย่อม ต้องอาศัยความอุตสาหะพากเพียร”

5) มีสติ วิจารณ์ญาณและความรอบคอบในการทำงาน พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงกล่าวถึงความสำคัญของสติว่า สติเป็นเครื่องควบคุมความคิดและการกระทำให้เป็นไปอย่างถูกต้อง อยู่ในหลักเกณฑ์และแนวทาง และทรงกล่าวถึงวิจารณ์ญาณว่า การฝึกหัดใคร่ครวญให้เข้าใจชัดแจ้งในเหตุในผลที่แท้ด้วยตนเอง เป็นปัจจัยสำคัญที่สุดในการทำงาน เป็นเครื่องบันดาลให้เกิดผลสำเร็จที่ดี เป็นประโยชน์ เหตุนี้บัณฑิตจึงต้องมีสติบังคับตน รู้ลึกและระลึกได้ว่าอะไร

เป็นอะไร ผิดชอบชั่วดีอย่างไร “ต้องรอบคอบและระมัดระวัง ที่จะพิจารณาเรื่องต่าง ๆ ให้กระจ่าง แจ่มทุกแง่ทุกมุม แล้วจัดการให้ถูกต้อง ถูกขั้นตอน ถูกเหตุผล ข้อที่พึงระมัดระวังอย่างยิ่ง คือการ แก้ปัญหาโดยรีบเร่งด่วน ทั้งที่ยังไม่มีความแน่ใจอยู่ ข้อนี้มักจะทำให้ได้ผลที่ด่วน ๆ ผลที่ด่วน ก็คือ ผลที่ไม่ครบถ้วน ขาดประโยชน์ที่พึงได้ มีหน้าซ้ำอาจทำให้เกิดความเสียหายร้ายแรงขึ้นก็ได้ เพราะอาจไปรื้อหรือทำลายสิ่งที่ดีที่ใช้งานได้ลง และเอาสิ่งที่เสียที่ใช้งานได้มาใช้”

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงตั้งข้อสังเกตว่า คนทำงานมี 2 พวก พวกหนึ่ง ทำงานเร็ว ด้วยความกล้า ไม่ลังเล เพราะมีความตื่นตัว มั่นใจในตนเองเป็นเครื่องผลักดัน แต่ก็มีข้อเสียที่ขาดความละเอียดรอบคอบและสติยั้งคิด ทำให้งานได้ผลไม่สมบูรณ์ บกพร่อง เสียหายได้ อีกพวกหนึ่ง พยายามเฉื่อยชา ขาดความกล้า ความมั่นใจ เพราะเหตุที่มีความละเอียด รอบคอบและระมัดระวังตัวเกินไป รื้อรอลงมือทำ จนเสียเวลา เสียงาน และเสียประโยชน์ไป มาก จึงต้องปรับทั้ง 2 พวก โดยรักษาแรงผลักดัน นำเอาความสุ่มรอบคอบ ความมีสติกับทั้ง เหตุผลและหลักวิชามาใช้ให้เหมาะสม จึงเห็นได้ว่า ความมีสติพิจารณาญาณและความรอบคอบก็ ต้องรู้จักใช้อย่างพอเหมาะพอดี

6) มีวินัยในการทำงาน การทำงานให้สำเร็จราบรื่น ผู้ปฏิบัติงานต้องมีวินัยในตนเอง สำหรับการปฏิบัติงาน ซึ่งเรื่องนี้พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงกล่าวต่อเนื่องกันถึง 6 วัน ในพิธีพระราชทานปริญญาแก่บัณฑิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ โดยทรงกล่าวว่า “นักปฏิบัติงานทุกคนจะต้องมีวินัยสำหรับใช้กับตนเอง คือ ต้องไม่ประมาทปัญญา ต้องรักษา ความจริงใจ ต้องสลัดทิ้งความคิดจิตใจที่ต่ำทรามอ่อนแอ และต้องทราบตระหนักในความสำรวม ไม่ฟุ้งเฟ้อ” โดยทรงอธิบายรายละเอียด ดังนี้

ไม่ประมาทปัญญา ได้แก่ ปัญญาตน คือ การประมาทไม่ใช้ปัญญาเป็นหลักในการทำงาน เพราะละเลยหรือดูหมิ่นตัวเองว่าโง่เขลา เป็นเหตุให้อคติ ความลุ่มหลง ความเพ้อฝันเข้ามาแทนที่ บัณฑิตจึงต้องใช้ปัญญาใคร่ครวญตามเหตุผลและหลักวิชาอยู่เสมอ จะทำให้ฉลาด สามารถ และได้รับความสำเร็จเพิ่มพูนขึ้น อีกประการหนึ่งคือ ต้องไม่ประมาทปัญญาคนอื่น โดยการไม่ยอมทำตามความคิดความรู้ของคนอื่นทั้ง ๆ ที่เขาคิดมาดีแล้ว ใช้มาดีแล้ว ทำให้งาน ชะงัก ต้องเริ่มต้นใหม่อยู่ร่ำไป

รักษาความจริงใจ ได้แก่ จริงใจต่อผู้ร่วมงาน คือ ซื่อตรง เมตตาหวังดี พร้อมร่วมมือ ช่วยเหลือส่งเสริม และจริงใจต่องาน คือ ตั้งสัตย์อธิษฐานที่จะทำงานให้เต็มความรู้ความสามารถ ความจริงใจจะเป็นปัจจัยสำคัญที่ป้องกันกำจัดปัญหาขัดแย้งและย่อหย่อนล่าช้าได้

สลัดทิ้งจิตใจอันต่ำทราม จิตใจอันต่ำทรามคือ จิตใจที่อ่อนแอ ไม่กล้าและไม่อดทนที่จะประกอบความเพียรพยายามเพื่อความดีและความสำเร็จในทางที่ถูกต้องเป็นธรรม เห็นแก่ความสะดวก เอาแต่ง่าย จิตใจเช่นนี้ทำให้บุคคลเป็นคนมักง่าย เกลือกกกลัวสิ่งเลวทรามและทุจริต จึงต้องละทิ้งเสีย

มีความสงบสำรวม คือ เรียบร้อยเป็นปกติทั้งในจิตใจและการกระทำ อันประกอบด้วย ความไม่ตื่นเต้นหัวนั้ว ความหนักแน่นเป็นกลาง ความมีสติและความรู้ตัว การรู้จักสงบสำรวมจะช่วยให้มีความยังคิดก่อนลงมือทำ ทำให้ปฏิบัติงานได้ถูกต้อง เทียบตรงเหมาะสม

จากการอบรมตนให้มีวินัยดังกล่าวมาจะมีผล 2 ประการ คือ เมื่อทำงานใดก็ได้เห็นประโยชน์ที่แท้ของงาน ไม่สับสนสงสัยและสำคัญผิดในประโยชน์ ประการหนึ่ง และอีกประการหนึ่งเมื่อลงมือปฏิบัติงานก็ปฏิบัติได้ถูกต้อง ตรงจุดมุ่งหมาย ไม่ล่าช้า เสียประโยชน์

7) รู้จักทำงานร่วมกับผู้อื่น พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมีพระบรมราโชวาทแก่บัณฑิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยว่า “ความเจริญของประเทศชาติเป็นความเจริญส่วนรวม ซึ่งเกิดจากผลงานหรือผลของการกระทำของคนทั้งชาติ ถือได้ว่า ทุกคนแบ่งหน้าที่กันทำประโยชน์ให้แก่ชาติ ตามความถนัดและความสามารถ และต่างคนต่างก็ได้เกื้อกูลกันและกัน ไม่มีผู้ใดจะอยู่ได้ และทำงานให้แก่ประเทศชาติได้โดยลำพังตนเอง เพราะฉะนั้น ในการที่ท่านจะออกไปประกอบภาระงานต่อไปขอให้คำนึงถึงความจริงข้อนี้ให้มาก พิจารณาให้เห็นความสำคัญของผู้อื่น ให้รู้จักนับถือผู้อื่น ใช้ความมีเหตุผลและความร่วมมือกัน ในการบริหารงานทั้งปวง เพื่อจักได้สามารถสร้างความเจริญให้แก่ตนเองและประเทศชาติของเราให้ดำรงมั่นคงอยู่ตลอดไป” และมีพระบรมราโชวาทแก่บัณฑิตมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ว่า การพัฒนาบ้านเมืองต้องอาศัยนักวิชาการกับผู้ปฏิบัติ นักวิชาการเป็นผู้วางโครงการ เป็นผู้นำ ผู้ชี้ทาง เป็นที่ปรึกษา ส่วนผู้ปฏิบัติ นั้นเป็นผู้ลงมือลงแรงทำงาน งานจะได้ผลเพียงใดขึ้นอยู่กับความสัมพันธ์ของคนทั้งสองฝ่ายซึ่งต้องเข้าใจกัน มีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน จึงเห็นได้ว่า การรู้จักทำงานร่วมกับผู้อื่นมีความสำคัญมาก มิเช่นนั้น แม้จะมีความรู้อยู่กับตัวและมีความรู้สูงสักเพียงใด ก็ยากที่จะทำงานให้ประสบความสำเร็จเป็นประโยชน์แก่ส่วนรวมได้

การทำงานร่วมกันต้องจริงใจต่อกัน เพราะความจริงใจเป็นปัจจัยสำคัญในการผดุงและเสริมสร้างสามัคคีธรรม ความประสานสามัคคี และความเป็นปึกแผ่นมั่นคงของส่วนรวม แต่ละคนต้องสำรวจข้อบกพร่องของตน พบแล้วต้องรีบแก้ไข ต้องฝึกตนให้มีความสงบ หนักแน่น ทั่วทั้งกาย ใจ คำพูด เหล่านี้จะเป็นเครื่องมือผ่อนปรนระงับความรุนแรง ความขัดแย้ง ความไม่

เข้าใจกันได้ หนึ่ง คนที่มีความจริงใจยอมได้รับความนิยมนับถือ ไว้วางใจ ร่วมมือสนับสนุนจากเพื่อนร่วมงานเสมอ

การทำงานร่วมกับผู้อื่น บัณฑิต “ต้องรู้จักประมาณค่าของตนเองอย่างถูกต้องเที่ยงตรง คือ ไม่ใช่สูงเกินไป จนกลายเป็นเย่อหยิ่งจองหอง ทั้งไม่ให้ต่ำเกินไป จนทำให้ถูกสบประมาทเหยียดหยาม ทางที่ถูก ควรวางตัวให้พอเหมาะกับฐานะหน้าที่ พร้อมกับรักษาความสุภาพอ่อนโยนไว้ให้เหนียวแน่นสม่ำเสมอ นอกจากนั้น ยังจะต้องมีความเสียสละ อดทน อดกลั้น รู้จักเกรงใจ ให้อภัย และโอนอ่อนผ่อนตามกันและกันด้วยเหตุผล ประการสำคัญที่สุด จะต้องหัดทำใจให้กว้าง รู้จักรับฟังความคิดเห็น แม้กระทั่งคำวิพากษ์วิจารณ์จากผู้อื่นอย่างฉลาด เพราะการรู้จักรับฟังอย่างฉลาดนั้น แท้จริง คือการระดมสติปัญญาและประสบการณ์อันหลากหลาย มาอำนวยความสะดวกในการปฏิบัติบริหารงานให้ประสบความสำเร็จที่สมบูรณ์”

สำหรับนักวิชาการ เพื่อให้ทำงานร่วมกับคนอื่นได้จะต้องเข้าใจให้ชัดว่า นอกจากจะเชี่ยวชาญในวิชาการเฉพาะของตนแล้ว ยังต้องเปิดใจกว้างเรียนรู้วิชาการอื่น ๆ และประสานกับนักวิชาการอื่น ๆ ต้องทำความเข้าใจกันได้ และปฏิบัติให้เกื้อกูลส่งเสริมกัน นักวิชาการต้องไม่ประมาทความรู้ของคนอื่นทั้งนักวิชาการด้วยกัน ทั้งผู้มีความชำนาญทางการปฏิบัติต้องร่วมงานกันด้วยความคิดเห็นที่ถูกต้องตามเหตุผล สุจริต เที่ยงตรง เป็นอิสระจากอคติ กลอุบาย และความเห็นแก่ตัว

เป็นที่ประจักษ์แก่ชาวโลกแล้วว่า พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงรักห่วงใยประเทศชาติและพสกนิกรเพียงใด พระบรมราโชวาทที่มีต่อบัณฑิตหาใช่มีเป้าหมายเพียงแคตัวบัณฑิตไม่ แต่ทรงหวังว่าบัณฑิตจะเป็นส่วนหนึ่งที่สำคัญในการแก้ปัญหาและพัฒนาชาติบ้านเมือง จึงทรงชี้แนะแนวทางต่าง ๆ ไว้ด้วยความห่วงใย ที่น่าสนใจเป็นพิเศษ คือ ทรงชี้จุดเสื่อมหรือปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นด้วยความสำคัญผิด รู้เท่าไม่ถึงการณ์ หรือมองเห็นไม่ทะลุแจ้งตลอดเรื่องสำคัญที่ทรงห่วงใย ได้แก่ แนวคิดเรื่องการสร้างสรรค์หรือการพัฒนา แนวคิดเรื่องความสุข ความเจริญ และเรื่องการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทย และการดำรงความเป็นไทย

1. แนวคิดเรื่องการสร้างสรรค์หรือการพัฒนา

คนบางกลุ่มมีความคิดความเชื่อว่าการสร้างสรรค์ความเจริญก้าวหน้าจำเป็นต้องยุบเลิกหรือทำลายสิ่งที่มีอยู่แล้วลงเสียก่อน นักวิชาการ นักปฏิบัติกร มุ่งแต่จะสร้างจะทำสิ่งใหม่ ของใหม่ โดยไม่ค่อยคำนึงถึงความเจริญที่มีอยู่ก่อนแล้ว ทำให้งานขาดความต่อเนื่อง แตกร้าว เสียกำลังคนที่จะมาร่วมงาน กำลังทั้งปวงของส่วนรวมลดถอยเสื่อมสลายไป งานใหม่กับงานเดิมก็ประสานกันไม่สนิท ต้องเริ่มใหม่อยู่ตลอดเวลา ซึ่งไม่น่าจะถือว่าเป็นการสร้างสรรค์

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจึงทรงให้นิยามของการกระทำที่สร้างสรรค์ว่า “คือการกระทำที่ได้ผล เป็นประโยชน์แก่ทุก ๆ ฝ่ายได้เต็มเปี่ยมตรงตามจุดประสงค์ ไม่มีการสูญเสียเปล่า หรือ หากจะเสีย ก็เสียน้อยที่สุด” “การสร้างสรรค์ที่แท้จริงน่าจะทำด้วยวิธีการที่ละมุนละม่อมทั้งด้วยความรู้ ความสุขุมรอบคอบ ประกอบด้วยเหตุผล ให้ทุกฝ่ายทุกคนได้ร่วมมือกันแก้ไขสิ่งที่ควรแก้ไข ส่งเสริมสิ่งที่ควรส่งเสริม พร้อมกันสร้างสิ่งที่ควรสร้างใหม่ให้มีขึ้นสมบูรณ์บริบูรณ์ตามที่ต้องการ” ทั้งนี้ต้องพิจารณาตามความเหมาะสม ตามกำลังความสามารถ และตามกำลังเศรษฐกิจที่มีอยู่ รวมทั้งต้องคำนึงถึงพื้นฐานเดิมหรือสิ่งที่มีอยู่ก่อน ซึ่งทรงให้สติไว้ว่า “สิ่งใดก็ตามที่มีอยู่แล้ว ย่อม เป็นพื้นฐานและเป็นแบบแผนให้ศึกษาจุดเด่นและจุดอ่อน สำหรับแก้ไขส่วนบกพร่อง แล้วหาทาง ที่จะสร้างสรรค์สิ่งใหม่ที่เจริญกว่า หรือก้าวหน้ายิ่งขึ้นไปกว่า ต่อไป สิ่งที่มีอยู่แต่เดิม จึงนับว่าเป็น ปัจจัยสำคัญสำหรับช่วยให้ก้าวหน้าโดยถูกต้องได้เป็นอย่างดี การทำลายสิ่งที่เป็นรากฐานของ ความก้าวหน้าเสียทั้งหมดนั้น จะก้าวไปได้จากสิ่งใด เหมือนกับคนที่มีสมองคิด เมื่อเกิดปวด ศีรษะก็ควรเอืวยามาให้หายเสียก่อน เพื่อว่าเมื่อหายแล้ว จักได้คิดอ่านให้กว้างไกลยิ่งขึ้นไป หาก ปวดศีรษะ แล้วทุบศีรษะเสียจนสมองยุบแหลกไป จะได้สิ่งใดมาใช้คิดเล่า” นอกจากนี้ยังทรง เตือนว่า ในการสร้างสรรค์พัฒนานั้น “ไม่ควรอย่างยิ่งที่จะกระทำด้วยความกระหาย หรือ ด้วย ความเร่งรีบที่จะสร้างของใหม่ เพื่อความแปลกใหม่ และความพอใจ เพราะความจริงสิ่งใหม่แท้ ๆ นั้นไม่มี สิ่งใหม่ทั้งปวงย่อมสืบเนื่องมาจากสิ่งเก่า”

อนึ่ง การพัฒนาที่มุ่งปรับปรุงยกฐานะความเป็นอยู่ของประชาชนนั้น เป็นสิ่งที่ต้อง ร่วมกันทำอย่างรีบเร่ง เพราะราษฎรกำลังต้องการความช่วยเหลือ “คือความช่วยเหลือที่จะทำให้ เขาสามารถพึ่งตนเองได้ ยกฐานะขึ้นด้วยตนเองได้” นี้คือ หลักการในการพัฒนา

2. แนวคิดเรื่องความสุขความเจริญ

หลังจากระบบทุนนิยมได้เติบโตพัฒนาขึ้นในสังคมไทย ผู้คนต่างแก่งแย่งแข่งขัน มุ่งแสวงหาปัจจัยไว้ครอบครอง บ้านเมืองก็เร่งพัฒนาวัตถุเพื่อให้ได้ถึงสิ่งที่เรียกว่า “ความเจริญ” แต่ท่ามกลางกระแสดังกล่าว ดูเหมือนปัญหาสังคมและความทุกข์ของผู้คนยิ่งมีมากขึ้น การดิ้นรน แสวงหาก็ยิ่งเพิ่มตาม จากสภาพดังกล่าว พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงรับรู้และห่วงใย จึงพระราชทานพระบรมราโชวาทแก่บัณฑิตเพื่อเป็นสติถึงเรื่อง “ความเจริญ” ว่า “ความเจริญนั้น มักจำแนกกันเป็นสองอย่าง คือความเจริญทางวัตถุอย่างหนึ่ง และความเจริญทางจิตใจอีกอย่าง หนึ่ง ยิ่งกว่านั้นยังเห็นกันว่า ความเจริญอย่างแรกอาศัยวิชาการทางด้านวิทยาศาสตร์เป็นปัจจัย สร้างสรรค์ ส่วนความเจริญอย่างหลังอาศัยศิลปะศีลธรรมจรรยาเป็นปัจจัย แท้จริงแล้ว ความ เจริญทางวัตถุกับความเจริญทางจิตใจก็ดี หรือความรู้ทางด้านวิทยาศาสตร์กับทางด้านศิลปะ

ศีลธรรมจรรยาที่ดี มิใช่สิ่งที่จะแยกออกจากกันให้เด็ดขาดได้ ทั้งนี้เพราะสิ่งที่เราพยายามจะแยกออกจากกันนั้น มีมูลฐานที่เกิดอันเดียวกัน คือ “ความจริงแท้” ซึ่งเป็นวิทยาศาสตร์ ถึงจะพยายามแยกจากกันอย่างไร ๆ ที่สุดก็จะรวมลงสู่กำเนิดจุดเดียวกัน แม้แต่จุดประสงค์ก็จะลงสู่จุดเดียวกัน คือ ความสุข ความพอใจของทุกคน ดังนั้น ท่านทั้งปวงที่กำลังจะนำวิชาการออกไปสร้างความเจริญแก่ตนแก่ชาติ ควรจะได้ทราบตระหนักในข้อนี้ และควรจะได้ถือว่าความเจริญทั้งสองฝ่ายนี้มีความสำคัญอยู่ด้วยกัน เป็นสิ่งที่เกี่ยวเกาะ เกื้อหนุน และอาศัยกัน จำเป็นที่จะต้องพิจารณาพร้อมกันไป ปฏิบัติพร้อมกันไป ความเจริญมั่นคงแท้จริงจึงจะเกิดขึ้นได้” และทรงชี้ให้เห็นถึงธรรมชาติการดำรงอยู่ของสรรพสิ่งว่า “สรรพสิ่งทั้งหลายดำรงอยู่พร้อมกับเจริญยั่งยืนไปได้ เพราะมีความสมดุลย์ในตัวเอง อย่างชีวิตมนุษย์เรานี้ดำรงอยู่ได้เพราะมีออกซิเจน ไฮโดรเจน และคาร์บอน อันเป็นส่วนประกอบสำคัญของชีวิต ได้สัดส่วนกัน เมื่อใด ส่วนประกอบอันเป็นแก่นแกนของชีวิต ส่วนใดส่วนหนึ่งบกพร่องขาดหายไป ไม่อาจแก้ไขให้คงคืน สมดุลย์ได้ เมื่อนั้นชีวิตก็เสื่อมโทรมแตกดับ ธรรมชาติอื่น ตลอดจนสิ่งที่มีมนุษย์ปรุงแต่งสรรค์สร้างขึ้น เช่น เครื่องจักร โรงงาน อาคาร บ้านเรือน แม้กระทั่งเศรษฐกิจ กฎหมาย และทฤษฎีต่าง ๆ ก็เหมือนกัน ล้วนต้องมีส่วนประกอบที่สมดุลทั้งสิ้น เมื่อบัณฑิตทั้งหลายทราบแน่ชัดในความจริงเรื่องความสมดุลย์ของสรรพสิ่งทั้งปวงดังกล่าวแล้ว ควรอย่างยิ่งที่จะต้องพยายามใช้ความรู้ความคิด วิทยาการ พร้อมทั้งความฉลาดสามารถทุกอย่างในตัวเอง รักษาสมดุลของสิ่งต่าง ๆ ไว้ให้ได้มั่นคงแท้จริง เชื่อว่าถ้าทุกคนทุกฝ่ายถือปฏิบัติได้ครบถ้วนทั่วกัน จะทำให้ความเสื่อมโทรมสูญเสีย ตลอดจนอุปสรรคและปัญหาสารพัดที่รุมเร้าอยู่ในทุกวันนี้ ทุเลาเบาบางและคลี่คลายไปด้วยดีได้”

นอกจากนี้ได้ทรงกล่าวถึง “ความสุขความเจริญอันแท้จริง” ว่า “หมายถึงความสุขความเจริญที่บุคคลแสวงหามาได้ด้วยความเป็นธรรม ทั้งในเจตนาและการกระทำ ไม่ใช่ได้มาด้วยความบังเอิญ หรือด้วยการแก่งแย่งเบียดเบียนมาจากผู้อื่น ความเจริญที่แท้จริงมีลักษณะเป็นการสร้างสรรค์ เพราะอำนาจประโยชน์ถึงผู้อื่นและส่วนรวมด้วย ตรงกันข้ามกับความเจริญอย่างเท็จเทียม ที่เกิดขึ้นมาด้วยความประพฤติไม่เป็นธรรมของบุคคล ซึ่งมีลักษณะเป็นการทำลายล้าง เพราะให้โทษเบียดเบียนทำลายผู้อื่นและส่วนรวม การเบียดเบียนทำลายนั้น ที่สุดก็จะกลับมาทำลายตนด้วยเหตุที่เมื่อส่วนรวมถูกทำลายเสียแล้ว ตนเองก็จะยืนตัวอยู่ไม่ได้ จะต้องล่มจมลงไปเหมือนกัน” กล่าวโดยสรุป ความเจริญทางวัตถุกับความเจริญทางจิตใจต้องพัฒนาไปพร้อม ๆ กัน ต้องรักษาสมดุลของสิ่งต่าง ๆ ไว้เพื่อความเจริญที่ยั่งยืน ส่วนการแสวงหาความสุขความเจริญต้องเป็นไปด้วยความถูกต้องเป็นธรรม

3. การอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยและการดำรงความเป็นไทย

“ชาตินั้นเปรียบได้กับชีวิตคน กล่าวตามหลักความจริง คนเราประกอบด้วยร่างกาย ส่วนหนึ่งจิตใจส่วนหนึ่งทั้งสองส่วนค้ำกันอยู่บริบูรณ์ชีวิตก็คงอยู่ ส่วนใดส่วนหนึ่งทำลายไป ชีวิตก็แตกดับ เพราะอีกส่วนหนึ่งจะต้องแตกทำลายไปด้วย ชาติของเรานั้นมีผืนแผ่นดินและประชากรอันรวมกันอยู่เป็นส่วนร่างกาย มีศิลปวิทยา มีธรรมเนียมประเพณี มีความเชื่อถือและความคิดจิตใจที่จะสามัคคีกันอยู่เป็นปึกแผ่น ซึ่งรวมเรียกว่า “ความเป็นไทย” เป็นส่วนจิตใจ ชาติไทยเราดำรงมั่นคงอยู่ ก็เพราะยังมีทั้งบ้านเมืองและความเป็นไทยพร้อมบริบูรณ์ แต่ถ้าความเป็นไทยของเรามีอันเป็นต้องเสื่อมสลายไปด้วยประการใดแล้ว ชาติก็ต้องสิ้นสูญ”

ก่อนที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจะทรงกล่าวข้อความข้างต้นนั้นได้ทรงกล่าวทำนองเดียวกันมาก่อนแล้ว และได้ทรงตั้งข้อสังเกตด้วยความห่วงใยว่า “บ้านเมืองของเราพลเมืองเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว ทั้งมีสัญญาณบางอย่างเกิดได้ว่า พลเมืองของเราบางส่วนเสื่อมทรามลงไปในความประพฤติกและจิตใจ ซึ่งเป็นอาการที่น่าวิตกว่า ถ้าหากยังคงเป็นอยู่ต่อไป เราอาจเอาตัวไม่รอด” ในการรักษาคุณค่าและความสำคัญของสิ่งที่ดีงามก็มักเห็นกันว่าเป็นสิ่งเกินวิสัยที่จะทำ เพราะสภาพชีวิตความเป็นอยู่รวมทั้งความคิด ความต้องการของคนเปลี่ยนไปจากเดิม สิ่งที่เคยยอมรับนับถือก็ละเลยกันเสีย จากสภาพดังกล่าวจึงทรงเตือนบัณฑิตว่าการเปลี่ยนแปลงใด ๆ ควรจะต้องเป็นไปตามเหตุผลและความถูกต้อง บัณฑิตจะต้องเชื่อมั่นและยืนหยัดในเหตุผลและความดี ถ้าทุกคนมีความมั่นคงไม่หวั่นไหวต่อความวิปริตผันผวนของสังคม ช่วยกันปลูกฝังความรู้ ความคิด ความมีเหตุผลให้เกิดมีในชุมชน สังคมของเราก็จะเข้ารูปเข้ารอยดีขึ้นเป็นลำดับ และจะสามารถรักษาคุณค่าความดีงามไว้ได้

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเข้าพระทัยในธรรมชาติของสังคมและวัฒนธรรมมิได้ปฏิเสธความเปลี่ยนแปลง ทรงข้ามทรงสนับสนุนหากเปลี่ยนแปลงแล้วดีกว่า เหมาะกว่า ดังพระบรมราโชวาทเมื่อปี 2505 ว่า “การรักษาขนบธรรมเนียมประเพณีเก่านั้นเป็นของดี แต่ถ้าประเพณีบางอย่างไม่สะดวกแก่การปฏิบัติ ไม่เหมาะสมแก่กาล ก็ควรจะจัดดัดแปลงบ้าง การที่จะเปลี่ยนแปลงประเพณีใด ๆ หรือจะรับเอาประเพณีของชาติอื่นใดมาใช้ นั้น ต้องพิจารณาให้รอบคอบต้องแท้เสียก่อน”

เมื่อกล่าวถึงวัฒนธรรม ภาษาก็เป็นวัฒนธรรมอย่างหนึ่งที่ทรงเป็นห่วง ด้วยทรงเห็นว่า “ภาษานั้นเป็นอุปกรณ์สำคัญสำหรับหาความรู้ ซึ่งหมายถึงความก้าวหน้าของคน” แต่ทรงเห็นว่า “ได้มีการใช้ถ้อยคำออกจะฟุ่มเฟือย และไม่ตรงกับความหมายอันแท้จริงอยู่เนือง ๆ ทั้งออกเสียงก็

“ไม่ถูกต้องตามอักขรวิธี” จึงทรงเตือนว่า ถ้าปล่อยให้เป็นอย่างนี้ภาษาของเราจะมีแต่จะทรุดโทรม ขอให้ช่วยกันรักษาและส่งเสริมภาษาเพื่อความเจริญวัฒนาของประเทศชาติ

กล่าวโดยสรุปก็คือ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเห็นคุณค่าและความสำคัญของวัฒนธรรมทรงห่วงใยการเปลี่ยนแปลงที่ไม่เหมาะสม และทรงฝากเป็นภาระของบัณฑิตและสถาบันการศึกษา ดังพระบรมราโชวาทว่า “งานด้านการศึกษา ศิลปและวัฒนธรรมนั้น คือ งานสร้างสรรค์ความเจริญทางปัญญาและทางจิตใจ ซึ่งเป็นทั้งต้นเหตุทั้งองค์ประกอบที่ขาดไม่ได้ของความเจริญด้านอื่น ๆ ทั้งหมด และเป็นปัจจัยที่จะช่วยให้เรารักษาและดำรงความเป็นไทยไว้ได้ สืบไป ทุกคนจึงต้องทำความเข้าใจในความสำคัญข้อนี้ให้ถ่องแท้ และต้องสำนึกตระหนักในหน้าที่ในความผูกพัน ในความรับผิดชอบ อันมีอยู่ต่อบ้านเมืองและสังคม”

2.7 ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรม (Moral Development Theory)

มีผู้ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรม¹ ตามหลักของ เพียเจต์ (Piaget)² อธิบายว่า พัฒนาการทางจริยธรรมของมนุษย์เป็นไปตามขั้นและขึ้นกับวัย โดยแบ่งเป็น 2 ขั้นใหญ่ ๆ คือขั้นแรก อายุระหว่าง 5-8 ปี เป็นขั้นยอมรับกฎเกณฑ์จากผู้มีอำนาจเหนือตน (Heteronomous) เช่น บิดามารดา ครู และเด็กที่โตกว่า เด็กจะปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัดและเชื่อว่ากฎเกณฑ์เปลี่ยนแปลงไม่ได้ ขั้นที่สอง เป็นขั้นการยอมรับการเปลี่ยนแปลงของกฎเกณฑ์ (Autonomous) อายุตั้งแต่ 9 ปีขึ้นไป เด็กจะเริ่มมีความคิดว่ากฎเกณฑ์คือข้อตกลงระหว่างบุคคลและผู้ที่ใช้กฎเกณฑ์จะต้องร่วมมือและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และกฎเกณฑ์อาจเปลี่ยนแปลงได้ ต่อมาโคลเบอร์ก (Kohlberg)³ ได้พัฒนาแนวคิดต่อเนื่องจากเพียเจต์ โดยแบ่งพัฒนาการทางจริยธรรมออกเป็น 3 ระดับ (Level) แต่ละระดับแบ่งออกเป็น 2 ขั้น (Stages) รวมเป็น 6 ขั้น ได้แก่

¹ ทิศนา แชมมณี, การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมและค่านิยม : จากทฤษฎีสู่การปฏิบัติ เอกสารบรรยายในการประชุมราชบัณฑิตยสถาน สำนักธรรมศาสตร์และการเมือง, (กรุงเทพฯ : สภาสังคมสงเคราะห์แห่งประเทศไทย ในพระบรมราชูปถัมภ์, 2541), หน้า 5.

² Piaget, *The Moral Judgement of the child*, (London : Routledge and Kegan Paul, 1932), อ้างถึงใน ประภาศรี สีหอำไพ พื้นฐานการศึกษาทางศาสนาและจริยธรรม, 2540 หน้า 35.

³ Lawrence Kohlberg, *Review of child development Research Vol.1*, (Connecticut : Connecticut Printers. Inc. 1944), p. 405-406.

ขั้นที่ 1 ขั้นการหลบหลีกการถูกลงโทษ (อายุ 2-7 ปี) คือการตัดสินใจโดยมุ่งที่จะหลบหลีกไม่ให้ตนเองถูกลงโทษ

ขั้นที่ 2 ขั้นการแสวงหารางวัล (อายุ 7-10 ปี) คือการตัดสินใจโดยมีความมุ่งหมายที่จะได้ผลตอบแทนที่ตนพอใจหรือต้องการที่อยากจะได้

ขั้นที่ 3 ขั้นการทำตามที่ผู้อื่นเห็นชอบ (อายุ 10-13 ปี) คือการตัดสินใจโดยการคล้อยตามความเห็นชอบหรือการชักจูงของผู้อื่นโดยเฉพาะเพื่อน

ขั้นที่ 4 ขั้นการทำตามหน้าที่ทางสังคม (อายุ 13-16 ปี) คือการตัดสินใจโดยถือว่าตนมีหน้าที่ที่จะทำสิ่งนั้น ในฐานะที่ตนเป็นหน่วยหนึ่งของสังคมนั้น และสังคมนั้นคาดหวังที่จะให้ตนทำหน้าที่ตามกฎหมายเกณฑ์ต่าง ๆ

ขั้นที่ 5 ขั้นการทำตามค่านิยมสัญญา (อายุ 16 ปีขึ้นไป) คือการตัดสินใจโดยเห็นแก่ประโยชน์ของคนหมู่มาก ไม่ทำตนให้ขัดต่อสิทธิอันพึงมีพึงได้ของผู้อื่น บุคคลที่มีจริยธรรมในขั้นนี้ จะสามารถควบคุมบังคับใจตนเองได้

ขั้นที่ 6 ขั้นการยึดอุดมคติสากล (ผู้ใหญ่) คือการตัดสินใจเพื่ออุดมคติอันยิ่งใหญ่ที่เป็นหลักประจำใจของตน บุคคลที่มีจริยธรรมในขั้นนี้ นับว่าเป็นผู้มีจริยธรรมในขั้นสูงสุด

บุคคลแต่ละคนจะมีหรือไม่มีการพัฒนา หรือมีการพัฒนาเร็ว-ช้าต่างกัน เราสามารถวัดระดับจริยธรรมของบุคคลได้โดยดูจากเหตุผลเชิงจริยธรรมที่บุคคลนั้นให้ และเราสามารถที่จะส่งเสริมให้บุคคลมีการพัฒนาระดับจริยธรรมให้สูงขึ้นกว่าเดิมได้ โดยการเปิดโอกาสให้บุคคลเรียนรู้จากการตัดสินใจทางจริยธรรมและอภิปรายร่วมกับผู้อื่น การได้แสดงความคิดเห็นและอภิปรายร่วมกับผู้อื่น จะทำให้บุคคลที่มีเหตุผลเชิงจริยธรรมต่ำเรียนรู้การใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมขั้นสูงขึ้น และอาจารย์ทีศนา แซมมณี ได้นำเสนอวิธีการการสอนหรือพัฒนาจริยธรรมตามทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรม สามารถทำได้หลายวิธี เช่น

1) ระดับพัฒนาการทางจริยธรรม และขั้นของการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของ โคลเบอร์ก ให้ความเข้าใจว่า เด็กในช่วงอายุต่าง ๆ จะมีพัฒนาการทางจริยธรรมไปตามลำดับขั้นและเด็กในชั้นเรียนแต่ละคนอาจจะมีขั้นของการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมไม่เท่ากัน ดังนั้นครูจึงสอนจริยศึกษา ให้เด็กทุกคนเหมือนกันหมดไม่ได้ ครูจำเป็นต้องวิเคราะห์เด็กก่อนว่าเขามีขั้นเหตุผลเชิงจริยธรรมในขั้นใด แล้วจึงช่วยนำให้เขาได้พัฒนาขึ้นไปในขั้นสูงอีก 1 ขั้น โดยการพยายามจัดประสบการณ์ทางสังคมให้เหมาะสมกับพัฒนาการขั้นนั้น

2) พัฒนาการทางจริยธรรมของบุคคลเกิดขึ้นได้จากการที่ได้มีโอกาสปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นและสภาพแวดล้อม การได้มีปฏิสัมพันธ์ดังกล่าวจะช่วยให้คุณคิดเห็นของ

บุคคลอื่นมากขึ้น ซึ่งเขาจะสามารถนำมาใช้ในการพิจารณาเพื่อตัดสินใจในปัญหาต่าง ๆ โดยเฉพาะกับปัญหาเชิงจริยธรรม ดังนั้นการให้เด็กได้เข้ากลุ่มทางสังคมต่าง ๆ จะช่วยให้เด็กได้เรียนรู้บทบาทของตนเองและของผู้อื่น อันจะช่วยให้เขาได้พัฒนาจริยธรรมในขั้นที่สูงขึ้นไปอย่างรวดเร็ว

3) ครูสามารถช่วยกระตุ้นพัฒนาการทางจริยธรรมของเด็กให้สูงขึ้นได้โดยการช่วยให้เด็กได้ฝึกเผชิญกับปัญหาความขัดแย้งเชิงจริยธรรมบ่อย ๆ และฝึกให้เด็กได้คิดวิเคราะห์ อภิปรายโต้แย้งกันและตัดสินใจโดยพิจารณาความเห็นรวมทั้งกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ทางสังคมด้วย เรื่องที่นำมาใช้ในการอภิปรายอาจเป็นเรื่องที่เกิดขึ้นจริงในชีวิตประจำวันหรือเป็นเรื่องที่ครูสมมติขึ้นก็ได้ แต่สถานการณ์ควรมีลักษณะใกล้เคียงกับความเป็นจริงของผู้เรียน และควรเป็นปัญหาที่สามารถใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมในระดับที่ตรงกับระดับพัฒนาการทางจริยธรรมที่เป็นอยู่ของผู้เรียน และในระดับที่สูงกว่า การเสนอสถานการณ์ปัญหานั้น อาจใช้สื่อ เช่น ภาพ สไลด์ फिल्मสคริป หรือวีดิทัศน์ ช่วยให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจในปัญหาชัดเจนขึ้น หรือหากใช้วิธีการแสดงบทบาทสมมติ ประกอบก็จะมียิ่งช่วยให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจตัวละครและสถานการณ์นั้น ๆ ลึกซึ้งขึ้น นอกจากนี้ในการให้ผู้เรียนแสดงเหตุผลที่ใช้ในการตัดสินใจและอภิปรายร่วมกัน อาจนำกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ และเทคนิคการอภิปรายกลุ่มแบบต่าง ๆ เข้ามาช่วยให้การอภิปรายมีประสิทธิภาพขึ้น

4) วิธีที่ครูสามารถช่วยกระตุ้นพัฒนาการทางจริยธรรมของเด็กให้สูงขึ้นได้อีกวิธีหนึ่งก็คือ การช่วยจัดบรรยากาศในห้องเรียนและในโรงเรียนให้เอื้อต่อการที่เด็กจะสามารถแสดงความคิดเห็น อภิปรายโต้แย้งเกี่ยวกับปัญหาขัดแย้งเชิงจริยธรรมร่วมกับเพื่อน ๆ ได้อย่างเปิดเผย บรรยากาศในที่นี้ หมายถึง บรรยากาศของเสรีในการพูด แสดงความคิดเห็น การได้รับการยอมรับ และความปลอดภัยจากการถูกลงโทษ วิพากษ์วิจารณ์ และการกล่าวหาต่าง ๆ

2.7.1 ทฤษฎีการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมโดยใช้หลักการสอนด้านจิตพิสัย (Affective Domain)¹

การจำแนกจุดมุ่งหมายทางการศึกษาแบ่งออกเป็น 3 ประเภท ได้แก่ จุดมุ่งหมายทางด้านพุทธิพิสัย (Cognitive Domain) หรือด้านความรู้ความเข้าใจ จุดมุ่งหมายทางด้านทักษะพิสัย (Psychomotor Domain) หรือด้านการปฏิบัติ การกระทำ และจุดมุ่งหมายทางด้านจิตพิสัย (Affective Domain) หรือด้านจิตใจ อารมณ์ ความรู้สึก และเจตคติ ทางด้านจิตพิสัย

¹ ทัศนีย์ งามมณี, การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมและค่านิยม : จากทฤษฎีสู่การปฏิบัติ, (2541), หน้า 17.

และได้จำแนกจุดมุ่งหมายออกเป็น 5 ระดับ ซึ่งสามารถอธิบายขั้นตอนสำคัญของการเกิดเจตคติ และการพัฒนาลักษณะนิสัย¹ ได้ดังนี้

1) ขั้นการรับรู้ (Perceiving or Receiving) การที่บุคคลจะเกิดการพัฒนาลักษณะนิสัยใด ๆ ได้ บุคคลนั้นจะต้องมีโอกาสรับรู้และใส่ใจในสิ่งนั้น ๆ ก่อน ดังนั้นหากเราจะต้องการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม หรือค่านิยมใด ๆ ให้แก่บุคคล เราจึงต้องพยายามจัดสิ่งเร้าหรือสถานการณ์ที่ช่วยให้บุคคลนี้เกิดการรับรู้และความสนใจในคุณธรรม จริยธรรม หรือค่านิยมนั้น ๆ

2) ขั้นการตอบสนอง (Responding) แม้บุคคลได้รับรู้และเกิดความสนใจในสิ่งนั้นแล้ว แต่หากไม่มีโอกาสได้ตอบสนองต่อสิ่งนั้น ความสนใจนั้นก็ไม่ได้รับการพัฒนาไปจนถึงระดับการพัฒนาเป็นลักษณะนิสัย ดังนั้น ในการสอนจึงจำเป็นต้องพยายามให้บุคคลนั้นมีโอกาสตอบสนองต่อสิ่งนั้นและเกิดความรู้สึกพึงพอใจ ซึ่งจะช่วยให้บุคคลนั้นพัฒนาความสนใจที่มีอยู่ให้มากขึ้น

3) ขั้นการเห็นคุณค่า (Valuing) หากบุคคลมีโอกาสดตอบสนองต่อสิ่งใดแล้ว ได้รับผลเป็นที่พึงพอใจ บุคคลนั้นก็เริ่มเห็นคุณค่าของสิ่งนั้น ดังนั้น หากเราสามารถจัดประสบการณ์หรือกิจกรรมต่าง ๆ ที่บุคคลนั้นจะได้รับประโยชน์จากการปฏิบัติตามคุณธรรม จริยธรรม หรือค่านิยม ที่ต้องการช่วยให้บุคคลนั้นก็เห็นคุณค่าของการปฏิบัติ และเต็มใจที่จะปฏิบัติเช่นนั้นต่อไป

4) ขั้นการจัดระบบ (Organizing) การที่บุคคลเห็นคุณค่าของคุณธรรม จริยธรรม หรือค่านิยมใด ๆ แล้ว จะสามารถพัฒนาขึ้นไปเป็นลักษณะนิสัยได้นั้น บุคคลนั้นจะต้องมีการนำไปปฏิบัติหรือนำไปใช้ในระบบชีวิตของตน การจัดระเบียบหรือระบบในการปฏิบัติตนตามคุณธรรม จริยธรรม หรือค่านิยมนั้น ๆ ในวิถีการดำเนินชีวิตของตน จึงเป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยให้บุคคลนั้น ๆ ได้ก้าวไปสู่ขั้นสูงสุดของการพัฒนาทางด้านจิตพิสัย คือ ขั้นการพัฒนาเป็นลักษณะนิสัย

5) ขั้นการพัฒนาเป็นลักษณะนิสัย (Characterization) บุคคลที่สามารถปฏิบัติตนตามคุณธรรม จริยธรรม หรือค่านิยม ที่ยึดถือในวิถีการ ดำเนินชีวิตของตนอย่างสม่ำเสมอ ในที่สุดก็จะพัฒนาถึงขั้นการเป็นลักษณะนิสัยของตน ซึ่งนับเป็นขั้นสูงสุดของการพัฒนาทางด้านจิตพิสัย

จากแนวคิดข้างต้น อาจารย์ทิสนา แคมมณี ได้เสนอวิธีการที่จะปลูกฝังและพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมใด ๆ ให้แก่บุคคลเพื่อให้เป็นลักษณะนิสัยของบุคคลนั้นสามารถทำได้โดย

¹ Bloom, Benjamin S. *Taxonomy of Educational Objectives*, (New York : David McKay, 1956). อ้างถึงในทิสนา แคมมณี ,*การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมและค่านิยม : จากทฤษฎีสู่การปฏิบัติ*, (2541), หน้า 18.

- 1) จัดสิ่งเร้าให้บุคคลนั้นได้รับรู้และเกิดความสนใจในเรื่องที่ต้องการปลูกฝัง
- 2) จัดกิจกรรมหรือประสบการณ์ที่ช่วยให้บุคคลนั้นได้มีการตอบสนองในเรื่องนั้นและเกิดความพึงพอใจ
- 3) ช่วยให้บุคคลเห็นคุณค่าของเรื่องนั้น โดยการช่วยให้เขาได้เห็นประโยชน์ ได้รับประโยชน์หรือเกิดความพึงพอใจที่มากพอเพียง
- 4) ช่วยให้บุคคลนั้นมีโอกาสจัดระเบียบในการนำเรื่องนั้นไปใช้ในระบอบชีวิตของตน และให้การเสริมแรงอย่างเหมาะสม

2.7.2 ทฤษฎีการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรม

แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมตามหลักทฤษฎีจิตวิเคราะห์ และการเรียนรู้ทางสังคมและทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญา¹ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1) ทฤษฎีจิตวิเคราะห์ (Psychoanalytic Theory) จริยธรรมกับมโนธรรม เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน มนุษย์อยู่ในสังคมกลุ่มใดก็จะเรียนรู้ความผิดชอบชั่วดี จากสิ่งแวดล้อมในสังคมนั้นจนมีลักษณะพิเศษของแต่ละสังคมที่เรียกว่า เอกลักษณ์ เป็นกฎเกณฑ์ให้ประพฤติปฏิบัติ ตามข้อกำหนดโดยอัตโนมัติ คนที่ทำชั่วแล้วรู้สึกสำนึกเกิดหิริโอตตปละอายใจตนเอง ถือว่าได้รับการลงโทษด้วยตนเอง เมื่อสำนึกแล้วพึงละเว้นไม่ปฏิบัติอีกโดยไม่ต้องมีสิ่งควบคุมจากภายนอกเป็นการสร้างมโนธรรมขึ้นมาโดยไม่จำเป็นต้องสนใจองค์ประกอบของลำดับขั้นพัฒนาการทางจริยธรรม

ในลักษณะทฤษฎีเช่นนี้ บทบาทของการศึกษา คือ การพัฒนาทางด้านจิตใจ เพื่อเสริมสร้างกำลังคนที่มีคุณภาพและประสิทธิภาพตามที่ระบบเศรษฐกิจและสังคมต้องการ ปัจจัยที่สำคัญที่สุด คือ การศึกษาเพื่ออบรมฝึกฝนการนำสติปัญญาไปใช้เป็นประโยชน์แก่ลำไยยิ่งขึ้น พยายามแสวงหาจุดมุ่งหมายให้แก่ชีวิต คือความเป็นอยู่อย่างดีที่สุด หรือการมีอิสรภาพ การศึกษาจึงเป็น “กิจกรรมของชีวิต โดยชีวิต เพื่อชีวิต เป็นความสามารถที่จะปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมและรู้จักเกี่ยวข้องกับสัมพันธ์กัน”²

2) ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม (Social Learning Theory) อธิบายการเกิดของจริยธรรมว่า เป็นกระบวนการสังคมประกิต (Socialization) โดยการซึมซับกฎเกณฑ์ต่าง ๆ จากสังคมที่เติบโตมา รับเอาหลักการเรียนรู้เชื่อมโยงกับหลักการเสริมแรง และการทดแทนสิ่งเร้า

¹ ประภาศรี สีหอำไพ, **พื้นฐานการศึกษาทางศาสนาและจริยธรรม**, (2540), หน้า 29.

² พระราชวรมณี (ประยูร ปยุตโต), **ปรัชญาการศึกษาไทย**, (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์เคล็ดไทย, 2518), หน้า 71.

(Stimulus Substitution) รับแนวคิดของทฤษฎีจิตวิเคราะห์ที่เป็นรูปแบบ โดยยึดถือว่าการเรียนรู้ คือ การสังเกตเลียนแบบจากผู้ใกล้ชิดเพื่อแรงจูงใจ คือ เป็นที่รักที่ยอมรับในกลุ่มพวกเดียวกับกลุ่มต้นแบบเพื่อเป็นพวกเดียวกัน

ในลักษณะเช่นนี้ สถาบันหรือกลุ่มสังคมมีอิทธิพลต่อการปลูกฝังและเสริมสร้างจริยธรรมโดยเฉพาะอย่างยิ่ง คือ โรงเรียนจะได้รับความคิดหวังจากสังคมอย่างมาก ในการเป็นสถาบันที่ปลูกฝังรูปแบบและเสริมสร้างการเลียนแบบจากตัวอย่างในสังคมให้นักเรียนพึงระมัดระวังในการสอน เพราะถ้าขาดความสามารถในการอธิบายเหตุผลให้เด็กเลียนแบบใช้อารมณ์ และวางอำนาจแทน จะทำให้เด็กรู้สึกเป็นศัตรูต่อผู้ควบคุมพฤติกรรมทุกระดับ ตั้งแต่บิดามารดา ครู ไปจนถึงตำรวจพึงอบรมให้เด็กรู้จักรับผิดชอบชั่วดี รู้สึกละอายที่ทำชั่ว ให้ความคิดเหตุผล และความสม่ำเสมอในการลงโทษและให้รางวัลเด็ก เป็นพลเมืองที่มีคุณภาพของสังคมและประเทศชาติ จึงมีหน้าที่ต้องจัดและพัฒนาสภาพแวดล้อมภายในโรงเรียน ให้เอื้ออำนวยต่อการปลูกฝังและเสริมสร้างจริยธรรม¹ เป็นที่ยอมรับว่าครูเป็นผู้มีบทบาทในการอบรมสั่งสอนเป็นแบบอย่างในการปลูกฝังคุณธรรม

2.8 ปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรม นิสิต นักศึกษา และแนวทางแก้ไข

2.8.1 สภาพเศรษฐกิจและสังคม²

ระบบเศรษฐกิจเสรีและการตั้งเขตการค้าระหว่างประเทศ เช่น WTO APEC NAFTA AFTA ทำให้ต้องเผชิญกับเงื่อนไขทางการค้าใหม่ ๆ ทั้งมาตรการด้านสิ่งแวดล้อม การใช้แรงงานเด็ก สิทธิมนุษยชน มีการเคลื่อนย้ายฐานการผลิตไปสู่ประเทศที่มีต้นทุนการผลิตต่ำกว่ามากกว่า การให้ความสำคัญกับทักษะของแรงงานในประเทศที่จะไปลงทุน ส่งผลให้ขีดความสามารถด้านการแข่งขันของประเทศลดลง โดยเฉพาะด้านวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีที่ต้องพึ่งพาชาวต่างชาติมากขึ้น การพัฒนาทักษะและฝีมือแรงงานเพื่อเพิ่มขีดความสามารถทางวิชาชีพและเทคโนโลยีจึงเป็นสิ่งจำเป็น เพื่อเป็นการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับกำลังแรงงาน การศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้นจึงเป็นความจำเป็นเพื่อการพัฒนาฝีมือแรงงาน และลดภาวะ การว่างงานจากวิกฤติเศรษฐกิจของประเทศ ส่งผลให้ประเทศมีความจำเป็นต้องเร่งเพิ่มบุคลากรด้านวิทยาศาสตร์เทคโนโลยี

¹ ชำเลียง วุฒิจันทร์, **หลักการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมแก่นักเรียน**, (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์กรมการศาสนา, 2524), หน้า 140-142.

² กระทรวงศึกษาธิการ, **แผนพัฒนาการศึกษาระยะที่ 9 (พ.ศ.2545-2549)**, หน้า 11.

โดยเฉพาะด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ และส่งเสริมการวิจัยเพื่อพัฒนาผลผลิตและเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ เนื่องจากกระแสความเจริญก้าวหน้าของเทคโนโลยีสารสนเทศและวิทยาการคอมพิวเตอร์เข้ามามีบทบาทในสังคมทุกด้าน การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างเศรษฐกิจของประเทศจากภาคเกษตรกรรมสู่ภาคบริการและอุตสาหกรรม ส่งผลให้พฤติกรรมของคนในสังคมเปลี่ยนไปจากสังคมชนบทสู่สังคมเมือง จากครอบครัวขยายสู่ครอบครัวเดี่ยวจากการใช้ชีวิตใกล้ชิดวัดเป็นไกลวัด จากธรรมเนียมเป็นวัดนิยมและบริโภคนิยม โครงสร้างประชากรที่มีประชากรวัยเด็กลดลง ประชากรวัยแรงงานและผู้สูงอายุมีเพิ่มขึ้น มีการแพร่ระบาดของอภัยมุขสารเสพติด โรคเอดส์ การหลั่งไหลของวัฒนธรรมต่างชาติที่ไม่เหมาะสมกับวิถีชีวิตไทย สถานการณ์ดังกล่าวล้วนก่อให้เกิดผลกระทบต่อวิถีชีวิตของคนและสังคมไทยอย่างรวดเร็ว ทำให้วัฒนธรรมที่ดั้งเดิมของชาติถูกละเลย ครอบครัวขาดความอบอุ่น ชุมชนขาดความเข้มแข็งและสังคมมีปัญหา

2.9 แนวทางการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม

การศึกษาจะเป็นกระบวนการในการสร้างภูมิคุ้มกันเพื่อสกัดกั้นและแก้ไขปัญหา ดังกล่าวโดยฝ่ายกระบวนการเรียนรู้ที่ปลูกฝังจิตสำนึกและความภาคภูมิใจในความเป็นชาติไทย กระบวนการเรียนรู้ที่ต้องอาศัยการศึกษา ศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรมเป็นพลังขับเคลื่อนในการสร้างจิตสำนึกของการมีส่วนร่วมอย่างถูกต้องของประชาชนต่อการเมือง การปกครองในระบบประชาธิปไตย ทั้งในเรื่องของการรู้จักใช้สิทธิ หน้าที่ และการเคารพสิทธิของผู้อื่น รวมทั้งมุ่งปลูกฝังความซื่อสัตย์สุจริต การมีวินัย การเคารพกฎหมาย ระเบียบ และข้อบังคับของสังคมอย่างเคร่งครัด การเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตนหรือพวกพ้อง และความสามารถในการบริหารจัดการที่ดีมีประสิทธิภาพ โปร่งใส ตรวจสอบได้

จากหนังสือแนวทางการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม¹ ได้มีการสรุปปัจจัยหรือสาเหตุที่เป็นอุปสรรคในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมในเด็ก ดังนี้

1) สังคมไม่เห็นคุณค่า ไม่ยกย่องสนับสนุนและปกป้องผู้มีคุณธรรมความดีงามเท่าที่ควร ในทางตรงกันข้าม กลับมีแนวโน้มของการยอมรับในฐานะความมั่งมี ความมีอำนาจ ความมีบารมีที่ให้คุณให้โทษ ให้ประโยชน์แก่ผู้คนได้มากกว่าการนิยมในคุณธรรมความดี

¹ สุวิมล ว่องวานิช และคณะ, รายงานการศึกษาแนวทางการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม 2535, คณะกรรมการพัฒนาการอบรมเลี้ยงดูเด็ก, (กรุงเทพฯ : 2543), หน้า 22-23.

2) สถาบันการศึกษายังดำเนินการปลูกฝังอบรมจริยธรรมไม่ได้ผล เนื้อหาที่สอนไม่สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของหลักสูตร วิธีการสอนไม่น่าสนใจ และวิธีการประเมินผลเน้นความรู้ ความจำ เนื่องจากครูขาดความรู้ความเข้าใจโดยเฉพาะในวิธีการวัดพัฒนาการทางด้านจิตใจของผู้เรียน เป็นต้น

3) ครูผู้สอนจริยธรรม มีความรู้ในเรื่องจริยธรรมและวิธีการจัดการเรียนการสอนไม่เต็มที่เท่าที่ควร การสอนจริยธรรมเพราะจริยธรรมสามารถสอดแทรกอยู่ในทุก ๆ วิชาในลักษณะการสอนแบบบูรณาการ นอกจากนี้ครูบางคนยังไม่สามารถเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับนักเรียน จึงทำให้เด็กไม่มีแบบอย่างที่ดีในการประพฤติปฏิบัติ

4) สถาบันศาสนายังมีบทบาทน้อยและยังขาดวิธีการเผยแผ่หลักธรรมที่มีประสิทธิภาพที่จะนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้

5) สภาพแวดล้อมในสังคมทั้งที่บ้าน ในโรงเรียน ในท้องถนน และที่สาธารณะ บั่นทอนสุขภาพร่างกายและจิตใจของเด็ก ได้แก่ ในเมืองมีอากาศเป็นพิษ นอกเมืองมีฝุ่นละอองและแมลงวันชุกชุม สภาพความแตกแยกร้างसानในครอบครัวหรือสภาพการทำงานนอกบ้านของพ่อแม่ทำให้ต้องห่างเหินไม่อาจดูแลหรือให้เวลาแก่เด็กได้ตามสมควร ระดับจริยธรรมของผู้ใหญ่ที่มีระดับต่ำและถ่ายทอดไปสู่เด็ก มีสิ่งแวดล้อมที่เป็นอุปสรรคหรือให้โทษต่อกระบวนการเรียนรู้ของเด็ก เช่น อิทธิพลทางลบจากสื่อมวลชน หรือ แม้แต่สภาพที่ผู้คนห่างเหินจากวัดและการปฏิบัติตามหลักธรรมของศาสนา มีความเห็นแก่ตัวเอาวัดเอาเปรียบของผู้คนในสังคม เป็นต้น

6) รายการเสริมสร้างเยาวชนที่เผยแพร่ทางสื่อมวลชนมีน้อย ได้แก่ โทรทัศน์ ยังมีรายการที่มีคุณค่าแก่เยาวชนไทยน้อย โดยเฉพาะอย่างยิ่งรายการที่จะเสริมสร้างเยาวชนและครอบครัวให้มีคุณธรรมและจริยธรรมที่ดีงาม

7) ผู้ใหญ่ไทยให้ความสนใจแก่การอบรมเด็กน้อยไป โดยเฉพาะชายไทยที่มีฐานะยากจนขาดความรับผิดชอบในภรรยาและบุตร ส่วนชายไทยที่ฐานะปานกลางและสูงให้ความสำคัญแก่ครอบครัวน้อยเกินไป

8) บิดามารดาขาดความรู้ในการพัฒนาจิตใจและพฤติกรรมของเด็ก มีทัศนคติที่ไม่ดีต่อบุตร และในบางกรณีบิดามารดามีสุขภาพจิตไม่ดีเป็นเหตุให้การเลี้ยงดูเด็กขาดคุณภาพ

9) ขาดการศึกษา วิจัย พัฒนาและเผยแพร่วิธีการเรียนการสอนจริยธรรมที่สอดคล้องกับพัฒนาการด้านอื่น ๆ และพัฒนาการตามวัยอย่างต่อเนื่อง ทำให้สังคมขาดการรับรู้และจิตสำนึกที่จะร่วมรับผิดชอบอย่างประสานสอดคล้องให้เกิดเอกภาพและพลังอย่างแท้จริง

2.9.1 แนวทางการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม

จากหนังสือแนวทางการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม¹ ได้ให้ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายและมาตรการในการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม ในส่วนของสถาบันการศึกษา ดังต่อไปนี้

1) ปรับปรุงหลักสูตรการปลูกฝังอบรมจริยธรรมที่เหมาะสมกับวัยของเด็กและพัฒนาวิธีการสอนให้ถูกต้องตามหลักวิชาการ พัฒนาและปรับปรุงวิธีการประเมินผลให้สามารถวัดพัฒนาการทางจริยธรรมได้อย่างแท้จริง

2) จัดสภาพแวดล้อมในโรงเรียนให้เป็นตัวอย่างที่ดีแก่เด็ก จัดให้เด็กได้ปฏิบัติตามคุณธรรมจริยธรรมที่ปลูกฝังในกิจกรรมต่าง ๆ ในชีวิตประจำวันอย่างสม่ำเสมอและคงเส้นคงวา

3) หลักสูตรการฝึกหัดครูควรเพิ่มวิชาทางจิตวิทยา และพฤติกรรมศาสตร์อีก 5-10 หน่วยกิต ตอกจากนี้ควรมีการสอนวิชาเอกด้าน “การปลูกฝังอบรมจริยธรรม”

4) ควรมีการสร้างนักวิชาการชั้นสูงที่จะทำหน้าที่วิจัย สอน และพัฒนาเยาวชนไทยอย่างมีประสิทธิภาพให้มากขึ้น โดยการให้ทุนศึกษาในชั้นปริญญาโท และปริญญาเอกทางจิตวิทยาและพฤติกรรมศาสตร์ทั้งในประเทศและต่างประเทศ

5) ให้สถานศึกษาเชิญชวนบุคลากรทางศาสนาช่วยปลูกฝังจริยธรรม

6) ควรปรับปรุงระบบการประเมินผลครู โดยไม่เน้นเป้าหมายเชิงปริมาณและไม่เน้นการประเมินผลกระทบที่เกิดขึ้นกับตัวเด็กในทันที แต่เน้นการประเมินคุณภาพและปริมาณการจัดกิจกรรมการพัฒนาที่จัดให้เด็กอย่างถูกหลักวิชา

7) ควรพัฒนาครูประจำการเกี่ยวกับหลักและวิธีการปลูกฝังอบรมจริยธรรม

8) ปรับปรุงสภาพแวดล้อมการทำงานของครู ลดภาระงานด้านธุรการ เพื่อให้ครูดูแลอบรมนักเรียนอย่างใกล้ชิด ให้สวัสดิการ ความช่วยเหลือและบริการต่าง ๆ ที่จะช่วยส่งเสริมสุขภาพจิตที่ดีของครู รวมทั้งมีการติดตามดูแลพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมของครูเพื่อแก้ไขปรับปรุง

จากการกล่าว ในงานวิจัยการศึกษาปัญหาการปลูกฝังและเสริมสร้างจริยธรรมให้แก่นักศึกษาตามทัศนะของอาจารย์สถาบันราชภัฏ ในกลุ่มรัตนโกสินทร์ว่า ในการจัดการศึกษาของชาติที่ผ่านมา แม้ว่าจริยศึกษาจะได้รับการยอมรับว่ามีความสำคัญ และรัฐก็ได้จัดการศึกษาด้านนี้มาตลอด แต่จริยศึกษาก็ยังไม่ได้มีการพัฒนาไปเท่าที่ควร เพราะปัญหาจริยธรรมในสังคมไทยนั้นได้มีผู้ถกเถียงหาสาเหตุกันมากมาย แต่เมื่อพบสาเหตุแล้วก็ยากที่จะแก้ไข เพราะแหล่งที่จะ

¹ อ่างแล้ว, สุวิมล ว่องวานิช และคณะ, รายงานการศึกษาแนวทางการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม 2535, หน้า 27.

แก้ไขนั้นประกอบด้วยหลายองค์ประกอบ ตั้งแต่ครอบครัว โรงเรียน ไปจนถึงสังคม¹ ความสับสนเกี่ยวกับความเข้าใจเรื่องจริยธรรม คนบางกลุ่มยังคงนำจริยธรรมและศาสนามาผูกพันกันอย่างหนาแน่น ในขณะที่บางกลุ่มยอมรับว่า จริยธรรมเป็นสิ่งสากลที่มนุษยชาติต่างศาสนาและอุดมการณ์จะพึงมีหลักการที่ไม่ขัดแย้งร่วมกัน

ด้านการสอนวิชาจริยศึกษาเพื่อส่งเสริมและปลูกฝังจริยธรรมโดยตรงให้แก่แก่นักเรียนนั้นมีความเห็นว่า “ครูก็ไปอย่างขอไปที นักเรียนก็เรียนเพื่อให้หมดชั่วโมง ผลที่ได้จริยศึกษาจึงไม่มี”² การสอนจริยธรรม ต้องใช้วิธีการสอนแบบการบูรณาการไม่เน้นการท่องจำเนื้อหาเพื่อเตรียมการสอบเอาคะแนนเท่านั้น แต่ควรเน้นการจัดการเรียนการสอนแบบผู้เรียนเป็นศูนย์กลางโดยสอนให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้ที่ดีทั้ง 4 ด้าน คือ ด้านร่างกาย สติปัญญา สังคม และอารมณ์ให้สัมพันธ์กัน³

การสรุปจุดอ่อนในการจัดการศึกษาเพื่อปลูกฝังจริยธรรมของสถานศึกษาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นจากภายในระบบการศึกษาเอง ในด้านหลักสูตร ด้านวิธีสอน และด้านผู้ทำหน้าที่การสอน⁴ ดังนี้

1) ด้านหลักสูตร หลักสูตรจริยธรรมที่ใช้สอนในโรงเรียน เมื่อเทียบกับวิชาอื่นแล้ว ยังมีสัดส่วนน้อยไปและยังไม่ได้ปรับปรุงให้ทันสมัย

2) ด้านวิธีสอน วิธีการสอนที่ใช้อยู่ในโรงเรียนที่มีลักษณะของการสั่งสอน (Directive Teaching) โดยมีครูสวมบทบาทของผู้มีอำนาจเด็ดขาด (Authoritarian Role) ที่จะกำหนดว่านักเรียนควรจะเรียนอะไร และอย่างไร

3) ด้านผู้สอนจริยธรรม ครูหรือผู้สอนจริยธรรมไม่ได้รับการเตรียมตัวให้ทำหน้าที่สอนในบางครั้งจะพบว่า โรงเรียนจะมอบหมายให้ครูที่ไม่ถนัดในวิชาใดวิชาหนึ่งมาสอนศีลธรรม ครูเองก็ขาดความเข้าใจและความเชื่อมั่นในวิชาดังกล่าว จนมองเห็นว่าเป็นภาระหน้าที่ที่น่าเบื่อหน่ายสำหรับในด้านการปฏิบัติตนของครูเอง เขากล่าวว่า ครูหลายคนไม่ได้ปฏิบัติในสิ่งที่ตัวสอน

¹ วิไล ตั้งจิตสมคิด, ศึกษาปัญหาการปลูกฝังและเสริมสร้างจริยธรรมให้แก่นักศึกษาตามทัศนะของอาจารย์สถาบันราชภัฏในกลุ่มรัตนโกสินทร์, (กรุงเทพฯ : กระทรวงศึกษาธิการ, 2544).

² บุญมัน ศ. นพคุณ, บ้านกับวัด, (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ธรรมบุษยา, 2516), หน้า 199.

³ ชนาธิป พรกุล, การออกแบบการสอน การบูรณาการ การอ่าน การคิดวิเคราะห์และการเขียน, (2551), หน้า 7.

⁴ อำนวย ทะพิงค์ และชยันต์ ชุมวิสูตร, จริยธรรมในสังคมไทยในทศวรรษของนักการศึกษา, (กรุงเทพฯ : 2522), หน้า 39-40.

ดังปรากฏอยู่เสมอว่าครุฑมักจะก่อเรื่องผิดศีลธรรม ครูขาดความรับผิดชอบในการสอน และขาดความรับผิดชอบในฐานะเป็นพลเมืองที่ดีของสังคม

2.10 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการศึกษาจริยธรรมของเยาวชนไทย ค้นพบว่า ลักษณะมุ่งอนาคต การอบรมเลี้ยงดู และฐานะทางเศรษฐกิจ มีความสัมพันธ์กับการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม¹

เยาวชนในชนบทซึ่งเป็นเยาวชนของประเทศ จะต้องเติบโตเป็นพลเมืองที่ก้าวหน้าของชาติ การศึกษาอบรมที่ได้รับในเยาว์วัยจะเป็นเครื่องหล่อหลอมบุคลิกภาพอันจะมีผลส่งต่อการถ่ายทอดไปยังบุตรหลานซึ่งเป็นเยาวชนในรุ่นต่อ ๆ ไป จึงควรอย่างยิ่งที่จะพัฒนาเยาวชนอย่างจริงจัง ทั้งในการศึกษาจากโรงเรียนโดยตรงและการให้การศึกษาโดยผ่านสื่อมวลชนต่าง ๆ ทั้งทางเอกสารสิ่งพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ การจัดส่งคนไปฝึกอบรมอาชีพ การจัดกิจกรรมทางการศึกษา การสันตนาการ ฯลฯ

ความสัมพันธ์ระหว่างความวิตกกังวลและคุณธรรมบางประการของนิสิตมหาวิทยาลัย ผลการวิจัย พบว่า ความวิตกกังวลแต่ละองค์ประกอบมีความสัมพันธ์ทางลบเกือบทุกคู่อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับความซื่อตรง ความเพียร ความไม่เบียดเบียน ความไม่ประพฤติผิดทำนองคลองธรรม และศีล 5 ทั้งในลักษณะการรับรู้มาตรฐานสังคมและในลักษณะตนตามอัตภาพ ส่วนการศึกษาเปรียบเทียบนั้นพบว่า ในลักษณะตนตามอัตภาพ กลุ่มนิสิตหญิงทั้งหมดคุณธรรมด้านความไม่ประพฤติผิดทำนองคลองธรรมมากกว่านิสิตชายทั้งหมด อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แต่เมื่อเปรียบเทียบในลักษณะการรับรู้มาตรฐานสังคมพบว่ากลุ่มนิสิตครูหญิง มีทัศนคติว่าบุคคลอื่น ๆ ชอบเบียดเบียนและประพฤติผิดทำนองคลองธรรมมากกว่ากลุ่มนิสิตรัฐศาสตร์หญิงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และ .01 ตามลำดับกลุ่มนิสิตครูชายมีทัศนคติว่าบุคคลอื่น ๆ ผิดศีล 5 มากกว่ากลุ่มนิสิตครูหญิง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 นอกจากนี้เมื่อเปรียบเทียบกลุ่มนิสิตรัฐศาสตร์ชาย กับกลุ่มนิสิตรัฐศาสตร์หญิง พบว่า นิสิตชายมีทัศนคติว่าบุคคลอื่น ๆ ไม่ซื่อตรง ชอบเบียดเบียนมากกว่ากลุ่มนิสิตหญิงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และชอบประพฤติผิดทำนองคลองธรรมมากกว่าที่ระดับ .01

¹ สุวิมล ว่องวาณิช นางลักษณ, ปัจจัยและกระบวนการที่เอื้อต่อการพัฒนาคุณธรรมระดับบุคคลเพื่อมุ่งความสำเร็จของส่วนรวมของนักศึกษามหาวิทยาลัย : การศึกษาเชิงปริมาณและคุณภาพ ภาควิชาวิจัยการศึกษา คณะครุ ๗ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, (2543), หน้า 17

การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความวิตกกังวลกับคุณธรรมด้านพรหมวิหารสี่ ของ นิสิตครูและนิสิตแพทย์ผลการวิจัยพบว่า ความวิตกกังวลด้านอารมณ์มั่นคง-อ่อนไหว ด้านกล้า สังคม-ขี้อาย ด้านควบคุมตนเองได้-ไม่มีวินัยในตนเอง มีความสัมพันธ์ทางตรงกับคุณธรรมด้าน พรหมวิหารสี่อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ทั้งในทัศนคติต่อการรับรู้มาตรฐานสังคม และ ทัศนคติต่อตนเองตามอัตภาพความวิตกกังวลด้านระแวง-ไว้วางใจ ด้านหวาดกลัว-ประสาทมั่นคงด้าน เครื่องเครียด-ผ่อนคลาย ความสัมพันธ์ทางกลับกันคุณธรรมด้านพรหมวิหารสี่ อย่างมีนัยสำคัญทาง สถิติที่ระดับ .05 และ .01 ทั้งในทัศนคติต่อการรับรู้มาตรฐานสังคม และที่ทัศนคติต่อตนเองตาม อัตภาพ ในทัศนคติต่อการรับรู้มาตรฐานสังคม นิสิตแพทย์มีทัศนคติเกี่ยวกับคุณธรรม ด้านเมตตา กรุณา มุทิตา สูงกว่านิสิตครู อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนคุณธรรมด้านอุเบกขานั้น ไม่แตกต่างกัน ในด้านทัศนคติต่อตนเองตามอัตภาพ นิสิตแพทย์มีทัศนคติเกี่ยวกับคุณธรรมด้าน เมตตา กรุณา อุเบกขา สูงกว่านิสิตครูอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนคุณธรรมด้าน มุทิตาไม่แตกต่างกัน ในทัศนคติต่อการรับรู้มาตรฐานสังคม และตนเองตามอัตภาพ นิสิตชั้นปีที่ 1 และ 4 มีทัศนคติเกี่ยวกับคุณธรรมด้านเมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขา ไม่แตกต่างกัน¹

การศึกษาองค์ประกอบต่าง ๆ ที่มีอิทธิพลต่อพัฒนาการทางจริยธรรมศึกษา องค์ประกอบทางกายภาพ คือ การศึกษา อายุ เพศ ศึกษาองค์ประกอบทางสภาพแวดล้อม คือ ฐานะทางครอบครัว การอบรมเลี้ยงดู การใช้สื่อมวลชน สภาพแวดล้อมที่โรงเรียน อิทธิพลของ ตัวแบบ และศึกษาองค์ ประกอบทางบุคลิกภาพ คือ ความกระตือรือร้นและมุ่งอนาคต เจตคติต่อ กฎหมาย ความเป็นระเบียบ และศีลห้า การอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย มีความสัมพันธ์กับ ระดับพัฒนาการทางจริยธรรม สำหรับจริยธรรมด้านการใช้ปัญญาในการแก้ไขปัญหา พบว่า ระดับชั้นเรียน ความกระตือรือร้นและมุ่งอนาคต และการอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย มีความสัมพันธ์กับจริยธรรมด้านการใช้ปัญญาในการแก้ปัญหา

จากการทำการวิจัยเรื่อง “คุณภาพบัณฑิตและปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย”² ในการวิจัยได้ประเมินคุณภาพบัณฑิตครอบคลุม 4 ลักษณะ คือ

¹ จินตนา จินดารัตน์, (2523) อ่างโน, สุวิมล ว่องวาณิช นางลักษณ, ปัจจัยและกระบวนการที่ เอื้อต่อการพัฒนาคุณธรรมระดับบุคคลเพื่อมุ่งความสำเร็จของส่วนรวมของนักศึกษามหาวิทยาลัย ; การศึกษาเชิงปริมาณและคุณภาพ ภาควิชาวิจัยการศึกษา คณะครุ ฯ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, (2543), หน้า 63.

²ชัยพร วิชชาวุธ, คุณภาพบัณฑิตและปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพบัณฑิต จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย, (กรุงเทพ : ฝ่ายวิจัยจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2530), หน้า 175.

ความรู้ความสามารถ คุณธรรม คุณภาพการทำงาน และคุณภาพชีวิต จากผลการวิจัยพบว่า บัณฑิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ประเมินคุณภาพตนเองต่ำกว่าการประเมินของผู้ใช้บัณฑิต แสดงว่า ผู้ใช้บัณฑิตพอใจในคุณภาพของบัณฑิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โดยเฉพาะความรู้ ความสามารถในงานและความรับผิดชอบในงาน คณะที่ได้รับความพึงพอใจมากที่สุดคือ คณะวิศวกรรมศาสตร์ นิติศาสตร์ พาณิชยศาสตร์และการบัญชี สัตวแพทยศาสตร์ ส่วนคณะ ที่ได้รับความพึงพอใจต่ำที่สุด คือ คณะวิทยาศาสตร์ และผู้ใช้บัณฑิตประเมินว่า บัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยก้าวหน้าเร็วกว่าบัณฑิตจากสถาบันอื่นค่อนข้างมาก โดยเฉพาะนิติศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ อักษรศาสตร์ ส่วนคณะที่คิดว่าบัณฑิตก้าวหน้าเร็วที่สุด คือ คณะเภสัชศาสตร์ และคณะแพทยศาสตร์

จากการวิจัยเรื่อง “คุณสมบัติของบัณฑิตที่สอดคล้องกับความต้องการของภาคเอกชน”¹ เพื่อเสนอวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร ผลการวิจัยพบว่า คุณสมบัติด้าน บุคลิกภาพที่ภาคธุรกิจเอกชนเห็นว่าสำคัญมากได้แก่ ความฉลาด ความมีเหตุผล ความซื่อสัตย์ สุจริตความมีไหวพริบปฏิภาณ ความขยันหมั่นเพียร ส่วนคุณสมบัติด้านความรู้และประสบการณ์ ที่ภาคธุรกิจเอกชนเห็นว่าสำคัญมาก ได้แก่ความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับงานที่ได้ปฏิบัติอยู่ ความเอาใจใส่และรับผิดชอบในหน้าที่การงาน ความคิดริเริ่ม ความรู้เฉพาะสาขาที่เรียน และ ความสามารถในการประยุกต์วิชาการกับงานที่ทำ

จากการศึกษาความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม ของนักศึกษาวิทยาลัยการ สาธารณสุข² ผลการศึกษาพบว่านักศึกษาวิทยาลัยสาธารณสุขที่ศึกษาหลักสูตรต่างกัน มีความ รับผิดชอบต่อตนเองและสังคมแตกต่างกันอย่างมีนัยทางสถิติที่ระดับ .01 และเมื่อแยกพิจารณา ตามระดับชั้น พบว่า นักศึกษาชั้นปีที่ 2 มีความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมสูงกว่านักศึกษาชั้น ปีที่ 1 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ทฤษฎีต้นไม้จริยธรรมเป็นแนวทางพัฒนาพฤติกรรมของคนดีและคนเก่งด้วยการ พัฒนาลักษณะจิต 5 ประการ³ คือ 1) ทศนคติคุณธรรม ค่านิยมที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมที่กำลัง

¹ชาติรี เมืองนาโพธิ์, **คุณสมบัติของบัณฑิตที่สอดคล้องกับความต้องการของภาคเอกชน**, (วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักรไทย, 2532), หน้า 60-61.

² อุทัยวรรณ เจริญสุข, **คุณสมบัติของบัณฑิตที่สอดคล้องกับความต้องการของภาคเอกชน** เพื่อเสนอวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร, (2534), หน้า 59-60.

³ ดวงเดือน พันธุมนาวิณ, **ทฤษฎีต้นไม้จริยธรรม การวิจัยและการพัฒนาบุคคล**, (2543), หน้า 54.

พิจารณาอยู่นั้น 2) เหตุผลเชิงจริยธรรมหรือการเห็นแก่ผู้อื่นส่วนร่วมและหลักสากลมากกว่าการเห็นแก่ตัว 3) ลักษณะมุ่งอนาคตสามารถคาดการณ์ไกล และสามารถควบคุมตนให้อดได้รอได้อย่างเหมาะสม 4) ความเชื่ออำนาจในตนว่าทำได้ดี ทำซ้ำจะต้องได้รับโทษ 5) แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์หรือความมุ่งมั่นบากบั่นฝ่าฟันอุปสรรคจนประสบความสำเร็จตามเป้าหมายที่วางไว้ นอกจากนี้พฤติกรรมของคนดีและคนเก่งจะเกิดได้ก็ต่อเมื่อบุคคลมีลักษณะทางจิตที่เป็นพื้นฐานทางจิตใจ 3 ประการ คือ 1) สติปัญญา คือ ความเฉลียวฉลาดเหมาะสมกับอายุ เมื่อเป็นผู้ใหญ่ก็มีความสามารถทางการคิดที่เป็นนามธรรมขั้นสูงขั้นได้ 2) ประสบการณ์ทางสังคม หมายถึง การเข้าใจมนุษย์และสังคมรู้จักเอาใจเขามาใส่ใจเราและ 3) มีสุขภาพจิตดี หมายถึง การมีความวิตกกังวลน้อย หรือในปริมาณที่เหมาะสมกับเหตุการณ์

จากการทำการศึกษารื่อง “ปัจจัยและกระบวนการที่เอื้อต่อการพัฒนาคุณธรรมระดับบุคคลเพื่อมุ่งความสำเร็จของส่วนรวมของนักศึกษามหาวิทยาลัย¹ ผลการวิจัยพบว่า

1) ระดับคุณธรรมของนิสิตนักศึกษา

ระดับคุณธรรมจากการรายงานตนเองของนิสิตนักศึกษาไม่ค่อยสอดคล้องกับความคิดเห็นของกลุ่มอาจารย์ นิสิตนักศึกษาจะคิดว่าตนเองมีคุณธรรมในระดับที่สูงกว่ากลุ่มอาจารย์ ผู้ทรงคุณวุฒิเห็นว่าโดยเฉลี่ยคุณธรรมที่นิสิตนักศึกษาควรได้รับการพัฒนาเร่งด่วนที่สุดคือ ด้านการมีวินัย ความรับผิดชอบความสามารถในการพึ่งตนเองและสัจจะ (ความตั้งใจและจริงจังต่อการทำงาน) คุณธรรมทั้งสี่ประการนี้ กลุ่มอาจารย์เห็นว่านิสิตศึกษามีคุณธรรมในระดับปานกลาง โดยเฉพาะคุณธรรมด้านการมีวินัยซึ่งต้องพัฒนาโดยเร่งด่วนที่สุดนั้น นิสิตนักศึกษามีคุณธรรมระดับปานกลางค่อนข้างต่ำ ในขณะที่นิสิตนักศึกษาเองกลับมองว่าตนเองมีคุณธรรมเหล่านี้ในระดับปานกลางหรือปานกลางค่อนข้างสูง

2) ปัจจัยและกระบวนการที่เอื้อต่อการพัฒนาคุณธรรม

2.1 กระบวนการพัฒนาจากบุคคลรอบข้าง

กลุ่มนิสิตนักศึกษาประมาณร้อยละ 70 ระบุว่าพ่อแม่ปู่ย่าตายาย เป็นผู้ให้การอบรมสั่งสอนนิสัยและพฤติกรรมที่ดี แต่นิสิตนักศึกษาร้อยละ 36 เห็นว่าพ่อแม่ได้ประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดีแต่ไม่ได้อบรมสั่งสอนบุตรหลาน นิสิตนักศึกษาประมาณร้อยละ 4 ตอบว่าได้รับการอบรมจากครูอาจารย์ แต่ก็มีประมาณร้อยละ 2 เห็นว่าครูอาจารย์ไม่ได้อบรมสั่งสอนลูกศิษย์และยังประพฤติตนไม่เป็นแบบอย่างที่ดีด้วยโดยสรุปรวมนิสิตนักศึกษาเห็นว่าพ่อแม่มีส่วนในการ

¹ สุวิมล ว่องวานิช และนางลักษณ์ วิรัชชัย, ปัจจัยและกระบวนการที่เอื้อต่อการพัฒนาคุณธรรมระดับบุคคลเพื่อมุ่งความสำเร็จของส่วนรวมของนักศึกษามหาวิทยาลัย, หน้า 194.

ปลูกฝังคุณธรรมมากกว่ากลุ่มครูหรือเพื่อนฝูงและครูจะมีส่วนในการปลูกฝังคุณธรรมมากกว่าเพื่อนฝูง

2.2 กระบวนการพัฒนาตนเอง

นิสิตนักศึกษาคิดว่าตนเองมีความสนใจในการพัฒนาคุณธรรมตนเองน้อยกว่าคนรอบข้างไม่ว่าจะเป็นการไปวัดไปโบสถ์เพื่อฟังเทศน์และฟังธรรม การอ่านหนังสือหรือชมสื่อที่มีเนื้อหาคุณธรรม แต่ด้านการอุทิศตนบำเพ็ญประโยชน์แก่สังคมนิสิตนักศึกษาคิดว่าตนเองปฏิบัติมากกว่าคนรอบข้าง

2.3 กระบวนการพัฒนาจากอาจารย์มหาวิทยาลัย

อาจารย์ประมาณร้อยละ 53 ไม่ได้สอนวิชาที่เกี่ยวข้องกับคุณธรรม แต่อาจารย์ส่วนใหญ่มากกว่าร้อยละ 90 ได้มีการสอนสอดแทรกคุณธรรมแก่นิสิตนักศึกษา โดยใช้เวลาในการสอนไม่เกิน 20 % ของจำนวนคาบเวลา

3) ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์เชิงสาเหตุระหว่างปัจจัยและกระบวนการกับระดับคุณธรรมเพื่อมุ่งความสำเร็จของส่วนรวม

ตัวแปรที่ใช้อธิบายระดับคุณธรรมของนิสิตนักศึกษามีทั้งหมด 19 ตัวแบ่งออกเป็น 4 ชุด ชุดที่ 1 ตัวแปรที่เกี่ยวกับภูมิหลังของนิสิตนักศึกษา ประกอบด้วยตัวแปรย่อย 8 ตัว ได้แก่ ภูมิหลังทางครอบครัว คือ เพศ ภูมิลำเนา สถานภาพของครอบครัว จำนวนพี่น้อง สาขาวิชาที่ได้ศึกษาสังกัดของมหาวิทยาลัย เกรดเฉลี่ยสะสม (GPA) ชุดที่ 2 ตัวแปรที่เกี่ยวกับลักษณะครอบครัว ประกอบด้วยตัวแปรย่อย 1 ตัว คือ ระดับความอบอุ่นในครอบครัว ชุดที่ 3 ตัวแปรที่เกี่ยวกับความสนใจเรื่องการพัฒนาคุณธรรมในตนเอง ประกอบด้วยตัวแปรย่อย 4 ตัว ได้แก่ การทำบุญทำทาน การเข้าวัดฟังเทศน์ ฟังธรรม การอ่านหรือฟังธรรม การบำเพ็ญประโยชน์ และชุดที่ 4 ตัวแปรที่เกี่ยวกับกระบวนการหล่อหลอม ประกอบด้วยตัวแปรย่อย 6 ตัว ได้แก่ การได้รับการปลูกฝังด้านคุณธรรมจากบิดามารดา การอบรมเอาใจใส่จากครูอาจารย์ การได้อยู่ในโรงเรียนที่มีปรัชญาเน้นการพัฒนาคุณธรรม การอยู่ในสภาพแวดล้อมของชุมชนที่ดี การมีเพื่อนดี ความตั้งใจในการพัฒนาปรับปรุงพฤติกรรมของตนเองให้เป็นคนดี ผลการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณสรุปได้ดังนี้

3.1 โดยสรุปตัวแปรทั้ง 19 ตัวสามารถอธิบายความแปรปรวนของระดับคุณธรรมของนิสิตนักศึกษาได้ร้อยละ 18.10 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณเท่ากับ .426 ตัวแปรที่สัมประสิทธิ์ถดถอยที่มีนัยสำคัญและมีค่าเป็นบวกมี 12 ตัว ได้แก่ การพยายามปรับปรุงตนเอง อยู่เสมอ (.426) การบำเพ็ญประโยชน์ (.128) การได้รับการยอมรับเอาใจใส่จากครู (.087) ความอบอุ่นในครอบครัว (.085) การฟังธรรมะ (.081) การได้รับการอบรมความเป็นคนดีจากพ่อแม่

(.078) การมีเพื่อนที่ดี (.066) การทำบุญทำทาน (.064) การเข้าวัดฟังธรรม (.64) เพศ (.51) เกรดเฉลี่ยสะสม (.036) และจำนวนพี่น้อง (.033) สำหรับตัวแปรที่มีสัมประสิทธิ์ถดถอยมีนัยสำคัญและมีค่าเป็นลบมี 4 ตัวได้แก่ ภูมิฐานะ (-.091) สาขาวิชาที่ศึกษา (-.085) สังกัดของมหาวิทยาลัย (-.039) และสถานภาพของครอบครัว (-.34)

3.2 ผลการวิจัยการศึกษากฎนี้ตัวอย่าง พบว่า ตัวแปรที่มีอิทธิพลต่อคุณธรรมของนิสิตนักศึกษา มีความคล้ายคลึงกับที่พบจากการวิเคราะห์ด้วยข้อมูลเชิงปริมาณ โดยตัวแปรส่วนใหญ่ที่มีอิทธิพลอย่างมีนัยสำคัญต่อคุณธรรมของนิสิตนักศึกษาเป็นตัวแปรที่เกี่ยวกับกระบวนการมากกว่าปัจจัย ตัวแปรที่ค่อนข้างให้ผลสอดคล้องกัน ได้แก่ จำนวนพี่น้อง การมีเพื่อนดี การบำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคม การได้รับการเอาใจใส่จากครู การได้รับความอบอุ่นจากครอบครัว การสนใจใฝ่ธรรมะ การอบรมจากพ่อแม่ การไปวัดเข้าโบสถ์

ด้านสภาพแวดล้อม

1) การสร้างสิ่งแวดล้อมที่ดีงาม คือ สิ่งแวดล้อมทางกายภาพ และสิ่งแวดล้อมทางจิตภาพ เช่น การจัดบริเวณอาคารเรียน ให้สะอาด ความเป็นระเบียบสวยงาม สิ่งเหล่านี้จะค่อย ๆ ซึมซับในความรู้สึกของนักศึกษา เกิดความเคยชินกับสิ่งอันพึงปรารถนาสำหรับสิ่งแวดล้อมทางจิตภาพ หมายถึง ความรู้สึกทางด้านจิตใจที่นักศึกษาจะได้รับจากครูและเพื่อนนักศึกษา ความยิ้มแย้มแจ่มใส ความมีเมตตาจิตของครูจะเป็นเครื่องก่อให้เกิดความสบายใจ¹ ซึ่งสอดคล้องแนวคิดที่ได้เน้นให้เห็นถึงความสำคัญของสิ่งแวดล้อมทางการเรียนการสอนว่าสภาพแวดล้อมมีอิทธิพลต่อชีวิต ความเป็นอยู่ตลอดจนพัฒนาการของมนุษย์ในการเรียนการสอนเช่นกับสภาพแวดล้อมที่มีอิทธิพลได้แก่ สภาพแวดล้อมทางกายภาพ ทางจิตใจและทางสังคม ซึ่งสภาพแวดล้อมทางกายภาพ ได้แก่ สภาพห้องเรียน ขนาดลักษณะห้องเรียนแสงสว่าง อากาศถ่ายเทความร้อน-เย็น แก้อ้อ การจัดโต๊ะ-เก้าอี้ ระยะระหว่าง ครู กระดานดำนักศึกษา เสียงรบกวนต่าง ๆ ผู้สอนต้องทราบเพื่อปรับปรุงรูปแบบการสอนให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมหรือพิจารณาเลือกใช้วัสดุอุปกรณ์ที่เหมาะสม

การจัดกิจกรรมเพื่อเสริมหลักสูตรก็จะเป็นแนวทางหนึ่งในการสร้างศรัทธาให้เกิดแก่นักศึกษา การจัดกิจกรรมในโรงเรียนเพื่อส่งเสริมให้นักศึกษาเกิดความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ส่งเสริมการอยู่ร่วมกันตามระบอบประชาธิปไตย ส่งเสริมภาวะการเป็นผู้นำ เปิดโอกาสให้นักศึกษา เข้า

¹ ชุมศรี ชำนาญพุด, การศึกษาระดับพฤติกรรมเชิงจริยธรรมของนักศึกษาระดับปริญญาตรีชั้นปีที่ 4 ของวิทยาลัยพยาบาล, (สังกัดกองงานวิทยาลัยพยาบาล, 2536), หน้า 72.

ร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ นอกเหนือจากการเรียนการสอนในชั้นเรียน ซึ่งจะเป็นการส่งเสริมให้นักศึกษามีโอกาสเข้าร่วมหมู่คณะเกิดความรักความสามัคคี

เมื่อสร้างศรัทธาให้แก่ผู้เรียนแล้ว จะต้องพยายามทำให้ผู้เรียนได้รู้จักหรือเข้าใจพฤติกรรมอันพึงประสงค์ ว่ามีลักษณะอย่างไร และมีวิธีการปฏิบัติอย่างไร ซึ่งสามารถดำเนินการได้โดยการจัดลำดับขั้นตอนการสอน โดยเริ่มจากง่ายไปสู่ยาก เรื่องใกล้ตัวไปหาเรื่องไกลตัว

ด้านแนวทางพัฒนา

ปัจจัยด้านบุคคลที่ส่งเสริมจริยธรรมให้แก่นักเรียนได้แก่ ครูผู้สอนจริยธรรมบิดามารดา ในด้านการยึดถือแบบอย่าง นักเรียนจะยึดถือตามแบบอย่างของบิดาและมารดามากที่สุด นอกจากนั้นจากงานวิจัยดังกล่าวพบว่าจริยธรรมที่ถูกปลูกฝังมากในโรงเรียนโดยครู ได้แก่ เรื่องความซื่อสัตย์ ความมีระเบียบวินัยและความสามัคคี ส่วนจริยธรรมที่ได้รับการปลูกฝังน้อย ได้แก่ เรื่อง การเป็นผู้มีจริยธรรมและการใฝ่รู้ นักเรียนในเมืองจะถูกปลูกฝังเรื่อง การตรงต่อเวลา ความกตัญญู การเสียสละและความอดทนมากกว่าในชนบท ซึ่งเน้นเรื่อง ความซื่อสัตย์ใฝ่รู้ ความสามัคคี ความมีระเบียบวินัย ความยุติธรรม และความเป็นผู้มีวัฒนธรรม

จากทฤษฎีต้นไม้อจริยธรรมเป็นแนวทางพัฒนาพฤติกรรมของคนดีและคนเก่งด้วยการพัฒนาลักษณะจิต 5 ประการ¹ คือ 1) ทศนคติคุณธรรม ค่านิยมที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมที่กำลังพิจารณาอยู่นั้น 2) เหตุผลเชิงจริยธรรมหรือการเห็นแก่ผู้อื่นส่วนร่วมและหลักสากลมากกว่าการเห็นแก่ตัว 3) ลักษณะมุ่งอนาคตสามารถคาดการณ์ไกล และสามารถควบคุมตนให้อดได้รอได้อย่างเหมาะสม 4) ความเชื่ออำนาจในตนว่าทำดีได้ดี ทำชั่วจะต้องได้รับ 5) แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์หรือความมุ่งมั่นบากบั่นฝ่าฟันอุปสรรคจนประสบความสำเร็จตามเป้าหมายที่วางไว้ นอกจากนี้พฤติกรรมของคนดีและคนเก่งจะเกิดได้ก็ต่อเมื่อบุคคลมีลักษณะทางจิตที่เป็นพื้นฐานทางจิตใจ 3 ประการ คือ 1) สติปัญญา คือ ความเฉลียวฉลาดเหมาะสมกับอายุ เมื่อเป็นผู้ใหญ่ก็มีความสามารถทางการคิดที่เป็นนามธรรมขั้นสูงขั้นได้ 2) ประสพการณ์ทางสังคม หมายถึง การเข้าใจมนุษย์และสังคมรู้จักเอาใจเขามาใส่ใจเราและ 3) มีสุขภาพจิตดี หมายถึง การมีความวิตกกังวลน้อย หรือในปริมาณที่เหมาะสมกับเหตุการณ์

¹ ดวงเดือน พันธุมนาวิณ, ทฤษฎีต้นไม้อจริยธรรม การวิจัยและการพัฒนาบุคคล, (2543), หน้า 54.

ทั้งนี้ ยังได้เสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาจริยธรรมและบุคลิกภาพของนิสิต นักศึกษาด้วยกลวิธี 4 ประการ คือ¹

- 1) ให้เรียนวิชาทางสังคมศาสตร์และพฤติกรรมศาสตร์ซึ่งเกี่ยวกับบุคคลและสังคมโดยตรง
- 2) การเน้นย้ำให้อาจารย์และเพื่อนนิสิตช่วยกระตุ้นให้ตระหนักต่อสังคมทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียน
- 3) การจัดโครงการหรือกิจกรรมเสริมหลักสูตรเพื่อพัฒนาจิตใจโดยตรง
- 4) การสอดแทรกการพัฒนาบุคลิกภาพและจริยธรรมเข้าไปในเนื้อหาทุกวิชา

ผลการวิจัยที่เกี่ยวกับปัจจัยในการพัฒนาคุณธรรมได้กล่าวถึงฐานะทางเศรษฐกิจ การประกอบอาชีพของมารดา และเพศของผู้เป็นกลุ่มตัวอย่างที่สนใจศึกษา² สอดคล้องกับการศึกษาเรื่องการอบรมเลี้ยงดูกับลักษณะทางจริยธรรมของคนไทยซึ่งปัจจัยดังกล่าวมีผลสัมพันธ์กับการเลี้ยงดูแบบรักมาก และแบบใช้เหตุผล คือพบว่า การเลี้ยงดูแบบรักและแบบใช้เหตุผลนี้ แปรปรวนไปตามสถานะทางเศรษฐกิจของครอบครัว เพศของบุคคล และการทำงานของมารดา ร่วมกับเพศของบุตร งานวิจัยดังกล่าวได้เสนอแนะว่าการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมและลักษณะมุ่งอนาคตนั้น ควรปลูกฝังก่อนที่บุคคลจะมีอายุ 10 ปี ทั้งนี้เพราะเมื่อเริ่มวัยรุ่น ลักษณะทางจริยธรรมจะเริ่มคงที่ ผู้มาจากฐานะครอบครัวยากจน มีการพัฒนาทางจริยธรรมช้ากว่ากลุ่มอื่นในช่วงวัยรุ่นตอนต้น แต่จะก้าวทันกลุ่มอื่น เมื่อถึงวัยรุ่นตอนปลาย หรือเมื่อเรียนในชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย และอุดมศึกษา อิทธิพลของการอบรมเลี้ยงดูในครอบครัวที่เกี่ยวข้องกับลักษณะทางจริยธรรมของบุคคล มีความคงทนไปถึงวัยผู้ใหญ่ตอนต้นด้วย

สภาพทางสังคมมีความสำคัญยิ่งในการที่จะกระตุ้นหรือขัดขวางการพัฒนาเหตุผลเชิงจริยธรรมของบุคคล สังคมจะต้องมีบรรยากาศทางสังคมที่เหมาะสมจึงจะเอื้อในการพัฒนาเหตุผลเชิงจริยธรรมของบุคคลได้ ถ้าเป็นลักษณะสังคมภายในบ้านและครอบครัว มีความเห็นว่าการบรรยากาศทางจริยธรรมจะได้จากลักษณะ 3 ประการ คือ การใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของ บิดา

¹ อ่างแล้ว, ดวงเดือน พันธุมนาวิน, **ทฤษฎีต้นไม้อจริยธรรม การวิจัยและการพัฒนาบุคคล** (2543), หน้า 103.

² ดวงเดือน พันธุมนาวิน และคณะ, **ความเชื่อและการปฏิบัติทางพุทธศาสนาของคนไทย: การปลูกฝังอบรมและคุณภาพชีวิต**, (กรุงเทพฯ : 2540), หน้า 61.

มารดา พฤติกรรมเชิงจริยธรรมของบิดามารดาและการรักษาภูมณฑลภายในบ้าน ลักษณะ 3 ประการภายในครอบครัวนี้จะต้องนำไปสู่บรรยากาศแบบประชาธิปไตย¹

ผลการวิจัยที่เกี่ยวกับปัจจัยในการพัฒนาคุณธรรมได้กล่าวถึงฐานะทางเศรษฐกิจ การประกอบอาชีพของมารดา และเพศของผู้เป็นกลุ่มตัวอย่างที่สนใจศึกษา สอดคล้องกับการศึกษาเรื่องการอบรมเลี้ยงดูกับลักษณะทางจริยธรรมของคนไทยซึ่งปัจจัยดังกล่าวมีผลสัมพันธ์กับการเลี้ยงดูแบบรักมาก และแบบใช้เหตุผล คือพบว่า การเลี้ยงดูแบบรักและแบบใช้เหตุผลนี้ แปรปรวนไปตามสถานะทางเศรษฐกิจของครอบครัว เพศของบุคคล และการทำงานของมารดา ร่วมกับเพศของบุตร งานวิจัยดังกล่าวได้เสนอแนะว่าการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมและลักษณะมุ่งอนาคตนั้น ควรปลูกฝังก่อนที่บุคคลจะมีอายุ 10 ปี ทั้งนี้เพราะเมื่อเริ่มวัยรุ่น ลักษณะทางจริยธรรมจะเริ่มคงที่ ผู้มาจากฐานะครอบครัวยากจน มีการพัฒนาทางจริยธรรมช้ากว่ากลุ่มอื่นในช่วงวัยรุ่นตอนต้น แต่จะก้าวทันกลุ่มอื่น เมื่อถึงวัยรุ่นตอนปลาย หรือเมื่อเรียนในชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย และอุดมศึกษา อิทธิพลของการอบรมเลี้ยงดูในครอบครัวที่เกี่ยวข้องกับลักษณะทางจริยธรรมของบุคคล มีความคงทนไปถึงวัยผู้ใหญ่ตอนต้นด้วย

สภาพทางสังคมมีความสำคัญยิ่งในการที่จะกระตุ้นหรือขัดขวางการพัฒนาเหตุผลเชิงจริยธรรมของบุคคล สังคมจะต้องมีบรรยากาศทางสังคมที่เหมาะสมจึงจะเอื้อในการพัฒนาเหตุผลเชิงจริยธรรมของบุคคลได้ ถ้าเป็นลักษณะสังคมภายในบ้านและครอบครัว มีความเห็นว่าการบรรยากาศทางจริยธรรมจะได้จากลักษณะ 3 ประการ คือ การใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของ บิดามารดา พฤติกรรมเชิงจริยธรรมของบิดามารดาและการรักษาภูมณฑลภายในบ้าน ลักษณะ 3 ประการภายในครอบครัวนี้จะต้องนำไปสู่บรรยากาศแบบประชาธิปไตย²

จากการศึกษาระดับการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของนิสิตมหาวิทยาลัยในสหรัฐอเมริกา พบว่าผู้ที่มีเหตุผลเชิงจริยธรรมสูงนั้นเป็นผู้รายงานว่าได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบรัก สนับสนุนมากกว่าผู้มีอายุรุ่นราวคราวเดียวกัน แต่มีเหตุผล

การวิจัยที่ทำในประเทศไทย ซึ่งสรุปได้ว่าการอบรมเลี้ยงดูแบบรักและสนับสนุน สามารถสร้างพื้นฐานอันสำคัญทางจิตเพื่อนำไปสู่การมีเหตุผลเชิงจริยธรรมสูงในเยาวชนหลายประเภท คือ ตั้งแต่วัยรุ่นจนถึงวัยผู้ใหญ่ตอนต้น และการวิจัยจริยธรรมของเยาวชนไทยได้พบรายละเอียดต่อไปอีกว่า การถูกอบรมเลี้ยงดูแบบรักและสนับสนุนนี้มีบทบาทสำคัญต่อการให้

¹ โคลเบอร์ก (Kohlberg), L. in Noman J.B. *Moral Education*, (London : 1976), pp. 49-51.

² I bid., pp. 49-51.

เหตุผลเชิงจริยธรรมเฉพาะในเยาวชนชาย และเยาวชนที่ครอบครัวยุคใหม่ มีระดับเศรษฐกิจและสังคมต่ำ ซึ่งควรมีการศึกษาค้นคว้าในรายละเอียดต่อไป¹

จากการศึกษาเรื่อง “ปัจจัยและกระบวนการที่เอื้อต่อการพัฒนาคุณธรรมระดับบุคคล เพื่อมุ่งความสำเร็จของส่วนรวมของนักศึกษามหาวิทยาลัย ผลการวิจัยพบว่า²

1) ปัจจัยและกระบวนการที่เอื้อต่อการพัฒนาคุณธรรม

1.1 กระบวนการพัฒนาจากบุคคลรอบข้าง

กลุ่มนิสิตนักศึกษาประมาณร้อยละ 70 ระบุว่าพ่อแม่ปู่ย่าตายาย เป็นผู้ให้การอบรมสั่งสอนนิสัยและพฤติกรรมที่ดี แต่นิสิตนักศึกษาร้อยละ 36 เห็นว่าพ่อแม่ได้ประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดีแต่ไม่ได้อบรมสั่งสอนบุตรหลาน นิสิตนักศึกษาประมาณร้อยละ 4 ตอบว่าได้รับการอบรมจากครูอาจารย์ แต่ก็มีประมาณร้อยละ 2 เห็นว่าครูอาจารย์ไม่ได้อบรมสั่งสอนลูกศิษย์ และยังประพฤติตนไม่เป็นแบบอย่างที่ดีด้วยโดยสรุปรวมนิสิตนักศึกษาเห็นว่าพ่อแม่มีส่วนในการปลูกฝังคุณธรรมมากกว่ากลุ่มครูหรือเพื่อนฝูงและครูจะมีส่วนในการปลูกฝังคุณธรรมมากกว่าเพื่อนฝูง

1.2 กระบวนการพัฒนาตนเอง

นิสิตนักศึกษาคิดว่าตนเองมีความสนใจในการพัฒนาคุณธรรมตนเองน้อยกว่าคนรอบข้างไม่ว่าจะเป็นการไปวัดไปโบสถ์เพื่อฟังเทศน์และฟังธรรม การอ่านหนังสือหรือชมสื่อที่มีเนื้อหาคุณธรรม แต่ด้านการอุทิศตนบำเพ็ญประโยชน์แก่สังคมนิสิตนักศึกษาคิดว่าตนเองปฏิบัติมากกว่าคนรอบข้าง

1.3 กระบวนการพัฒนาจากอาจารย์มหาวิทยาลัย

อาจารย์ประมาณร้อยละ 53 ไม่ได้สอนวิชาที่เกี่ยวข้องกับคุณธรรม แต่อาจารย์ส่วนใหญ่มากกว่าร้อยละ 90 ได้มีการสอนสอดแทรกคุณธรรมแก่นิสิตนักศึกษา โดยใช้เวลาในการสอนไม่เกิน 20 % ของจำนวนคาบเวลา

2) แนวทางการพัฒนาคุณธรรม

แนวทางการพัฒนาคุณธรรมแก่นิสิตนักศึกษาที่ได้จากการสัมภาษณ์ของกลุ่มอาจารย์

¹อ้างแล้ว, การศึกษาระดับการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของนิสิตมหาวิทยาลัยในสหรัฐอเมริกา, หน้า 68.

² สุวิมล ว่องวาณิช และนางลักษณ วิรัชชัย, ปัจจัยและกระบวนการที่เอื้อต่อการพัฒนาคุณธรรมระดับบุคคลเพื่อมุ่งความสำเร็จของส่วนรวมของนักศึกษามหาวิทยาลัย, หน้า 195.

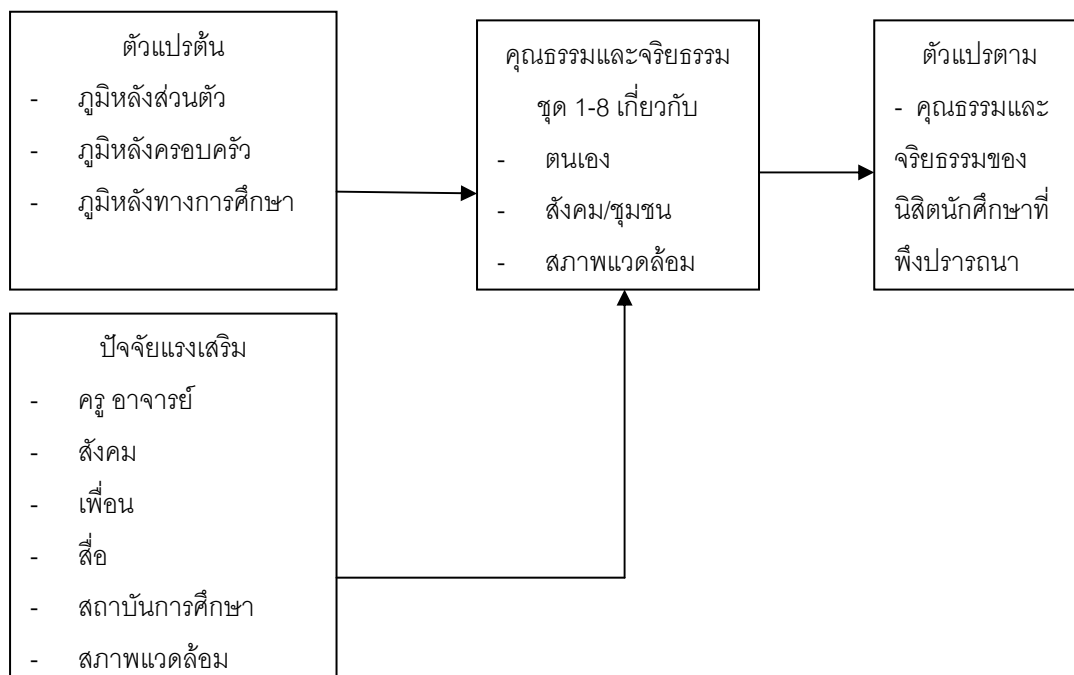
และผู้ทรงคุณวุฒิสามารถสรุปเป็นวิธีการที่น่าสนใจได้หลายวิธีได้แก่ (1) การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ การสอน (2) การสร้างวิชาที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณธรรมให้นักศึกษาได้เรียน (3) การชี้ นำตัวแบบหรือแบบอย่างที่ดี (4) การสร้างบรรยากาศเพื่อส่งเสริมคุณธรรมในมหาวิทยาลัย

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องที่น่าเสนอข้างต้น ผู้วิจัยได้สรุปคุณธรรม และจริยธรรมที่เป็นตัวแปรด้านคุณลักษณะของนักศึกษาที่พึงประสงค์ได้ดังต่อไปนี้

1. การปรับปรุงตนเอง	2. สำรวจตนเอง
3. ความขยันหมั่นเพียร	4. การมีระเบียบวินัย
1) ความไม่ประมาท	6. ความซื่อสัตย์สุจริต
7. การรู้จักข่มใจ	8. การประหยัด อดออม
9. ความอดทน	10. ความกระตือรือร้น
11. การเคารพกฎหมาย	12. ความเข้าใจศีล 5
13. การรู้จักแก้ปัญหา	14. การมีมนุษยสัมพันธ์
15. ความเมตตา/กรุณา	16. ความกตัญญู
17. ความรับผิดชอบ	18. ความสามัคคี/เสียสละ
19. ความยุติธรรม	20. ความเกื้อกูล เอื้อเฟื้อ เผื่อแผ่
21. ความมีเหตุผล	22. ความเป็นประชาธิปไตย
23. สภาพอ่อนโยนและมารยาทดีงาม	24. การรู้จักฟังตนเอง
25. ความรักชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์	26. การเคารพสิทธิมนุษยชน
27. มีสติสัมปชัญญะ	28. ความพึงพอใจ
29. รู้จักกาลเทศะ	30. รู้จักหลีกเลี่ยงอบายมุข
31. มีความเชื่อมั่นในตนเองและภูมิใจตนเอง	32. มีพรหมวิหาร 4
33. รู้จักรักษาสุขภาพ	34. มีศรัทธาในกาสร้างความคิด
35. รู้จักควบคุมตนเอง	36. ปฏิบัติตามหลักศาสนา

กรอบความคิดของการวิจัย

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องที่นำเสนอข้างต้นผู้วิจัยได้คุณธรรมและจริยธรรมมาเป็นการศึกษาดังนี้

แผนภาพที่ 1 กรอบความคิดของการวิจัย

จากแผนภาพที่ 1 ตัวแปรที่ศึกษาในกรอบความคิดของการวิจัยครั้งนี้มีดังต่อไปนี้

1. ตัวแปรต้น

1.1 ภูมิหลังส่วนตัวประกอบด้วยตัวแปร เพศ อายุ ศาสนา ที่พักอาศัย บุคคลที่ช่วยพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรม บุคคลที่ยึดเป็นแบบอย่าง

1.2 ภูมิหลังครอบครัว ประกอบด้วยตัวแปร ภูมิฐานะ สถานภาพครอบครัว รายได้ของครอบครัว การศึกษาของบิดา-มารดา อาชีพของบิดา-มารดา คุณลักษณะของครอบครัว

1.3 ภูมิหลังด้านการศึกษา ตัวแปรประกอบด้วยคณะวิชา สาขาวิชาที่กำลังศึกษา ชั้นปี สังกัดในระดับอุดมศึกษาของรัฐหรือเอกชน เกรดเฉลี่ย กิจกรรมนิสิต

2. ตัวแปรที่เป็นปัจจัยแรงเสริม

2.1 ครู อาจารย์ประกอบด้วยตัวแปรที่ได้รับการศึกษา ฝึกอบรมทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ

2.2 สังคม ประกอบด้วยตัวแปรที่ได้รับการชี้ชัด เป็นแบบอย่างในการประพฤติปฏิบัติด้านคุณธรรมและจริยธรรม

2.3 เพื่อน เป็นตัวแปรที่ได้รับการชี้ชัดคุณธรรมและจริยธรรมของกลุ่มเพื่อนที่อยู่รอบข้าง

2.4 สื่อ เป็นตัวแปรที่ได้รับแรงกระตุ้นให้เกิดการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงตนเองด้านคุณธรรมและจริยธรรมโดยอาศัยอิทธิพลจากสื่อ

2.5 สถาบันการศึกษาเป็นตัวแปรที่ชี้ชัดคุณธรรมและจริยธรรมจากกิจกรรมที่เน้นคุณธรรมและจริยธรรม

2.6 สภาพแวดล้อมของสังคมทั้งในสถาบันการศึกษาและนอกสถาบัน เป็นตัวแปรที่มีอิทธิพลช่วยเสริมสร้างคุณธรรมและจริยธรรมที่เป็นแบบอย่างนำเสนอทางสังคม

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยแบบสำรวจ (Survey Research) มีการดำเนินการวิจัยแบ่งเป็น 2 อย่าง คือ

3.1 เรื่องเกี่ยวกับประชากรในการศึกษาและกลุ่มตัวอย่าง

3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.1 ประชากรในการศึกษาและกลุ่มตัวอย่าง

3.1.1 ประชากร

3.1.1.1 ประชากรที่ทำการศึกษาวิจัยครั้งนี้ คือ ครู อาจารย์ ผู้สอนในระดับปริญญาตรี ในมหาวิทยาลัยและมหาวิทยาลัยราชภัฏ ในเขตกรุงเทพมหานคร และปริมณฑล

3.1.1.2 นิสิตนักศึกษาทุกชั้นปีการศึกษาและคณะวิชาต่าง ๆ ที่กำลังศึกษาอยู่ในมหาวิทยาลัยและมหาวิทยาลัยราชภัฏ ในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล

3.1.2 กลุ่มตัวอย่าง

3.1.2.1 กลุ่ม ครู อาจารย์ ที่ใช้ในการสำรวจด้วยแบบสอบถามได้มาโดยการกำหนดกรอบการสุ่มให้กระจายตามคณะวิชาด้วยวิธีการสุ่มแบบง่าย (Simple Random Sampling) กลุ่มตัวอย่างตามกรอบการสุ่มมีขนาดประมาณ 290 คน

3.1.2.2 กลุ่มนิสิตนักศึกษาที่ใช้ในการสำรวจด้วยแบบสอบถามได้มาโดยการกำหนดกรอบการสุ่มให้กระจายตามคณะวิชาด้วยวิธีการสุ่มแบบง่าย (Simple Random Sampling) กลุ่มตัวอย่างตามกรอบการสุ่มมีขนาดประมาณ 1,675 คน ซึ่งได้แสดงตารางการเก็บรวบรวมข้อมูลของของครูอาจารย์และนิสิตนักศึกษาดังต่อไปนี้

ตารางที่ 3.1

แสดงสถานศึกษาและกรอบการสุ่มตัวอย่างที่เป็นครูอาจารย์ ซึ่งครอบคลุม

มหาวิทยาลัยในกรุงเทพมหานครและปริมณฑลจำนวน 19 แห่ง

ในระดับอุดมศึกษาทั้งสังกัดรัฐบาลและเอกชน ดังนี้

มหาวิทยาลัย	จำนวนที่ ส่ง แบบสอบ ถาม	จำนวน แบบสอบถามที่ ได้รับคืน	ร้อยละของ แบบสอบถามที่ ได้รับคืน
1. หอการค้า	25	16	64.00
2. กรุงเทพ	25	18	72.00
3. เอเชียอาคเนย์	25	17	68.00
4. สยาม	25	18	72.00
5. ศรีปทุม	25	18	72.00
6. หัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ	25	16	64.00
7. อีสเทิร์นเอเชีย	25	16	64.00
8. ธุรกิจบัณฑิต	25	16	64.00
9. เกษมบัณฑิต	25	15	60.00
10. ราชภัฏบ้านสมเด็จ	25	14	56.00
11. ราชภัฏสวนสุนันทา	25	12	48.00
12. ราชภัฏนครปฐม	25	20	80.00
13. สถาบันเทคโนโลยีปทุมวัน	25	15	60.00
14. สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล วช.บพิทฯ	25	12	48.00
15. เทคโนโลยีราชมงคล (คลอง 6)	25	15	60.00
16. เกษตรศาสตร์	25	15	60.00
17. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาร	25	15	60.00
18. ธรรมศาสตร์	25	15	60.00
19. ศรีนครินทรวิโรฒฯ	25	10	40.00
รวม	475	290	61.05

ตารางที่ 3.2

แสดงสถานศึกษาและกรอบการสุ่มตัวอย่างที่เป็นนิสิตนักศึกษา ซึ่งครอบคลุม
มหาวิทยาลัย ในกรุงเทพมหานครและปริมณฑลจำนวน 19 แห่ง
ในระดับอุดมศึกษาทั้งสังกัดรัฐบาลและเอกชน ดังนี้

มหาวิทยาลัย	จำนวนที่ ส่ง แบบสอบ ถาม	จำนวน แบบสอบถามที่ ได้รับคืน	ร้อยละของ แบบสอบถามที่ ได้รับคืน
20. หอการค้า	110	78	70.90
21. กรุงเทพ	110	80	72.72
22. เอเชียอาคเนย์	110	70	63.63
23. สยาม	110	100	90.90
24. ศรีปทุม	110	97	88.18
25. หัวใจเฉลิมพระเกียรติ	110	95	86.36
26. อีสเทิร์นเอเชีย	110	85	77.27
27. ธุรกิจบัณฑิต	110	95	86.36
28. เกษมบัณฑิต	110	90	81.81
29. ราชภัฏบ้านสมเด็จ	110	90	81.81
30. ราชภัฏสวนสุนันทา	110	86	78.18
31. ราชภัฏนครปฐม	110	106	96.36
32. สถาบันเทคโนโลยีปทุมวัน	110	85	77.27
33. สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล วช.บพิศฯ	110	90	81.81
34. เทคโนโลยีราชมงคล (คลอง 6)	110	86	87.18
35. เกษตรศาสตร์	110	100	90.90
36. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาร	110	87	79.09
37. ธรรมศาสตร์	110	80	72.72
38. ศรีนครินทรวิโรฒฯ	110	75	68.18
รวม	2,090	1,675	81.14

3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.2.1 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ครั้งนี้ เป็นแบบสอบถาม 2 ฉบับ ซึ่งผู้วิจัยได้สร้างเอง คือ

1) แบบสอบถามสำหรับกลุ่ม ครู อาจารย์ แต่ละสถาบันการศึกษาในระดับอุดมศึกษาทั้งภาครัฐและเอกชน ในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล

2) แบบสอบถามสำหรับกลุ่มนิสิตนักศึกษาที่กำลังศึกษาในระดับอุดมศึกษาทั้งภาครัฐและเอกชนในเขตกรุงเทพมหานคร และปริมณฑล

3.2.2 การสร้างเครื่องมือการวิจัย

แบบสอบถามชุดนี้สร้างขึ้นเองโดยมีกระบวนการในการสร้างดังนี้ 1) ศึกษาจากเอกสาร ตำรา งานวิจัย 2) ปรึกษาผู้เชี่ยวชาญ 3) นำแบบสอบถามไปทดลองกับกลุ่มนักศึกษาจำนวน 30 คน แล้วนำมาหาค่าความเชื่อมั่น โดยวิธีหาค่าสัมประสิทธิ์ แอลฟา ตามวิธีของครอนบาช (Cronbach's Alpha Coefficient)

3.2.3 ผลการทดสอบความเชื่อมั่นของเครื่องมือวิจัย

ภายหลังจากการสร้างแบบสอบถามเรียบร้อยแล้ว ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามทั้ง 2 กลุ่มซึ่งทดสอบกับกลุ่มตัวอย่างทั้ง 2 ชุด กลุ่มละ 30 คน ผลการทดสอบค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามแต่ละกลุ่มมีระดับความเชื่อมั่นดังนี้

กลุ่มที่ 1 แบบสอบถามสำหรับครู อาจารย์แบ่งเป็น 8 ตอน

ตอนที่ 1 คุณธรรมและจริยธรรมชุดที่ 1(ด้านตนเอง) มีระดับความเชื่อมั่น 0.9079

ตอนที่ 2 คุณธรรมและจริยธรรมชุดที่ 2 (ด้านสังคม) มีระดับความเชื่อมั่น 0.9150

ตอนที่ 3 คุณธรรมและจริยธรรมชุดที่ 3 (สมาชิกที่ดีสังคม) มีระดับความเชื่อมั่น 0.8932

ตอนที่ 4 คุณธรรมและจริยธรรมชุดที่ 4 (บำเพ็ญการสงเคราะห์) มีระดับความเชื่อมั่น 0.8958

ตอนที่ 5 คุณธรรมและจริยธรรมชุดที่ 5 (สภาพแวดล้อม) มีระดับความเชื่อมั่น 0.9462

ตอนที่ 6 คุณธรรมและจริยธรรมชุดที่ 6 (คุณลักษณะโดยภาพรวม) มีระดับความเชื่อมั่น 0.9624

ตอนที่ 7 แนวทางในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรม มีระดับความเชื่อมั่น 0.9376

ตอนที่ 8 ปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิต นักศึกษามีระดับความเชื่อมั่น 0.9700

กลุ่มที่ 2 แบบสอบถามสำหรับนิสิตนักศึกษาแบ่งเป็น 8 ตอน

ตอนที่ 1 คุณธรรมและจริยธรรมชุดที่ 1 (ด้านตนเอง) มีระดับความเชื่อมั่น 0.7928

ตอนที่ 2 คุณธรรมและจริยธรรมชุดที่ 2 (ด้านสังคม) มีระดับความเชื่อมั่น 0.7819

ตอนที่ 3 คุณธรรมและจริยธรรมชุดที่ 3 (สมาชิกที่ดีสังคม) มีระดับความเชื่อมั่น 0.7992

ตอนที่ 4 คุณธรรมและจริยธรรมชุดที่ 4 (บำเพ็ญการสงเคราะห์) มีระดับความเชื่อมั่น 0.6526

ตอนที่ 5 คุณธรรมและจริยธรรมชุดที่ 5 (สภาพแวดล้อม) มีระดับความเชื่อมั่น 0.9072

ตอนที่ 6 คุณธรรมและจริยธรรมชุดที่ 6 (คุณลักษณะโดยภาพรวม) มีระดับความเชื่อมั่น 0.9299

ตอนที่ 7 แนวทางในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรม มีระดับความเชื่อมั่น 0.9005

ตอนที่ 8 ปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิต นักศึกษามีระดับความเชื่อมั่น 0.9820

3.2.4 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS For Windows

1) วิเคราะห์ข้อมูลทั่วไป ของผู้ตอบแบบสอบถามด้วยเสนอตารางแจกแจงความถี่ หาค่าร้อยละ

2) วิเคราะห์ความคิดเห็นโดยหาค่าร้อยละ การหาค่าเฉลี่ย (\bar{x}) และการคำนวณค่า เบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และหาค่า t-test

บทที่ 4

ผลการวิจัย

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลซึ่งแบ่งเป็น 3 ตอนคือ

ตอนที่ 1 การเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็นของครูอาจารย์

ตอนที่ 2 การเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็นของนิสิต นักศึกษา

ตอนที่ 3 การเปรียบเทียบความคิดเห็นระหว่างครู อาจารย์กับนิสิต นักศึกษา

โดยมีรายละเอียดของการศึกษาวิเคราะห์แต่ละตอนดังต่อไปนี้

ตอนที่ 1 การเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็นของครูอาจารย์ แยกเสนอเป็น 5 ส่วนคือ

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของครู อาจารย์

ส่วนที่ 2 ความคิดเห็นของครูอาจารย์ที่มีต่อคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิตนักศึกษา

ส่วนที่ 3 ความคิดเห็นของครูอาจารย์ในด้านลักษณะเกี่ยวกับคุณธรรมและจริยธรรม
ของนิสิตนักศึกษาในภาพรวม

ส่วนที่ 4 ความคิดเห็นของครูอาจารย์ที่มีต่อปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาคุณธรรม
และจริยธรรมของนิสิต นักศึกษา

ส่วนที่ 5 ความคิดเห็นของครูอาจารย์ในการจัดกิจกรรมที่จะช่วยกระตุ้นให้เกิดแนวทาง
ในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิต นักศึกษา

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของครู อาจารย์ผู้ตอบแบบสอบถาม

ข้อมูลทั่วไปผู้ตอบแบบสอบถามได้แก่ข้อมูลที่เป็นตัวแปรอิสระของการวิจัยครั้งนี้ คือ เพศ อายุ ประสบการณ์การสอน วุฒิการศึกษา คณะที่สังกัด มหาวิทยาลัยที่สังกัด ตำแหน่งหน้าที่ และตำแหน่งทางวิชาการและผู้มีส่วนในการช่วยพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรม ผลปรากฏ
ในตารางที่ 4.1-4.2

ตารางที่ 4.1

จำนวนและร้อยละของครู อาจารย์ ผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามข้อมูลทั่วไป

สถานภาพข้อมูลทั่วไป	จำนวน	ร้อยละ
1. เพศ		
1. ชาย	138	47.6
2. หญิง	152	52.4
2. อายุ		
1. ต่ำกว่า 31 ปี	129	44.5
2. 31 – 40 ปี	81	27.9
3. 41 – 50 ปี	63	21.7
4. มากกว่า 50	17	5.9
3. ประสบการณ์การสอน		
1. 1 – 5 ปี	141	48.6
2. 6 – 10 ปี	72	24.8
3. 11 – 15 ปี	32	11.0
4. 16 – 20 ปี	19	6.6
5. มากกว่า 20 ปี	26	9.0
4. วุฒิการศึกษา		
1.ปริญญาตรี	85	29.3
2.ปริญญาโท	184	63.5
3.ปริญญาเอก	21	7.2

ตารางที่ 4.1 (ต่อ)

สถานภาพข้อมูลทั่วไป	จำนวน	ร้อยละ
5. คณะที่สังกัด		
1. บริหารธุรกิจ	32	11.0
2. นิเทศศาสตร์	10	3.4
3. วิศวกรรมศาสตร์	27	9.3
4. ศิลปศาสตร์	64	22.1
5. นิติศาสตร์	3	1.0
6. พยาบาลศาสตร์	1	0.3
7. วิทยาศาสตร์	18	6.2
8. อื่น ๆ	135	46.6
6. มหาวิทยาลัยที่สังกัด		
1. รัฐบาล	140	48.3
2. เอกชน	150	51.7
7. ตำแหน่งหน้าที่		
1. คณบดี	8	2.8
2. รองคณบดี	12	4.2
3. หัวหน้าภาควิชา	12	4.2
4. รองหัวหน้าภาควิชา	10	3.3
5. อาจารย์ประจำ	248	85.5
8. ตำแหน่งทางวิชาการ		
1. ศาสตราจารย์	2	0.7
2. รองศาสตราจารย์	3	1.0
3. ผู้ช่วยศาสตราจารย์	15	5.2
4. ไม่มีตำแหน่งทางวิชาการ	270	93.1
รวม	290	100

จากตารางที่ 4.1 พบว่า ในจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมดเป็นครูอาจารย์ผู้หญิงมากกว่าครูอาจารย์ผู้ชาย คิดเป็นร้อยละ 52.4 และ 47.6 ตามลำดับ ส่วนอายุของครู อาจารย์ พบว่า ส่วนใหญ่มีอายุต่ำกว่า 31 ปี จำนวน 129 คน คิดเป็นร้อยละ 44.5 รองลงมาคืออยู่อายุในระหว่าง 31 – 40 ปี จำนวน 81 คน หรือร้อยละ 27.9 และอายุระหว่าง 41 – 50 ปี จำนวน 63 คน หรือร้อยละ 21.7 ทั้งสามกลุ่มอายุ กล่าวโดยภาพรวมได้ว่า ครู อาจารย์ยังอยู่ในวัยที่มีศักยภาพในการพัฒนา คุณธรรม และจริยธรรมแก่นักศึกษาได้เป็นอย่างดี

ด้านประสบการณ์การสอน พบว่า ส่วนใหญ่ระหว่าง 1 – 5 ปี จำนวน 141 หรือร้อยละ 48.6 รองลงมาจะระหว่าง 6 – 10 ปีจำนวน 72 คน หรือร้อยละ 24.8 และระหว่าง 11 – 15 ปี จำนวน 32 คน หรือร้อยละ 11.0 ตามลำดับ กล่าวโดยภาพรวมครู อาจารย์ในสามกลุ่มมีประสบการณ์การสอนดี

ด้านวุฒิการศึกษา พบว่า ครู อาจารย์ส่วนมากจบการศึกษาระดับปริญญาโท จำนวน 184 คน หรือ ร้อยละ 63.5 รองลงมา จบการศึกษาระดับปริญญาตรี จำนวน 85 คน หรือร้อยละ 29.3 และจบการศึกษาระดับปริญญาเอก จำนวน 21 คน หรือร้อยละ 7.2 ตามลำดับ กล่าวโดยภาพรวม ครู อาจารย์ ในระดับอุดมศึกษา มีความรู้ความสามารถดี

เมื่อจำแนกแบบสอบถามตามคณะที่ครู อาจารย์ สังกัดพบว่า เป็นครู อาจารย์คณะศิลปศาสตร์มากที่สุด จำนวน 64 คน หรือร้อยละ 22.1 รองลงมาเป็น ครู อาจารย์คณะบริหารธุรกิจ จำนวน 32 คน หรือร้อยละ 11.0 ครูอาจารย์คณะวิศวกรรมศาสตร์จำนวน 27 คนหรือร้อยละ 9.3 คณะวิทยาศาสตร์จำนวน 18 คนหรือร้อยละ 6.2 คณะนิเทศศาสตร์จำนวน 10 คนหรือร้อยละ 3.4 และคณะนิติศาสตร์จำนวน 3 คนหรือร้อยละ 1 ตามลำดับ นอกจากนั้นครูอาจารย์ไม่ระบุคณะที่สังกัดให้ชัดเจนจำนวน 135 คนหรือร้อยละ 46.6

ส่วนมหาวิทยาลัยที่สังกัดพบว่า ครูอาจารย์สังกัดอุดมศึกษาของเอกชนมากที่สุด จำนวน 150 คน หรือร้อยละ 51.7รองลงมาเป็นสถาบันอุดมศึกษาของรัฐบาลจำนวน 140 คนหรือร้อยละ 48.3

ส่วนตำแหน่งหน้าที่ของครูอาจารย์ พบว่า เป็นอาจารย์ประจำมากที่สุดจำนวน 148 คน หรือร้อยละ 51.0 รองลงมาเป็นหัวหน้าภาค จำนวน 113 คนหรือร้อยละ 39.0 คณบดี จำนวน 12 คน หรือร้อยละ 4.2 คน เป็นรองคณบดี จำนวน 9 คน หรือร้อยละ 3.0 และเป็นหัวหน้าภาควิชา จำนวน 8 คน หรือร้อยละ 2.8 ตามลำดับ

สำหรับตำแหน่งทางวิชาการพบว่า ส่วนใหญ่ไม่มีตำแหน่งทางวิชาการจำนวน 270 คน หรือร้อยละ 93.1 รองลงมาเป็นผู้ช่วยศาสตราจารย์จำนวน 15 คนหรือร้อยละ 5.2 รองศาสตราจารย์และศาสตราจารย์จำนวน 3 คนและ 2 คนหรือร้อยละ 1.0 และ 0.7 ตามลำดับ

ตารางที่ 4.2

เรียงลำดับความคิดเห็นของครูอาจารย์ที่มีต่อผู้ที่มีส่วนในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรม
แก่นิสิตนักศึกษาจากมากที่สุดไปหาน้อยที่สุด

กิจกรรม	จำนวน (290)	ร้อยละ
1. อาจารย์ผู้สอน	206	71.1
2. การเรียนการสอน	157	54.1
3. กิจกรรมในสถาบัน	155	53.4
4. สิ่งแวดล้อมในสถานศึกษา	155	53.4
5. กลุ่มเพื่อนฝูง	136	46.9
6. อาจารย์ที่ปรึกษา	133	45.9
7. ประสบการณ์	90	31.0
8. อื่น ๆ นอกจากนี้ไม่ได้ระบุชัด	40	13.8

จากตารางที่ 4.2 พบว่า ผู้ที่มีส่วนในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมแก่นิสิตนักศึกษาจากมากที่สุดไปหาน้อยที่สุดได้ดังนี้คือ ผู้ที่มีส่วนพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมมากที่สุดคือ อาจารย์ผู้สอน คิดเป็นร้อยละ 71.1 รองลงมาคือ การเรียนการสอน คิดเป็นร้อยละ 54.1 กิจกรรมในสถาบันและสิ่งแวดล้อมในสถานศึกษาเท่ากัน คิดเป็นร้อยละ 53.4 กลุ่มเพื่อนฝูงคิดเป็นร้อยละ 46.9 อาจารย์ที่ปรึกษาและประสบการณ์ คิดเป็นร้อยละ 45.9 และ 31.0 ตามลำดับ

กล่าวได้ว่าผู้ที่มีส่วนในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมแก่นิสิตนักศึกษา ตามความคิดเห็นของครูอาจารย์พบว่า อาจารย์ผู้สอนมีส่วนมากที่สุดคือร้อยละ 71.1 รองลงมา การเรียนการสอนคือร้อยละ 54.1 และกิจกรรมในสถาบันและสิ่งแวดล้อมในสถานศึกษาคือร้อยละ 53.4 และกลุ่มเพื่อนฝูงคือร้อยละ 46.9 ตามลำดับ

ก. คุณธรรมและจริยธรรมที่พึงประสงค์ของสังคมต่อการพัฒนานิสิตนักศึกษา
ในแต่ละด้าน

ส่วนที่ 2 ความคิดเห็นของครูอาจารย์ที่มีคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิต
นักศึกษา ดังที่ปรากฏในตารางที่ 4.3-4.7

ตารางที่ 4.3

ระดับความคิดเห็นด้านคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิตนักศึกษาต่อการพัฒนาตนเอง

คุณธรรมและจริยธรรมชุดที่ 1 (ด้านตนเอง)	N	\bar{x}	S. D.	ความหมาย
1. รู้สำนึกในหน้าที่และความรับผิดชอบ	290	4.18	0.74	มาก
2. ปฏิบัติตนได้อย่างเหมาะสมตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย	290	3.98	0.63	มาก
3. รู้จักวางตนได้เหมาะสมตามฐานะ ความรู้ ความสามารถ	290	3.89	0.72	มาก
4. รู้จักประมาณในการบริโภค และใช้จ่ายทรัพย์สิน	290	3.55	0.88	มาก
5. รู้จักพอเหมาะพอดีในการแต่งกาย	290	3.74	0.80	มาก
6. รู้จักใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์	290	3.56	0.86	มาก
7. รู้หลักการปฏิบัติตนให้ดีในท้องถิ่น ชุมชน และสังคม	290	3.62	0.86	มาก
8. มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีต่อบุคคล ชุมชน และสังคม	290	3.79	0.74	มาก
9. รู้และเข้าใจความแตกต่างและความหลากหลายของบุคคล	290	3.87	0.78	มาก
10. มีความกระตือรือร้นในหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย	290	3.92	0.74	มาก
11. เป็นผู้ไม่เห็นแก่ตัว ไม่เอาเปรียบผู้อื่น	290	4.01	0.78	มาก
12. ทำตนให้เป็นที่พึ่งของตนเอง และผู้อื่นได้	290	3.87	0.80	มาก
13. มีระเบียบวินัยในการดำเนินชีวิตโดยสุจริตได้	290	4.05	0.78	มาก
14. ใฝ่ศึกษาหาความรู้	290	3.74	0.88	มาก
15. รู้จักเลือกคบคนดี เข้าหาที่ปรึกษาหรือผู้แนะนำสั่งสอนที่ดี	290	3.87	0.78	มาก
16. รู้จักเลือกแบบอย่างที่ดีนำไปปฏิบัติในการดำเนินชีวิต	290	3.97	0.74	มาก
17. รู้จักรับฟังเหตุผลจากผู้อื่นและพร้อมที่จะแก้ไขปรับปรุงตนเอง	290	3.89	0.77	มาก
18. มีความขยันหมั่นเพียรในการปฏิบัติหน้าที่	290	3.86	0.73	มาก
19. มีความอดทนไม่ย่อท้อเมื่อประสบปัญหา	290	3.73	0.80	มาก
20. รู้จักยับยั้งชั่งใจไม่ยอมถดถอยไปในทางที่ผิดพลาด	290	3.95	0.78	มาก
21. มองสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริงอย่างมีวิจารณ์ญาณ	290	3.81	0.76	มาก
22. มีความกตัญญูต่อบุคคลที่ สำคัญในบุญคุณของผู้อื่นหรือสิ่งอื่น	290	4.19	0.75	มาก
เฉลี่ยโดยรวม		3.86	0.56	มาก

จากตารางที่ 4.3 พบว่าระดับความคิดเห็นด้านคุณธรรมและจริยธรรมของครูอาจารย์ที่มีต่อการพัฒนาตนเองของนิสิตนักศึกษาทุกข้อในระดับมาก ข้อที่ครูอาจารย์มีความคิดเห็นในระดับสูง 3 อันดับแรก คือ มีความกตัญญูตเวที สำนึกในบุญคุณของผู้อื่นหรือสิ่งอื่น ($\bar{x} = 4.19$) รู้สำนึกในหน้าที่และความรับผิดชอบ ($\bar{x} = 4.18$) และมีระเบียบวินัยในการดำเนินชีวิตอย่างสุจริต ($\bar{x} = 4.05$) กับเป็นผู้ไม่เห็นแก่ตัว ไม่เอาเปรียบผู้อื่น ($\bar{x} = 4.01$) ข้อที่ครูอาจารย์มีความคิดเห็นต่ำสุด คือ รู้จักประมาณในการบริโภคและใช้จ่ายทรัพย์ ($\bar{x} = 3.55$) รู้จักใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ ($\bar{x} = 3.56$) และเมื่อพิจารณาในภาพรวมพบว่า ครูอาจารย์มีความคิดเห็นด้านการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิตนักศึกษาต่อการพัฒนาตนเองในระดับมาก ($\bar{x} = 3.86$)

ข้อที่ครูอาจารย์มีความคิดเห็นแตกต่างกันมากที่สุด คือ รู้จักประมาณในการบริโภคและใช้จ่ายทรัพย์ และใฝ่ศึกษาค้นคว้าหาความรู้ (S.D.0.88) ข้อที่ครูอาจารย์มีความคิดเห็นใกล้เคียงกันมากที่สุดคือ การปฏิบัติตนได้อย่างเหมาะสมตามฐานะความรู้ความสามารถ (S.D.0. 63)

ตารางที่ 4.4

ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิตนักศึกษาเกี่ยวกับด้านสังคม

คุณธรรมและจริยธรรมชุดที่ 2 (ด้านสังคม)	N	\bar{x}	S. D.	ความหมาย
1. เมตตา- กรุณา (ช่วยเหลือเกื้อกูลสงเคราะห์กันและกัน)	290	3.97	0.73	มาก
2. ไม่เอาัดเอาเปรียบ เคารพสิทธิซึ่งกันและกัน	290	4.08	0.79	มาก
3. ไม่ล่วงละเมิดในของรักของหวงแห่งของผู้อื่น (รวมทั้งสิ่งของและข่มเหงจิตใจ ลบหลู่เกียรติและวงศ์ตระกูล)	290	4.18	0.77	มาก
4. รักษาสัจจะทางด้านวาจา และจิตใจ	290	3.97	0.77	มาก
5. รู้เท่าทันความจริงของชีวิต และโลก (มีผิดหวังและสมหวัง)	290	3.76	0.85	มาก
6. เข้าใจในหลักกรรมว่า ทำดีมีผลดี ทำชั่วมีผลชั่ว	290	4.09	0.82	มาก
7. ความยุติธรรม (มีความเสมอภาค ไม่เลือกปฏิบัติไม่มีอคติ)	290	3.92	0.79	มาก
8. แสดงไมตรีและความหวังดีต่อเพื่อนร่วมงานด้วยความเต็มใจ	290	4.06	0.72	มาก
9. ตั้งจิตปรารถนาดี มองกันในแง่ดีมีหน้าตายิ้มแย้มแจ่มใสต่อกัน	290	4.00	0.71	มาก
10. รักษาระเบียบของส่วนรวม ยอมรับกฎกติกาของชุมชนและสังคม	290	4.03	0.75	มาก
เฉลี่ยโดยรวม		4.00	0.59	มาก

จากตารางที่ 4.4 พบว่า ระดับความคิดเห็นของครูอาจารย์ต่อระดับคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิตนักศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาตนในด้านสังคมทุกข้อในระดับมาก ข้อที่ครูอาจารย์มีความคิดเห็นในระดับสูง 3 ข้อแรกคือ ไม่ล่วงละเมิดในของรักของหวงแหนของผู้อื่น (รวมทั้งสิ่งของและชมเชงจิตใจบหลู่เกียรติและวงศ์ตระกูล) ($\bar{x} = 4.18$) ไม่เอารัดเอาเปรียบ เคารพสิทธิซึ่งกันและกัน ($\bar{x} = 4.08$) และเข้าใจในหลักกรรมว่า ทำดีมีผลดี ทำชั่วมีผลชั่ว และแสดงไมตรีและความหวังดีต่อเพื่อนร่วมงานด้วยความเต็มใจ ($\bar{x} = 4.09$ และ 4.06) ข้อที่ครูอาจารย์มีความคิดเห็นต่ำสุด คือ รู้เท่าทันความจริงของชีวิตและโลก (มีผิดหวังและสมหวัง) และเมื่อพิจารณาในภาพรวมพบว่า ครู อาจารย์มีความคิดเห็นในระดับมาก ($\bar{x} = 4.00$)

ข้อที่ครู อาจารย์มีความคิดเห็นแตกต่างกันมากที่สุด คือ รู้เท่าทันความจริงของชีวิตและโลก (มีผิดหวังและสมหวัง) (S.D.0.85) ข้อที่ครูอาจารย์มีความคิดเห็นใกล้เคียงกันมากที่สุดคือ ตั้งใจปรารถนาดี มองกันในแง่ดี มีหน้าตายิ้มแย้มแจ่มใสต่อกัน (S.D.0.71)

ตารางที่ 4.5

ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิตนักศึกษาในการเป็นสมาชิกที่ดีของสังคม

คุณธรรมและจริยธรรมชุดที่ 3 (สมาชิกที่ดีของสังคม)	N	\bar{x}	S. D.	ความหมาย
1. ต้องการช่วยเหลือผู้อื่นให้ประสบผลสำเร็จในหน้าที่การงาน	290	3.48	0.66	มาก
2. อยากช่วยเหลือผู้อื่นให้พ้นจากความทุกข์	290	3.85	0.78	มาก
3. เมื่อเห็นผู้อื่นทำดีประสบความสำเร็จเจริญก้าวหน้าก็พลอยยินดี	290	4.01	0.72	มาก
4. มีใจเป็นกลาง รู้และเข้าใจความจริงด้วยเหตุผล	290	3.91	0.69	มาก
เฉลี่ยโดยรวม		3.90	0.59	มาก

จากตารางที่ 4.5 พบว่าระดับความคิดเห็นของครูอาจารย์เกี่ยวกับคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิตนักศึกษาด้านคุณลักษณะการเป็นสมาชิกที่ดีของสังคมทุกข้อในระดับมาก ข้อที่ครูอาจารย์มีความคิดเห็นในระดับสูง 3 อันดับแรก คือ เมื่อเห็นผู้อื่นทำดีประสบความสำเร็จก็พลอยยินดี ($\bar{x} = 4.01$) มีใจเป็นกลาง รู้และเข้าใจความจริงด้วยเหตุผล ($\bar{x} = 3.91$) และอยากช่วยเหลือผู้อื่นให้พ้นจากความทุกข์ ($\bar{x} = 3.85$) และข้อที่ครูอาจารย์มีความคิดเห็นต่ำที่สุดคือ ต้องการช่วยเหลือผู้อื่นให้ประสบผลสำเร็จในหน้าที่การงาน ($\bar{x} = 3.48$)

ข้อที่ครูอาจารย์มีความคิดเห็นแตกต่างกันมากที่สุด คือ อยากช่วยเหลือผู้อื่นให้พ้นจากความทุกข์ (S.D.0.78) และข้อที่ครูอาจารย์มีความคิดเห็นใกล้เคียงกันมากที่สุด คือ ต้องการช่วยเหลือผู้อื่นให้ประสบผลสำเร็จในหน้าที่การงาน(S.D.0.66)

ตารางที่ 4.6

ระดับความคิดเห็นด้านคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิตนักศึกษาในการบำเพ็ญตนต่อการสงเคราะห์ช่วยเหลือผู้อื่น

คุณธรรมและจริยธรรมชุดที่ 4 (บำเพ็ญการสงเคราะห์)	N	\bar{x}	S. D.	ความหมาย
1. เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เสียสละ (ทรัพย์สินสิ่งของและให้ความรู้)	290	3.88	0.71	มาก
2. รู้จักพูดให้เกิดความเข้าใจดี สมนามาคดี	290	3.87	0.73	มาก
3. แนะนำสิ่งที่เป็นประโยชน์	290	3.98	0.72	มาก
4. รู้จักช่วยเหลือและชวนช่วยด้านกิจการต่าง ๆ ด้วยแรงกายและสติ ปัญญา	290	3.80	0.74	มาก
5. รู้จักปรับตัวให้เข้ากับคนอื่นได้ และวางตนเสมอต้นเสมอปลาย	290	3.94	0.71	มาก
เฉลี่ยโดยรวม		3.89	0.60	มาก

จากตารางที่ 4.6 พบว่าระดับความคิดเห็นของครูอาจารย์ในด้านคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิตนักศึกษาในการบำเพ็ญตนต่อการสงเคราะห์ช่วยเหลือผู้อื่นทุกข้อในระดับมาก ข้อที่ครูอาจารย์มีความคิดเห็นในระดับมาก 3 อันดับแรก คือ แนะนำสิ่งที่เป็นประโยชน์ ($\bar{x} = 3.98$) รู้จักปรับตัวให้เข้ากับคนอื่นได้ และวางตนเสมอต้นเสมอปลาย ($\bar{x} = 3.94$) และเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เสียสละ (ทรัพย์สินสิ่งของและให้ความรู้) และให้ความรู้และรู้จักพูดให้เกิดความเข้าใจดี สมนามาคดี ($\bar{x} = 3.88$ และ $\bar{x} = 3.87$) ข้อที่ครูอาจารย์มีความคิดเห็นต่ำสุดคือ รู้จักช่วยเหลือและชวนช่วยด้านกิจการต่าง ๆ ด้วยแรงกายและสติปัญญา ($\bar{x} = 3.80$)

ข้อที่ครูอาจารย์มีความคิดเห็นแตกต่างกันมากที่สุด คือ รู้จักช่วยเหลือและชวนช่วยด้านกิจการต่าง ๆ ด้วยแรงกายและสติปัญญา (S.D.0.74) และข้อที่ครูอาจารย์มีความคิดเห็นใกล้เคียงกันมากที่สุด คือ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เสียสละ (ทรัพย์สินสิ่งของและให้ความรู้) และ รู้จักปรับตัวให้เข้ากับคนอื่นได้ และวางตนเสมอต้นเสมอปลาย (S.D.0.71)

ตารางที่ 4.7
ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมที่เอื้อสำหรับการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิตนักศึกษา

คุณธรรมและจริยธรรมชุดที่ 5 (ด้านสภาพแวดล้อม)	N	\bar{x}	S. D.	ความหมาย
1. สภาพแวดล้อมด้านสื่อประเภทต่าง ๆ มีส่วนช่วยปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของนักศึกษาในทางที่ดีขึ้น	290	3.88	0.84	มาก
2. สภาพแวดล้อมในสถานศึกษาช่วยทำให้นักศึกษารู้จักตนและสังคมมากขึ้น	290	3.86	0.76	มาก
3. ครู อาจารย์ เป็นสภาพแวดล้อมที่ทำให้นักศึกษามีความรู้สึกปลอดภัยและไว้วางใจ	290	3.94	0.80	มาก
4. เพื่อนมีอิทธิพลอย่างมากในการช่วยพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมแก่นักศึกษา	290	3.99	0.83	มาก
5. นักศึกษาอบอุ่นใจเมื่ออยู่กับครอบครัว	290	4.16	0.76	มาก
6. สภาพแวดล้อมทางสังคมเป็นสื่อกลางส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ด้านคุณธรรมและจริยธรรม	290	4.02	0.74	มาก
7. สภาพแวดล้อมในสถานศึกษาไม่เอื้อต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมนักศึกษาในด้านคุณธรรมและจริยธรรม	290	3.27	1.07	ปานกลาง
เฉลี่ยโดยรวม		3.87	0.51	มาก

จากตารางที่ 4.7 พบว่า ระดับความคิดเห็นของครูอาจารย์ที่มีต่อสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิตนักศึกษาในระดับปานกลาง คือ สภาพแวดล้อมในสถานศึกษาไม่เอื้อต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมนักศึกษาในด้านคุณธรรมและจริยธรรม ($\bar{x} = 3.27$) และข้ออื่น ๆ ครูอาจารย์มรความคิดเห็นในระดับมาก และเมื่อพิจารณาในภาพรวมพบว่าครูอาจารย์มีความคิดเห็นในระดับมาก ($\bar{x} = 3.87$)

ข้อที่ครูอาจารย์มีความคิดเห็นในระดับมาก 3 อันดับแรกคือ นักศึกษาอบอุ่นใจเมื่ออยู่กับครอบครัว ($\bar{x} = 4.16$) สภาพแวดล้อมทางสังคมเป็นสื่อกลางส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ด้านคุณธรรมและจริยธรรม ($\bar{x} = 4.02$) และเพื่อนมีอิทธิพลอย่างมากในการช่วยพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมแก่นักศึกษา ($\bar{x} = 3.99$) ตามลำดับ ข้อที่ครูอาจารย์มีความคิดเห็นต่ำสุดคือ สภาพแวดล้อมในสถานศึกษาไม่เอื้อต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมนักศึกษาในด้านคุณธรรมและจริยธรรม ($\bar{x} = 3.27$)

ข้อที่ครูอาจารย์มีความคิดเห็นแตกต่างกันมากที่สุด คือ สภาพแวดล้อมในสถานศึกษา ไม่เอื้อต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมนักศึกษาในด้านคุณธรรมและจริยธรรม (S.D.1.07) และข้อที่ครูอาจารย์มีความคิดเห็นใกล้เคียงกันมากที่สุด คือ สภาพแวดล้อมทางสังคมเป็นสื่อกลางส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ในด้านคุณธรรมและจริยธรรม (S.D. 0.74)

ส่วนที่ 3 ความคิดเห็นของครูอาจารย์ในด้านคุณธรรมและจริยธรรมที่พึงประสงค์ของสังคมต่อการพัฒนานิสิตนักศึกษาในภาพรวม

ตารางที่ 4.8

ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณธรรมและจริยธรรมโดยภาพรวม

คุณธรรมและจริยธรรมชุดที่ 6 (คุณลักษณะโดยภาพรวม)	N	\bar{x}	S. D.	ความหมาย
1. รู้จักพึ่งตนเองและยึดมั่นในอุดมคติ	290	4.00	0.77	มาก
2. มีจิตสำนึกในหน้าที่และความรับผิดชอบต่อสังคมและประเทศชาติ	290	3.96	0.79	มาก
3. มีความขยัน ประหยัด และอดทน	290	3.83	0.83	มาก
4. มีความซื่อสัตย์ สุจริต และยุติธรรม	290	4.10	0.69	มาก
5. มีความสุภาพ อ่อนน้อม ถ่อมตน	290	3.98	0.73	มาก
6. มีน้ำใจ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่	290	4.04	0.65	มาก
7. มีมนุษยสัมพันธ์และยิ้มแย้มแจ่มใส	290	4.04	0.71	มาก
8. กล้าคิดกล้าทำในสิ่งที่ถูกต้อง	290	3.89	0.80	มาก
9. มีความกตัญญูรู้คุณของบุคคลอื่น	290	4.12	0.76	มาก
10. มีความเสียสละและสามัคคี	290	3.91	0.74	มาก
11. มีความกระตือรือร้นในหน้าที่การงาน	290	3.88	0.77	มาก
12. รู้จักคิดริเริ่มสร้างสรรค์และตัดสินใจอย่างมีเหตุผล	290	3.82	0.77	มาก
13. ยอมรับกฎกติกาของท้องถิ่น ชุมชน และสังคม	290	3.93	0.75	มาก
14. มีความภูมิใจในศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่น และประเทศชาติ	290	4.02	0.84	มาก
15. มีความละเอียดรอบคอบ	290	4.13	0.80	มาก
16. เป็นคนไม่เห็นแก่ตัวและไม่เอาเปรียบผู้อื่น	290	4.08	0.78	มาก
17. ยอมรับผิดในสิ่งที่ตนทำและยินดีจะปรับปรุงแก้ไขตนเอง	290	4.07	0.78	มาก
เฉลี่ยโดยรวม		3.98	0.59	มาก

จากตารางที่ 4.8 พบว่า ครูอาจารย์มีความคิดเห็นด้านคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิต นักศึกษาโดยภาพรวมทุกข้อในระดับมาก ข้อที่ครูอาจารย์มีความคิดเห็นในระดับสูง 3 อันดับแรก คือ มีความละเอียดรอบคอบ ($\bar{x} = 4.13$) มีความกตัญญูรู้คุณของบุคคลอื่น ($\bar{x} = 4.12$) และ มีความซื่อสัตย์ สุจริต และยุติธรรม ($\bar{x} = 4.10$) ข้อที่ครูอาจารย์มีความคิดเห็นต่ำที่สุดคือ รู้จัก คิดริเริ่มสร้างสรรค์และตัดสินใจอย่างมีเหตุผลและมีความขยัน ประหยัด และอดทน ($\bar{x} = 3.82$ และ 3.83) ตามลำดับ และเมื่อพิจารณาในภาพรวม พบว่า ครูอาจารย์มีความคิดเห็นในระดับมาก ($\bar{x} = 3.98$)

ข้อที่ครูอาจารย์มีความคิดเห็นแตกต่างกันมากที่สุด คือ มีความภูมิใจใน ศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่น และประเทศชาติ (S.D. 0.84) และข้อที่ครูอาจารย์มีความคิดเห็น ใกล้เคียงกันมากที่สุด คือมีน้ำใจ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ (S.D. 0.65)

ข. สภาพแวดล้อมที่เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมแก่นิสิต นักศึกษา

ส่วนที่ 4 ความคิดเห็นของครูอาจารย์ที่มีต่อปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนา คุณธรรมและจริยธรรมของนิสิตนักศึกษาในแต่ละด้านในตารางที่ 9 – 14 ดังต่อไปนี้

ตารางที่ 4.9

ระดับความคิดเห็นต่อปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรม ของนิสิตนักศึกษาด้านชีวิตตนเอง

ปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรม ของนักศึกษา (ด้านชีวิต)	N	\bar{x}	S. D.	ความหมาย
1. นักศึกษาไม่รู้จักระบุสถานะตนเองในการดำเนินชีวิต	290	3.90	0.85	มาก
2. ปล่อยจิตใจตามกระแสบริโภคนิยม ขาดการควบคุมกายและจิตใจ	290	4.17	0.89	มาก
3. นักศึกษามีค่านิยมที่ไม่เหมาะสมในด้านต่าง ๆ โดยไม่คำนึงถึงฐานะทางเศรษฐกิจ ก่อให้เกิดปัญหากับตนเองและสังคมเพิ่มมากขึ้น	290	4.07	0.91	มาก
4. นักศึกษาขาดความเคารพยำเกรงผู้อื่น เอาแต่ใจตนเอง	290	3.84	0.95	มาก
5. เวลาประพาศติผิดขาดจิตสำนึกในการศึกษาปรับปรุงตนเอง	290	3.73	0.92	มาก
6. ขาดกิจกรรมส่งเสริมแรงจูงใจในการพัฒนาด้านคุณธรรมและจริยธรรมในสถาบันการศึกษา	290	3.69	0.90	มาก
7. นักศึกษามองเห็นสารเสพติดเป็นสิ่งช่วยแก้ปัญหาชีวิตได้	290	3.17	1.07	ปานกลาง
เฉลี่ยโดยรวม		3.79	0.75	มาก

จากตารางที่ 4.9 พบว่า ครูอาจารย์มีความคิดเห็นต่อปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิตนักศึกษาด้านชีวิตของตนเองในระดับปานกลาง คือนักศึกษามองเห็นสารเสพติดเป็นสิ่งช่วยแก้ปัญหาชีวิตได้ ($\bar{x} = 3.17$) ส่วนอื่น ๆ ครูอาจารย์มีความคิดเห็นในระดับมาก

ข้อที่ครูอาจารย์มีความคิดเห็นในระดับสูง 3 อันดับแรก คือ ปล่อยจิตใจตามกระแสบริโภคนิยม ขาดการควบคุมกายและจิตใจ ($\bar{x} = 4.17$) นักศึกษามีค่านิยมที่ไม่เหมาะสมในด้านต่าง ๆ โดยไม่คำนึงถึงฐานะทางเศรษฐกิจ ก่อให้เกิดปัญหากับตนเองและสังคมเพิ่มมากขึ้น ($\bar{x} = 4.07$) และนักศึกษาไม่รู้จักฐานะตนเองในการดำเนินชีวิต ($\bar{x} = 3.90$) ข้อที่ครูอาจารย์มีความคิดเห็นต่ำที่สุดคือนักศึกษามองเห็นสารเสพติดเป็นสิ่งช่วยแก้ปัญหาชีวิตได้ ($\bar{x} = 3.17$) และเมื่อพิจารณาในภาพรวม ผลปรากฏว่าครูอาจารย์มีความคิดเห็นในระดับมาก ($\bar{x} = 3.79$)

ข้อที่ครูอาจารย์มีความคิดเห็นแตกต่างกันมากที่สุด คือนักศึกษามองเห็นสารเสพติดเป็นสิ่งช่วยแก้ปัญหาชีวิตได้ (S.D. 1.07) และข้อที่ครูอาจารย์มีความคิดเห็นใกล้เคียงกันมากที่สุด คือนักศึกษาไม่รู้จักฐานะตนเองในการดำเนินชีวิต (S.D. 0.85)

ตารางที่ 4.10

ระดับความคิดเห็นต่อปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรม
ของนิสิตนักศึกษาด้านสังคม

ปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรม ของนักศึกษา (ด้านสังคม)	N	\bar{x}	S. D.	ความ หมาย
1. นักศึกษาสนใจการเปลี่ยนแปลงของสังคม เศรษฐกิจ การเมือง และโลกในปัจจุบันน้อย	290	3.63	0.93	มาก
2. นักศึกษายังขาดความเข้าใจหลักธรรมชาติของการ เปลี่ยนแปลงทำให้เครียดและมีพฤติกรรมประชดสังคม	290	3.70	0.92	มาก
3. สภาพแวดล้อมด้านครู อาจารย์ยังไม่เป็นกัลยาณมิตรที่ดีของ นักศึกษา	290	3.34	0.94	ปานกลาง
4. นักศึกษายังติดเพื่อนมีพฤติกรรมเลียนแบบซึ่งกันและกัน แม้ จะรู้ว่าสิ่งนั้นไม่ถูกต้อง	290	3.97	0.88	มาก
เฉลี่ยโดยรวม		3.66	0.70	มาก

จากตารางที่ 4.10 พบว่า ครูอาจารย์มีความคิดเห็นต่อปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิตนักศึกษาด้านสังคมในระดับปานกลางคือ สภาพแวดล้อมด้านครู อาจารย์ยังไม่เป็นกัลยาณมิตรที่ดีของนักศึกษา ($\bar{x} = 3.34$) ส่วนข้ออื่น ๆ ครูอาจารย์มี

ความคิดเห็นในระดับมาก คือ นักศึกษายังติดเพื่อนมีพฤติกรรมเลียนแบบซึ่งกันและกัน แม้จะรู้ว่าสิ่งนั้นไม่ถูกต้อง ($\bar{x} = 3.97$) นักศึกษายังขาดความเข้าใจหลักธรรมชาติของการเปลี่ยนแปลงทำให้เครียดและมีพฤติกรรมประชดสังคม ($\bar{x} = 3.70$) และนักศึกษาสนใจการเปลี่ยนแปลงของสังคม เศรษฐกิจ การเมือง และโลกในปัจจุบันน้อย ($\bar{x} = 3.63$) และเมื่อพิจารณาในภาพรวมพบว่า ครูอาจารย์มีความคิดเห็นในระดับมาก ($\bar{x} = 3.66$)

ข้อที่ครูอาจารย์มีความคิดเห็นแตกต่างกันมากที่สุด คือ สภาพแวดล้อมด้านครู อาจารย์ยังไม่เป็นกัลยาณมิตรที่ดีของนักศึกษา (S.D. 0.94) และข้อที่ครูอาจารย์มีความคิดเห็นใกล้เคียงกันมากที่สุดคือ นักศึกษายังติดเพื่อนมีพฤติกรรมเลียนแบบซึ่งกันและกัน แม้จะรู้ว่าสิ่งนั้นไม่ถูกต้อง (S.D. 0.88)

ตารางที่ 4.11

ระดับความคิดเห็นต่อปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรม

ของนิสิตนักศึกษาด้านสภาพแวดล้อม

ปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมของนักศึกษา (ด้านสภาพแวดล้อม)	N	\bar{x}	S. D.	ความหมาย
1. สภาพแวดล้อมทางสังคมและสื่อประเภทต่าง ๆ มอมเมานักศึกษาให้เกิดพฤติกรรมการบริโภคอย่างขาดสติ	290	4.06	0.91	มาก
2. นักศึกษาชอบเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมแบบสังคมตะวันตกเช่น การแต่งกาย การใช้จ่ายฟุ่มเฟือย เปลี่ยนทรงผม เป็นต้น	290	4.14	0.93	มาก
3. สภาพแวดล้อมในสถานศึกษาไม่เอื้อต่อการส่งเสริมการเรียนรู้ด้านคุณธรรมและจริยธรรม	290	3.41	0.90	ปานกลาง
4. นักศึกษาขาดความเข้าใจเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมที่ตนต้องไปเกี่ยวข้อง	290	3.56	0.81	มาก
5. สภาพแวดล้อมในสถานศึกษาไม่เอื้อต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมนักศึกษาในด้านคุณธรรมและจริยธรรม	290	3.35	0.86	ปานกลาง
6. สภาพแวดล้อมด้านสังคมขาดระเบียบวินัยที่เป็นมาตรฐานที่จะให้นักศึกษายอมรับได้	290	3.62	0.84	มาก
7. นักศึกษายังหลงคำโฆษณาชวนเชื่อสิ่งบริโภคและอุปโภคต่าง ๆ ทางวิทยุ โทรทัศน์ โดยขาดวิจารณญาณที่ดี	290	3.95	0.91	มาก
เฉลี่ยโดยรวม		3.72	0.65	มาก

จากตารางที่ 4.11 พบว่า ครูอาจารย์มีความคิดเห็นต่อปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิตนักศึกษาด้านสภาพแวดล้อมในระดับปานกลาง คือสภาพแวดล้อมในสถานศึกษาไม่เอื้อต่อการส่งเสริมการเรียนรู้ด้านคุณธรรมและจริยธรรมและสภาพแวดล้อมในสถานศึกษาไม่เอื้อต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมนักศึกษาในด้านคุณธรรมและจริยธรรม ($\bar{x} = 3.41$ และ 3.35) ส่วนข้ออื่น ๆ ครูอาจารย์มีความคิดเห็นในระดับมาก

ข้อที่ครูอาจารย์มีความคิดเห็นในระดับมาก 3 อันดับแรก คือ นักศึกษาชอบเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมแบบสังคมตะวันตกเช่น การแต่งกาย การใช้จ่ายฟุ่มเฟือย เปลี่ยนทรงผม เป็นต้น ($\bar{x} = 4.14$) สภาพแวดล้อมทางสังคมและสื่อประเภทต่าง ๆ มอมเมานักศึกษาให้เกิดพฤติกรรมการบริโภคอย่างขาดสติ ($\bar{x} = 4.06$) และนักศึกษายังหลงคำโฆษณาชวนเชื่อสิ่งบริโภคและอุปโภคต่าง ๆ ทางวิทยุ โทรทัศน์ โดยขาดวิจารณญาณที่ดี ($\bar{x} = 3.95$) ตามลำดับ ข้อที่ครูอาจารย์มีความคิดเห็นในระดับต่ำที่สุดคือ สภาพแวดล้อมในสถานศึกษาไม่เอื้อต่อการส่งเสริมการเรียนรู้ด้านคุณธรรมและจริยธรรม ($\bar{x} = 3.35$) และเมื่อพิจารณาในภาพรวมพบว่าครูอาจารย์มีความคิดเห็นในระดับมาก ($\bar{x} = 3.72$)

ข้อที่ครูอาจารย์มีความคิดเห็นแตกต่างกันมากที่สุดคือ นักศึกษาชอบเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมแบบสังคมตะวันตกเช่น การแต่งกาย การใช้จ่ายฟุ่มเฟือย เปลี่ยนทรงผม เป็นต้น (S.D. 0.93) และข้อที่ครูอาจารย์มีความคิดเห็นใกล้เคียงกันมากที่สุดคือ นักศึกษาขาดความเข้าใจเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมที่ตนต้องไปเกี่ยวข้อง (S.D. 0.81)

ตารางที่ 4.12

ระดับความคิดเห็นต่อปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรม
ของนิสิตนักศึกษาด้านการเรียนการสอน

ปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมของ นักศึกษา (ด้านการเรียนการสอน)	N	\bar{x}	S. D.	ความ หมาย
1. อาจารย์มีภาระหน้าที่ในการสอนและงานอื่น ๆ มากจึงไม่มีเวลา เสริมสร้างคุณธรรมและจริยธรรมแก่นักศึกษา	290	3.50	0.94	มาก
2. การอบรมสั่งสอนและปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมจะเน้น เฉพาะในชั้นเรียนหรือวิชาที่เกี่ยวข้อง	290	3.62	0.91	มาก
3. อาจารย์สอนเน้นแต่เนื้อหาวิชาตามทฤษฎีโดยไม่กล้าสอน สอดแทรกคุณธรรมและจริยธรรม	290	3.37	1.00	ปานกลาง
4. อาจารย์ไม่เป็นแบบอย่างที่ดีด้านความประพฤติ	290	3.00	1.03	ปานกลาง

ตารางที่ 4.12 (ต่อ)

ปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมของนักศึกษา (ด้านการเรียนการสอน)	N	\bar{x}	S. D.	ความหมาย
5. การดำเนินการเรียนการสอนของสถาบันเพื่อผลประโยชน์ทางการค้ามากกว่าผลิตทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณภาพ	290	3.32	1.08	ปานกลาง
6. ผู้บริหารและอาจารย์ไม่มีนโยบายหรือวิธีการทำให้นักศึกษาเกิดการพัฒนาด้านคุณธรรมและจริยธรรมอย่างภาคภูมิใจในสถาบัน	290	3.21	1.07	ปานกลาง
7. นักศึกษามักอยู่หอพัก จึงขาดที่ปรึกษาและถูกชักจูงจากสภาพแวดล้อมภายนอกได้ง่าย	290	3.83	0.94	มาก
8. ค่านิยมของนักศึกษาในปัจจุบันเห็นคุณค่าทางความเจริญด้านวัตถุดีกว่าจิตใจ	290	4.10	0.87	มาก
9. สภาพแวดล้อมของสังคมไทยในปัจจุบันขาดความเอื้อเพื่อพ่อแม่และเสียสละซึ่งกันและกัน	290	3.92	0.85	มาก
10. สื่อได้นำเสนอในรูปแบบต่าง ๆ โดยมุ่งการค้ามากเกินไปทำให้เกิดผลกระทบต่อการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมของนักศึกษา	290	4.11	0.78	มาก
เฉลี่ยโดยรวม		3.59	0.65	มาก

จากตารางที่ 4.12 พบว่า ครูอาจารย์มีความคิดเห็นต่อปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิตนักศึกษาด้านการเรียนการสอนในระดับปานกลางคือ อาจารย์สอนเน้นแต่เนื้อหาวิชาตามทฤษฎีโดยไม่กล้าสอนสอดแทรกคุณธรรมและจริยธรรมและการดำเนินการเรียนการสอนของสถาบันเพื่อผลประโยชน์ทางการค้ามากกว่าผลิตทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณภาพ ($\bar{x} = 3.37$ และ 3.32) ผู้บริหารและอาจารย์ไม่มีนโยบายหรือวิธีการทำให้นักศึกษาเกิดการพัฒนาด้านคุณธรรมและจริยธรรมอย่างภาคภูมิใจในสถาบันและอาจารย์ไม่เป็นแบบอย่างที่ดีด้านความประพฤติ ($\bar{x} = 3.41$ และ 3.00) ตามลำดับ ส่วนอื่น ๆ ครูอาจารย์มีความคิดเห็นในระดับมาก

ข้อที่ครูอาจารย์มีความคิดเห็นในระดับมาก 3 อันดับแรก คือ สื่อได้นำเสนอในรูปแบบต่าง ๆ โดยมุ่งการค้ามากเกินไปทำให้เกิดผลกระทบต่อการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมของนักศึกษา ($\bar{x} = 4.11$) ค่านิยมของนักศึกษาในปัจจุบันเห็นคุณค่าทางความเจริญด้านวัตถุดีกว่าจิตใจ ($\bar{x} = 4.10$) และสภาพแวดล้อมของสังคมไทยในปัจจุบันขาดความเอื้อเพื่อพ่อแม่และเสียสละซึ่งกันและกัน ($\bar{x} = 3.92$) ตามลำดับ ข้อที่ครูอาจารย์มีความคิดเห็นในระดับต่ำที่สุดคือ

อาจารย์ไม่เป็นแบบอย่างที่ดีด้านความประพฤติ ($\bar{x} = 3.00$) และเมื่อพิจารณาในภาพรวมพบว่า ครูอาจารย์มีความคิดเห็นในระดับมาก ($\bar{x} = 3.59$)

ข้อที่ครูอาจารย์มีความคิดเห็นแตกต่างกันมากที่สุดคือ การดำเนินการเรียนการสอนของสถาบันเพื่อผลประโยชน์ทางการค้ามากกว่าผลิตทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณภาพ (S.D. 1.08) และข้อที่ครูอาจารย์มีความคิดเห็นใกล้เคียงกันมากที่สุดคือ สื่อได้นำเสนอในรูปแบบต่าง ๆ โดยมุ่งการค้ามากเกินไปทำให้เกิดผลกระทบต่อการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมของนักศึกษา (S.D. 0.78)

ตารางที่ 4.13

ระดับความคิดเห็นต่อปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรม

ของนิสิตนักศึกษาด้านกลุ่มเพื่อน

ปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมของนักศึกษา (ด้านกลุ่มเพื่อน)	N	\bar{x}	S. D.	ความหมาย
1. บางครั้งนักศึกษาชอบทำตามเพื่อนในทางที่ไม่ถูกไม่ควร เช่น การดื่มสุรา สูบบุหรี่ และสารเสพติด เป็นต้น	290	4.03	0.99	มาก
2. นักศึกษามักจะเชื่อเพื่อนและช่วยกันปกปิดความลับของเพื่อนในทางที่ไม่ถูก	290	4.04	0.93	มาก
เฉลี่ยโดยรวม		4.03	0.91	มาก

จากตารางที่ 4.13 พบว่า ครูอาจารย์มีความคิดเห็นต่อปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิตนักศึกษาด้านกลุ่มเพื่อนในระดับมาก คือ นักศึกษามักจะเชื่อเพื่อนและช่วยกันปกปิดความลับของเพื่อนในทางที่ไม่ถูกและบางครั้ง นักศึกษาชอบทำตามเพื่อนในทางที่ไม่ถูกไม่ควร เช่น การดื่มสุรา สูบบุหรี่ และสารเสพติด เป็นต้น ($\bar{x} = 4.04$ และ 4.03) ตามลำดับและเมื่อพิจารณาในภาพรวมพบว่า ครูอาจารย์มีความคิดเห็นในระดับมาก ($\bar{x} = 4.03$)

ตารางที่ 4.14

ระดับความคิดเห็นต่อปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรม

ของนิสิตนักศึกษาด้านการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร

ปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรม ของนักศึกษา (ด้านการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร)	N	\bar{x}	S. D.	ความ หมาย
1. ขาดความร่วมมือระหว่างอาจารย์และนักศึกษาในการ จัดกิจกรรมเกี่ยวกับคุณธรรมและจริยธรรม	290	3.70	0.94	มาก
2. นักศึกษาไม่มีโอกาสเข้าร่วมกิจกรรมอื่น ๆ กับสังคมภายนอก	290	3.54	1.01	มาก
เฉลี่ยโดยรวม		3.01	0.98	มาก

จากตารางที่ 4.14 พบว่า ครูอาจารย์มีความคิดเห็นต่อปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิตนักศึกษาด้านการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรทุกข้อในระดับมาก คือ ขาดความร่วมมือระหว่างอาจารย์และนักศึกษาในการจัดกิจกรรมเกี่ยวกับคุณธรรมและจริยธรรมและนักศึกษาไม่มีโอกาสเข้าร่วมกิจกรรมอื่น ๆ กับสังคมภายนอก ($\bar{x} = 3.70$ และ 3.54) ตามลำดับ และเมื่อพิจารณาในภาพรวมพบว่า ครูอาจารย์มีความคิดเห็นในระดับมาก ($\bar{x} = 3.61$)

ค. แนวทางในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมแก่นิสิต นักศึกษา

ส่วนที่ 5 ความคิดเห็นของครูอาจารย์ต่อการจัดกิจกรรมที่จะช่วยกระตุ้นให้เกิดแนวทางในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิตนักศึกษา

ตารางที่ 4.15

ระดับความคิดเห็นต่อการจัดกิจกรรมที่จะช่วยกระตุ้นให้เกิดแนวทางในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิตนักศึกษา

คุณธรรมและจริยธรรม	N	\bar{x}	S. D.	ความ หมาย
1. การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นคุณธรรมและจริยธรรม	290	3.89	0.76	มาก
2. กิจกรรมการเรียนการสอนควรสอดแทรกคุณธรรมและจริยธรรมเป็น ระยะ ๆ	290	3.97	0.76	มาก
3. ควรมีการแนะนำต้นแบบที่ดี หรือ แบบอย่างที่ดี	290	4.12	0.73	มาก
4. การใช้จิตวิทยา หรือวิธีการต่าง ๆ ที่จะกระตุ้นให้เกิดจิตสำนึก เพื่อพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรม	290	4.07	0.71	มาก

ตารางที่ 4.15 (ต่อ)

คุณธรรมและจริยธรรม	N	\bar{x}	S. D.	ความหมาย
5. ควรจัดกิจกรรมให้มีการยกย่องส่งเสริมคนดี	290	4.12	0.73	มาก
6. การจัดสภาพแวดล้อม สื่อเพื่อส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมในสถานศึกษา	290	4.10	0.72	มาก
7. พ่อแม่ให้การอบรมสั่งสอน ช่วยชี้แนะ และพฤติกรรมตนเป็นแบบอย่างที่ดีด้วย	290	4.47	0.68	มาก
8. ครู อาจารย์ ส่วนใหญ่เอาใจใส่ต่อการว่ากล่าวตักเตือนปรับปรุงพฤติกรรมที่บกพร่อง	290	4.11	0.76	มาก
9. สถานศึกษา ใช้อำนวย ต่อการเรียนรู้ คุณธรรมและจริยธรรมด้วยดี	290	4.03	0.74	มาก
10. ที่พักอาศัยของท่านอยู่ในสภาพแวดล้อมของชุมชนและเพื่อนบ้านที่ดี	290	3.96	0.80	มาก
11. กลุ่มเพื่อนมีส่วนช่วยชักจูงใจให้เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่ดี	290	4.16	0.76	มาก
12. แบบอย่างพฤติกรรมที่ดี ๆ ที่ปรากฏตามสื่อมีส่วนช่วยส่งเสริมเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม	290	4.07	0.71	มาก
13. จัดสิ่งเร้าให้บุคคลได้รับรู้และเกิดความเข้าใจเรื่องคุณธรรมและจริยธรรม	290	4.05	0.70	มาก
14. จัดกิจกรรมหรือประสบการณ์ช่วยให้บุคคลได้เกิดความพึงพอใจ	290	3.94	0.69	มาก
15. กิจกรรมช่วยให้บุคคลมีโอกาสจัดระเบียบของชีวิตให้เป็นระบบ	290	3.94	0.74	มาก
เฉลี่ยโดยรวม		4.06	0.51	มาก

จากตารางที่ 4.15 พบว่าครูอาจารย์มีความคิดเห็นต่อการจัดกิจกรรมที่จะช่วยกระตุ้นให้เกิดแนวทางในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิตนักศึกษาทุกข้อมีค่าในระดับมาก ข้อที่ครูอาจารย์มีความคิดเห็นในระดับสูง 3 อันดับแรก คือ พ่อแม่ให้การอบรมสั่งสอน ช่วยชี้แนะ และพฤติกรรมตนเป็นแบบอย่างที่ดีด้วย ($\bar{x} = 4.47$) กลุ่มเพื่อนมีส่วนช่วยชักจูงใจให้เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่ดี ($\bar{x} = 4.16$) ควรมีการแนะนำต้นแบบที่ดี หรือ แบบอย่างที่ดีและควรจัดกิจกรรมให้มีการยกย่องส่งเสริมคนดี ($\bar{x} = 4.12$) และครู อาจารย์ ส่วนใหญ่เอาใจใส่ต่อการว่ากล่าวตักเตือนปรับปรุงพฤติกรรมที่บกพร่องและการจัดสภาพแวดล้อม สื่อเพื่อส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมในสถานศึกษา ($\bar{x} = 4.11$ และ 4.10) ตามลำดับ ข้อที่ครูอาจารย์มีความคิดเห็นต่ำที่สุดคือ การจัด

กิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นคุณธรรมและจริยธรรม ($\bar{x} = 3.89$) และเมื่อพิจารณาในภาพรวมพบว่าครูอาจารย์มีความคิดในระดับมาก ($\bar{x} = 4.06$)

ข้อที่ครูอาจารย์มีความคิดเห็นแตกต่างกันมากที่สุด คือ ที่พักอาศัยของท่านอยู่ในสภาพแวดล้อมของชุมชน และเพื่อนบ้านที่ดี (S.D. 0.80) และข้อที่ครูอาจารย์มีความคิดเห็นใกล้เคียงกันมากที่สุด คือ พ่อแม่ให้การอบรมสั่งสอน ช่วยชี้แนะ และพฤติกรรมตนเป็นแบบอย่างที่ดีด้วย (S.D. 0.68)

ตอนที่ 2 การเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็นของนิสิตนักศึกษาแยกเสนอเป็น 5 ส่วน ดังต่อไปนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของนิสิตนักศึกษา

ส่วนที่ 2 ความคิดเห็นของนิสิตนักศึกษาเกี่ยวกับคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิตนักศึกษา

ส่วนที่ 3 ความคิดเห็นของนิสิตนักศึกษาในด้านลักษณะเกี่ยวกับคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิตนักศึกษาในภาพรวม

ส่วนที่ 4 ความคิดเห็นของนิสิตนักศึกษาในการจัดกิจกรรมที่จะช่วยกระตุ้นให้เกิดแนวทางในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิตนักศึกษา

ส่วนที่ 5 ความคิดเห็นของนิสิตนักศึกษาที่มีต่อปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิตนักศึกษา

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของนิสิตนักศึกษาผู้ตอบแบบสอบถาม

ข้อมูลทั่วไปของนิสิตนักศึกษาผู้ตอบแบบสอบถามได้แก่ ข้อมูลที่เป็นตัวแปรอิสระของการวิจัยครั้งนี้ คือ เพศ อายุ นับถือศาสนา ภูมิลำเนา ที่พักอาศัย ชั้นปีที่กำลังศึกษา คณะที่สังกัดมหาวิทยาลัย กิจกรรม เกรดเฉลี่ย รายได้ของบิดามารดา วุฒิการศึกษาของบิดามารดา อาชีพของบิดามารดา บุคคลที่ช่วยทำให้นักศึกษามีแรงจูงใจในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรม และผู้ที่มีการกระตุ้นให้เป็นผู้มีคุณธรรมและจริยธรรม และลักษณะครอบครัวนักศึกษาตามที่ปรากฏในตารางที่ 4.16-4.20 ดังต่อไปนี้

ตารางที่ 4.16
ข้อมูลทั่วไปของนิสิตนักศึกษาผู้ตอบแบบสอบถาม

สถานภาพข้อมูลทั่วไป	จำนวน	ร้อยละ
1. เพศ		
1. ชาย	736	43.9
2. หญิง	939	56.1
รวม	1,675	100.0
2. อายุ		
1. 18 – 20 ปี	952	56.8
2. 21 – 23 ปี	595	35.5
3. 24 – 26 ปี	75	4.5
4. 27 ปีขึ้นไป	53	3.2
รวม	1,675	100.0
3. นับถือศาสนา		
1. พุทธ	1,571	93.8
2. คริสต์	36	2.1
3. อิสลาม	65	3.9
4. อื่น ๆ	3	0.2
รวม	1,675	100.0
4. ภูมิลำเนา		
1. กรุงเทพฯ	577	34.4
2. ภาคกลาง	497	29.7
3. ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	234	14.00
4. ภาคเหนือ	106	6.3
5. ภาคใต้	261	15.6
รวม	1,675	100.0

ตารางที่ 4.16 (ต่อ)

สถานภาพข้อมูลทั่วไป	จำนวน	ร้อยละ
5.ปัจจุบันนักศึกษาอาศัยอยู่กับ		
1. บิดามารดา	615	36.7
2. บิดา	35	2.1
3. มารดา	113	6.7
4. ญาติพี่น้อง	232	13.9
5. หอพัก	572	34.1
6. อื่น ๆ	108	6.4
รวม	1,675	100.0
6. ขณะนี้กำลังศึกษาอยู่ในระดับปริญญาตรี		
ก. ชั้นปี		
1. ชั้นปีที่ 1	728	43.5
2. ชั้นปีที่ 2	288	17.2
3. ชั้นปีที่ 3	341	20.4
4. ชั้นปีที่ 4	318	19.0
รวม	1,675	100.0
7. คณะสังกัด		
1. บริหารธุรกิจ	328	19.6
2. นิเทศศาสตร์	56	3.3
3. วิศวกรรมศาสตร์	297	17.7
4. ศิลปศาสตร์	319	19.0
5. นิติศาสตร์	52	3.1
6. พยาบาลศาสตร์	31	1.9
7. วิทยาศาสตร์	104	6.2
8. อื่น ๆ	488	29.1
รวม	1,675	100.0
8. มหาวิทยาลัยที่ท่านสังกัด		
1. รัฐบาล	885	52.8
2. เอกชน	790	47.2
รวม	1,675	100.0

ตารางที่ 4.16 (ต่อ)

สถานภาพข้อมูลทั่วไป	จำนวน	ร้อยละ
9. นักศึกษาได้เข้าร่วมกิจกรรมชมรมนักศึกษา		
1. ชมรมพุทธศาสนา	113	6.7
2. ชมรมนาฏศิลป์และดนตรีไทย	46	2.7
3. ชมรมกีฬา	204	12.2
4. ชมรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม	151	9.0
5. ชมรมค่ายอาสาสมัคร	249	14.9
6. ชมรมด้านอื่น ๆ	599	35.8
7. ไม่ระบุ	313	18.7
รวม	1,675	100.0
10. เกรดเฉลี่ยสะสมในปัจจุบันเท่ากับ (GPA) ล่ำสุด		
1. ต่ำกว่า 2.00	152	9.1
2. 2.30 – 2.49	603	36.0
3. 2.99 – 3.50	691	41.3
4. 3.51 – 3.59	57	3.4
5. 3.60 – 4.00	82	4.9
6. ไม่ระบุ	90	5.4
รวม	1,675	100.0
11. รายได้ครอบครัวโดยเฉลี่ยต่อเดือน (รวมทั้งบิดามารดา)		
1. ต่ำกว่า 10,000 บาท	487	29.1
2. 10,001 – 20,000 บาท	489	29.2
3. 20,001 – 30,000 บาท	302	18.0
4. 30,001 – 40,000 บาท	153	9.1
5. 40,000 บาทขึ้นไป	229	13.7
6. อื่น ๆ	15	0.9
รวม	1,675	100.0

ตารางที่ 4.16 (ต่อ)

สถานภาพข้อมูลทั่วไป	จำนวน	ร้อยละ
12. สถานภาพครอบครัว		
1. บิดาและมารดาอยู่ด้วยกัน	1,280	76.4
2. บิดามารดาหย่าร้างและแยกกันอยู่	203	12.1
3. บิดาเสียชีวิตแล้ว	135	8.1
4. มารดาเสียชีวิตแล้ว	49	2.9
5. อื่น ๆ	8	0.5
รวม	1,675	100.0
13. วุฒิการศึกษาของบิดาจบชั้นสูงสุด		
1. ประถมศึกษา	657	39.2
2. มัธยมศึกษาตอนต้น	147	8.8
3. มัธยมศึกษาตอนปลาย	239	14.3
4. ปวช. - ปวส. หรือเทียบเท่า	255	15.2
5.ปริญญาตรี	250	14.9
6. อื่น ๆ ไม่ระบุ	127	7.4
รวม	1,675	100.0
14. วุฒิการศึกษาของมารดาจบชั้นสูงสุด		
1. ประถมศึกษา	906	54.1
2. มัธยมศึกษาตอนต้น	140	8.4
3. มัธยมศึกษาตอนปลาย	115	6.9
4. ปวช. - ปวส. หรือเทียบเท่า	173	10.3
5.ปริญญาตรี	248	14.8
6. อื่น ๆ ไม่ระบุ	93	5.6
รวม	1,675	100.0

ตารางที่ 4.16 (ต่อ)

สถานภาพข้อมูลทั่วไป	จำนวน	ร้อยละ
15. บิดาของนักศึกษาประกอบอาชีพ		
1. ข้าราชการ	217	13.0
2. กำนัน	4	0.2
3. ทหาร	38	2.3
4. ผู้ใหญ่บ้าน	12	0.7
5. ตำรวจ	31	1.9
6. พ่อค้า/นักธุรกิจ	343	20.5
7. ครู	35	2.1
8. เกษตรกรรวม	372	22.2
9. แพทย์	19	1.1
10. อื่น ๆ ไม่ระบุ	604	46.9
รวม	1,675	100.0
16. มารดาของนักศึกษาประกอบอาชีพ		
1. ข้าราชการ	144	8.6
2. กำนัน	3	0.2
3. ทหาร	2	0.1
4. ผู้ใหญ่บ้าน	3	0.2
5. ตำรวจ	6	0.4
6. แม่ค้า/นักธุรกิจ	390	23.3
7. ครู	75	4.5
8. เกษตรกรรวม	358	21.4
9. แพทย์	14	0.8
10. พยาบาล	9	0.5
11. อื่น ๆ ไม่ระบุ	671	40.0
รวม	1,675	100.0

จากตารางที่ 4.16 พบว่า ในจำนวนนักศึกษาผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมดเป็นนักศึกษาหญิงมากกว่านักศึกษาชาย คือร้อยละ 56.1 และ 43.9 ตามลำดับ

นักศึกษามีอายุระหว่าง 18-20 ปี คือร้อยละ 56.8 รองลงมาคืออายุในระหว่าง 21-23 ปี คือร้อยละ 35.5 มีอายุระหว่าง 24-26 ปี และ 27 ปีขึ้นไป คือร้อยละ 4.5 และ 3.2 ตามลำดับ

นักศึกษานับถือศาสนาพบว่า ส่วนใหญ่เป็นผู้นับถือศาสนาพุทธ คือร้อยละ 93.8 รองลงมานับถืออิสลาม คือร้อยละ 3.9 และนับถือคริสต์ศาสนา คือร้อยละ 2.1 ตามลำดับ

ภูมิลำเนาของนักศึกษาผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า นักศึกษาส่วนใหญ่เป็นชาวกรุงเทพฯ คือร้อยละ 34.4 รองลงมา เป็นภาคกลาง คือร้อยละ 29.7 เป็นภาคใต้ คือร้อยละ 15.6 ภาคตะวันออกเฉียงเหนือและภาคเหนือ คือร้อยละ 14.0 และ 6.3 ตามลำดับ

ปัจจุบันนักศึกษาพักอาศัยอยู่กับใคร พบว่า นักศึกษาส่วนใหญ่พักอยู่กับบิดามารดา คือร้อยละ 36.7 รองลงมาพักอยู่หอพัก คือร้อยละ 34.1 พักอยู่กับญาติพี่น้องคือร้อยละ 13.9 พักอยู่กับมารดาและบิดา คือร้อยละ 6.7 และ 2.1 ตามลำดับ

* นักศึกษากำลังศึกษาอยู่ในชั้นปีที่ 1 เกือบครึ่งหนึ่ง คือร้อยละ 43.5 รองลงมาเรียนชั้นปีที่ 3 คือร้อยละ 20.4 เรียนชั้นปีที่ 4 คือร้อยละ 19.0 เรียนชั้นปีที่ 2 คือร้อยละ 17.2 ตามลำดับ

จำแนกตามคณะที่นักศึกษาสังกัดพบว่า สังกัดคณะบริหารธุรกิจ คือร้อยละ 19.6 รองลงมาสังกัดคณะศิลปศาสตร์ คือร้อยละ 19.0 สังกัดคณะวิศวกรรมศาสตร์ คือร้อยละ 17.7 สังกัดคณะวิทยาศาสตร์ คือร้อยละ 6.2 สังกัดคณะนิเทศศาสตร์ และคณะนิติศาสตร์ คือร้อยละ 3.3 และ 3.1 สังกัดคณะพยาบาลศาสตร์ คือร้อยละ 1.9 และคณะอื่น ๆ ที่ไม่ระบุชัด คือร้อยละ 29.1 และมหาวิทยาลัยที่นักศึกษาสังกัดพบว่า นักศึกษาส่วนใหญ่สังกัดสถาบันอุดมศึกษาของรัฐบาล คือร้อยละ 52.8 และสถาบันอุดมศึกษาของเอกชน คือร้อยละ 47.2

นักศึกษาได้เคยเข้าร่วมกิจกรรมชมรม พบว่า ส่วนใหญ่เข้าร่วมกิจกรรมชมรมอื่น ๆ ที่ไม่ระบุชัด คือร้อยละ 54.5 รองลงมาเข้าร่วมกิจกรรมชมรมค่ายอาสาสมัคร คือร้อยละ 14.9 ชมรมกีฬา คือร้อยละ 12.2 ชมรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม คือร้อยละ 9.0 ชมรมพุทธศาสตร์คือร้อยละ 6.7 ชมรมนาฏศิลป์และดนตรีไทย คือร้อยละ 2.7 ตามลำดับ

นักศึกษามีเกรดเฉลี่ยสะสมในปัจจุบัน (GPA) พบว่านักศึกษามีเกรดเฉลี่ยระหว่าง 2.99-3.50 คือร้อยละ 41.3 รองลงมา 2.30-2.49 คือร้อยละ 36.0 ต่ำกว่า 2.0 คือร้อยละ 9.1 และเกรดเฉลี่ยระหว่าง 3.60-4.00 และ 3.51-3.59 คือร้อยละ 4.9 และ 3.4 ตามลำดับ

รายได้ครอบครัวโดยเฉลี่ยต่อเดือน (รวมทั้งบิดามารดา) ของนักศึกษาพบว่า บิดามารดาส่วนใหญ่ของนักศึกษามีรายได้ต่อเดือนระหว่าง 10,001-20,000 บาท และต่ำกว่า

10,000 บาท คือร้อยละ 29.2 และ 29.1 รองลงมา มีรายได้ 20,001-30,000 บาท คือร้อยละ 18.0 มีรายได้ 40,000 บาทขึ้นไป คือร้อยละ 13.7 และ 30,001-40,000 บาท คือร้อยละ 9.1 ตามลำดับ

สถานภาพครอบครัวของนักศึกษาพบว่า ส่วนใหญ่บิดามารดาอยู่ด้วยกัน คือ ร้อยละ 71.4 รองลงมา บิดามารดาอยู่ร้างและแยกกันอยู่ คือร้อยละ 12.1 บิดาเสียชีวิตแล้วคือ ร้อยละ 8.1 และมารดาเสียชีวิตแล้ว คือร้อยละ 2.9 ตามลำดับ

วุฒิการศึกษาของบิดาจบชั้นสูงสุด พบว่า บิดาส่วนใหญ่จบชั้นประถมศึกษา คือ ร้อยละ 39.2 รองลงมา บิดาจบชั้นปวช.- ปวส. หรือเทียบเท่า คือร้อยละ 15.2 บิดาจบการศึกษาระดับปริญญาตรี คือร้อยละ 14.9 จบชั้นมัธยมตอนปลาย คือร้อยละ 14.3 จบชั้นมัธยมตอนต้น คือร้อยละ 8.8 และอื่น ๆ ไม่ระบุ คือร้อยละ 7.6 ตามลำดับ

วุฒิการศึกษาของมารดาจบชั้นสูงสุด พบว่า มารดาส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับประถมศึกษา คือร้อยละ 54.1 รองลงมา จบการศึกษาระดับปริญญาตรี คือร้อยละ 14.8 จบการศึกษาระดับปวช.- ปวส. หรือเทียบเท่า คือร้อยละ 10.3 จบระดับมัธยมศึกษาตอนต้น คือร้อยละ 8.4 จบมัธยมศึกษาตอนปลาย คือร้อยละ 6.9 และวุฒิการศึกษาอื่น ๆ คิดเป็นร้อยละ 5.6 ตามลำดับ

อาชีพบิดาของนักศึกษาส่วนใหญ่ พบว่า ส่วนใหญ่บิดาประกอบอาชีพอื่น ๆ ที่ไม่ระบุชัด คือร้อยละ 46.9 ส่วนอาชีพที่ระบุชัดพบว่า ส่วนใหญ่บิดาประกอบอาชีพเกษตรกร คือ ร้อยละ 22.2 รองลงมา เป็นพ่อค้า นักธุรกิจ คือร้อยละ 20.5 อาชีพข้าราชการ คือร้อยละ 13.0 อาชีพนอกนั้นกระจายไปทั่วได้แก่ ทหาร ครู ตำรวจ คือร้อยละ 2.3 ,2.1 และ 2.9 และแพทย์ ผู้ใหญ่บ้าน และกำนัน คือร้อยละ 1.1,0.7 และ 0.2 ตามลำดับ

อาชีพมารดาของนักศึกษาพบว่า ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพอื่น ๆ ที่ไม่ระบุชัด คือ ร้อยละ 40.0 ส่วนอาชีพที่มารดาระบุชัด พบว่า ส่วนใหญ่มารดาประกอบอาชีพแม่ค้า นักธุรกิจ คือ ร้อยละ 23.3 รองลงมา ประกอบอาชีพเกษตรกร คือร้อยละ 21.4 ประกอบอาชีพข้าราชการ คือ ร้อยละ 8.6 เป็นครูคิดเป็นร้อยละ 4.5 ประกอบอาชีพแพทย์ พยาบาล และตำรวจ คิดเป็น ร้อยละ 0.8,0.5 และ 0.4 และกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และทหาร คือร้อยละ 0.2 และ 0.1 ตามลำดับ

ตารางที่ 4.17

บุคคลที่ช่วยทำให้นักศึกษามีแรงจูงใจในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมได้มากที่สุด
เรียงจากมากไปหาน้อยดังนี้

สถานภาพข้อมูลทั่วไป	จำนวน	ร้อยละ
1. บิดามารดา	1,179	70.4
2. ครูอาจารย์	172	10.3
3. พระภิกษุ	119	7.1
4. เพื่อนฝูง	58	3.5
5. ญาติพี่น้อง	51	3.1
6. อื่น ๆ ไม่ระบุ	96	5.8
รวม	1,675	100.0

จากตารางที่ 4.17 พบว่า บุคคลที่ช่วยทำให้นักศึกษามีแรงจูงใจในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมได้มากที่สุดเรียงจากมากไปหาน้อยคือ บิดามารดา คิดเป็นร้อยละ 70.4 รองลงมา ครูอาจารย์ คิดเป็นร้อยละ 10.3 พระภิกษุคิดเป็นร้อยละ 7.1 เพื่อนฝูงและญาติพี่น้องคิดเป็นร้อยละ 3.5 และ 3.1 อื่น ๆ คิดเป็นร้อยละ 5.8

ตารางที่ 4.18

บุคคลที่ช่วยทำให้ท่านมีแรงจูงใจในการพัฒนาคุณธรรมและ จริยธรรมได้มากที่สุด
มีคุณลักษณะสำคัญอย่างไรที่สามารถทำให้ท่านอยากยึดเป็นแบบอย่าง
เรียงลำดับความสำคัญจากมากไปหาน้อยดังนี้

สถานภาพข้อมูลทั่วไป	จำนวน	ร้อยละ
1. เป็นผู้มีพระคุณที่ท่านรักและนับถือ	935	55.8
2. เป็นคนดีมีคุณธรรมและจริยธรรม	489	29.2
3. เป็นคนเก่งและประสบความสำเร็จ	172	10.3
4. อื่น ๆ ไม่ระบุ	79	4.7
รวม	1,675	100.0

จากตารางที่ 4.18 พบว่า บุคคลที่ช่วยทำให้นักศึกษามีแรงจูงใจในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมได้มากที่สุดมีคุณลักษณะสำคัญอย่างไรที่สามารถทำให้นักศึกษาอยากยึดเป็น

แบบอย่าง เรียงลำดับความสำคัญจากมากไปหาน้อยคือ เป็นผู้มีพระคุณที่ท่านรักและนับถือ คือ ร้อยละ 55.8 รองลงมาเป็นคนดีมีคุณธรรมและจริยธรรม คือร้อยละ 29.2 เป็นคนเก่งและประสบความสำเร็จ คือร้อยละ 10.3 และอื่น ๆ คือร้อยละ 4.7 ตามลำดับ

ตารางที่ 4.19

ขณะที่ท่านกำลังศึกษาอยู่ท่านได้รับการกระตุ้นให้เป็นผู้มีคุณธรรมและจริยธรรม เรียงลำดับความสำคัญจากมากไปหาน้อยดังนี้

สถานภาพข้อมูลทั่วไป	จำนวน	ร้อยละ
1. อาจารย์ผู้สอน	912	54.4
2. การเรียนการสอน	562	33.6
3. กลุ่มเพื่อนฝูง	508	30.3
4. สิ่งแวดล้อมในสถานศึกษา	457	27.3
5. กิจกรรมในสถาบัน	375	22.4
6. อาจารย์ที่ปรึกษา	309	18.4
7. อื่น ๆ	190	11.3

จากตารางที่ 4.19 พบว่า ในขณะที่นักศึกษาที่กำลังศึกษาอยู่ นักศึกษาได้รับการกระตุ้นให้เป็นผู้มีคุณธรรมและจริยธรรมเรียงลำดับความสำคัญจากมากไปหาน้อย คือ อาจารย์ผู้สอน คือร้อยละ 54.4 รองลงมาการเรียนการสอน คือร้อยละ 33.6 กลุ่มเพื่อนฝูง คือร้อยละ 30.3 สิ่งแวดล้อมในสถานศึกษา คือร้อยละ 27.3 กิจกรรมในสถาบัน คือร้อยละ 22.4 และอาจารย์ที่ปรึกษา คือร้อยละ 18.4 ตามลำดับ

ตารางที่ 4.20

ระดับความคิดเห็นของนิสิตนักศึกษาที่มีต่อครอบครัวของนักศึกษาเองว่า
มีลักษณะเอียงไปในทิศทางใด

ที่	คุณลักษณะ	N	\bar{x}	S.D.	ความหมาย
1.	ครอบครัวอบอุ่น	1,673	4.08	0.88	มาก
2.	รักใคร่ปรองดอง	1,673	4.06	0.84	มาก
3.	พ่อแม่มีเวลาให้ลูก	1,672	3.85	1.00	มาก
4.	สมาชิกสนิทสนม	1,673	4.06	0.87	มาก
5.	ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน	1,673	4.12	0.89	มาก
6.	ครอบครัวไม่อบอุ่น	1,669	1.63	0.86	น้อย
7.	ทะเลาะวิวาท	1,669	4.30	0.83	มาก
8.	พ่อแม่ไม่มีเวลาให้ลูก	1,669	4.21	0.97	มาก
9.	สมาชิกห่างเหิน	1,669	4.14	0.99	มาก
10.	ต่างคนต่างอยู่	1,667	4.33	0.97	มาก

จากตารางที่ 4.20 พบว่า ระดับความเห็นของนิสิต นักศึกษาที่มีต่อครอบครัวของนักศึกษาเองว่า มีลักษณะเอนเอียงไปในทิศทางลบเกือบทุกข้อในระดับมาก ข้อที่นิสิตนักศึกษามีความคิดเห็นในระดับสูง 3 อันดับแรก คือ ต่างคนต่างอยู่ ($\bar{x} = 4.33$) รองลงมา ทะเลาะวิวาท ($\bar{x} = 4.30$) และพ่อแม่ไม่มีเวลาให้ลูก ($\bar{x} = 4.21$) ข้อที่นิสิตนักศึกษาไม่เห็นด้วยในระดับน้อย คือ ครอบครัวไม่อบอุ่น ($\bar{x} = 1.63$)

ส่วนข้อที่นิสิตนักศึกษามีความเห็นต่อครอบครัวตนเองเอนเอียงในทิศทางบวก ทุกข้อในระดับมาก 3 อันดับแรก คือ ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ($\bar{x} = 4.12$) รองลงมาครอบครัวอบอุ่น ($\bar{x} = 4.08$) และรักใคร่ปรองดองและสมาชิกสนิทสนม ($\bar{x} = 4.06$) เมื่อพิจารณาในภาพรวมพบว่า นิสิตนักศึกษามีความคิดเห็นในระดับมาก ($\bar{x} = 4.33$)

ข้อที่นิสิตนักศึกษามีความคิดเห็นแตกต่างกันมากที่สุด คือ พ่อแม่มีเวลาให้ลูก (S.D. = 1.00) และข้อที่นิสิต นักศึกษามีความคิดเห็นใกล้เคียงกันมากที่สุด คือ พ่อแม่ทะเลาะวิวาทกัน (S.D. = 0.83)

ง. หลักคุณธรรมและจริยธรรมที่พึงประสงค์ของสังคมต่อการพัฒนานิสิต นักศึกษา

ส่วนที่ 2 ความคิดเห็นของนิสิตนักศึกษาเกี่ยวกับคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิตนักศึกษาในแต่ละด้านดังที่ปรากฏในตารางที่ 4.21-4.25 ดังต่อไปนี้

ตารางที่ 4.21

ระดับความคิดเห็นของนิสิตนักศึกษาที่มีต่อคุณธรรมและจริยธรรมในการพัฒนาตนเอง

คุณธรรมและจริยธรรมชุดที่ 1 (ด้านตนเอง)	N	\bar{x}	S. D.	ความหมาย
1. รู้สำนึกในหน้าที่และความรับผิดชอบ	1,672	3.87	0.70	มาก
2. ปฏิบัติตนได้อย่างเหมาะสมตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย	1,673	3.75	0.67	มาก
3. รู้จักวางตนได้เหมาะสมตามฐานะ ความรู้ ความสามารถ	1,672	3.77	0.68	มาก
4. รู้จักประมาณในการบริโภค และใช้จ่ายทรัพย์	1,673	3.43	0.85	ปานกลาง
5. รู้จักพอเหมาะพอดีในการแต่งกาย	1,672	3.69	0.76	มาก
6. รู้จักใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์	1,673	3.35	0.78	ปานกลาง
7. รู้หลักการปฏิบัติตนให้ดีในท้องถิ่น ชุมชน และสังคม	1,673	3.48	0.81	ปานกลาง
8. มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีต่อบุคคล ชุมชน และสังคม	1,672	3.78	0.79	มาก
9. รู้และเข้าใจความแตกต่างและความหลากหลายของบุคคล	1,673	3.79	0.77	มาก
10. มีความกระตือรือร้นในหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย	1,667	3.70	0.69	มาก
11. เป็นผู้ไม่เห็นแก่ตัว ไม่เอาเปรียบผู้อื่น	1,665	3.88	0.73	มาก
12. ทำตนให้เป็นທີ່พึ่งของตนเอง และผู้อื่นได้	1,666	3.70	0.71	มาก
13. มีระเบียบวินัยในการดำเนินชีวิตโดยสุจริตได้	1,668	3.99	0.70	มาก
14. ใฝ่ศึกษาหาความรู้	1,668	3.60	0.74	มาก
15. รู้จักเลือกคบคนดี เข้าหาที่ปรึกษาหรือผู้แนะนำสั่งสอนที่ดี	1,668	3.90	0.71	มาก
16. รู้จักเลือกแบบอย่างที่ดีนำไปปฏิบัติในการดำเนินชีวิต	1,668	4.00	0.69	มาก
17. รู้จักรับฟังเหตุผลจากผู้อื่นและพร้อมที่จะแก้ไขปรับปรุงตนเอง	1,668	3.91	0.72	มาก
18. มีความขยันหมั่นเพียรในการปฏิบัติหน้าที่	1,668	3.58	0.71	มาก
19. มีความอดทนไม่ย่อท้อเมื่อประสบปัญหา	1,667	3.62	0.80	มาก
20. รู้จักยับยั้งชั่งใจไม่ยอมถดถอยไปในทางที่ผิดพลาด	1,667	3.84	0.80	มาก
21. มองสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริงอย่างมีวิจารณ์ญาณ	1,668	3.67	0.74	มาก
22. มีความกตัญญูต่เวที สำนึกในบุญคุณของผู้อื่นหรือสิ่งอื่น	1,668	4.25	0.71	มาก
เฉลี่ยโดยรวม		3.75	0.44	มาก

จากตารางที่ 4.21 พบว่า ระดับความคิดเห็นของนิสิต นักศึกษาที่มีต่อคุณธรรมและจริยธรรม ในการพัฒนาตนเอง ในระดับปานกลาง คือ รู้หลักการปฏิบัติตนให้ดีในท้องถิ่น ชุมชน และสังคม ($\bar{x} = 3.48$) รู้จักประมาณในการบริโภค และใช้จ่ายทรัพย์ ($\bar{x} = 3.43$) และรู้จักใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ ($\bar{x} = 3.35$) ตามลำดับ ส่วนข้ออื่น ๆ นิสิต นักศึกษามีความคิดเห็น ในระดับมาก

ข้อที่นิสิต นักศึกษามีความคิดเห็นในระดับมาก 3 อันดับแรก คือ มีความกตัญญู กตเวที สำนึกในบุญคุณของผู้อื่นหรือสิ่งอื่น ($\bar{x} = 4.25$) รู้จักเลือกแบบอย่างที่ดีนำไปปฏิบัติในการดำเนินชีวิต ($\bar{x} = 4.00$) และมีระเบียบวินัยในการดำเนินชีวิตโดยสุจริตและรู้จักรับฟังเหตุผลจากผู้อื่นและพร้อมที่จะแก้ไขปรับปรุงตนเอง ($\bar{x} = 3.99$ และ 3.91) ตามลำดับ ข้อที่นิสิต นักศึกษามีความคิดเห็นในระดับต่ำที่สุด คือ รู้จักใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ ($\bar{x} = 3.35$) และเมื่อพิจารณาในภาพรวม พบว่า นิสิต นักศึกษามีความคิดเห็นในระดับมาก ($\bar{x} = 3.75$)

ข้อที่นิสิต นักศึกษามีความคิดเห็นแตกต่างกันมากที่สุด คือ รู้จักประมาณในการบริโภค และใช้จ่ายทรัพย์ (S.D. = 0.85) และข้อที่นิสิต นักศึกษามีความคิดเห็นใกล้เคียงกันมากที่สุด คือ ปฏิบัติตนได้อย่างเหมาะสมตามหน้าที่ที่รับผิดชอบ (S.D. = 0.67)

ตารางที่ 4.22

ระดับความคิดเห็นของนิสิตนักศึกษาที่มีต่อคุณธรรมและจริยธรรมในการพัฒนาตนด้านสังคม

คุณธรรมและจริยธรรมชุดที่ 2 (ด้านสังคม)	N	\bar{x}	S. D.	ความหมาย
1. เมตตา- กรุณา (ช่วยเหลือเกื้อกูลสงเคราะห์กันและกัน)	1,668	3.85	0.72	มาก
2. ไม่เอาัดเอาเปรียบ เคารพสิทธิซึ่งกันและกัน	1,668	4.04	0.69	มาก
3. ไม่ล่วงละเมิดในของรักของหวงแหนของผู้อื่น (รวมทั้งสิ่งของ และซ่มเหงจิตใจ ลบหลู่เกียรติและวงศ์ตระกูล	1,666	4.15	0.76	มาก
4. รักษาสัจจะทางด้านวาจา และจิตใจ	1,668	3.82	0.70	มาก
5. รู้เท่าทันความจริงของชีวิต และโลก (มีผิดหวังและสมหวัง)	1,667	3.75	0.77	มาก
6. เข้าใจในหลักกรรมว่า ทำดีมีผลดี ทำชั่วมีผลชั่ว	1,668	4.03	0.78	มาก
7. ความยุติธรรม (มีความเสมอภาค ไม่เลือกปฏิบัติไม่มีอคติ)	1,668	3.84	0.76	มาก
8. แสดงไมตรีและความหวังดีต่อเพื่อนร่วมงานด้วยความเต็มใจ	1,668	4.06	0.69	มาก
9. ตั้งจิตปรารถนาดีมองกันในแง่ดีมีหน้าตายิ้มแย้มแจ่มใจต่อกัน	1,668	3.99	0.73	มาก
10. รักษาระเบียบของส่วนรวม ยอมรับกฎกติกาของชุมชนและสังคม	1,664	3.93	0.76	มาก
เฉลี่ยโดยรวม		3.94	0.49	มาก

จากตารางที่ 4.22 พบว่า ระดับความคิดเห็นของนิสิต นักศึกษาที่มีต่อคุณธรรม และจริยธรรมในการพัฒนาตนในด้านสังคมทุกข้อในระดับมาก ข้อที่นิสิต นักศึกษามีความคิดเห็นในระดับสูง 3 อันดับแรก คือ ไม่ล่งวงละเมิดในของรักของหวงแหนของผู้อื่น (รวมทั้งสิ่งของและ ชมเหงะจิตใจ ลบหลู่เกียรติและวงศ์ตระกูล ($\bar{x} = 4.15$) แสดงไมตรีและความหวังดีต่อเพื่อน ร่วมงานด้วยความเต็มใจ ($\bar{x} = 4.06$) ไม่เอาวัดเอาเปรียบ เคารพสิทธิซึ่งกันและกันและเข้าใจใน หลักกรรมว่า ทำดีมีผลดี ทำชั่วมีผลชั่ว ($\bar{x} = 4.04$ และ 4.03) ตามลำดับ ข้อที่นิสิต นักศึกษา มีความคิดเห็นในระดับต่ำที่สุด คือ รู้เท่าทันความจริงของชีวิต และโลก (มีผิดหวังและสมหวัง) ($\bar{x} = 3.75$) และเมื่อพิจารณาในภาพรวม พบว่า นิสิต นักศึกษามีความคิดเห็นในระดับมาก ($\bar{x} = 3.94$)

ข้อที่นิสิต นักศึกษามีความคิดเห็นแตกต่างกันมากที่สุด คือ เข้าใจในหลักกรรมว่า ทำดี มีผลดี ทำชั่วมีผลชั่ว (S.D. = 0.78) และข้อที่นิสิต นักศึกษามีความคิดเห็นใกล้เคียงกันมากที่สุด คือ ไม่เอาวัดเอาเปรียบ เคารพสิทธิซึ่งกันและกันและแสดงไมตรีและความหวังดีต่อเพื่อนร่วมงาน ด้วยความเต็มใจเท่ากัน (S.D. = 0.69)

ตารางที่ 4.23

ระดับความคิดเห็นของนิสิตนักศึกษามีต่อคุณธรรมและจริยธรรมในการพัฒนาตน
ด้านการเป็นสมาชิกที่ดีของสังคม

คุณธรรมและจริยธรรมชุดที่ 3 (สมาชิกที่ดีของสังคม)	N	\bar{x}	S. D.	ความ หมาย
1. ต้องการช่วยเหลือผู้อื่นให้ประสบผลสำเร็จในหน้าที่การงาน	1,668	3.72	0.68	มาก
2. อยากช่วยเหลือผู้อื่นให้พ้นจากความทุกข์	1,668	3.91	0.72	มาก
3. เมื่อเห็นผู้อื่นทำดีประสบความสำเร็จเจริญก้าวหน้าก็ พลอยยินดี	1,669	4.02	0.71	มาก
4. มีใจเป็นกลาง รู้และเข้าใจความจริงด้วยเหตุผล	1,669	3.92	0.70	มาก
เฉลี่ยโดยรวม		3.89	0.55	มาก

จากตารางที่ 4.23 พบว่า ระดับความคิดเห็นของนิสิต นักศึกษาที่มีต่อคุณธรรมและ จริยธรรมในการพัฒนาตนในด้านการเป็นสมาชิกที่ดีของสังคมทุกข้อมีค่าในระดับมาก ข้อที่นิสิต นักศึกษามีความคิดเห็นในระดับมาก 3 อันดับแรก คือ เมื่อเห็นผู้อื่นทำดีประสบความสำเร็จ เจริญก้าวหน้าก็พลอยยินดี ($\bar{x} = 4.02$) รองลงมา คือ มีใจเป็นกลาง รู้และเข้าใจความจริงด้วย

เหตุผล ($\bar{x} = 3.92$) และอยากช่วยเหลือผู้อื่นให้พ้นจากความทุกข์ ($\bar{x} = 3.91$) ส่วนข้อที่นิสิต นักศึกษามีความคิดเห็นต่ำที่สุด คือ ต้องการช่วยเหลือผู้อื่นให้ประสบผลสำเร็จในหน้าที่การงาน ($\bar{x} = 3.72$)

ข้อที่นิสิต นักศึกษามีความคิดเห็นแตกต่างกันมากที่สุด คือ อยากช่วยเหลือผู้อื่นให้พ้นจากความทุกข์ (S.D. = 0.72) และข้อที่นิสิต นักศึกษามีความคิดเห็นใกล้เคียงกันมากที่สุด คือ ต้องการช่วยเหลือผู้อื่นให้ประสบผลสำเร็จในหน้าที่การงาน (S.D. = 0.68)

ตารางที่ 4.24

ระดับความคิดเห็นของนิสิต นักศึกษาที่มีต่อคุณธรรมและจริยธรรมในการพัฒนาตน
ด้านการบำเพ็ญการสงเคราะห์ช่วยเหลือผู้อื่น

คุณธรรมและจริยธรรมชุดที่ 4 (บำเพ็ญการสงเคราะห์)	N	\bar{x}	S. D.	ความหมาย
1. เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เสียสละ (ทรัพย์สินสิ่งของและให้ความรู้)	1,668	3.81	0.70	มาก
2. รู้จักพูดให้เกิดความเข้าใจดี สมนามาคคี	1,669	3.81	0.70	มาก
3. แนะนำสิ่งที่เป็นประโยชน์	1,669	3.83	0.69	มาก
4. รู้จักช่วยเหลือและชวนชวายด้านกิจการต่าง ๆ ด้วยแรงกายและสติปัญญา	1,669	3.64	0.74	มาก
5. รู้จักปรับตัวให้เข้ากับคนอื่นได้ และวางตนเสมอต้นเสมอปลาย	1,669	3.89	0.72	มาก
เฉลี่ยโดยรวม		3.79	0.54	มาก

จากตารางที่ 4.24 พบว่า ระดับความคิดเห็นของนิสิต นักศึกษาที่มีต่อคุณธรรมและจริยธรรมในการพัฒนาตนในด้านการบำเพ็ญการสงเคราะห์ช่วยเหลือผู้อื่นทุกข้อมีค่าในระดับมาก ข้อที่นิสิต นักศึกษามีความคิดเห็นในระดับมาก 3 อันดับแรก คือ รู้จักปรับตัวให้เข้ากับคนอื่นได้ และวางตนเสมอต้นเสมอปลาย ($\bar{x} = 3.89$) รองลงมา คือ แนะนำสิ่งที่เป็นประโยชน์ ($\bar{x} = 3.83$) และเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เสียสละ (ทรัพย์สินสิ่งของและให้ความรู้) และรู้จักพูดให้เกิดความเข้าใจดี สมนามาคคี ($\bar{x} = 3.81$) ตามลำดับ ข้อที่นิสิต นักศึกษามีความคิดเห็นต่ำที่สุด คือ รู้จักช่วยเหลือและชวนชวายด้านกิจการต่าง ๆ ด้วยแรงกายและสติปัญญา ($\bar{x} = 3.64$) และเมื่อพิจารณาในภาพรวม พบว่า นิสิต นักศึกษามีความคิดเห็นในระดับมาก ($\bar{x} = 3.79$)

ข้อที่นิสิต นักศึกษามีความคิดเห็นแตกต่างกันมากที่สุด คือ รู้จักช่วยเหลือและ
 ขวนขวายด้านกิจการต่าง ๆ ด้วยแรงกายและสติปัญญา (S.D. = 0.74) และข้อที่นิสิต นักศึกษา
 มีความคิดเห็นใกล้เคียงกันมากที่สุด คือ แนะนำสิ่งที่เป็นประโยชน์ (S.D. = 0.69)

ตารางที่ 4.25

ระดับความคิดเห็นของนิสิต นักศึกษาที่มีต่อคุณธรรมและจริยธรรมในการพัฒนาตน
 ด้านสภาพแวดล้อม

คุณธรรมและจริยธรรมชุดที่ 5 (ด้านสภาพแวดล้อม)	N	\bar{x}	S. D.	ความ หมาย
1. สภาพแวดล้อมด้านสื่อประเภทต่าง ๆ มีส่วนช่วยปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของนักศึกษาในทางที่ดีขึ้น	1,668	3.80	0.81	มาก
2. สภาพแวดล้อมในสถานศึกษาช่วยทำให้นักศึกษารู้จักตนและสังคมมากขึ้น	1,669	3.92	0.76	มาก
3. ครู อาจารย์ เป็นสภาพแวดล้อมที่ทำให้นักศึกษามีความรู้สึกลดอดภัยและไว้วางใจ	1,669	3.73	0.82	มาก
4. เพื่อนมีอิทธิพลอย่างมากในการช่วยพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมแก่นักศึกษา	1,669	3.61	0.89	มาก
5. นักศึกษาอบอุ่นใจเมื่ออยู่กับครอบครัว	1,668	4.38	0.80	มาก
6. สภาพแวดล้อมทางสังคมเป็นสื่อกลางส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ด้านคุณธรรมและจริยธรรม	1,668	3.88	0.81	มาก
7. สภาพแวดล้อมในสถานศึกษาไม่เอื้อต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมนักศึกษาในด้านคุณธรรมและจริยธรรม	1,667	3.10	1.03	ปานกลาง
เฉลี่ยโดยรวม		3.77	0.51	มาก

จากตารางที่ 4.25 พบว่า ระดับความคิดเห็นของนิสิต นักศึกษาที่มีต่อคุณธรรมและ
 จริยธรรมในการพัฒนาตนในด้านสภาพแวดล้อมเกือบทุกข้อมีค่าในระดับมาก ข้อที่นิสิต นักศึกษา
 มรความคิดเห็นในระดับปานกลาง คือ สภาพแวดล้อมในสถานศึกษาไม่เอื้อต่อการเปลี่ยนแปลง
 พฤติกรรมนักศึกษาในด้านคุณธรรมและจริยธรรม ($\bar{x} = 3.10$) ส่วนข้อที่นิสิต นักศึกษามีความ
 คิดเห็นในระดับมาก 3 อันดับแรก คือ นักศึกษาอบอุ่นใจเมื่ออยู่กับครอบครัว ($\bar{x} = 4.38$)
 สภาพแวดล้อมในสถานศึกษาช่วยทำให้นักศึกษารู้จักตนและสังคมมากขึ้น ($\bar{x} = 3.92$) และ
 สภาพแวดล้อมทางสังคมเป็นสื่อกลางส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ด้านคุณธรรมและจริยธรรม

($\bar{x} = 3.88$) ข้อที่นิสิต นักศึกษามีความคิดเห็นต่ำที่สุด คือ สภาพแวดล้อมในสถานศึกษาไม่เอื้อต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมนักศึกษาในด้านคุณธรรมและจริยธรรม ($\bar{x} = 3.10$) และเมื่อพิจารณาในภาพรวม พบว่า นิสิต นักศึกษามีความคิดเห็นในระดับมาก ($\bar{x} = 3.77$)

ข้อที่นิสิต นักศึกษามีความคิดเห็นแตกต่างกันมากที่สุด คือ สภาพแวดล้อมในสถานศึกษาไม่เอื้อต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมนักศึกษาในด้านคุณธรรมและจริยธรรม (S.D. = 1.03) และข้อที่นิสิต นักศึกษามีความคิดเห็นใกล้เคียงกันมากที่สุด คือ สภาพแวดล้อมในสถานศึกษาช่วยทำให้นักศึกษารู้จักตนและสังคมมากขึ้น (S.D. 0.76)

ส่วนที่ 3 ความคิดเห็นของนิสิตนักศึกษาในด้านคุณลักษณะเกี่ยวกับคุณธรรมและจริยธรรมที่พึงประสงค์ของสังคมต่อการพัฒนานิสิต นักศึกษาในภาพรวม ดังต่อไปนี้

ตารางที่ 4.26

ระดับความคิดเห็นของนิสิต นักศึกษาที่มีต่อคุณธรรมและจริยธรรมโดยภาพรวม

คุณธรรมและจริยธรรมชุดที่ 6 (คุณลักษณะโดยภาพรวม)	N	\bar{x}	S. D.	ความหมาย
1. รู้จักพึ่งตนเองและยึดมั่นในอุดมคติ	1,669	3.96	0.69	มาก
2. มีจิตสำนึกในหน้าที่และความรับผิดชอบต่อสังคมและประเทศชาติ	1,669	3.87	0.70	มาก
3. มีความขยัน ประหยัด และอดทน	1,669	3.70	0.75	มาก
4. มีความซื่อสัตย์ สุจริต และยุติธรรม	1,670	4.02	0.71	มาก
5. มีความสุภาพ อ่อนน้อม ถ่อมตน	1,670	3.95	0.73	มาก
6. มีน้ำใจ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่	1,670	3.97	0.69	มาก
7. มีมนุษยสัมพันธ์และยิ้มแย้มแจ่มใส	1,670	4.03	0.75	มาก
8. กล้าคิดกล้าทำในสิ่งที่ถูกต้อง	1,670	3.82	0.77	มาก
9. มีความภาคภูมิใจในตนเอง	1,670	4.22	0.70	มาก
10. มีความเสียสละและสามัคคี	1,670	3.88	0.68	มาก
11. มีความกระตือรือร้นในหน้าที่การงาน	1,670	3.73	0.75	มาก
12. รู้จักคิดริเริ่มสร้างสรรค์และตัดสินใจอย่างมีเหตุผล	1,670	3.44	0.75	มาก
13. ยอมรับกฎกติกาของท้องถิ่น ชุมชน และสังคม	1,669	3.87	0.76	มาก
14. มีความภูมิใจในศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่น และประเทศชาติ	1,670	4.08	0.78	มาก
15. มีความละเอียดรอบคอบ	1,669	4.14	0.78	มาก
16. เป็นคนไม่เห็นแก่ตัวและไม่เอาเปรียบผู้อื่น	1,670	4.00	0.73	มาก
17. ยอมรับผิดในสิ่งที่ตนทำและยินดีจะปรับปรุงแก้ไขตนเอง	1,670	4.09	0.71	มาก
เฉลี่ยโดยรวม		3.94	0.48	มาก

จากตารางที่ 4.26 พบว่า นิสิต นักศึกษามีความคิดเห็นต่อการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมโดยภาพรวมทุกข้อมีค่าในระดับมากและข้อที่นิสิต นักศึกษามีความคิดเห็นในระดับสูง 3 อันดับแรก คือ มีความกตัญญูรู้คุณของบุคคลอื่น ($\bar{x} = 4.22$) รองลงมา มีความละเอียดรอบคอบ ($\bar{x} = 4.14$) ยอมรับผิดในสิ่งที่ตนทำและยินดีจะปรับปรุงแก้ไขตนเองและมีความภูมิใจในศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่น และประเทศชาติ ($\bar{x} = 4.09$ และ 4.08) ตามลำดับ ข้อที่นิสิต นักศึกษามีความคิดเห็นต่ำที่สุด คือ รู้จักคิดริเริ่มสร้างสรรค์และตัดสินใจอย่างมีเหตุผล ($\bar{x} = 3.66$) และเมื่อพิจารณาในภาพรวม พบว่า นิสิต นักศึกษามีความคิดเห็นในระดับมาก ($\bar{x} = 3.94$)

ข้อที่นิสิต นักศึกษามีความคิดเห็นแตกต่างกันมากที่สุด คือ มีความภูมิใจในศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่น และประเทศชาติและมีความละเอียดรอบคอบ (S.D.0.78) และข้อที่นิสิต นักศึกษามีความคิดเห็นใกล้เคียงกันมากที่สุด คือ มีความเสียสละและสามัคคี (S.D. 0.68)

จ. สภาพแวดล้อมที่เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมแก่นิสิตนักศึกษา

ส่วนที่ 4 ความคิดเห็นของนิสิตนักศึกษาที่มีต่อปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิตนักศึกษา ในแต่ละด้านตามที่ปรากฏในตารางที่ 4.27-4.32 ดังต่อไปนี้

ตารางที่ 4.27

ระดับความคิดเห็นของนิสิต นักศึกษาที่มีต่อปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมด้านชีวิตตนเอง

ปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมของนักศึกษา (ด้านชีวิต)	N	\bar{x}	S. D.	ความหมาย
1. นักศึกษาไม่รู้จักรูขี้นตนเองในการดำเนินชีวิต	1,665	2.80	1.11	ปานกลาง
2. ปล่อยจิตใจตามกระแสบริโภคนิยม ขาดการควบคุมกายและจิตใจ	1,666	2.96	1.17	ปานกลาง
3. นักศึกษามีค่านิยมที่ไม่เหมาะสมในด้านต่าง ๆ โดยไม่คำนึงถึงฐานะทางเศรษฐกิจ ก่อให้เกิดปัญหาทั้งตนเองและสังคมเพิ่มมากขึ้น	1,667	2.90	1.24	ปานกลาง
4. นักศึกษาขาดความเคารพยำเกรงผู้อื่น เอาแต่ใจตนเอง	1,666	2.64	1.25	ปานกลาง
5. เวลาประพาศติฆิตขาดจิตสำนึกในการศึกษาปรับปรุงตนเอง	1,666	2.79	1.18	ปานกลาง
6. ขาดกิจกรรมส่งเสริมแรงจูงใจในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมในสถาบันการศึกษา	1,667	2.86	1.07	ปานกลาง
7. นักศึกษามองเห็นสรรพสิ่งเป็นสิ่งช่วยแก้ปัญหาชีวิตได้	1,665	2.18	1.37	ปานกลาง
เฉลี่ยโดยรวม		2.73	1.00	ปานกลาง

จากตารางที่ 4.27 พบว่า นิสิต นักศึกษามีความคิดเห็นต่อปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมด้านชีวิตตนเอง ทุกข้อมีค่าในระดับปานกลาง ข้อที่นิสิต นักศึกษามีความคิดเห็นในระดับปานกลาง 3 อันดับแรก คือ ปล่อยจิตใจตามกระแสบริโภคนิยม ขาดการควบคุมกายและจิตใจ ($\bar{x} = 2.96$) รองลงมา นักศึกษามีค่านิยมที่ไม่เหมาะสมในด้านต่าง ๆ โดยไม่คำนึงถึงฐานะทางเศรษฐกิจ ก่อให้เกิดปัญหากับตนเองและสังคมเพิ่มมากขึ้น ($\bar{x} = 2.90$) และขาดกิจกรรมส่งเสริมแรงจูงใจในการพัฒนาด้านคุณธรรมและจริยธรรมในสถาบันการศึกษาตามลำดับ และข้อที่นิสิต นักศึกษามีความคิดเห็นต่ำที่สุด คือ นักศึกษามองเห็นสารเสพติดเป็นสิ่งช่วยแก้ปัญหาชีวิตได้ ($\bar{x} = 2.18$) และเมื่อพิจารณาในภาพรวม พบว่า นิสิต นักศึกษามีความคิดเห็นในระดับปานกลาง ($\bar{x} = 2.73$)

ข้อที่นิสิต นักศึกษามีความคิดเห็นแตกต่างกันมากที่สุด คือ นักศึกษามองเห็นสารเสพติดเป็นสิ่งช่วยแก้ปัญหาชีวิตได้ (S.D.1.37) และข้อที่นิสิต นักศึกษามีความคิดเห็นใกล้เคียงกันมากที่สุด คือ ขาดกิจกรรมส่งเสริมแรงจูงใจในการพัฒนาด้านคุณธรรมและจริยธรรมในสถาบันการศึกษา(S.D. 2.18)

ตารางที่ 4.28

ระดับความคิดเห็นของนิสิต นักศึกษาที่มีต่อปัญหาและอุปสรรค
ในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมด้านสังคม

ปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรม ของนักศึกษา (ด้านสังคม)	N	\bar{x}	S. D.	ความหมาย
1. นักศึกษาสนใจการเปลี่ยนแปลงของสังคม เศรษฐกิจ การเมือง และโลกในปัจจุบันน้อย	1,665	3.00	1.09	ปานกลาง
2. นักศึกษายังขาดความเข้าใจหลักธรรมชาติของการเปลี่ยนแปลงทำให้เครียดและมีพฤติกรรมประชดสังคม	1,667	2.77	1.15	ปานกลาง
3. สภาพแวดล้อมด้านครู อาจารย์ยังไม่เป็นกัลยาณมิตรที่ดีของนักศึกษา	1,667	2.83	1.08	ปานกลาง
4. นักศึกษายังติดเพื่อนมีพฤติกรรมเลียนแบบซึ่งกันและกัน แม้จะรู้ว่าสิ่งนั้นไม่ถูกต้อง	1,666	2.84	1.26	ปานกลาง
เฉลี่ยโดยรวม		2.85	0.93	ปานกลาง

จากตารางที่ 4.28 พบว่า นิสิต นักศึกษามีความคิดเห็นต่อปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมในด้านสังคมทุกข้อในระดับปานกลาง ข้อที่นิสิต นักศึกษามีความ

คิดเห็นในระดับปานกลาง 3 อันดับแรก คือนักศึกษาสนใจการเปลี่ยนแปลงของสังคม เศรษฐกิจ การเมือง และโลกในปัจจุบันน้อย ($\bar{x} = 3.00$) รองลงมา นักศึกษายังติดเพื่อนมีพฤติกรรมเลียนแบบซึ่งกันและกัน แม้จะรู้ว่าสิ่งนั้นไม่ถูกต้อง ($\bar{x} = 2.84$) และสภาพแวดล้อมด้านครู อาจารย์ยังไม่เป็นกัลยาณมิตรที่ดีของนักศึกษา ($\bar{x} = 2.83$) และข้อที่นิสิต นักศึกษามีความคิดเห็นต่ำที่สุด คือ นักศึกษายังขาดความเข้าใจลักษณะชาติของการเปลี่ยนแปลงทำให้เครียด และมีพฤติกรรมประชดสังคม ($\bar{x} = 2.77$) และเมื่อพิจารณาในภาพรวม พบว่า นิสิต นักศึกษามีความคิดเห็นในระดับปานกลาง ($\bar{x} = 2.85$)

ข้อที่นิสิต นักศึกษามีความคิดเห็นแตกต่างกันมากที่สุด คือ นักศึกษายังติดเพื่อนมีพฤติกรรมเลียนแบบซึ่งกันและกัน แม้จะรู้ว่าสิ่งนั้นไม่ถูกต้อง (S.D.1.26) และข้อที่นิสิต นักศึกษามีความคิดเห็นใกล้เคียงกันมากที่สุด คือ สภาพแวดล้อมด้านครู อาจารย์ยังไม่เป็นกัลยาณมิตรที่ดีของนักศึกษา (S.D. 1.08)

ตารางที่ 4.29

ระดับความคิดเห็นของนิสิต นักศึกษาที่มีต่อปัญหาและอุปสรรค
ในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมด้านสภาพแวดล้อม

ปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรม ของนักศึกษา (ด้านสภาพแวดล้อม)	N	\bar{x}	S. D.	ความ หมาย
1. สภาพแวดล้อมทางสังคมและสื่อประเภทต่าง ๆ มอมเมานักศึกษาให้เกิดพฤติกรรมการบริโภคอย่างขาดสติ	1,666	2.94	1.28	ปานกลาง
2. นักศึกษาชอบเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมแบบสังคมตะวันตกเช่น การแต่งกาย การใช้จ่ายฟุ่มเฟือย เปลี่ยนทรงผม เป็นต้น	1,666	2.98	1.29	ปานกลาง
3. สภาพแวดล้อมในสถานศึกษาไม่เอื้อต่อการส่งเสริมการเรียนรู้ด้านคุณธรรมและจริยธรรม	1,661	2.86	0.98	ปานกลาง
4. นักศึกษาขาดความเข้าใจเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมที่ตนต้องไปเกี่ยวข้อง	1,661	2.83	0.95	ปานกลาง
5. สภาพแวดล้อมในสถานศึกษาไม่เอื้อต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมนักศึกษาในด้านคุณธรรมและจริยธรรม	1,659	2.83	0.97	ปานกลาง
6. สภาพแวดล้อมด้านสังคมขาดระเบียบวินัยที่เป็นมาตรฐานที่จะให้นักศึกษายอมรับได้	1,660	2.96	1.00	ปานกลาง
7. นักศึกษายังหลงคำโฆษณาชวนเชื่อสิ่งบริโภคและอุปโภคต่าง ๆ ทางวิทยุ โทรทัศน์ โดยขาดวิจารณญาณที่ดี	1,661	2.92	1.16	ปานกลาง
เฉลี่ยโดยรวม		2.90	0.87	ปานกลาง

จากตารางที่ 4.29 พบว่า นิสิต นักศึกษามีความคิดเห็นต่อปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมในด้านสภาพแวดล้อมทุกข้อในระดับปานกลาง ข้อที่นิสิต นักศึกษามีความคิดเห็นในระดับปานกลาง 3 อันดับแรก คือ นักศึกษาชอบเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมแบบสังคมตะวันตกเช่น การแต่งกาย การใช้จ่ายฟุ่มเฟือย เปลี่ยนทรงผม เป็นต้น ($\bar{x} = 2.98$) สภาพแวดล้อมด้านสังคมขาดระเบียบวินัยที่เป็นมาตรฐานที่จะให้นักศึกษายอมรับได้ ($\bar{x} = 2.96$) และสภาพแวดล้อมทางสังคมและสื่อประเภทต่าง ๆ มอมเมานักศึกษาให้เกิดพฤติกรรมการบริโภคอย่างขาดสติ ($\bar{x} = 2.94$) ตามลำดับ ข้อที่นิสิต นักศึกษามีความคิดเห็นต่ำที่สุด คือ นักศึกษาขาดความเข้าใจเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมที่ตนต้องไปเกี่ยวข้องและสภาพแวดล้อมในสถานศึกษาไม่เอื้อต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมนักศึกษาในด้านคุณธรรมและจริยธรรม ($\bar{x} = 2.83$) และเมื่อพิจารณาในภาพรวม พบว่า นิสิต นักศึกษามีความคิดเห็นในระดับปานกลาง ($\bar{x} = 2.90$)

ข้อที่ นิสิต นักศึกษามีความคิดเห็นแตกต่างกันมากที่สุด คือ นักศึกษาชอบเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมแบบสังคมตะวันตกเช่น การแต่งกาย การใช้จ่ายฟุ่มเฟือย เปลี่ยนทรงผม เป็นต้น (S.D.1.29) และข้อที่นิสิต นักศึกษามีความคิดเห็นใกล้เคียงกันมากที่สุด คือ นักศึกษาขาดความเข้าใจเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมที่ตนต้องไปเกี่ยวข้อง (S.D. 0.95)

ตารางที่ 4.30

ระดับความคิดเห็นของนิสิต นักศึกษาที่มีต่อปัญหาและอุปสรรค
ในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมด้านการเรียนการสอน

ปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรม ของนักศึกษา (ด้านการเรียนการสอน)	N	\bar{x}	S. D.	ความ หมาย
1. อาจารย์มีภาระหน้าที่ในการสอนและงานอื่น ๆ มากจึงไม่มีเวลาเสริมสร้างคุณธรรมและจริยธรรมแก่นักศึกษา	1,660	2.96	0.99	ปานกลาง
2. การอบรมสั่งสอนและปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมจะเน้นเฉพาะในชั้นเรียนหรือวิชาที่เกี่ยวข้อง	1,660	3.09	0.99	ปานกลาง
3. อาจารย์สอนเน้นแต่เนื้อหาวิชาตามทฤษฎีโดยไม่กล้าสอนสอดแทรกคุณธรรมและจริยธรรม	1,659	2.92	1.02	ปานกลาง
4. อาจารย์ไม่เป็นแบบอย่างที่ดีด้านความประพฤติ	1,659	2.57	1.10	ปานกลาง
5. การดำเนินการเรียนการสอนของสถาบันเพื่อผลประโยชน์ทางการค้ามากกว่าผลิตทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณภาพ	1,661	2.94	1.07	ปานกลาง

ตารางที่ 30 (ต่อ)

ปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรม ของนักศึกษา (ด้านการเรียนการสอน)	N	\bar{x}	S. D.	ความ หมาย
6. ผู้บริหารและอาจารย์ไม่มีนโยบายหรือวิธีการทำให้นักศึกษา เกิดการพัฒนาด้านคุณธรรมและจริยธรรมอย่างภาคภูมิใจ	1,661	2.81	1.08	ปานกลาง
7. นักศึกษามักอยู่หอพัก จึงขาดที่ปรึกษาและถูกชักจูงจาก สภาพแวดล้อมภายนอกได้ง่าย	1,660	3.03	1.19	ปานกลาง
8. ค่านิยมของนักศึกษาในปัจจุบันเห็นคุณค่าทางความเจริญ ด้านวัตถุดีกว่าจิตใจ	1,661	3.17	1.12	ปานกลาง
9. สภาพแวดล้อมของสังคมไทยในปัจจุบันขาดความ เอื้อเพื่อพ่อแม่และเสียสละซึ่งกันและกัน	1,664	3.60	0.96	มาก
10. สื่อได้นำเสนอในรูปแบบต่าง ๆ โดยมุ่งการค้ามากเกินไปทำ ให้เกิดผลกระทบต่อการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมของ นักศึกษา	1,662	3.58	0.96	มาก
เฉลี่ยโดยรวม		3.06	0.75	ปานกลาง

จากตารางที่ 4.30 พบว่า นิสิต นักศึกษามีความคิดเห็นต่อปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมในด้านการเรียนการสอนเกือบทุกข้อในระดับปานกลาง ข้อที่นิสิต นักศึกษามีความคิดเห็นในระดับมาก คือ สภาพแวดล้อมของสังคมไทยในปัจจุบันขาดความเอื้อเพื่อพ่อแม่และเสียสละซึ่งกันและกัน ($\bar{x} = 3.60$) และสื่อได้นำเสนอในรูปแบบต่าง ๆ โดยมุ่งการค้ามากเกินไปทำให้เกิดผลกระทบต่อการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมของนักศึกษา ($\bar{x} = 3.58$) ส่วนข้ออื่น ๆ นิสิต นักศึกษามีความคิดเห็นในระดับปานกลาง ส่วนข้อที่นิสิต นักศึกษามีความคิดเห็นในระดับปานกลาง 3 อันดับแรก คือ ค่านิยมของนักศึกษาในปัจจุบันเห็นคุณค่าทางความเจริญด้านวัตถุดีกว่าจิตใจ ($\bar{x} = 3.17$) การอบรมสั่งสอนและปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมจะเน้นเฉพาะในชั้นเรียนหรือวิชาที่เกี่ยวข้อง ($\bar{x} = 3.09$) และนักศึกษามักอยู่หอพัก จึงขาดที่ปรึกษาและถูกชักจูงจากสภาพแวดล้อมภายนอกได้ง่าย ($\bar{x} = 3.03$) ตามลำดับ ส่วนข้อที่นิสิต นักศึกษามีความคิดเห็นต่ำที่สุด คือ อาจารย์ไม่เป็นแบบอย่างที่ดีด้านความประพฤติ ($\bar{x} = 2.57$) และเมื่อพิจารณาในภาพรวม พบว่า นิสิต นักศึกษามีความคิดเห็นในระดับปานกลาง ($\bar{x} = 3.06$)

ข้อที่นิสิต นักศึกษามีความคิดเห็นแตกต่างกันมากที่สุด คือ ค่านิยมของนักศึกษาในปัจจุบันเห็นคุณค่าทางความเจริญด้านวัตถุดีกว่าจิตใจ (S.D.1.22) และข้อที่นิสิต นักศึกษามีความคิดเห็นใกล้เคียงกันมากที่สุด คือ สภาพแวดล้อมของสังคมไทยในปัจจุบันขาดความเอื้อเพื่อพ่อแม่และเสียสละซึ่งกันและกันและสื่อได้นำเสนอในรูปแบบต่าง ๆ โดยมุ่งการค้ามากเกินไปทำให้เกิดผลกระทบต่อการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมของนักศึกษา (S.D. 0.96)

ตารางที่ 4.31

ระดับความคิดเห็นต่อปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรม
ของนิสิตนักศึกษาด้านกลุ่มเพื่อน

ปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาคุณธรรม และจริยธรรมของนักศึกษา (ด้านกลุ่มเพื่อน)	N	\bar{x}	S. D.	ความ หมาย
3. บางครั้งนักศึกษาชอบทำตามเพื่อนในทางที่ไม่ถูกไม่ควร เช่น การดื่มสุรา สูบบุหรี่ และสารเสพติด เป็นต้น	1,664	2.94	1.37	ปานกลาง
4. นักศึกษามักจะเชื่อเพื่อนและช่วยกันปกปิดความลับของ เพื่อนในทางที่ไม่ถูก	1,663	3.12	1.20	ปานกลาง
เฉลี่ยโดยรวม		3.03	1.20	ปานกลาง

จากตารางที่ 4.31 พบว่า นิสิต นักศึกษามีความคิดเห็นต่อปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมในด้านกลุ่มเพื่อนในระดับปานกลาง คือ นักศึกษามักจะเชื่อเพื่อนและช่วยกันปกปิดความลับของเพื่อนในทางที่ไม่ถูก ($\bar{x} = 3.12$) และบางครั้งนักศึกษาชอบทำตามเพื่อนในทางที่ไม่ถูกไม่ควร เช่น การดื่มสุรา สูบบุหรี่ และสารเสพติด เป็นต้น ($\bar{x} = 2.92$) ตามลำดับและเมื่อพิจารณาในภาพรวม พบว่า นิสิต นักศึกษามีความคิดเห็นในระดับปานกลาง ($\bar{x} = 3.03$)

ตารางที่ 4.32

ระดับความคิดเห็นของนิสิต นักศึกษาที่มีต่อปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนา
คุณธรรมและจริยธรรมด้านการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร

ปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรม ของนักศึกษา (ด้านการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร)	N	\bar{x}	S. D.	ความ หมาย
1. ขาดความร่วมมือระหว่างอาจารย์และนักศึกษาใน การจัดกิจกรรมเกี่ยวกับคุณธรรมและจริยธรรม	1,664	3.06	1.07	ปานกลาง
2. นักศึกษาไม่มีโอกาสเข้าร่วมกิจกรรมอื่น ๆ กับสังคม ภายนอก	1,663	2.98	1.09	ปานกลาง
เฉลี่ยโดยรวม		3.01	0.98	ปานกลาง

จากตารางที่ 4.32 พบว่า นิสิต นักศึกษามีความคิดเห็นต่อปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมในด้านการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรทุกข้อในระดับปานกลาง และเมื่อพิจารณาในภาพรวม พบว่า นิสิต นักศึกษามีความคิดเห็นในระดับปานกลาง ($\bar{x} = 3.01$)

จ. แนวทางในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิต นักศึกษา

ส่วนที่ 5 ความคิดเห็นของนิสิตนักศึกษาในการจัดกิจกรรมคุณธรรมและจริยธรรมที่จะช่วยกระตุ้นให้เกิดแนวทางในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิตนักศึกษา ดังต่อไปนี้

ตารางที่ 4.33

ระดับความคิดเห็นของนิสิต นักศึกษาที่มีต่อกิจกรรมที่ช่วยกระตุ้นให้เกิดแนวความคิด
ในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรม

คุณธรรมและจริยธรรม	N	\bar{x}	S. D.	ความ หมาย
1. การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นคุณธรรมและ จริยธรรม	1,667	3.61	0.77	มาก
2. กิจกรรมการเรียนการสอนควรสอดแทรกคุณธรรมและ จริยธรรมเป็นระยะ ๆ	1,665	3.69	0.75	มาก
3. ควรมีการแนะนำต้นแบบที่ดี หรือ แบบอย่างที่ดี	1,666	3.93	0.75	มาก

ตารางที่ 4.33 (ต่อ)

คุณธรรมและจริยธรรม	N	\bar{x}	S. D.	ความหมาย
4. การใช้จิตวิทยา หรือวิธีการต่าง ๆ ที่จะกระตุ้นให้เกิดจิตสำนึก เพื่อพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรม	1,668	3.96	0.78	มาก
5. ควรจัดกิจกรรมให้มีการยกย่องส่งเสริมคนดี	1,665	3.84	0.79	มาก
6. การจัดสภาพแวดล้อม สื่อเพื่อส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรม ในสถานศึกษา	1,666	3.89	0.78	มาก
7. พ่อแม่ให้การอบรมสั่งสอน ช่วยชี้แนะ และพฤติกรรมตนเป็นแบบอย่างที่ดีด้วย	1,665	4.28	0.77	มาก
8. ครู อาจารย์ ส่วนใหญ่เอาใจใส่ต่อการว่ากล่าวตักเตือน ปรับปรุงพฤติกรรมที่บกพร่อง	1,664	3.90	0.82	มาก
9. สถานศึกษา เอื้ออำนวย ต่อการเรียนรู้ คุณธรรมและจริยธรรม ด้วยดี	1,665	3.79	0.82	มาก
10. ที่พักอาศัยของท่านอยู่ในสภาพแวดล้อมของชุมชน และเพื่อนบ้าน ที่ดี	1,660	3.79	0.86	มาก
11. กลุ่มเพื่อนมีส่วนช่วยชักจูงใจให้เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่ดี	1,663	3.83	0.85	มาก
12. แบบอย่างพฤติกรรมที่ดี ๆ ที่ปรากฏตามสื่อมีส่วนช่วยส่งเสริมเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม	1,664	3.79	0.81	มาก
13. จัดสิ่งเร้าให้บุคคลได้รับรู้และเกิดความเข้าใจเรื่องคุณธรรม และจริยธรรม	1,663	3.77	0.78	มาก
14. จัดกิจกรรมหรือประสบการณ์ช่วยให้บุคคลได้เกิดความพึงพอใจ	1,663	3.75	0.77	มาก
15. กิจกรรมช่วยให้บุคคลมีโอกาสดัดระเบียบของชีวิตให้เป็นระบบ	1,663	3.78	0.76	มาก
เฉลี่ยโดยรวม		3.84	0.53	มาก

จากตารางที่ 4.33 พบว่า นิสิต นักศึกษามีความคิดเห็นต่อกิจกรรมที่ช่วยกระตุ้นให้เกิดแนวทางความคิดในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมทุกข้อมีค่าในระดับมาก สำหรับข้อที่นิสิต นักศึกษามีความคิดเห็นในระดับสูง 3 อันดับแรก คือ พ่อแม่ให้การอบรมสั่งสอน ช่วยชี้แนะ และพฤติกรรมตนเป็นแบบอย่างที่ดีด้วย ($\bar{x} = 4.28$) รองลงมา การใช้จิตวิทยา หรือวิธีการต่าง ๆ ที่จะกระตุ้นให้เกิดจิตสำนึกเพื่อพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรม ($\bar{x} = 3.96$) ควรมีการแนะนำ

ต้นแบบที่ดี หรือ แบบอย่างที่ดีและครู อาจารย์ ส่วนใหญ่เอาใจใส่ต่อการว่ากล่าวตักเตือน ปรับปรุงพฤติกรรมที่บกพร่อง ($\bar{x} = 3.93$ และ 3.90) ส่วนข้อที่นิสิต นักศึกษามีความคิดเห็นต่ำที่สุด คือ การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นคุณธรรมและจริยธรรม ($\bar{x} = 3.61$) และเมื่อพิจารณาในภาพรวม พบว่า นิสิต นักศึกษามีความคิดเห็นในระดับมาก ($\bar{x} = 3.84$)

ข้อที่นิสิต นักศึกษามีความคิดเห็นแตกต่างกันมากที่สุด คือ ที่พักอาศัยของท่านอยู่ในสภาพแวดล้อมของชุมชน และเพื่อนบ้านที่ดี (S.D. 0.86) และข้อที่นิสิต นักศึกษามีความคิดเห็นใกล้เคียงกันมากที่สุด คือ กิจกรรมการเรียนการสอนควรสอดแทรกคุณธรรมและจริยธรรมเป็นระยะ ๆ และควรมีการแนะนำต้นแบบที่ดี หรือ แบบอย่างที่ดี(S.D. 0.75)

ตอนที่ 3 การเปรียบเทียบความคิดเห็นระหว่างครูอาจารย์กับนิสิตนักศึกษา แยกเสนอเป็น 4 ส่วน ดังต่อไปนี้

ส่วนที่ 1 การเปรียบเทียบความคิดเห็นระหว่างครูอาจารย์กับนิสิตนักศึกษาในด้านคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิตนักศึกษาสำหรับการพัฒนาตนเอง

ส่วนที่ 2 การเปรียบเทียบความคิดเห็นระหว่างครูอาจารย์กับนิสิตนักศึกษาเกี่ยวกับคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิตนักศึกษาโดยภาพรวม

ส่วนที่ 3 การเปรียบเทียบความคิดเห็นระหว่างครูอาจารย์กับนิสิตนักศึกษาเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิตนักศึกษา

ส่วนที่ 4 การเปรียบเทียบความคิดเห็นระหว่างครูอาจารย์กับนิสิตนักศึกษาเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมที่ช่วยกระตุ้นให้เกิดแนวทางในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิตนักศึกษา

ส่วนที่ 1 การเปรียบเทียบความคิดเห็นระหว่างครูอาจารย์กับนิสิตนักศึกษาในด้านคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิตนักศึกษา สำหรับการพัฒนาตนเองในแต่ละด้านตามที่ปรากฏในตารางที่ 4.34-4.39 ดังต่อไปนี้

ข. หลักคุณธรรมและจริยธรรมที่พึงประสงค์ของสังคมต่อการพัฒนานิสิตนักศึกษา

ตารางที่ 4.34

การเปรียบเทียบความคิดเห็นระหว่างครูอาจารย์กับนิสิตนักศึกษาเป็นรายข้อ
ด้านคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิตนักศึกษาสำหรับพัฒนาตนเอง

คุณธรรมและจริยธรรมชุดที่ 1 (ด้านตนเอง)	ครู อาจารย์			นิสิตนักศึกษา			t
	N	\bar{x}	S.D.	N	\bar{x}	S.D.	
1. รู้สำนึกในหน้าที่และความรับผิดชอบ	290	4.18	0.74	1,672	3.87	0.70	0.000*
2. ปฏิบัติตนได้อย่างเหมาะสมตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย	290	3.98	0.63	1,673	3.75	0.67	0.000*
3. รู้จักวางตนได้เหมาะสมตามฐานะ ความรู้ความสามารถ	290	3.89	0.72	1,672	3.77	0.68	0.004*
4. รู้จักประมาณในการบริโภค และใช้จ่ายทรัพย์สิน	290	3.55	0.88	1,673	3.43	0.85	0.024*
5. รู้จักพอเหมาะพอดีในการแต่งกาย	290	3.74	0.80	1,672	3.69	0.76	0.344
6. รู้จักใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์	290	3.56	0.86	1,673	3.35	0.78	0.000*
7. รู้หลักการปฏิบัติตนให้ดีในท้องถิ่น ชุมชน และสังคม	290	3.62	0.86	1,673	3.48	0.81	0.000*
8. มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีต่อบุคคล ชุมชน และสังคม	290	3.79	0.74	1,672	3.78	0.79	0.757
9. รู้และเข้าใจความแตกต่างและความหลากหลายของบุคคล	290	3.87	0.78	1,673	3.79	0.77	0.127
10. มีความกระตือรือร้นในหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย	290	3.92	0.74	1,667	3.70	0.69	0.000*
11. เป็นผู้ไม่เห็นแก่ตัว ไม่เอาเปรียบผู้อื่น	290	4.01	0.78	1,665	3.88	0.73	0.005*
12. ทำตนให้เป็นที่พึ่งของตนเอง และผู้อื่นได้	290	3.87	0.80	1,666	3.70	0.71	0.000*
13. มีระเบียบวินัยในการดำเนินชีวิตโดยสุจริตได้	290	4.05	0.78	1,668	3.99	0.70	0.214*
14. ใฝ่ศึกษาหาความรู้	290	3.74	0.88	1,668	3.60	0.74	0.013*
15. รู้จักเลือกคบคนดี เข้าหาที่ปรึกษาหรือผู้แนะนำสั่งสอนที่ดี	290	3.87	0.78	1,668	3.90	0.71	0.437
16. รู้จักเลือกแบบอย่างที่ดีนำไปปฏิบัติในการดำเนินชีวิต	290	3.97	0.74	1,668	4.00	0.69	0.477
17. รู้จักรับฟังเหตุผลจากผู้อื่นและพร้อมที่จะแก้ไขปรับปรุงตนเอง	290	3.89	0.77	1,668	3.91	0.72	0.591
18. มีความขยันหมั่นเพียรในการปฏิบัติหน้าที่	290	3.86	0.73	1,668	3.58	0.71	0.000*
19. มีความอดทนไม่ย่อท้อเมื่อประสบปัญหา	290	3.73	0.80	1,667	3.62	0.80	0.024*

20. รู้จักยับยั้งชั่งใจไม่ยอมถดถอยไปในทางที่ผิดพลาด	290	3.95	0.78	1,667	3.84	0.80	0.027*
21. มองสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริงอย่างมี วิจรรณญาณ	290	3.81	0.76	1,668	3.67	0.74	0.003*
22. มีความกตัญญูทเวทที่สำนึกในบุญคุณของผู้อื่นหรือ สิ่งอื่น	290	4.19	0.75	1,668	4.25	0.71	0.159
เฉลี่ยโดยรวม		3.86	0.56		3.75	0.44	

มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 4.34 พบว่าวิเคราะห์เปรียบเทียบความคิดเห็นระหว่างครู อาจารย์กับ นิสิตนักศึกษาด้านคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิตนักศึกษาที่มีต่อการพัฒนาตนเอง มีความ คิดเห็นที่ไม่แตกต่างกันเกินครึ่ง ส่วนข้อที่มีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ระดับ .05 ได้แก่ รู้สำนึกในหน้าที่และความรับผิดชอบ ปฏิบัติตนได้อย่างเหมาะสมตามหน้าที่ที่ ได้รับมอบหมาย รู้จักวางตนได้เหมาะสมตามฐานะ ความรู้ความสามารถ รู้จักประมาณในการ บริโภคและใช้จ่ายทรัพย์ รู้จักใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ รู้จักการปฏิบัติตนให้ดีในท้องถิ่น ชุมชน และสังคม มีความกระตือรือร้นในหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย เป็นผู้ไม่เห็นแก่ตัวไม่เอาเปรียบผู้อื่น ทำ ตัวให้เป็นที่พึ่งแก่ตนเองและผู้อื่นได้ ใฝ่ศึกษาหาความรู้ มีความขยันหมั่นเพียรในการปฏิบัติหน้าที่ มีความอดทนไม่ย่อท้อเมื่อประสบปัญหา รู้จักยับยั้งชั่งใจไม่ยอมถดถอยไปในทางที่ผิดพลาด และ มองสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริงอย่างมีวิจรรณญาณ

เมื่อพิจารณาค่าเฉลี่ยเป็นรายข้อจะพบว่า ความคิดเห็นของครูอาจารย์สูงกว่าความ คิดเห็นของนักศึกษาเกือบทุกข้อ ยกเว้นข้อที่ว่ารู้จักคบคนดี เข้าหาที่ปรึกษาหรือผู้แนะนำสั่งสอนที่ ดี (3.90 และ 3.87) รู้จักเลือกแบบอย่างที่ดีนำไปปฏิบัติในการดำเนินชีวิต (4.00 และ 3.97) รู้จักรับฟังเหตุผลจากผู้อื่น พร้อมทั้งจะแก้ไขปรับปรุงตนเอง (3.91 และ 3.89) และรู้จักมีความ กตัญญูทเวทที่สำนึกในบุญคุณของผู้อื่นหรือสิ่งอื่น (4.25 และ 4.19) นิสิตนักศึกษามีความ คิดเห็นสูงกว่าครูอาจารย์ เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยในภาพรวมจะเห็นว่า ความคิดเห็นของครูอาจารย์ สูงกว่าความคิดเห็นของนิสิตนักศึกษา (3.86 และ 3.75)

ตารางที่ 4.35

การเปรียบเทียบความคิดเห็นระหว่างครูอาจารย์กับนิสิตนักศึกษาเป็นรายข้อด้านลักษณะ
คุณธรรมและจริยธรรมของนิสิตนักศึกษาสำหรับการพัฒนาในด้านสังคม

คุณธรรมและจริยธรรมชุดที่ 2 (ด้านสังคม)	ครู อาจารย์			นิสิตนักศึกษา			t
	N	\bar{x}	S.D.	N	\bar{x}	S.D.	
1. เมตตา- กรุณา (ช่วยเหลือเกื้อกูลสงเคราะห์กันและกัน)	290	3.97	0.73	1,668	3.85	0.72	0.008*
2. ไม่เอาัดเอาเปรียบ เคารพสิทธิซึ่งกันและกัน	290	4.08	0.79	1,668	4.04	0.69	0.371
3. ไม่ล่วงละเมิดในของรักของหวงแหนของผู้อื่น (รวมทั้ง สิ่งของและชมเชยจิตใจ ปล่อยให้เกียรติและวงศ์ตระกูล)	290	4.18	0.77	1,666	4.15	0.76	0.541
4. รักษาสัจจะทางด้านวาจา และจิตใจ	290	3.97	0.77	1,668	3.82	0.70	0.001*
5. รู้เท่าทันความจริงของชีวิต และโลก (มีผิดหวังและ สมหวัง)	290	3.76	0.85	1,667	3.75	0.77	0.882
6. เข้าใจในหลักกรรมว่า ทำดีมีผลดี ทำชั่วมีผลชั่ว	290	4.09	0.82	1,668	4.03	0.78	0.181
7. ความยุติธรรม (มีความเสมอภาค ไม่เลือกปฏิบัติไม่มี อคติ)	290	3.92	0.79	1,668	3.84	0.76	0.078
8. แสดงไมตรีและความหวังดีต่อเพื่อนร่วมงานด้วยความ เต็มใจ	290	4.06	0.72	1,668	4.06	0.69	0.959
9. ตั้งจิตปรารถนาดี มองกันในแง่ดีมีหน้าตายิ้มแย้ม แจ่มใสต่อกัน	290	4.00	0.71	1,668	3.99	0.73	0.757
10. รักษาระเบียบของส่วนรวม ยอมรับกฎกติกาของชุมชน และสังคม	290	4.03	0.75	1,664	3.93	0.76	0.030*
เฉลี่ยโดยรวม		4.00	0.59		3.94	0.49	

มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 4.35 พบว่า ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบความคิดเห็นระหว่างครูอาจารย์
กับนิสิตนักศึกษาที่มีต่อลักษณะคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิตนักศึกษาเกี่ยวกับด้านสังคม
พบว่า เกือบทุกข้อไม่มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ได้แก่ เมตตา – กรุณา
(ช่วยเหลือเกื้อกูลสงเคราะห์กันและกัน) รักษาสัจจะทางด้านวาจาและจิตใจ และรักษาระเบียบ
ของส่วนรวม ยอมรับกฎกติกาของชุมชนและสังคม และเมื่อพิจารณาค่าเฉลี่ยเป็นรายข้อพบว่า
ความคิดเห็นของครูอาจารย์สูงกว่าความคิดเห็นของนิสิตนักศึกษาทุกข้อ

เมื่อเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยในภาพรวมพบว่า ความคิดเห็นของครูอาจารย์สูงกว่าความ
คิดเห็นของนิสิตนักศึกษา (4.00 และ 3.94)

ตารางที่ 4.36

การเปรียบเทียบความคิดเห็นระหว่างครูอาจารย์กับนิสิตนักศึกษาเกี่ยวกับคุณธรรมและจริยธรรม
ของนิสิตนักศึกษาในด้านคุณลักษณะการเป็นสมาชิกที่ดีของสังคม

คุณธรรมและจริยธรรมชุดที่ 3 (สมาชิกที่ดีของสังคม)	ครู อาจารย์			นิสิตนักศึกษา			t
	N	\bar{x}	S. D.	N	\bar{x}	S. D.	
1. ต้องการช่วยเหลือผู้อื่นให้ประสบผลสำเร็จในหน้าที่การงาน	290	3.48	0.66	1,668	3.72	0.68	0.004*
2. อยากช่วยเหลือผู้อื่นให้พ้นจากความทุกข์	290	3.85	0.78	1,668	3.91	0.72	0.243
3. เมื่อเห็นผู้อื่นทำดีประสบความสำเร็จ เจริญก้าวหน้าก็พลอยยินดี	290	4.01	0.72	1,669	4.02	0.71	0.765
4. มีใจเป็นกลาง รู้และเข้าใจความจริงด้วยเหตุผล	290	3.91	0.69	1,669	3.92	0.70	0.816
เฉลี่ยโดยรวม		3.90	0.59		3.89	0.55	

มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 4.36 ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบความคิดเห็นระหว่างครูอาจารย์กับนิสิตนักศึกษาเกี่ยวกับคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิตนักศึกษาในด้านคุณลักษณะการเป็นสมาชิกที่ดีของสังคม พบว่า แตกต่างกันอย่างมีนัยทางสถิติที่ระดับ .05 คือ ต้องการช่วยเหลือผู้อื่นให้ประสบผลสำเร็จในหน้าที่การงาน ส่วนข้ออื่น ๆ มีความคิดเห็นมีแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และเมื่อพิจารณาในรายข้อจะพบว่า ความคิดเห็นของนิสิตนักศึกษาสูงกว่าความคิดเห็นของครูอาจารย์เกือบทุกข้อ

เมื่อเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยในภาพรวมพบว่า ความคิดเห็นของครูอาจารย์สูงกว่าความคิดเห็นของนิสิตนักศึกษา (3.90 และ 3.89)

ตารางที่ 4.37

การเปรียบเทียบความคิดเห็นระหว่างครูอาจารย์กับนิสิตนักศึกษาในด้านคุณธรรมและจริยธรรม
ของนิสิตนักศึกษาในการบำเพ็ญตนต่อการสงเคราะห์ช่วยเหลือผู้อื่น

คุณธรรมและจริยธรรมชุดที่ 4 (บำเพ็ญการสงเคราะห์)	ครู อาจารย์			นิสิตนักศึกษา			t
	N	\bar{x}	S. D.	N	\bar{x}	S. D.	
1. เชื่อเพื่อเพื่อน เสียสละ (ทรัพย์สินสิ่งของและให้ความรู้)							
2. รู้จักพูดให้เกิดความเข้าใจดี สม่ำเสมอ	290	3.88	0.71	1,668	3.81	0.70	0.141
3. แนะนำสิ่งที่เป็นประโยชน์	290	3.87	0.73	1,669	3.81	0.70	0.159
4. รู้จักช่วยเหลือและชวนช่วยด้านกิจการต่าง ๆ ด้วย แรงกายและสติปัญญา	290	3.98	0.72	1,669	3.83	0.69	0.001*
	290	3.80	0.74	1,669	3.64	0.74	0.001*
5. รู้จักปรับตัวให้เข้ากับคนอื่นได้ และวางตนเสมอต้นเสมอ ปลาย	290	3.94	0.71	1,669	3.89	0.72	0.291
เฉลี่ยโดยรวม		3.89	0.60		3.79	0.54	

มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 4.37 ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบความคิดเห็นระหว่างครูอาจารย์กับ
นิสิตนักศึกษาด้านคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิตนักศึกษาในการบำเพ็ญตนต่อการสงเคราะห์
ช่วยเหลือผู้อื่น พบว่า แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 คือ แนะนำสิ่งที่เป็น
ประโยชน์และรู้จักช่วยเหลือและชวนช่วยด้านกิจการต่าง ๆ ด้วยแรงกายและสติปัญญา ส่วนข้อ
อื่น ๆ มีความคิดเห็นไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และเมื่อพิจารณาค่าเฉลี่ยเป็นรายข้อ
จะพบว่า ความคิดเห็นของครูอาจารย์สูงกว่าความคิดเห็นของนิสิตนักศึกษาทุกข้อ

เมื่อเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยในภาพรวมพบว่า ความคิดเห็นของครูอาจารย์สูงกว่าความ
คิดเห็นของนิสิตนักศึกษา (3.89 และ 3.79)

ตารางที่ 4.38

การเปรียบเทียบความคิดเห็นระหว่างครูอาจารย์กับนิสิตนักศึกษาในด้านลักษณะคุณธรรมและจริยธรรมที่มีต่อสภาพแวดล้อมที่เอื้อสำหรับการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิตนักศึกษา

คุณธรรมและจริยธรรมชุดที่ 5 (ด้านสภาพแวดล้อม)	ครู อาจารย์			นิสิตนักศึกษา			t
	N	\bar{x}	S.D.	N	\bar{x}	S.D.	
1. สภาพแวดล้อมด้านสื่อประเภทต่าง ๆ มีส่วนช่วยปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของนักศึกษาในทางที่ดีขึ้น	290	3.88	0.84	1,668	3.80	0.81	0.143
2. สภาพแวดล้อมในสถานศึกษาช่วยทำให้นักศึกษารู้จักตนและสังคมมากขึ้น	290	3.86	0.76	1,669	3.92	0.76	0.231
3. ครู อาจารย์ เป็นสภาพแวดล้อมที่ทำให้นักศึกษามีความรู้สึกปลอดภัยและไว้วางใจ	290	3.94	0.80	1,669	3.73	0.82	0.000*
4. เพื่อนมีอิทธิพลอย่างมากในการช่วยพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมแก่นักศึกษา	290	3.99	0.83	1,669	3.61	0.89	0.000*
5. นักศึกษาอบอุ่นใจเมื่ออยู่กับครอบครัว	290	4.16	0.76	1,668	4.38	0.80	0.000*
6. สภาพแวดล้อมทางสังคมเป็นสื่อกลางส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ด้านคุณธรรมและจริยธรรม	290	4.02	0.74	1,668	3.88	0.81	0.002*
7. สภาพแวดล้อมในสถานศึกษาไม่เอื้อต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมนักศึกษาในด้านคุณธรรมและจริยธรรม	290	3.27	1.07	1,667	3.10	1.03	0.017*
เฉลี่ยโดยรวม		3.87	0.51		3.77	0.51	

มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 4.38 ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบความคิดเห็นระหว่างครูอาจารย์กับนิสิตนักศึกษาเกี่ยวกับคุณธรรมและจริยธรรมด้านสภาพแวดล้อมที่เอื้อสำหรับการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิตนักศึกษา พบว่า แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เกือบทุกข้อ ยกเว้นข้อที่ว่า สภาพแวดล้อมด้านสื่อประเภทต่าง ๆ มีส่วนช่วยปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของนักศึกษาในทางที่ดีขึ้นและสภาพแวดล้อมในสถานศึกษาช่วยทำให้นักศึกษารู้จักตนและสังคมมากขึ้น มีความคิดเห็นไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และเมื่อพิจารณาค่าเฉลี่ยเป็นรายชื่อจะพบว่า ความคิดเห็นของครูอาจารย์สูงกว่าความคิดเห็นของนิสิตนักศึกษาทุกข้อ สภาพแวดล้อมด้านสื่อประเภทต่าง ๆ มีส่วนช่วยปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของนักศึกษาในทางที่ดีขึ้นและสภาพแวดล้อมในสถานศึกษาช่วยทำให้นักศึกษารู้จักตนและสังคมมากขึ้น นิสิตนักศึกษามีความคิดเห็นสูงกว่าครูอาจารย์

เมื่อเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยในภาพรวมพบว่า ความคิดเห็นของครูอาจารย์สูงกว่าความคิดเห็นของนิสิตนักศึกษา (3.87 และ 3.77)

ส่วนที่ 2 การเปรียบเทียบความคิดเห็นระหว่างครูอาจารย์กับนิสิตนักศึกษา
เกี่ยวกับคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิตนักศึกษาโดยภาพรวม ดังต่อไปนี้

ตารางที่ 4.39

การเปรียบเทียบความคิดเห็นระหว่างครูอาจารย์กับนิสิตนักศึกษาด้านคุณธรรมและจริยธรรม
ที่พึงประสงค์ของสังคมต่อการพัฒนานิสิตนักศึกษาโดยภาพรวม

คุณธรรมและจริยธรรมชุดที่ 6 (คุณลักษณะโดยภาพรวม)	ครู อาจารย์			นิสิตนักศึกษา			t
	N	\bar{x}	S. D.	N	\bar{x}	S. D.	
1. รู้จักพึ่งตนเองและยึดมั่นในอุดมคติ	290	4.00	0.77	1,669	3.96	0.69	0.391
2. มีจิตสำนึกในหน้าที่และความรับผิดชอบ ต่อสังคมและประเทศชาติ	290	3.96	0.79	1,669	3.87	0.70	0.038*
3. มีความขยัน ประหยัด และอดทน	290	3.83	0.83	1,669	3.70	0.75	0.010*
4. มีความซื่อสัตย์ สุจริต และยุติธรรม	290	4.10	0.69	1,670	4.02	0.71	0.080
5. มีความสุภาพ อ่อนน้อม ถ่อมตน	290	3.98	0.73	1,670	3.95	0.73	0.426
6. มีน้ำใจ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่	290	4.04	0.65	1,670	3.97	0.69	0.105
7. มีมนุษยสัมพันธ์และยิ้มแย้มแจ่มใส	290	4.04	0.71	1,670	4.03	0.75	0.765
8. กล้าคิดกล้าทำในสิ่งที่ถูกต้อง	290	3.89	0.80	1,670	3.82	0.77	0.140
9. มีความกตัญญูรู้คุณของบุคคลอื่น	290	4.12	0.76	1,670	4.22	0.70	0.022*
10. มีความเสียสละและสามัคคี	290	3.91	0.74	1,670	3.88	0.68	0.512
11. มีความกระตือรือร้นในหน้าที่การงาน	290	3.88	0.77	1,670	3.73	0.75	0.002*
12. รู้จักคิดริเริ่มสร้างสรรค์และตัดสินใจอย่าง มีเหตุผล	290	3.82	0.77	1,670	3.44	0.75	0.002*
13. ยอมรับกฎกติกาของท้องถิ่น ชุมชน และ สังคม	290	3.93	0.75	1,669	3.87	0.76	0.203
14. มีความภูมิใจในศิลปวัฒนธรรมของ ท้องถิ่น และประเทศชาติ	290	4.02	0.84	1,670	4.08	0.78	0.285
15. มีความละเอียดรอบคอบถี่ถ้วน	290	4.13	0.80	1,669	4.14	0.78	0.844
16. เป็นคนไม่เห็นแก่ตัวและไม่เอาเปรียบผู้อื่น	290	4.08	0.78	1,670	4.00	0.73	0.137
17. ยอมรับผิดในสิ่งที่ตนทำและยินดีจะ ปรับปรุงแก้ไขตนเอง	290	4.07	0.78	1,670	4.09	0.71	0.736
เฉลี่ยโดยรวม		3.98	0.59		3.94	0.48	

มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 4.39 ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบความคิดเห็นระหว่างครูอาจารย์กับนิสิตนักศึกษาเกี่ยวกับคุณธรรมและจริยธรรมโดยภาพรวม แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติทุกข้อ ยกเว้นข้อที่ว่า มีจิตสำนึกในหน้าที่และความรับผิดชอบต่อสังคมและประเทศชาติ มีความขยัน ประหยัด และอดทน มีความกตัญญูรู้คุณต่อบุคคลอื่น มีความกระตือรือร้นในหน้าที่การงาน และรู้จักคิดริเริ่มสร้างสรรค์และตัดสินใจอย่างมีเหตุผล แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และเมื่อพิจารณาค่าเฉลี่ยเป็นรายข้อพบว่า ความคิดเห็นของครูอาจารย์สูงกว่านิสิตนักศึกษาทุกข้อ ยกเว้นข้อที่ว่า มีความกตัญญูรู้คุณของบุคคลอื่น มีความภูมิใจในศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่นและประเทศชาติ มีความระอายชั่วกั้วบาปและรับผิดชอบในสิ่งที่ตนทำและยินดีจะปรับปรุงแก้ไขตนเอง นิสิตนักศึกษามีความคิดเห็นสูงกว่าครูอาจารย์

เมื่อเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยในภาพรวมพบว่า ความคิดเห็นของครูอาจารย์สูงกว่าความคิดเห็นของนิสิตนักศึกษา (3.98 และ 3.94)

ข. สภาพแวดล้อมส่วนที่เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมแก่นิสิต นักศึกษา

ส่วนที่ 3 การเปรียบเทียบความคิดเห็นระหว่างครูอาจารย์กับนิสิตนักศึกษาเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิตนักศึกษาในแต่ละด้านตามที่ปรากฏในตารางที่ 4.40-4.46 ดังต่อไปนี้

ตารางที่ 4.40

การเปรียบเทียบความคิดเห็นระหว่างครูอาจารย์กับนิสิตนักศึกษาเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิตนักศึกษาสำหรับชีวิตตนเอง

ปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมของนักศึกษา (ด้านชีวิต)	ครู อาจารย์			นิสิตนักศึกษา			t
	N	\bar{x}	S. D.	N	\bar{x}	S. D.	
1. นักศึกษาไม่รู้จักรูขี้นะตนเองในการดำเนินชีวิต	290	3.90	0.85	1,667	2.80	1.11	0.000*
2. ปล่อยจิตใจตามกระแสบริโภคนิยม ขาดการควบคุมกายและจิตใจ	290	4.17	0.89	1,667	2.96	1.17	0.000*
3. นักศึกษามีค่านิยมที่ไม่เหมาะสมในด้านต่าง ๆ โดยไม่คำนึงถึงฐานะทางเศรษฐกิจ ก่อให้เกิดปัญหากับตนเองและสังคมเพิ่มมากขึ้น	290	4.07	0.91	1,666	2.90	1.24	0.000*
4. นักศึกษาขาดความเคารพยำเกรงผู้อื่น เอาแต่ใจตนเอง	290	3.84	0.95	1,667	2.64	1.25	0.000*
5. เวลาประพฤติดิตขาดจิตสำนึกในการศึกษาปรับปรุงตนเอง	290	3.73	0.92	1,664	2.79	1.18	0.000*
6. ขาดกิจกรรมส่งเสริมแรงจูงใจในการพัฒนาด้านคุณธรรมและจริยธรรมในสถาบันการศึกษา	290	3.69	0.90	1,666	2.86	1.07	0.000*
7. นักศึกษามองเห็นสารเสพติดเป็นสิ่งช่วยแก้ปัญหาชีวิตได้	290	3.17	1.07	1,666	2.18	1.37	0.000*
เฉลี่ยโดยรวม		3.79	0.75		2.73	1.00	

มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 4.40 พบว่า ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบความคิดเห็นระหว่างครูอาจารย์กับนิสิตนักศึกษาเป็นรายข้อเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิตนักศึกษาสำหรับชีวิตตนเอง แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 ทุกข้อ และเมื่อพิจารณาค่าเฉลี่ยในรายข้อพบว่า ความคิดเห็นของครูอาจารย์สูงกว่าความคิดเห็นของนิสิตนักศึกษาทุกข้อ

เมื่อเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยในภาพรวมพบว่า ความคิดเห็นของครูอาจารย์สูงกว่าความคิดเห็นของนิสิตนักศึกษา (3.79 และ 2.73)

ตารางที่ 4.41

การเปรียบเทียบความคิดเห็นระหว่างครูอาจารย์กับนิสิตนักศึกษาเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิตนักศึกษาในด้านสังคม

ปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมของนักศึกษา (ด้านสังคม)	ครู อาจารย์			นิสิตนักศึกษา			t
	N	\bar{x}	S.D.	N	\bar{x}	S.D.	
1. นักศึกษาสนใจการเปลี่ยนแปลงของสังคม เศรษฐกิจ การเมือง และโลกในปัจจุบันน้อย	290	3.63	0.93	1,665	3.00	1.09	0.000*
2. นักศึกษายังขาดความเข้าใจหลักธรรมชาติของการเปลี่ยนแปลงทำให้เครียดและมีพฤติกรรมประชดสังคม	290	3.70	0.92	1,667	2.77	1.15	0.000*
3. สภาพแวดล้อมด้านครู อาจารย์ยังไม่เป็นกัลยาณมิตรที่ดีของนักศึกษา	290	3.34	0.94	1,667	2.83	1.08	0.000*
4. นักศึกษายังติดเพื่อนมีพฤติกรรมเลียนแบบซึ่งกันและกัน แม้จะรู้ว่าสิ่งนั้นไม่ถูกต้อง	290	3.97	0.88	1,666	2.84	1.26	0.000*
เฉลี่ยโดยรวม		3.66	0.70		2.85	0.93	

มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 4.41 พบว่า ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบความคิดเห็นระหว่างครูอาจารย์กับนิสิตนักศึกษาเป็นรายข้อเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิตนักศึกษาในด้านสังคม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 ทุกข้อ และเมื่อพิจารณาค่าเฉลี่ยในรายข้อพบว่า ความคิดเห็นของครูอาจารย์สูงกว่าความคิดเห็นของนิสิตนักศึกษาทุกข้อ เมื่อเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยในภาพรวมพบว่า ความคิดเห็นของครูอาจารย์สูงกว่าความคิดเห็นของนิสิตนักศึกษา (3.66 และ 2.85)

ตารางที่ 4.42

การเปรียบเทียบความคิดเห็นระหว่างครูอาจารย์กับนิสิตนักศึกษาเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรค
ในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิตนักศึกษาในด้านสภาพแวดล้อม

ปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาคุณธรรมและ จริยธรรมของนักศึกษา (ด้านสภาพแวดล้อม)	ครู อาจารย์			นิสิตนักศึกษา			t
	N	\bar{x}	S.D.	N	\bar{x}	S.D.	
1. สภาพแวดล้อมทางสังคมและสื่อประเภทต่าง ๆ มอมเมานักศึกษาให้เกิดพฤติกรรมการบริโภคอย่าง ขาดสติ	290	4.06	0.91	1,666	2.94	1.28	0.000*
2. นักศึกษาชอบเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมแบบสังคม ตะวันตกเช่น การแต่งกาย การใช้จ่ายฟุ่มเฟือย เปลี่ยนทรงผม เป็นต้น	290	4.14	0.93	1,666	2.98	1.29	0.000*
3. สภาพแวดล้อมในสถานศึกษาไม่เอื้อต่อการส่งเสริม การเรียนรู้ด้านคุณธรรมและจริยธรรม	290	3.41	0.90	1,661	2.86	0.98	0.000*
4. นักศึกษาขาดความเข้าใจเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมที่ตน ต้องไปเกี่ยวข้อง	290	3.56	0.81	1,661	2.83	0.95	0.000*
5. สภาพแวดล้อมในสถานศึกษาไม่เอื้อต่อการเปลี่ยนแปลง พฤติกรรมนักศึกษาในด้านคุณธรรมและจริยธรรม	290	3.35	0.86	1,659	2.83	0.97	0.000*
6. สภาพแวดล้อมด้านสังคมขาดระเบียบวินัยที่เป็น มาตรฐานที่จะให้นักศึกษายอมรับได้	290	3.62	0.84	1,660	2.96	1.00	0.000*
7. นักศึกษายังหลงคำโฆษณาชวนเชื่อสิ่งบริโภคและ อุปโภคต่าง ๆ ทางวิทยุ โทรทัศน์ โดยขาด วิจารณ์ญาณที่ดี	290	3.95	0.91	1,661	2.92	1.16	0.000*
เฉลี่ยโดยรวม		3.72	0.65		2.90	0.87	

มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 4.42 พบว่า ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบความคิดเห็นระหว่างครูอาจารย์
กับนิสิตนักศึกษาเป็นรายข้อเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมของ
นิสิตนักศึกษาในด้านสภาพแวดล้อม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 ทุกข้อ และเมื่อ
พิจารณาค่าเฉลี่ยในรายข้อพบว่า ความคิดเห็นของครูอาจารย์สูงกว่าความคิดเห็นของนิสิต
นักศึกษาทุกข้อ

เมื่อเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยในภาพรวมพบว่า ความคิดเห็นของครูอาจารย์สูงกว่าความ
คิดเห็นของนิสิตนักศึกษา (3.72 และ 2.90)

ตารางที่ 4.43

การเปรียบเทียบความคิดเห็นระหว่างครูอาจารย์กับนิสิตนักศึกษาเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิตนักศึกษาในด้านการเรียนการสอน

ปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมของนักศึกษา (ด้านการเรียนการสอน)	ครู อาจารย์			นิสิตนักศึกษา			t
	N	\bar{x}	S.D.	N	\bar{x}	S.D.	
1. อาจารย์มีภาระหน้าที่ในการสอนและงานอื่น ๆ มากจึงไม่มีเวลาเสริมสร้างคุณธรรมและจริยธรรมแก่นักศึกษา	290	3.50	0.94	1,660	2.96	0.99	0.000*
2. การอบรมสั่งสอนและปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมจะเน้น เฉพาะในชั้นเรียนหรือวิชาที่เกี่ยวข้อง	290	3.62	0.91	1,660	3.09	0.99	0.000*
3. อาจารย์สอนเน้นแต่เนื้อหาวิชาตามทฤษฎีโดยไม่กล้าสอนสอดแทรกคุณธรรมและจริยธรรม	290	3.37	1.00	1,659	2.92	1.02	0.000*
4. อาจารย์ไม่เป็นแบบอย่างที่ดีด้านความประพฤติ	290	3.00	1.03	1,659	2.57	1.10	0.000*
5. การดำเนินการเรียนการสอนของสถาบันเพื่อผลประโยชน์ทางการค้ามากกว่าผลิตทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณภาพ	290	3.32	1.08	1,661	2.94	1.07	0.000*
6. ผู้บริหารและอาจารย์ไม่มีนโยบายหรือวิธีการทำให้นักศึกษาเกิดการพัฒนาด้านคุณธรรมและจริยธรรมอย่างภาคภูมิใจในสถาบัน	290	3.21	1.07	1,661	2.81	1.08	0.000*
7. นักศึกษามักอยู่หอพัก จึงขาดที่ปรึกษาและถูกชักจูงจากสภาพแวดล้อมภายนอกได้ง่าย	290	3.83	0.94	1,660	3.03	1.19	0.000*
8. ค่านิยมของนักศึกษาในปัจจุบันเห็นคุณค่าทางความเจริญด้านวัตถุดีกว่าจิตใจ	290	4.10	0.87	1,661	3.17	1.12	0.000*
9. สภาพแวดล้อมของสังคมไทยในปัจจุบันขาดความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และเสียสละซึ่งกันและกัน	290	3.92	0.85	1,664	3.60	0.96	0.000*
10. สื่อได้นำเสนอในรูปแบบต่าง ๆ โดยมุ่งการค้ามากเกินไปทำให้เกิดผลกระทบต่อการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมของนักศึกษา	290	4.11	0.78	1,662	3.58	0.96	0.000*
เฉลี่ยโดยรวม		3.59	0.65		3.06	0.75	

มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 4.43 พบว่า ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบความคิดเห็นระหว่างครูอาจารย์กับนิสิตนักศึกษาเป็นรายชื่อเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิตนักศึกษาในด้านการเรียนการสอน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 ทุกข้อ และเมื่อพิจารณาค่าเฉลี่ยเป็นรายชื่อพบว่า ความคิดเห็นของครูอาจารย์สูงกว่าความคิดเห็นของนิสิตนักศึกษาทุกข้อ

เมื่อเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยในภาพรวมพบว่า ความคิดเห็นของครูอาจารย์สูงกว่าความคิดเห็นของนิสิตนักศึกษา (3.59 และ 3.06)

ตารางที่ 4.44

การเปรียบเทียบความคิดเห็นระหว่างครูอาจารย์กับนิสิตนักศึกษาเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิตนักศึกษาในด้านกลุ่มเพื่อน

ปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมของนักศึกษา (ด้านกลุ่มเพื่อน)	ครู อาจารย์			นิสิตนักศึกษา			t
	N	\bar{x}	S.D.	N	\bar{x}	S.D.	
1. บางครั้งนักศึกษาชอบทำตามเพื่อนในทางที่ไม่ถูกไม่ควร เช่น การดื่มสุรา สูบบุหรี่ และสารเสพติด เป็นต้น	290	4.03	0.99	1,664	2.94	1.37	0.000*
2. นักศึกษามักจะเชื่อเพื่อนและช่วยกันปกปิดความลับของเพื่อนในทางที่ไม่ถูก	290	4.04	0.93	1,663	3.12	1.20	0.000*
เฉลี่ยโดยรวม		4.03	0.91		3.03	1.20	

มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 4.44 พบว่า ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบความคิดเห็นระหว่างครูอาจารย์กับนิสิตนักศึกษาเป็นรายชื่อเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิตนักศึกษาในด้านกลุ่มเพื่อน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 ทุกข้อ และเมื่อพิจารณาค่าเฉลี่ยในรายชื่อพบว่า ความคิดเห็นของครูอาจารย์สูงกว่าความคิดเห็นของนิสิตนักศึกษาทุกข้อ

เมื่อเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยในภาพรวมพบว่า ความคิดเห็นของครูอาจารย์สูงกว่าความคิดเห็นของนิสิตนักศึกษา (4.03 และ 3.03)

ตารางที่ 4.45

การเปรียบเทียบความคิดเห็นระหว่างครูอาจารย์กับนิสิตนักศึกษาเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรค
ในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิตนักศึกษาในด้านการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร

ปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาคุณธรรม และจริยธรรมของนักศึกษา (ด้านการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร)	ครู อาจารย์			นิสิตนักศึกษา			t
	N	\bar{x}	S.D.	N	\bar{x}	S.D.	
1. ขาดความร่วมมือระหว่างอาจารย์และ นักศึกษาในการจัดกิจกรรมเกี่ยวกับคุณธรรม และจริยธรรม	290	3.70	0.94	1,664	3.06	1.07	0.000*
2. นักศึกษาไม่มีโอกาสเข้าร่วมกิจกรรมอื่น ๆ กับ สังคมภายนอก	290	3.54	1.01	1,663	2.98	1.09	0.000*
โดยเฉลี่ยรวม		3.01	0.98		3.01	0.98	

มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 4.45 พบว่า ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบความคิดเห็นระหว่างครูอาจารย์
กับนิสิตนักศึกษาเป็นรายข้อเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรม
ของนิสิตนักศึกษาในด้านการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05
ทุกข้อ และเมื่อพิจารณาค่าเฉลี่ยในรายข้อพบว่า ความคิดเห็นของครูอาจารย์สูงกว่าความคิดเห็น
ของนิสิตนักศึกษา

เมื่อเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยในภาพรวมพบว่า ความคิดเห็นของครูอาจารย์กับนิสิต
นักศึกษาเท่ากัน (3.01)

ณ. แนวทางในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิต นักศึกษา

ส่วนที่ 4 การเปรียบเทียบความคิดเห็นระหว่างครูอาจารย์กับนิสิตนักศึกษาเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมที่จะช่วยกระตุ้นให้เกิดแนวทางในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิต นักศึกษา ดังต่อไปนี้

ตารางที่ 4.46

การเปรียบเทียบความคิดเห็นระหว่างครูอาจารย์กับนิสิตนักศึกษาต่อการจัดกิจกรรมที่จะช่วยกระตุ้นให้เกิดแนวทางในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิตนักศึกษา

คุณธรรมและจริยธรรม	ครู อาจารย์			นิสิตนักศึกษา			t
	N	\bar{x}	S.D.	N	\bar{x}	S.D.	
1. การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นคุณธรรมและจริยธรรม	290	3.89	0.76	1,667	3.61	0.77	0.000*
2. กิจกรรมการเรียนการสอนควรสอดแทรกคุณธรรมและจริยธรรมเป็นระยะ ๆ	290	3.97	0.76	1,665	3.69	0.75	0.000*
3. ควรมีการแนะนำต้นแบบที่ดี หรือ แบบอย่างที่ดี	290	4.13	0.73	1,666	3.93	0.75	0.000*
4. การใช้จิตวิทยา หรือวิธีการต่าง ๆ ที่จะกระตุ้นให้เกิดจิตสำนึกเพื่อพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรม	290	4.07	0.71	1,668	3.96	0.78	0.029*
5. ควรจัดกิจกรรมให้มีการยกย่องส่งเสริมคนดี	290	4.13	0.73	1,665	3.84	0.79	0.000*
6. การจัดสภาพแวดล้อม สื่อเพื่อส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมในสถานศึกษา	290	4.15	0.72	1,666	3.89	0.78	0.000*
7. พ่อแม่ให้การอบรมสั่งสอน ช่วยชี้แนะ และพฤติกรรมตนเป็นแบบอย่างที่ดีด้วย	290	4.41	0.68	1,665	4.28	0.77	0.000*
8. ครู อาจารย์ ส่วนใหญ่เอาใจใส่ต่อการว่ากล่าวตักเตือน ปรับปรุงพฤติกรรมที่บกพร่อง	290	4.14	0.76	1,664	3.90	0.82	0.000*
9. สถานศึกษา เอื้ออำนวย ต่อการเรียนรู้ คุณธรรมและจริยธรรมด้วยดี	290	4.03	0.74	1,665	3.79	0.82	0.000*
10. ที่พักอาศัยของท่านอยู่ในสภาพแวดล้อมของชุมชน และเพื่อนบ้าน ที่ดี	290	3.96	0.80	1,660	3.79	0.86	0.001*
11. กลุ่มเพื่อนมีส่วนช่วยชักจูงใจให้เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่ดี	290	4.12	0.76	1,663	3.83	0.85	0.000*

ตารางที่ 4.46 (ต่อ)

คุณธรรมและจริยธรรม	ครู อาจารย์			นิสิตนักศึกษา			t
	N	\bar{x}	S.D.	N	\bar{x}	S.D.	
12. แบบอย่างพฤติกรรมที่ดี ๆ ที่ปรากฏตามสื่อมีส่วนช่วยส่งเสริมเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม	290	4.07	0.71	1,664	3.79	0.81	0.000*
13. จัดสิ่งรื้อให้บุคคลได้รับรู้และเกิดความเข้าใจเรื่องคุณธรรมและจริยธรรม	290	4.08	0.70	1,663	3.77	0.78	0.000*
14. จัดกิจกรรมหรือประสบการณ์ช่วยให้บุคคลได้เกิดความพึงพอใจ	290	3.94	0.69	1,663	3.75	0.77	0.000*
15. กิจกรรมช่วยให้บุคคลมีโอกาสจัดระเบียบของชีวิตให้เป็นระบบ	290	3.94	0.74	,663	3.78	0.76	0.000*
เฉลี่ยโดยรวม		4.06	0.51		3.84	0.53	

มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 4.46 ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบความคิดเห็นระหว่างครูอาจารย์กับนิสิตนักศึกษาเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมที่จะช่วยให้เกิดแนวทางในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิตนักศึกษา แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 ทุกข้อ และเมื่อพิจารณาค่าเฉลี่ยในรายข้อพบว่า ความคิดเห็นของครูอาจารย์สูงกว่าความคิดเห็นของนิสิตนักศึกษาทุกข้อ

เมื่อเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยในภาพรวมพบว่า ความคิดเห็นของครูอาจารย์สูงกว่าความคิดเห็นของนิสิตนักศึกษา (4.06 และ 3.84)

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัยและอภิปรายผล

งานวิจัยเรื่อง การศึกษาคุณธรรมและจริยธรรมของนักศึกษาในระดับอุดมศึกษาใน กรุงเทพมหานครและปริมณฑล โดยมีวัตถุประสงค์ (1) ศึกษาหลักคุณธรรมและจริยธรรมที่พึงประสงค์ของสังคมต่อการพัฒนานิสิตนักศึกษา (2) เพื่อศึกษาสภาพแวดล้อมที่เป็นอุปสรรคของการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิต นักศึกษา และ (3) เพื่อศึกษาแนวทางในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิต นักศึกษา ทั้งที่ภายหลังการศึกษาวิจัยได้ดำเนินการเสร็จตามวัตถุประสงค์ ผลการวิจัยได้ปรากฏตามที่กล่าวมา พอสรุปผลการวิจัยที่สำคัญได้ 3 ประเด็นดังต่อไปนี้

5.1 สรุปผลการวิจัย

ประเด็นที่ 1 ผลการสรุปความคิดเห็นของครูอาจารย์

- 1) ผลการสรุปข้อมูลทั่วไปของครูอาจารย์
- 2) ผลการสรุปความคิดเห็นของครูอาจารย์เกี่ยวกับคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิตนักศึกษา
- 3) ผลการสรุปความคิดเห็นของครูอาจารย์เกี่ยวกับคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิตนักศึกษาในภาพรวม
- 4) ผลการสรุปความคิดเห็นของครูอาจารย์เกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิต นักศึกษา
- 5) ผลการสรุปความคิดเห็นของครูอาจารย์เกี่ยวกับแนวทางในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิต นักศึกษา

ประเด็นที่ 2 ผลการสรุปความคิดเห็นของนิสิต นักศึกษา

- 1) ผลการสรุปข้อมูลทั่วไปของนิสิต นักศึกษา
- 2) ผลการสรุปความคิดเห็นของนิสิต นักศึกษาเกี่ยวกับคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิต นักศึกษา
- 3) ผลการสรุปความคิดเห็นของนิสิต นักศึกษาเกี่ยวกับคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิต นักศึกษาในภาพรวม
- 4) ผลการสรุปความคิดเห็นของนิสิต นักศึกษาเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิต นักศึกษา
- 5) ผลการสรุปความคิดเห็นของนิสิต นักศึกษาเกี่ยวกับแนวทางในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิต นักศึกษา

ประเด็นที่ 3 ผลการสรุปการเปรียบเทียบความคิดเห็นระหว่างครู อาจารย์กับนิสิตนักศึกษาเกี่ยวกับ คุณธรรมและจริยธรรมของนิสิต นักศึกษา

- 1) ผลการสรุปการเปรียบเทียบความคิดเห็นระหว่างครู อาจารย์กับนิสิต นักศึกษาเกี่ยวกับคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิต นักศึกษา
- 2) ผลการสรุปการเปรียบเทียบความคิดเห็นระหว่างครู อาจารย์กับนิสิตนักศึกษาเกี่ยวกับคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิต นักศึกษาในภาพรวม
- 3) ผลการสรุปการเปรียบเทียบความคิดเห็นระหว่างครู อาจารย์กับนิสิต นักศึกษาเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิต นักศึกษา
- 4) ผลการสรุปการเปรียบเทียบความคิดเห็นระหว่างครู อาจารย์กับนิสิต นักศึกษาเกี่ยวกับแนวทางในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิต นักศึกษา

ผลสรุปความคิดเห็นในเรื่องการศึกษาคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิตนักศึกษาในระดับอุดมศึกษาในกรุงเทพมหานครและปริมณฑลแต่ละประเด็นตามวัตถุประสงค์ของการศึกษาวิจัยดังต่อไปนี้

ประเด็นที่ 1 ผลการสรุปความคิดเห็นของครูอาจารย์เกี่ยวกับคุณธรรม และจริยธรรมของนิสิต นักศึกษาประกอบด้วยผลการสรุปที่สำคัญ 5 ส่วน ดังต่อไปนี้

- 1) ผลการสรุปข้อมูลทั่วไปของครูอาจารย์
- 2) ผลการสรุปความคิดเห็นของครูอาจารย์เกี่ยวกับคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิต นักศึกษา
- 3) ผลการสรุปความคิดเห็นของครูอาจารย์เกี่ยวกับคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิต นักศึกษาในภาพรวม
- 4) ผลการสรุปความคิดเห็นของครูอาจารย์เกี่ยวกับแนวทางในการพัฒนาคุณธรรม และจริยธรรมของนิสิต นักศึกษา
- 5) ผลการสรุปความคิดเห็นของครูอาจารย์เกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคในการ พัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิตนักศึกษา

ส่วนที่ 1 ผลการสรุปข้อมูลทั่วไปของครูอาจารย์

ผลการวิจัยพบว่า ในจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมดเป็นครู อาจารย์ผู้หญิง มากกว่าครูอาจารย์ผู้ชาย คิดเป็นร้อยละ 52.4 และ 47.6 ตามลำดับ ส่วนอายุของครู อาจารย์ พบว่า ส่วนใหญ่มีอายุต่ำกว่า 31 ปี คิดเป็นร้อยละ 44.5 รองลงมาคืออยู่ระหว่าง 31 – 40 ปี คิดเป็นร้อยละ 27.9 และอายุระหว่าง 41– 50 ปี คิดเป็นร้อยละ 21.7 ทั้งสามกลุ่มอายุ กล่าวโดย ภาพรวมได้ว่า ครู อาจารย์ยังอยู่ในวัยที่มีศักยภาพในการพัฒนา คุณธรรม และจริยธรรมแก่นักศึกษาได้เป็นอย่างดีและครูอาจารย์เหล่านั้นมีประสบการณ์การสอน พบว่า ส่วนใหญ่ระหว่าง 1–5 ปี คิดเป็นร้อยละ 48.6 รองลงมาจะระหว่าง 6–10 ปี คิดเป็นร้อยละ 24.8 และระหว่าง 11–15 ปี คิดเป็นร้อยละ 11.0 ตามลำดับ กล่าวโดยภาพรวมครู อาจารย์ในสามกลุ่มมีประสบการณ์การสอนดี

ด้านวุฒิการศึกษา พบว่า ครู อาจารย์ส่วนมากจบการศึกษาระดับปริญญาโท คิดเป็น ร้อยละ 63.5 รองลงมา จบการศึกษาระดับปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ 29.3 และจบการศึกษาระดับปริญญาเอก คิดเป็นร้อยละ 7.2 ตามลำดับ กล่าวโดยภาพรวม ครู อาจารย์ ในระดับอุดมศึกษา มีความรู้ความสามารถดี เมื่อจำแนกแบบสอบถามตามคณะที่ครู อาจารย์ สังกัดพบว่า เป็นครู อาจารย์คณะศิลปศาสตร์มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 22.1 รองลงมาเป็นครู อาจารย์คณะบริหารธุรกิจ คิดเป็นร้อยละ 11.0 ครูอาจารย์คณะวิศวกรรมศาสตร์คิดเป็นร้อยละ

9.3 คณะวิทยาศาสตร์คิดเป็นร้อยละ 6.2 คณะนิเทศศาสตร์คิดเป็นร้อยละ 3.4 และคณะนิติศาสตร์คิดเป็นร้อยละ 1 ตามลำดับ นอกจากนี้ครูอาจารย์ไม่ระบุคณะที่สังกัดให้ชัดเจนคิดเป็นร้อยละ 46.6

ส่วนมหาวิทยาลัยที่สังกัดพบว่า ครูอาจารย์สังกัดอุดมศึกษาของเอกชนมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 51.7 รองลงมาเป็นสถาบันอุดมศึกษาของรัฐบาลคิดเป็นร้อยละ 48.3

ส่วนตำแหน่งหน้าที่ของครูอาจารย์ พบว่า เป็นอาจารย์ประจำมากที่สุดคิดเป็นร้อยละ 85.5 รองลงมาเป็นรองคณบดีคิดเป็นร้อยละ 4.2 เป็นหัวหน้าภาควิชาคิดเป็นร้อยละ 3.1 และรองหัวหน้าภาควิชาคิดเป็นร้อยละ 2.8 ตามลำดับ นอกนั้นเป็นตำแหน่งหน้าที่อื่น ๆ คิดเป็นร้อยละ 3.4 สำหรับตำแหน่งทางวิชาการของครูอาจารย์ผู้ตอบแบบสอบถามพบว่า ส่วนใหญ่ไม่มีตำแหน่งทางวิชาการคิดเป็นร้อยละ 93.1 รองลงมาเป็นผู้ช่วยศาสตราจารย์คิดเป็นร้อยละ 5.2 รองศาสตราจารย์และศาสตราจารย์คิดเป็นร้อยละ 1.0 และ 0.7 ตามลำดับ

เมื่อเรียงลำดับความคิดเห็นของครู อาจารย์ที่มีต่อผู้มีส่วนในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมแก่นิสิต นักศึกษาจากสำคัญมากที่สุดไปหาน้อยที่สุด พบว่า ผู้ที่มีส่วนพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมมากที่สุดคือ อาจารย์ผู้สอน คิดเป็นร้อยละ 71.0 รองลงมาคือ การเรียนการสอน คิดเป็นร้อยละ 54.1 กิจกรรมในสถาบันและสิ่งแวดล้อมในสถานศึกษา คิดเป็นร้อยละ 53.4 กลุ่มเพื่อนฝูงคิดเป็นร้อยละ 46.9 อาจารย์ที่ปรึกษา คิดเป็นร้อยละ 45.9 และประสบการณ์ คิดเป็นร้อยละ 31.0 ตามลำดับ

ก. หลักคุณธรรมและจริยธรรมที่พึงประสงค์ของสังคมต่อการพัฒนานิสิตนักศึกษา ส่วนที่ 2 ผลการสรุปความคิดเห็นของครูอาจารย์เกี่ยวกับคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิต นักศึกษาในแต่ละด้านดังต่อไปนี้

1. คุณธรรมและจริยธรรมสำหรับการพัฒนาตนเองของนิสิต นักศึกษา ผลการวิจัยพบว่า ครูอาจารย์มีความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณธรรมและจริยธรรมสำหรับการพัฒนาตนเองของนิสิต นักศึกษาทุกข้อในระดับมาก ข้อที่ครูอาจารย์มีความคิดเห็นในระดับมาก 3 อันดับแรก คือ

1) มีความกตัญญูทวนเวที่ สำนึกในบุญคุณของผู้อื่นหรือสิ่งอื่น รู้สำนึกในหน้าที่และความรับผิดชอบ

2) มีระเบียบวินัยในการดำเนินชีวิตอย่างสุจริต

3) เป็นผู้ไม่เห็นแก่ตัว ไม่เอาเปรียบผู้อื่น

ข้อที่ครูอาจารย์มีความคิดเห็นต่ำสุด คือ รู้จักประมาณในการบริโภคและใช้จ่ายทรัพย์ รู้จักใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์

ข้อที่ครูอาจารย์มีความคิดเห็นแตกต่างกันมากที่สุด คือ รู้จักประมาณในการบริโภค และจ่ายทรัพย์สิน และใฝ่ศึกษาค้นคว้าหาความรู้ และข้อที่ครูอาจารย์มีความคิดเห็นใกล้เคียงกันมากที่สุดคือ ปฏิบัติตนได้อย่างเหมาะสมตามฐานะความรู้ความสามารถ

2. คุณธรรมและจริยธรรมสำหรับการพัฒนาตนเองของนิสิต นักศึกษาในด้านสังคม ผลการวิจัยพบว่า ครูอาจารย์มีความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณธรรมและจริยธรรมสำหรับการพัฒนาตนเองของนิสิตนักศึกษาทุกข้อในระดับมาก ข้อที่ครูอาจารย์มีความคิดเห็นในระดับมาก 3 อันดับแรก คือ

- 1) ไม่ล່วงละเมิดในของรักของหวงแหนของผู้อื่น (รวมทั้งสิ่งของและข่มเหงจิตใจ ครอบงำเกียรติและวงศ์ตระกูล)
- 2) ไม่เอาวัดเอาเปรียบ เคารพสิทธิซึ่งกันและกัน
- 3) เข้าใจในหลักกรรมว่า ทำดีมีผลดี ทำชั่วมีผลชั่ว และแสดงไมตรี และความหวังดีต่อเพื่อนร่วมงานด้วยความเต็มใจ

ข้อที่ครูอาจารย์มีความคิดเห็นต่ำสุด คือ รู้เท่าทันความจริงของชีวิตและโลก (มีผิดหวังและสมหวัง)

ข้อที่ครู อาจารย์มีความคิดเห็นแตกต่างกันมากที่สุด คือ รู้เท่าทันความจริงของชีวิตและโลก (มีผิดหวังและสมหวัง) และข้อที่ครูอาจารย์มีความคิดเห็นใกล้เคียงกันมากที่สุด คือ ตั้งใจปรารถนาดี มองกันในแง่ดี มีหน้าตายิ้มแย้มแจ่มใสต่อกัน

3. คุณธรรมและจริยธรรมสำหรับการพัฒนาตนเองของนิสิต นักศึกษาในด้านคุณลักษณะการเป็นสมาชิกที่ดีของสังคม ผลการวิจัยพบว่า ครูอาจารย์มีความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณธรรมและจริยธรรมสำหรับการพัฒนาตนเองของนิสิตนักศึกษาทุกข้อในระดับมาก ข้อที่ครูอาจารย์มีความคิดเห็นในระดับมาก 3 อันดับแรก คือ

- 1) เมื่อเห็นผู้อื่นทำดีประสบความสำเร็จก็พลอยยินดี
- 2) มีใจเป็นกลาง รู้และเข้าใจความจริงด้วยเหตุผล
- 3) ออยากช่วยเหลือผู้อื่นให้พ้นจากความทุกข์

ข้อที่ครูอาจารย์มีความคิดเห็นต่ำที่สุด คือ ต้องการช่วยเหลือผู้อื่นให้ประสบผลสำเร็จในหน้าที่การงาน

ข้อที่ครูอาจารย์มีความคิดเห็นแตกต่างกันมากที่สุด คือ ออยากช่วยเหลือผู้อื่นให้พ้นจากความทุกข์ และข้อที่ครูอาจารย์มีความคิดเห็นใกล้เคียงกันมากที่สุด คือ ต้องการช่วยเหลือผู้อื่นให้ประสบผลสำเร็จในหน้าที่การงาน

4. คุณธรรมและจริยธรรมสำหรับการพัฒนาตนเองของนิสิต นักศึกษาในด้านการบำเพ็ญตนต่อการสงเคราะห์ช่วยเหลือผู้อื่น ผลการวิจัยพบว่า ครูอาจารย์มีความคิดเห็นทุกข้อในระดับมาก ข้อที่ครูอาจารย์มีความคิดเห็นในระดับมาก 3 อันดับแรก คือ

- 1) แนะนำสิ่งที่เป็นประโยชน์
- 2) รู้จักปรับตัวให้เข้ากับคนอื่นได้ และวางตนเสมอต้นเสมอปลาย
- 3) เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เสียสละ (ทรัพย์สินสิ่งของและให้ความรู้) และให้ความรู้และ

รู้จักพูดให้เกิดความเข้าใจดี สม่ำเสมอ

ข้อที่ครูอาจารย์มีความคิดเห็นต่ำสุดคือ รู้จักช่วยเหลือและชวนช่วยด้านกิจการต่าง ๆ ด้วยแรงกายและสติปัญญา

ข้อที่ครูอาจารย์มีความคิดเห็นแตกต่างกันมากที่สุด คือ รู้จักช่วยเหลือและชวนช่วยด้านกิจการต่าง ๆ ด้วยแรงกายและสติปัญญา และข้อที่ครูอาจารย์มีความคิดเห็นใกล้เคียงกันมากที่สุด คือ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เสียสละ (ทรัพย์สินสิ่งของและให้ความรู้) และรู้จักปรับตัวให้เข้ากับคนอื่นได้ และวางตนเสมอต้นเสมอปลาย

5. คุณธรรมและจริยธรรมสำหรับการพัฒนาตนเองของนิสิต นักศึกษาในด้านสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิต นักศึกษา ผลการวิจัยพบว่า ครูอาจารย์มีความคิดเห็นทุกข้อในระดับมากยกเว้นข้อที่ว่า สภาพแวดล้อมในสถานศึกษาไม่เอื้อต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของนิสิต นักศึกษาในด้านคุณธรรมและจริยธรรม ครูอาจารย์มีความคิดเห็นในระดับปานกลาง

ข้อที่ครูอาจารย์มีความคิดเห็นในระดับมาก 3 อันดับแรก คือ

- 1) นักศึกษาอบอุ่นใจเมื่ออยู่กับครอบครัว
- 2) สภาพแวดล้อมทางสังคมเป็นสื่อกลางส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ด้านคุณธรรม

และจริยธรรม

3) เพื่อนมีอิทธิพลอย่างมากในการช่วยพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมแก่นักศึกษา

ข้อที่ครูอาจารย์มีความคิดเห็นต่ำสุดคือ สภาพแวดล้อมในสถานศึกษาไม่เอื้อต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมนักศึกษาในด้านคุณธรรมและจริยธรรม

ข้อที่ครูอาจารย์มีความคิดเห็นแตกต่างกันมากที่สุด คือ สภาพแวดล้อมในสถานศึกษาไม่เอื้อต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมนักศึกษาในด้านคุณธรรมและจริยธรรม และข้อที่ครูอาจารย์

มีความคิดเห็นใกล้เคียงกันมากที่สุด คือ สภาพแวดล้อมทางสังคมเป็นสื่อกลางส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ด้านคุณธรรมและจริยธรรม

ส่วนที่ 3 ผลการสรุปความคิดเห็นของครูอาจารย์เกี่ยวกับคุณธรรมและจริยธรรมที่พึงประสงค์ของสังคมต่อการพัฒนานิสิต นักศึกษาในภาพรวม

ผลการวิจัยพบว่า ครูอาจารย์มีความคิดเห็นด้านคุณลักษณะเกี่ยวกับคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิตนักศึกษาในภาพรวมทุกข้อในระดับมาก ข้อที่ครูอาจารย์มีความคิดเห็นในระดับมาก 3 อันดับแรกคือ

- 1) มีความละเอียดรอบคอบ
- 2) มีความกตัญญูรู้คุณของบุคคลอื่น และ
- 3) มีความซื่อสัตย์ สุจริต และยุติธรรม

ข้อที่ครูอาจารย์มีความคิดเห็นต่ำที่สุดคือ รู้จักคิดริเริ่มสร้างสรรค์และตัดสินใจอย่างมีเหตุผลและมีความขยัน ประหยัด และอดทน

ข้อที่ครูอาจารย์มีความคิดเห็นแตกต่างกันมากที่สุด คือ มีความภูมิใจในศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่น และประเทศชาติ และข้อที่ครูอาจารย์มีความคิดเห็นใกล้เคียงกันมากที่สุด คือ มีน้ำใจ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่

ข. สภาพแวดล้อมที่เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิต นักศึกษา

ส่วนที่ 4 ผลการสรุปความคิดเห็นของครูอาจารย์เกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิต นักศึกษาในแต่ละด้านดังต่อไปนี้

1. ปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิต นักศึกษาในด้านชีวิตตนเอง ผลการวิจัยพบว่า ครูอาจารย์มีความคิดเห็นต่อปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิตนักศึกษาด้านชีวิตของตนเองเกือบทุกข้อในระดับมาก ยกเว้นข้อที่ว่านักศึกษามองเห็นสารเสพติดเป็นสิ่งช่วยแก้ปัญหาชีวิตได้ครูอาจารย์มีความคิดเห็นในระดับปานกลาง ข้อที่ครูอาจารย์มีความคิดเห็นในระดับมาก 3 อันดับแรก คือ

- 1) ปล่อยจิตใจตามกระแสบริโภคนิยม ขาดการควบคุมกายและจิตใจ
- 2) นักศึกษามีค่านิยมที่ไม่เหมาะสมในด้านต่าง ๆ โดยไม่คำนึงถึงฐานะทางเศรษฐกิจ ก่อให้เกิดปัญหากับตนเองและสังคมเพิ่มมากขึ้น และ
- 3) นักศึกษาไม่รู้จักฐานะตนเองในการดำเนินชีวิต

ข้อที่ครูอาจารย์มีความคิดเห็นต่ำที่สุดคือ นักศึกษามองเห็นสารเสพติดเป็นสิ่งช่วยแก้ปัญหาชีวิตได้

ข้อที่ครูอาจารย์มีความคิดเห็นแตกต่างกันมากที่สุด คือ นักศึกษามองเห็นสารเสพติดเป็นสิ่งช่วยแก้ปัญหาชีวิตได้ และข้อที่ครูอาจารย์มีความคิดเห็นใกล้เคียงกันมากที่สุด คือ นักศึกษาไม่รู้จักระบุตนเองในการดำเนินชีวิต

2. ปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิต นักศึกษาในด้านสังคม ผลการวิจัยพบว่า ครูอาจารย์มีความคิดเห็นต่อปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิตนักศึกษาในด้านสังคมเกือบทุกข้อในระดับมาก ยกเว้นข้อที่ว่าสภาพแวดล้อมด้านครู อาจารย์ยังไม่เป็นกัลยาณมิตรที่ดีของนักศึกษา ครูอาจารย์มีความคิดเห็นในระดับปานกลาง

ข้อที่ครูอาจารย์มีความคิดเห็นในระดับมาก 3 อันดับแรก คือ

- 1) นักศึกษายังติดเพื่อนมีพฤติกรรมเลียนแบบซึ่งกันและกัน แม้จะรู้ว่าสิ่งนั้นไม่ถูกต้อง
- 2) นักศึกษายังขาดความเข้าใจหลักธรรมชาติของการเปลี่ยนแปลงทำให้เครียด และมีพฤติกรรมประชดสังคม และ
- 3) นักศึกษาสนใจการเปลี่ยนแปลงของสังคมเศรษฐกิจ การเมือง และโลกในปัจจุบันน้อย

ข้อที่ครูอาจารย์มีความคิดเห็นต่ำที่สุดคือ สภาพแวดล้อมด้านครู อาจารย์ยังไม่เป็นกัลยาณมิตรที่ดีของนักศึกษา

ข้อที่ครูอาจารย์มีความคิดเห็นแตกต่างกันมากที่สุด คือ สภาพแวดล้อมด้านครู อาจารย์ยังไม่เป็นกัลยาณมิตรที่ดีของนักศึกษา และข้อที่ครูอาจารย์มีความคิดเห็นใกล้เคียงกันมากที่สุดคือ นักศึกษายังติดเพื่อนมีพฤติกรรมเลียนแบบซึ่งกันและกัน แม้จะรู้ว่าสิ่งนั้นไม่ถูกต้อง

3. ปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิต นักศึกษาในด้านสภาพแวดล้อม ผลการวิจัยพบว่า ครูอาจารย์มีความคิดเห็นต่อปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิตนักศึกษาในด้านสภาพแวดล้อมเกือบทุกข้อในระดับมาก ยกเว้นข้อที่ว่าสภาพแวดล้อมในสถานศึกษาไม่เอื้อต่อการส่งเสริมการเรียนรู้ด้านคุณธรรมและจริยธรรมและสภาพแวดล้อมในสถานศึกษาไม่เอื้อต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของนักศึกษาในด้านการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรม ครูอาจารย์มีความคิดเห็นในระดับปานกลาง

ข้อที่ครูอาจารย์มีความคิดเห็นในระดับมาก 3 อันดับแรก คือ

1) นักศึกษาชอบเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมแบบสังคมตะวันตกเช่น การแต่งกาย การใช้จ่ายฟุ่มเฟือย เปลี่ยนทรงผม เป็นต้น

2) สภาพแวดล้อมทางสังคมและสื่อประเภทต่าง ๆ มอมเมานักศึกษาให้เกิดพฤติกรรมการบริโภคอย่างขาดสติ และ

3) นักศึกษายังหลงคำโฆษณาชวนเชื่อสิ่งบริโภคและอุปโภคต่าง ๆ ทางวิทยุ โทรทัศน์ โดยขาดวิจารณญาณที่ดี

ข้อที่ครูอาจารย์มีความคิดเห็นในระดับต่ำที่สุดคือ สภาพแวดล้อมในสถานศึกษาไม่เอื้อต่อการส่งเสริมการเรียนรู้ด้านคุณธรรมและจริยธรรม

ข้อที่ครูอาจารย์มีความคิดเห็นแตกต่างกันมากที่สุดคือ นักศึกษาชอบเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมแบบสังคมตะวันตกเช่น การแต่งกาย การใช้จ่ายฟุ่มเฟือย เปลี่ยนทรงผม เป็นต้น และข้อที่ครูอาจารย์มีความคิดเห็นใกล้เคียงกันมากที่สุดคือ นักศึกษาขาดความเข้าใจเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมที่ตนต้องไปเกี่ยวข้อง

4. ปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิต นักศึกษาในด้านการเรียนการสอน ผลการวิจัยพบว่า ครูอาจารย์มีความคิดเห็นในระดับปานกลาง 4 ข้อคือ

1) อาจารย์สอนเน้นแต่เนื้อหาวิชาตามทฤษฎีโดยไม่กล้าสอนสอดแทรกคุณธรรมและจริยธรรม

2) การดำเนินการเรียนการสอนของสถาบันเพื่อผลประโยชน์ทางการค้ามากกว่าผลิตทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณภาพ

3) ผู้บริหารและอาจารย์ไม่มีนโยบายหรือวิธีการทำให้นักศึกษาเกิดการพัฒนาด้านคุณธรรมและจริยธรรมอย่างภาคภูมิใจในสถาบัน

4) อาจารย์ไม่เป็นแบบอย่างที่ดีด้านความประพฤติ

ข้อที่ครูอาจารย์มีความคิดเห็นในระดับมาก 3 อันดับแรก คือ

1) สื่อได้นำเสนอในรูปแบบต่าง ๆ โดยมุ่งการค้ามากเกินไปทำให้เกิดผลกระทบต่อการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมของนักศึกษา

2) ค่านิยมของนักศึกษาในปัจจุบันเห็นคุณค่าทางความเจริญด้านวัตถุดีกว่าจิตใจ

3) สภาพแวดล้อมของสังคมไทยในปัจจุบันขาดความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และเสียสละซึ่งกันและกัน

ข้อที่ครูอาจารย์มีความคิดเห็นในระดับต่ำที่สุดคือ อาจารย์ไม่เป็นแบบอย่างที่ดีด้านความประพฤติ

ข้อที่ครูอาจารย์มีความคิดเห็นแตกต่างกันมากที่สุดคือ การดำเนินการเรียนการสอนของสถาบันเพื่อผลประโยชน์ทางการค้ามากกว่าผลิตทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณภาพ และข้อที่ครูอาจารย์มีความคิดเห็นใกล้เคียงกันมากที่สุดคือ สื่อได้นำเสนอในรูปแบบต่าง ๆ โดยมุ่งการค้ามากเกินไปทำให้เกิดผลกระทบต่อการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมของนักศึกษา

5. ปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิต นักศึกษาในด้านกลุ่มเพื่อน ผลการวิจัยพบว่า ครูอาจารย์มีความคิดเห็นในระดับมากทั้ง 2 ข้อ คือ นักศึกษามักจะเชื่อเพื่อนและช่วยกันปกปิดความลับของเพื่อนในทางที่ไม่ถูกและบางครั้งนักศึกษาชอบทำตามเพื่อนในทางที่ไม่ถูกไม่ควร เช่น การดื่มสุรา สูบบุหรี่ และสารเสพติด เป็นต้น

6. ปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิต นักศึกษาในการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร ผลการวิจัยพบว่า ครูอาจารย์มีความคิดเห็นต่อปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิตนักศึกษาด้านการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรทุกข้อในระดับมาก คือ ขาดความร่วมมือระหว่างอาจารย์และนักศึกษาในการจัดกิจกรรมเกี่ยวกับคุณธรรมและจริยธรรมและนักศึกษาไม่มีโอกาสเข้าร่วมกิจกรรมอื่น ๆ กับสังคมภายนอก

ค.แนวทางในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิต นักศึกษา

ส่วนที่ 5 ผลการสรุปความคิดเห็นของครูอาจารย์เกี่ยวกับแนวทางในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิตนักศึกษา

ผลการวิจัยพบว่า ครูอาจารย์มีความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิตนักศึกษาทุกข้อในระดับมาก ข้อที่ครูอาจารย์มีความคิดเห็นในระดับมาก 4 อันดับแรกคือ

- 1) พ่อแม่ให้การอบรมสั่งสอน ช่วยชี้แนะ และพฤติกรรมตนเป็นแบบอย่างที่ดีด้วย
- 2) กลุ่มเพื่อนมีส่วนช่วยชักจูงใจให้เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่ดี
- 3) ควรมีการแนะนำต้นแบบที่ดี หรือ แบบอย่างที่ดีและควรจัดกิจกรรมให้มีการยกย่องส่งเสริมคนดี
- 4) ครู อาจารย์ ส่วนใหญ่เอาใจใส่ต่อการว่ากล่าวตักเตือน ปรับปรุงพฤติกรรมที่บกพร่องและการจัดสภาพแวดล้อม สื่อเพื่อส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมในสถานศึกษา

ข้อที่ครูอาจารย์มีความคิดเห็นต่ำที่สุดคือ การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้น
คุณธรรมและจริยธรรม

ข้อที่ครูอาจารย์มีความคิดเห็นแตกต่างกันมากที่สุด คือ ที่พักอาศัยของท่านอยู่ใน
สภาพแวดล้อมของชุมชน และเพื่อนบ้านที่ดี และข้อที่ครูอาจารย์มีความคิดเห็นใกล้เคียงกันมาก
ที่สุด คือ พ่อแม่ให้การอบรมสั่งสอน ช่วยชี้แนะ และพฤติกรรมตนเป็นแบบอย่างที่ดีด้วย

ประเด็นที่ 2 ผลการสรุปความคิดเห็นของนิสิต นักศึกษา ประกอบด้วยผลการสรุปที่สำคัญ 5 ส่วน คือ

- 1) ผลการสรุปข้อมูลทั่วไปของนิสิต นักศึกษา
- 2) ผลการสรุปความคิดเห็นของนิสิต นักศึกษาเกี่ยวกับคุณธรรมและจริยธรรมของ
นิสิต นักศึกษา
- 3) ผลการสรุปความคิดเห็นของนิสิต นักศึกษาเกี่ยวกับคุณธรรมและจริยธรรมของ
นิสิต นักศึกษาในภาพรวม
- 4) ผลการสรุปความคิดเห็นของนิสิต นักศึกษาเกี่ยวกับแนวทางในการพัฒนา
คุณธรรมและจริยธรรมของนิสิต นักศึกษา
- 5) ผลการสรุปความคิดเห็นของนิสิต นักศึกษาเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคในการ
พัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิต นักศึกษา

ส่วนที่ 1 ผลการสรุปข้อมูลทั่วไปของนิสิต นักศึกษา

ผลการวิจัยพบว่า จำนวนนักศึกษาผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมดเป็นนักศึกษาหญิงมาก
กว่านักศึกษาชาย คือร้อยละ 56.1 และ 43.9 ตามลำดับ

นักศึกษาส่วนมากมีอายุระหว่าง 18-20 ปี คือร้อยละ 56.8 รองลงมาคืออายุในระหว่าง
21-23 ปี คือร้อยละ 35.5 มีอายุระหว่าง 24-26 ปี และ 27 ปีขึ้นไป คือร้อยละ 4.5 และ 3.2
ตามลำดับ

นักศึกษานับถือศาสนาพบว่า ส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ คือร้อยละ 93.8 รองลงมา
นับถืออิสลาม คือร้อยละ 3.9 และนับถือคริสต์ศาสนา คือร้อยละ 2.1 ตามลำดับ

ภูมิลำเนาของนักศึกษาผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า นักศึกษาส่วนใหญ่เป็นชาวกรุงเทพฯ
คือร้อยละ 34.4 รองลงมา เป็นภาคกลาง คือร้อยละ 29.7 ภาคใต้ คือร้อยละ 15.6 ภาค
ตะวันออกเฉียงเหนือและภาคเหนือ คือร้อยละ 14.0 และ 6.3 ตามลำดับ

เมื่อถามว่าปัจจุบันนักศึกษาพักอาศัยอยู่กับใคร พบว่า นักศึกษาส่วนใหญ่พักอยู่กับ บิดามารดา คือร้อยละ 36.7 รองลงมาพักอยู่หอพัก คือร้อยละ 34.1 พักอยู่กับญาติพี่น้องคือ ร้อยละ 13.9 พักอยู่กับมารดาคือร้อยละ 6.7 และบิดา คือร้อยละ 2.1 ตามลำดับ

นักศึกษาที่ตอบแบบสอบถามกำลังศึกษาอยู่ในชั้นปีที่ 1 เกือบครึ่งหนึ่ง คือร้อยละ 43.5 รองลงมาเรียนชั้นปีที่ 3 คือร้อยละ 20.4 เรียนชั้นปีที่ 4 คือร้อยละ 19.0 เรียนชั้นปีที่ 2 คือร้อยละ 17.2 ตามลำดับ

แต่ถ้าจำแนกตามคณะที่นักศึกษาสังกัดพบว่า สังกัดคณะบริหารธุรกิจ คือร้อยละ 19.6 รองลงมาสังกัดคณะศิลปศาสตร์ คือร้อยละ 19.0 สังกัดคณะวิศวกรรมศาสตร์ คือร้อยละ 17.7 สังกัดคณะวิทยาศาสตร์ คือร้อยละ 6.2 สังกัดคณะนิติศาสตร์ และคณะนิติศาสตร์ คือร้อยละ 3.3 และ 3.1 สังกัดคณะพยาบาลศาสตร์ คือร้อยละ 1.9 และคณะอื่น ๆ ที่ไม่ระบุชัด คือร้อยละ 29.1 และมหาวิทยาลัยที่นักศึกษาสังกัดพบว่า นักศึกษาส่วนใหญ่สังกัดสถาบันอุดมศึกษาของ รัฐบาล คือร้อยละ 52.8 และสถาบันอุดมศึกษาของเอกชน คือร้อยละ 47.2

นักศึกษาได้เคยเข้าร่วมกิจกรรมชมรม พบว่า ส่วนใหญ่เข้าร่วมกิจกรรมชมรมอื่น ๆ ที่ ไม่ระบุชัด คือร้อยละ 54.5 รองลงมาเข้าร่วมกิจกรรมชมรมค่ายอาสาสมัคร คือร้อยละ 14.9 ชมรม กีฬา คือร้อยละ 12.2 ชมรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม คือร้อยละ 9.0 ชมรมพุทธศาสตร์คือร้อยละ 6.7 ชมรมนาฏศิลป์และดนตรีไทย คือร้อยละ 2.7 ตามลำดับ

นักศึกษาเหล่านั้นมีเกรดเฉลี่ยสะสมในปัจจุบัน (GPA) พบว่านักศึกษามีเกรด เฉลี่ยระหว่าง 2.99-3.50 คือร้อยละ 41.3 รองลงมา 2.30-2.49 คือร้อยละ 36.0 ต่ำกว่า 2.0 คือร้อยละ 9.1 และเกรดเฉลี่ยระหว่าง 3.60-4.00 และ 3.51-3.59 คือร้อยละ 4.9 และ 3.4 ตามลำดับ

รายได้ครอบครัวโดยเฉลี่ยต่อเดือน (รวมทั้งบิดามารดา) ของนักศึกษาพบว่า บิดา มารดาส่วนใหญ่ของนักศึกษามีรายได้ต่อเดือนระหว่าง 10,001-20,000 บาท และต่ำกว่า 10,000 บาท คือร้อยละ 29.2 และ 29.1 รองลงมาได้ 20,001-30,000 บาท คือร้อยละ 18.0 มีรายได้ 40,000 บาทขึ้นไป คือร้อยละ 13.7 และ 30,001-40,000 บาท คือร้อยละ 9.1 ตามลำดับ

สถานภาพครอบครัวของนักศึกษาพบว่า ส่วนใหญ่บิดามารดาอยู่ด้วยกัน คือร้อยละ 71.4 รองลงมาบิดามารดาอยู่ร้างและแยกกันอยู่ คือร้อยละ 12.1 บิดาเสียชีวิตแล้ว คือร้อยละ 8.1 และมารดาเสียชีวิตแล้ว คือร้อยละ 2.9 ตามลำดับ

วุฒิการศึกษาของบิดาจบชั้นสูงสุด พบว่า บิดาส่วนใหญ่จบชั้นประถมศึกษา คือ ร้อยละ 39.2 รองลงมาบิดาจบชั้น ปวช.- ปวส. หรือเทียบเท่า คือร้อยละ 15.2 บิดาจบการศึกษา ระดับปริญญาตรี คือร้อยละ 14.9 จบชั้นมัธยมตอนปลาย คือร้อยละ 14.3 จบชั้นมัธยมตอนต้น

คือร้อยละ 8.8 และอื่น ๆ ไม่ระบุ คือร้อยละ 7.6 ตามลำดับ และวุฒิการศึกษาของมารดาจบชั้นสูงสุด พบว่า มารดาส่วนใหญ่จบการศึกษาชั้นประถมศึกษา คือร้อยละ 54.1 รองลงมาจบการศึกษา ระดับปริญญาตรี คือร้อยละ 14.8 จบการศึกษาระดับปวช.- ปวส. หรือเทียบเท่า คือร้อยละ 10.3 จบระดับมัธยมศึกษาตอนต้น คือร้อยละ 8.4 จบมัธยมศึกษาตอนปลาย คือร้อยละ 6.9 และวุฒิการศึกษาอื่น ๆ คิดเป็นร้อยละ 5.6 ตามลำดับ

อาชีพบิดาของนักศึกษาส่วนใหญ่ พบว่า ส่วนใหญ่บิดาประกอบอาชีพอื่น ๆ ที่ไม่ระบุ ร้อยละ 46.9 ส่วนอาชีพที่ระบุชัดพบว่า ส่วนใหญ่บิดาประกอบอาชีพเกษตรกรรม คือร้อยละ 22.2 รองลงมาเป็นพ่อค้า นักธุรกิจ คือร้อยละ 20.5 อาชีพข้าราชการ คือร้อยละ 13.0 อาชีพนอกนั้นกระจายไปทั่วได้แก่ ทหาร ครู ตำรวจ คือร้อยละ 2.3, 2.1 และ 2.9 และแพทย์ ผู้ใหญ่บ้าน และกำนัน คือร้อยละ 1.1, 0.7 และ 0.2 ตามลำดับ และอาชีพมารดาของนักศึกษาพบว่า ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพอื่น ๆ ที่ไม่ระบุชัด คือร้อยละ 40.0 ส่วนอาชีพที่มารดาระบุชัด พบว่า ส่วนใหญ่มารดาประกอบอาชีพแม่ค้า นักธุรกิจ คือร้อยละ 23.3 รองลงมา ประกอบอาชีพเกษตรกรรม คือร้อยละ 21.4 ประกอบอาชีพข้าราชการ คือร้อยละ 8.6 เป็นครูปิดเป็นร้อยละ 4.5 ประกอบอาชีพแพทย์ พยาบาล และตำรวจ คิดเป็นร้อยละ 0.8, 0.5 และ 0.4 และกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และทหาร คือร้อยละ 0.2 และ 0.1 ตามลำดับ

เมื่อถามว่าบุคคลที่ช่วยทำให้นักศึกษามีแรงจูงใจในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรม ได้มากที่สุดเรียงจากมากไปหาน้อยพบว่า บิดามารดา คิดเป็นร้อยละ 70.4 รองลงมา ครูอาจารย์ คิดเป็นร้อยละ 10.3 พระภิกษุคิดเป็นร้อยละ 7.1 เพื่อนฝูงและญาติพี่น้องคิดเป็นร้อยละ 3.5 และ 3.1 อื่น ๆ คิดเป็นร้อยละ 5.8 และบุคคลที่ช่วยทำให้นักศึกษามีแรงจูงใจในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมได้มากที่สุดมีคุณลักษณะสำคัญอย่างไรที่สามารถทำให้นักศึกษาอยากยึดเป็นแบบอย่าง เรียงลำดับความสำคัญจากมากไปหาน้อยคือ เป็นผู้มีพระคุณที่ท่านรักและนับถือ คือร้อยละ 55.8 รองลงมาเป็นคนดีมีคุณธรรมและจริยธรรม คือร้อยละ 29.2 เป็นคนเก่งและประสบความสำเร็จ คือร้อยละ 10.3 และอื่น ๆ คือร้อยละ 4.7 ตามลำดับ

ส่วนผู้ที่มีบทบาทช่วยให้นักศึกษาพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมในขณะที่นักศึกษา กำลังศึกษาอยู่ พบว่า นักศึกษาได้รับการกระตุ้นให้เป็นผู้มีคุณธรรมและจริยธรรมเรียงลำดับความสำคัญจากมากไปหาน้อยคือ อาจารย์ผู้สอน คือร้อยละ 54.4 รองลงมาการเรียนการสอน คือร้อยละ 33.6 กลุ่มเพื่อนฝูง คือร้อยละ 30.3 สิ่งแวดล้อมในสถานศึกษา คือร้อยละ 27.3 กิจกรรมในสถาบัน คือร้อยละ 22.4 และอาจารย์ที่ปรึกษา คือร้อยละ 18.4 ตามลำดับ

สำหรับความคิดเห็นของนิสิต นักศึกษาที่มีต่อครอบครัวของนักศึกษาเองว่า มีลักษณะ
 เอนเอียงไปในทิศทางลบเกือบทุกข้อในระดับมาก และข้อที่นิสิต นักศึกษามีความคิดเห็นใน
 ระดับสูง 3 อันดับแรก คือ

- 1) ต่างคนต่างอยู่
- 2) ทะเลาะวิวาท และ
- 3) พ่อแม่ไม่มีเวลาให้ลูก

ข้อที่นิสิตนักศึกษาไม่เห็นด้วยในระดับน้อย คือ ครอบครัวไม่อบอุ่น

ส่วนข้อที่นิสิตนักศึกษามีความเห็นต่อครอบครัวตนเองเอนเอียงในทิศทางบวก ทุกข้อ
 ในระดับมาก 3 อันดับแรก คือ

- 1) ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน
- 2) ครอบครัวอบอุ่น และ
- 3) รักใคร่ปรองดองและสมาชิกสนิทสนม

ข้อที่นิสิตนักศึกษามีความคิดเห็นแตกต่างกันมากที่สุด คือ พ่อแม่มีเวลาให้ลูก

ข้อที่นิสิต นักศึกษามีความคิดเห็นใกล้เคียงกันมากที่สุด คือ พ่อแม่ทะเลาะวิวาทกัน

ง. หลักคุณธรรมและจริยธรรมที่พึงประสงค์ของสังคมต่อการพัฒนานิสิต นักศึกษา

ส่วนที่ 2 ผลการสรุปความคิดเห็นของนิสิต นักศึกษาเกี่ยวกับคุณธรรมและ
 จริยธรรมของนิสิต นักศึกษาในแต่ละด้านดังต่อไปนี้

1. คุณธรรมและจริยธรรมในการพัฒนาตนเองของนักศึกษา พบว่า ความคิดเห็นของ
 นิสิต นักศึกษาที่มีต่อคุณธรรมและจริยธรรมในการพัฒนาตนเองในระดับปานกลาง คือ

- 1) รู้หลักการปฏิบัติตนให้ดีในท้องถิ่น ชุมชน และสังคม
- 2) รู้จักประมาณในการบริโภค และใช้จ่ายทรัพย์
- 3) และรู้จักใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์

ข้อที่นิสิต นักศึกษามีความคิดเห็นในระดับมาก 3 อันดับแรก คือ

- 1) มีความกตัญญูทวดเทที่ สำนึกในบุญคุณของผู้อื่นหรือสิ่งอื่น
- 2) รู้จักเลือกแบบอย่างที่ดีนำไปปฏิบัติในการดำเนินชีวิต และ
- 3) มีระเบียบวินัยในการดำเนินชีวิตโดยสุจริตและรู้จักรับฟังเหตุผลจากผู้อื่นและ

พร้อมที่จะแก้ไขปรับปรุงตนเอง

ข้อที่นิสิต นักศึกษามีความคิดเห็นในระดับต่ำที่สุด คือ รู้จักใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์

ข้อที่นิสิต นักศึกษามีความคิดเห็นแตกต่างกันมากที่สุด คือ รู้จักประมาณในการบริโภค และใช้จ่ายทรัพย์ และข้อที่นิสิต นักศึกษามีความคิดเห็นใกล้เคียงกันมากที่สุด คือ ปฏิบัติตนได้อย่างเหมาะสมตามหน้าที่ที่รับผิดชอบ

2. คุณธรรมและจริยธรรมในการพัฒนาตนในด้านสังคม พบว่า ความคิดเห็นของนิสิต นักศึกษาที่มีต่อคุณธรรมและจริยธรรมในการพัฒนาตนในด้านสังคมทุกข้อในระดับมาก ข้อที่นิสิต นักศึกษามีความคิดเห็นในระดับสูง 3 อันดับแรก คือ

- 1) ไม่ล่วงละเมิดในของรักของหวงแหนของผู้อื่น (ร่วมทั้งสิ่งของและข่มเหงจิตใจ ปล่อยให้เกียรติและวงศ์ตระกูล
- 2) แสดงไมตรีและความหวังดีต่อเพื่อนร่วมงานด้วยความเต็มใจ
- 3) ไม่เอาวัดเอาเปรียบ เคารพสิทธิซึ่งกันและกันและเข้าใจในหลักกรรมว่า ทำดีมีผลดี ทำชั่วมีผลชั่ว

ข้อที่นิสิต นักศึกษามีความคิดเห็นในระดับต่ำที่สุด คือ รู้เท่าทันความจริงของชีวิต และโลก (มีผิดหวังและสมหวัง)

ข้อที่นิสิต นักศึกษามีความคิดเห็นแตกต่างกันมากที่สุด คือ เข้าใจในหลักกรรมว่า ทำดีมีผลดี ทำชั่วมีผลชั่ว และข้อที่นิสิต นักศึกษามีความคิดเห็นใกล้เคียงกันมากที่สุด คือ ไม่เอาวัดเอาเปรียบ เคารพสิทธิซึ่งกันและกันและแสดงไมตรีและความหวังดีต่อเพื่อนร่วมงานด้วยความเต็มใจเท่ากัน

3. ต่อคุณธรรมและจริยธรรมในการพัฒนาตนในด้านการเป็นสมาชิกที่ดีของสังคม พบว่า ระดับความคิดเห็นของนิสิต นักศึกษาที่มีต่อคุณธรรมและจริยธรรมในการพัฒนาตนในด้านการเป็นสมาชิกที่ดีของสังคมทุกข้อมีค่าในระดับมาก ข้อที่นิสิต นักศึกษามีความคิดเห็นในระดับมาก 3 อันดับแรก คือ

- 1) เมื่อเห็นผู้อื่นทำดีประสบความสำเร็จเจริญก้าวหน้าก็พลอยยินดี
- 2) มีใจเป็นกลาง รู้และเข้าใจความจริงด้วยเหตุผล และ
- 3) ออยากช่วยเหลือผู้อื่นให้พ้นจากความทุกข์

ข้อที่นิสิต นักศึกษามีความคิดเห็นต่ำที่สุด คือ ต้องการช่วยเหลือผู้อื่นให้ประสบผลสำเร็จในหน้าที่การงาน

ข้อที่นิสิต นักศึกษามีความคิดเห็นแตกต่างกันมากที่สุด คือ ออยากช่วยเหลือผู้อื่นให้พ้นจากความทุกข์ และข้อที่นิสิต นักศึกษามีความคิดเห็นใกล้เคียงกันมากที่สุด คือ ต้องการช่วยเหลือผู้อื่นให้ประสบผลสำเร็จในหน้าที่การงาน

4. คุณธรรมและจริยธรรมในการพัฒนาตนในด้านการบำเพ็ญการสงเคราะห์ช่วยเหลือผู้อื่นพบว่า นิสิต นักศึกษามีความคิดเห็นต่อคุณธรรมและจริยธรรมในการพัฒนาตนในด้านการบำเพ็ญการสงเคราะห์ช่วยเหลือผู้อื่นทุกข้อมีค่าในระดับมาก ข้อที่นิสิต นักศึกษามีความคิดเห็นในระดับมาก 3 อันดับแรก คือ

- 1) รู้จักปรับตัวให้เข้ากับคนอื่นได้ และวางตนเสมอต้นเสมอปลาย
- 2) แนะนำสิ่งที่เป็นประโยชน์ และ
- 3) เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เสียสละ (ทรัพย์สินสิ่งของและให้ความรู้) และรู้จักพอดีให้เกิด

ความเข้าใจดี สมานสามัคคี

ข้อที่นิสิต นักศึกษามีความคิดเห็นต่ำที่สุด คือ รู้จักช่วยเหลือและชวนช่วยงานด้านกิจการต่าง ๆ ด้วยแรงกายและสติปัญญา

ข้อที่นิสิต นักศึกษามีความคิดเห็นแตกต่างกันมากที่สุด คือ รู้จักช่วยเหลือและชวนช่วยงานด้านกิจการต่าง ๆ ด้วยแรงกายและสติปัญญา และข้อที่นิสิต นักศึกษามีความคิดเห็นใกล้เคียงกันมากที่สุด คือ แนะนำสิ่งที่เป็นประโยชน์

5. คุณธรรมและจริยธรรมในการพัฒนาตนในด้านสภาพแวดล้อม พบว่า นิสิต นักศึกษามีความคิดเห็นต่อคุณธรรมและจริยธรรมในการพัฒนาตนในด้านสภาพแวดล้อมเกือบทุกข้อมีค่าในระดับมาก ข้อที่นิสิต นักศึกษามีความคิดเห็นในระดับปานกลาง คือ สภาพแวดล้อมในสถานศึกษาไม่เอื้อต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมนักศึกษาในด้านคุณธรรมและจริยธรรม ส่วนข้อที่นิสิต นักศึกษามีความคิดเห็นในระดับมาก 3 อันดับแรก คือ

- 1) นักศึกษาอบอุ่นใจเมื่ออยู่กับครอบครัว
- 2) สภาพแวดล้อมในสถานศึกษาช่วยทำให้นักศึกษารู้จักตนและสังคมมากขึ้น
- 3) สภาพแวดล้อมทางสังคมเป็นสื่อกลางส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ด้านคุณธรรม

และจริยธรรม

ข้อที่นิสิต นักศึกษามีความคิดเห็นต่ำที่สุด คือ สภาพแวดล้อมในสถานศึกษาไม่เอื้อต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมนักศึกษาในด้านคุณธรรมและจริยธรรม

ข้อที่นิสิต นักศึกษามีความคิดเห็นแตกต่างกันมากที่สุด คือ สภาพแวดล้อมในสถานศึกษาไม่เอื้อต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมนักศึกษาในด้านคุณธรรมและจริยธรรม และข้อที่นิสิต นักศึกษามีความคิดเห็นใกล้เคียงกันมากที่สุด คือ สภาพแวดล้อมในสถานศึกษาช่วยทำให้นักศึกษารู้จักตนและสังคมมากขึ้น

ส่วนที่ 3 ผลการสรุปความคิดเห็นของนิสิต นักศึกษาเกี่ยวกับคุณธรรมและ จริยธรรมที่พึงประสงค์ต่อการพัฒนานิสิต นักศึกษาในภาพรวม

พบว่า นิสิต นักศึกษามีความคิดเห็นต่อการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมโดยภาพรวม ทุกข้อมีค่าในระดับมากและข้อที่นิสิต นักศึกษามีความคิดเห็นในระดับสูง 3 อันดับแรก คือ

- 1) มีความกตัญญูรู้คุณของบุคคลอื่น
- 2) มีความละเอียดรอบคอบ
- 3) ยอมรับผิดในสิ่งที่ตนทำและยินดีจะปรับปรุงแก้ไขตนเองและมีความภูมิใจใน

ศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่น และประเทศชาติ

ข้อที่นิสิต นักศึกษามีความคิดเห็นต่ำที่สุด คือ รู้จักคิดริเริ่มสร้างสรรค์และตัดสินใจ อย่างมีเหตุผล

ข้อที่นิสิต นักศึกษามีความคิดเห็นแตกต่างกันมากที่สุด คือ มีความภูมิใจใน ศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่น และประเทศชาติและมีความละเอียดรอบคอบ และข้อที่นิสิต นักศึกษามีความคิดเห็นใกล้เคียงกันมากที่สุด คือ มีความเสียสละและสามัคคี

จ. สภาพแวดล้อมที่เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิต นักศึกษา

ส่วนที่ 4 ผลการสรุปความคิดเห็นของนิสิต นักศึกษาเกี่ยวกับปัญหาและ อุปสรรคในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิตนักศึกษาในแต่ละด้านดังต่อไปนี้

1. ปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิต นักศึกษาในด้าน ชีวิตตนเอง พบว่า นิสิต นักศึกษามีความคิดเห็นต่อปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาคุณธรรมและ จริยธรรมด้านชีวิตตนเอง ทุกข้อมีค่าในระดับปานกลาง ข้อที่นิสิต นักศึกษามีความคิดเห็นในระดับ ปานกลาง 3 อันดับแรก คือ

- 1) ปล่อยจิตใจตามกระแสบริโภคนิยม ขาดการควบคุมกายและจิตใจ
- 2) นักศึกษามีค่านิยมที่ไม่เหมาะสมในด้านต่าง ๆ โดยไม่คำนึงถึงฐานะทาง เศรษฐกิจ ก่อให้เกิดปัญหากับตนเองและสังคมเพิ่มมากขึ้น
- 3) ขาดกิจกรรมส่งเสริมแรงจูงใจในการพัฒนาด้านคุณธรรมและจริยธรรมใน

สถาบันการศึกษา

ข้อที่นิสิต นักศึกษามีความคิดเห็นต่ำที่สุด คือ นักศึกษามองเห็นสารเสพติดเป็นสิ่งช่วย แก้ปัญหาชีวิตได้

ข้อที่นิสิต นักศึกษามีความคิดเห็นแตกต่างกันมากที่สุด คือ นักศึกษามองเห็นสารเสพติดเป็นสิ่งช่วยแก้ปัญหาชีวิตได้ และข้อที่นิสิต นักศึกษามีความคิดเห็นใกล้เคียงกันมากที่สุด คือ ขาดกิจกรรมส่งเสริมแรงจูงใจในการพัฒนาด้านคุณธรรมและจริยธรรมในสถาบันการศึกษา

2. ปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิตนักศึกษาในด้านสังคมพบว่า นิสิต นักศึกษามีความคิดเห็นต่อปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมในด้านสังคมทุกข้อในระดับปานกลาง ข้อที่นิสิต นักศึกษามีความคิดเห็นในระดับปานกลาง 3 อันดับแรก คือ

- 1) นักศึกษาสนใจการเปลี่ยนแปลงของสังคม เศรษฐกิจ การเมือง และโลกในปัจจุบันน้อย
- 2) นักศึกษายังติดเพื่อนมีพฤติกรรมเลียนแบบซึ่งกันและกัน แม้จะรู้ว่าสิ่งนั้นไม่ถูกต้อง

- 3) สภาพแวดล้อมด้านครู อาจารย์ยังไม่เป็นกัลยาณมิตรที่ดีต่อนักศึกษา

ข้อที่นิสิต นักศึกษามีความคิดเห็นต่ำที่สุด คือ นักศึกษายังขาดความเข้าใจหลักธรรมชาติของการเปลี่ยนแปลงทำให้เครียดและมีพฤติกรรมประชดสังคม

ข้อที่นิสิต นักศึกษามีความคิดเห็นแตกต่างกันมากที่สุด คือ นักศึกษายังติดเพื่อนมีพฤติกรรมเลียนแบบซึ่งกันและกัน แม้จะรู้ว่าสิ่งนั้นไม่ถูกต้อง และข้อที่นิสิต นักศึกษามีความคิดเห็นใกล้เคียงกันมากที่สุด คือ สภาพแวดล้อมด้านครู อาจารย์ยังไม่เป็นกัลยาณมิตรที่ดีของนักศึกษา

3. ปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิตนักศึกษาในด้านสภาพแวดล้อม พบว่า นิสิต นักศึกษามีความคิดเห็นต่อปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมในด้านสภาพแวดล้อมทุกข้อในระดับปานกลาง ข้อที่นิสิต นักศึกษามีความคิดเห็นในระดับปานกลาง 3 อันดับแรก คือ

- 1) นักศึกษาชอบเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมแบบสังคมตะวันตกเช่น การแต่งกาย การใช้จ่ายฟุ่มเฟือย เปลี่ยนทรงผม เป็นต้น
- 2) สภาพแวดล้อมด้านสังคมขาดระเบียบวินัยที่เป็นมาตรฐานที่จะให้นักศึกษายอมรับได้ และ
- 3) สภาพแวดล้อมทางสังคมและสื่อประเภทต่าง ๆ มอมเมานักศึกษาให้เกิดพฤติกรรมการบริโภคอย่างขาดสติ

ข้อที่นิสิต นักศึกษามีความคิดเห็นต่ำที่สุด คือ นักศึกษาขาดความเข้าใจเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมที่ตนต้องไปเกี่ยวข้องและสภาพแวดล้อมในสถานศึกษาไม่เอื้อต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมนักศึกษาในด้านคุณธรรมและจริยธรรม

ข้อที่ นิสิต นักศึกษามีความคิดเห็นแตกต่างกันมากที่สุด คือ นักศึกษาชอบเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมแบบสังคมตะวันตกเช่น การแต่งกาย การใช้จ่ายฟุ่มเฟือย เปลี่ยนทรงผม เป็นต้น และข้อที่นิสิต นักศึกษามีความคิดเห็นใกล้เคียงกันมากที่สุด คือ นักศึกษาขาดความเข้าใจเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมที่ตนต้องไปเกี่ยวข้อง

4. ปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิตนักศึกษาในด้านการเรียนการสอนพบว่า นิสิต นักศึกษามีความคิดเห็นต่อปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมในด้านการเรียนการสอนเกือบทุกข้อในระดับปานกลาง ข้อที่นิสิต นักศึกษามีความคิดเห็นในระดับมาก คือ

1) สภาพแวดล้อมของสังคมไทยในปัจจุบันขาดความเอื้อเพื่อพ่อแม่และเสียสละซึ่งกันและกัน

2) สื่อได้นำเสนอในรูปแบบต่าง ๆ โดยมุ่งการค้ามากเกินไปทำให้เกิดผลกระทบต่อการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมของนักศึกษา

ส่วนข้ออื่น ๆ นิสิต นักศึกษามีความคิดเห็นในระดับปานกลาง ส่วนข้อที่นิสิต นักศึกษามีความคิดเห็นในระดับปานกลาง 3 อันดับแรก คือ

1) ค่านิยมของนักศึกษาในปัจจุบันเห็นคุณค่าทางความเจริญด้านวัตถุดีกว่าจิตใจ

2) การอบรมสั่งสอนและปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมจะเน้นเฉพาะในชั้นเรียนหรือวิชาที่เกี่ยวข้อง และ

3) นักศึกษามักอยู่หอพัก จึงขาดที่ปรึกษาและถูกชักจูงจากสภาพแวดล้อมภายนอกได้ง่าย

ส่วนข้อที่นิสิต นักศึกษามีความคิดเห็นต่ำที่สุด คือ อาจารย์ไม่เป็นแบบอย่างที่ดีด้านความประพฤติ

ข้อที่นิสิต นักศึกษามีความคิดเห็นแตกต่างกันมากที่สุด คือ ค่านิยมของนักศึกษาในปัจจุบันเห็นคุณค่าทางความเจริญด้านวัตถุดีกว่าจิตใจ และข้อที่นิสิต นักศึกษามีความคิดเห็นใกล้เคียงกันมากที่สุด คือ สภาพแวดล้อมของสังคมไทยในปัจจุบันขาดความเอื้อเพื่อพ่อแม่และ

เสียสละซึ่งกันและกันและสื่อได้นำเสนอในรูปแบบต่าง ๆ โดยมุ่งการค้ามากเกินไปทำให้เกิดผลกระทบต่อการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมของนักศึกษา

5. ปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิตนักศึกษาในกลุ่มเพื่อน พบว่า นิสิต นักศึกษามีความคิดเห็นต่อปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมในด้านกลุ่มเพื่อนในระดับปานกลาง คือ นักศึกษามักจะเชื่อเพื่อนและช่วยกันปกปิดความลับของเพื่อนในทางที่ไม่ถูก และบางครั้งนักศึกษาชอบทำตามเพื่อนในทางที่ไม่ถูกไม่ควร เช่น การดื่มสุรา สูบบุหรี่ และสารเสพติด เป็นต้น

6. ปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิตนักศึกษาในการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรพบว่า นิสิต นักศึกษามีความคิดเห็นต่อปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมในการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรทุกข้อในระดับปานกลางคือขาดความร่วมมือระหว่างอาจารย์และนักศึกษาในการจัดกิจกรรมเกี่ยวกับคุณธรรมและจริยธรรม และนักศึกษาไม่มีโอกาสเข้าร่วมกิจกรรมอื่น ๆ กับสังคมภายนอก

จ. แนวทางในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิต นักศึกษา

ส่วนที่ 5 ผลการสรุปความคิดเห็นของนิสิต นักศึกษาเกี่ยวกับแนวทางในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิต นักศึกษา

พบว่า นิสิต นักศึกษามีความคิดเห็นต่อกิจกรรมที่ช่วยกระตุ้นให้เกิดแนวทางการคิดในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมทุกข้อมีค่าในระดับมาก สำหรับข้อที่นิสิต นักศึกษามีความคิดเห็นในระดับมาก 3 อันดับแรก คือ

- 1) พ่อแม่ให้การอบรมสั่งสอน ช่วยชี้แนะ และพฤติกรรมตนเป็นแบบอย่างที่ดีด้วย
- 2) การใช้จิตวิทยา หรือวิธีการต่าง ๆ ที่จะกระตุ้นให้เกิดจิตสำนึกเพื่อพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรม
- 3) ควรมีการแนะนำต้นแบบที่ดี หรือ แบบอย่างที่ดีและครู อาจารย์ ส่วนใหญ่เอาใจใส่ต่อการว่ากล่าวตักเตือน ปรับปรุงพฤติกรรมที่บกพร่อง

ข้อที่นิสิต นักศึกษามีความคิดเห็นต่ำที่สุด คือ การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นคุณธรรมและจริยธรรม

ข้อที่นิสิต นักศึกษามีความคิดเห็นแตกต่างกันมากที่สุด คือ ที่พักอาศัยของท่านอยู่ในสภาพแวดล้อมของชุมชน และเพื่อนบ้านที่ดี และข้อที่นิสิต นักศึกษามีความคิดเห็นใกล้เคียงกันมากที่สุด คือ กิจกรรมการเรียนการสอนควรสอดแทรกคุณธรรมและจริยธรรมเป็นระยะ ๆ และควรมีการแนะนำต้นแบบที่ดี หรือ แบบอย่างที่ดี

ประเด็นที่ 3 ผลการสรุปการเปรียบเทียบความคิดเห็นระหว่างครู อาจารย์กับนิสิต นักศึกษาเกี่ยวกับคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิต นักศึกษา

- 1) ผลการสรุปการเปรียบเทียบความคิดเห็นระหว่างครู อาจารย์กับนิสิต นักศึกษา เกี่ยวกับคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิต นักศึกษา
- 2) ผลการสรุปการเปรียบเทียบความคิดเห็นระหว่างครู อาจารย์กับนิสิต นักศึกษา เกี่ยวกับคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิต นักศึกษาในภาพรวม
- 3) ผลการสรุปการเปรียบเทียบความคิดเห็นระหว่างครู อาจารย์กับนิสิต นักศึกษา เกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิต นักศึกษา
- 4) ผลการสรุปการเปรียบเทียบความคิดเห็นระหว่างครู อาจารย์กับนิสิต นักศึกษา เกี่ยวกับแนวทางในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิต นักศึกษา

ข. หลักคุณธรรมและจริยธรรมที่พึงประสงค์ของสังคมต่อการพัฒนา นิสิต นักศึกษา

ส่วนที่ 1 ผลการสรุปการเปรียบเทียบความคิดเห็นระหว่างครู อาจารย์กับนิสิต นักศึกษาเกี่ยวกับคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิต นักศึกษาในแต่ละด้านดังต่อไปนี้

1. ผลการสรุปการเปรียบเทียบความคิดเห็นระหว่างครู อาจารย์กับนิสิต นักศึกษา เกี่ยวกับคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิต นักศึกษา พบว่า ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบความคิดเห็นระหว่างครู อาจารย์กับนิสิต นักศึกษาในด้านคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิต นักศึกษาที่มีต่อการพัฒนาตนเอง มีความคิดเห็นที่ไม่แตกต่างกันเกินครึ่ง ส่วนข้อที่มีความคิดเห็นแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ได้แก่

- 1) รู้สำนึกในหน้าที่และความรับผิดชอบ ปฏิบัติตนได้อย่างเหมาะสมตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย
- 2) รู้จักวางตนได้เหมาะสมตามฐานะ ความรู้ความสามารถ
- 3) รู้จักประมาณในการบริโภคและใช้จ่ายทรัพย์สิน
- 4) รู้จักใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์
- 5) รู้จักการปฏิบัติตนให้ดีในท้องถิ่น ชุมชนและสังคม
- 6) มีความกระตือรือร้นในหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย
- 7) เป็นผู้ไม่เห็นแก่ตัวไม่เอาเปรียบผู้อื่น
- 8) ทำตัวให้เป็นที่พึ่งแก่ตนเองและผู้อื่นได้

9) ใฝ่ศึกษาหาความรู้ และมีความขยันหมั่นเพียรในการปฏิบัติหน้าที่ มีความอดทนไม่ย่อท้อเมื่อประสบปัญหา

10) รู้จักยับยั้งชั่งใจไม่ยอมมถลำลงไป ในทางที่ผิดพลาด และมองสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริงอย่างมีวิจารณ์ญาณ

เมื่อพิจารณาค่าเฉลี่ยเป็นรายข้อจะพบว่า ความคิดเห็นของครูอาจารย์สูงกว่าความคิดเห็นของนักศึกษาเกือบทุกข้อ ยกเว้นข้อที่ว่า

- 1) รู้จักคบคนดี เข้าหาที่ปรึกษาหรือผู้แนะนำสั่งสอนที่ดี
- 2) รู้จักเลือกแบบอย่างที่ดีนำไปปฏิบัติในการดำเนินชีวิต
- 3) รู้จักรับฟังเหตุผลจากผู้อื่น พร้อมที่จะแก้ไขปรับปรุงตนเอง
- 4) รู้จักมีความกตัญญูต่เวทีสำนึกในบุญคุณของผู้อื่นหรือสิ่งอื่น
- 5) นิสิตนักศึกษามีความคิดเห็นสูงกว่าครูอาจารย์

2. ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบความคิดเห็นระหว่างครูอาจารย์กับนิสิตนักศึกษาที่ต่อลักษณะคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิตนักศึกษาเกี่ยวกับด้านสังคม พบว่า เกือบทุกข้อไม่มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติได้แก่

- 1) เมตตา – กรุณา (ช่วยเหลือเกื้อกูลสงเคราะห์กันและกัน)
- 2) รักษาสิ่งจะทางด้านวาจาและจิตใจ และรักษาระเบียบของส่วนรวม ยอมรับ

กฎกติกาของชุมชนและสังคม

เมื่อพิจารณาค่าเฉลี่ยเป็นรายข้อพบว่า ความคิดเห็นของครูอาจารย์สูงกว่าความคิดเห็นของนิสิตนักศึกษาทุกข้อ

3. ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบความคิดเห็นระหว่างครูอาจารย์กับนิสิตนักศึกษาเกี่ยวกับคุณธรรมและจริยธรรมด้านคุณลักษณะการเป็นสมาชิกที่ดีของสังคม พบว่า แตกต่างกันอย่างมีนัยทางสถิติที่ระดับ 0.05 คือ ต้องการช่วยเหลือผู้อื่นให้ประสบผลสำเร็จในหน้าที่การงาน ส่วนข้ออื่น ๆ มีความคิดเห็นมีแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และเมื่อพิจารณาในรายข้อจะพบว่า ความคิดเห็นของนิสิตนักศึกษาสูงกว่าความคิดเห็นของครูอาจารย์เกือบทุกข้อ

4. ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบความคิดเห็นระหว่างครูอาจารย์กับนิสิตนักศึกษาด้านคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิตนักศึกษาในการบำเพ็ญตนต่อการสงเคราะห์ช่วยเหลือผู้อื่น พบว่า แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 คือ แนะนำสิ่งที่เป็นประโยชน์และรู้จักช่วยเหลือและช่วยชวยด้านกิจการต่าง ๆ ด้วยแรงกายและสติปัญญา ส่วนข้ออื่น ๆ มีความ

คิดเห็นไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และเมื่อพิจารณาค่าเฉลี่ยเป็นรายข้อจะพบว่า ความคิดเห็นของครูอาจารย์สูงกว่าความคิดเห็นของนิสิตนักศึกษาทุกข้อ

5. ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบความคิดเห็นระหว่างครูอาจารย์กับนิสิตนักศึกษาเกี่ยวกับคุณธรรมและจริยธรรมด้านสภาพแวดล้อมที่เอื้อสำหรับการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิตนักศึกษา พบว่า แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 เกือบทุกข้อ ยกเว้นข้อที่ว่า สภาพแวดล้อมด้านสื่อประเภทต่าง ๆ มีส่วนช่วยปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของนักศึกษาในทางที่ดีขึ้นและสภาพแวดล้อมในสถานศึกษาช่วยทำให้นักศึกษารู้จักตนและสังคมมากขึ้น มีความคิดเห็นไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และเมื่อพิจารณาค่าเฉลี่ยเป็นรายข้อจะพบว่า ความคิดเห็นของครูอาจารย์สูงกว่าความคิดเห็นของนิสิตนักศึกษาทุกข้อ สภาพแวดล้อมด้านสื่อประเภทต่าง ๆ มีส่วนช่วยปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของนักศึกษาในทางที่ดีขึ้นและสภาพแวดล้อมในสถานศึกษาช่วยทำให้นักศึกษารู้จักตนและสังคมมากขึ้น นิสิตนักศึกษามีความคิดเห็นสูงกว่าครูอาจารย์

ส่วนที่ 2 ผลการสรุปการเปรียบเทียบความคิดเห็นระหว่างครู อาจารย์กับนิสิต นักศึกษาเกี่ยวกับคุณธรรมและจริยธรรมที่พึงประสงค์ของสังคมต่อการพัฒนานิสิต นักศึกษาในภาพรวม

การวิเคราะห์เปรียบเทียบความคิดเห็นระหว่างครูอาจารย์กับนิสิตนักศึกษาเกี่ยวกับคุณธรรมและจริยธรรมโดยภาพรวม แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติทุกข้อ ยกเว้นข้อที่ว่า

- 1) มีจิตสำนึกในหน้าที่และความรับผิดชอบต่อสังคมและประเทศชาติ
- 2) มีความขยัน ประหยัด และอดทน
- 3) มีความกตัญญูรู้คุณต่อบุคคลอื่น
- 4) มีความกระตือรือร้นในหน้าที่การงาน
- 5) รู้จักคิดริเริ่มสร้างสรรค์และตัดสินใจอย่างมีเหตุผล แตกต่างกันอย่างมี

นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และเมื่อพิจารณาค่าเฉลี่ยเป็นรายข้อพบว่า ความคิดเห็นของครูอาจารย์สูงกว่านิสิตนักศึกษาทุกข้อ ยกเว้นข้อที่ว่า มีความกตัญญูรู้คุณของบุคคลอื่น มีความภูมิใจในศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่นและประเทศชาติ มีความระมัดระวังชั่วกัฏวาปและรับผิดชอบในสิ่งที่ตนทำและยินดีจะปรับปรุงแก้ไขตนเอง นิสิตนักศึกษามีความคิดเห็นสูงกว่าครูอาจารย์

ซ. สภาพแวดล้อมที่เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมแก่นิสิต นักศึกษา ส่วนที่ 3 ผลการสรุปการเปรียบเทียบความคิดเห็นระหว่างครู อาจารย์กับนิสิต นักศึกษา เกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิต นักศึกษาในแต่ละด้านดังต่อไปนี้

1. ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบความคิดเห็นระหว่างครูอาจารย์กับนิสิตนักศึกษาเป็นรายข้อเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิตนักศึกษาด้านชีวิตตนเอง แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05 ทุกข้อ และเมื่อพิจารณาค่าเฉลี่ยในรายข้อพบว่า ความคิดเห็นของครูอาจารย์สูงกว่าความคิดเห็นของนิสิตนักศึกษาทุกข้อ

ข้อที่ครูอาจารย์มีความคิดเห็นสูงกว่านิสิตนักศึกษามากที่สุด 5 อันดับคือ

- 1) ปล่อยจิตใจตามกระแสบริโภคนิยม ขาดการควบคุมกายและจิตใจ
- 2) นักศึกษามีค่านิยมที่ไม่เหมาะสมในด้านต่าง ๆ โดยไม่คำนึงถึงฐานะทางเศรษฐกิจ ก่อให้เกิดปัญหากับตนเองและสังคมเพิ่มมากขึ้น
- 3) นักศึกษาไม่รู้จักฐานะตนเองในการดำเนินชีวิต
- 4) นักศึกษาขาดความเคารพยำเกรงผู้อื่น เอาแต่ใจตนเอง
- 5) เวลาประพาศติพิตขาดจิตสำนึกในการศึกษาปรับปรุงตนเองตามลำดับ

2. ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบความคิดเห็นระหว่างครูอาจารย์กับนิสิตนักศึกษาเป็นรายข้อเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิตนักศึกษาด้านสังคม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05 ทุกข้อ และเมื่อพิจารณาค่าเฉลี่ยในรายข้อพบว่า ความคิดเห็นของครูอาจารย์สูงกว่าความคิดเห็นของนิสิตนักศึกษาทุกข้อ

ข้อที่ครูอาจารย์มีความคิดเห็นสูงกว่านิสิตนักศึกษามากที่สุด 4 อันดับคือ

- 1) นักศึกษายังติดเพื่อนมีพฤติกรรมเลียนแบบซึ่งกันและกัน แม้จะรู้ว่าสิ่งนั้นไม่ถูกต้อง
- 2) นักศึกษายังขาดความเข้าใจหลักธรรมชาติของการเปลี่ยนแปลงทำให้เครียดและมีพฤติกรรมประศดสังคม
- 3) นักศึกษาสนใจการเปลี่ยนแปลงของสังคม เศรษฐกิจ การเมือง และโลกในปัจจุบันน้อย
- 4) สภาพแวดล้อมด้านครู อาจารย์ยังไม่เป็นกัลยาณมิตรที่ดีของนักศึกษาตามลำดับ

3. ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบความคิดเห็นระหว่างครูอาจารย์กับนิสิตนักศึกษาเป็นรายข้อเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิตนักศึกษา

ด้านสภาพแวดล้อม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05 ทุกข้อ และเมื่อพิจารณาค่าเฉลี่ยในรายข้อพบว่า ความคิดเห็นของครูอาจารย์สูงกว่าความคิดเห็นของนิสิตนักศึกษาทุกข้อ

ข้อที่ครูอาจารย์มีความคิดเห็นสูงกว่านิสิตนักศึกษามากที่สุด 5 อันดับคือ

- 1) นักศึกษาชอบเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมแบบสังคมตะวันตกเช่น การแต่งกาย การใช้จ่ายฟุ่มเฟือย เปลี่ยนทรงผม เป็นต้น
- 2) สภาพแวดล้อมทางสังคมและสื่อประเภทต่าง ๆ มอมเมานักศึกษาให้เกิดพฤติกรรมการบริโภคอย่างขาดสติ
- 3) นักศึกษายังหลงคำโฆษณาชวนเชื่อสิ่งบริโภคและอุปโภคต่าง ๆ ทางวิทยุ โทรทัศน์ โดยขาดวิจารณญาณที่ดี
- 4) สภาพแวดล้อมด้านสังคมขาดระเบียบวินัยที่เป็นมาตรฐานที่จะให้นักศึกษายอมรับได้
- 5) นักศึกษาขาดความเข้าใจเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมที่ตนต้องไปเกี่ยวข้องตามลำดับ

4. ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบความคิดเห็นระหว่างครูอาจารย์กับนิสิตนักศึกษาเป็นรายข้อเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิตนักศึกษาด้านการเรียนการสอน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05 ทุกข้อ และเมื่อพิจารณาค่าเฉลี่ยเป็นรายข้อพบว่า ความคิดเห็นของครูอาจารย์สูงกว่าความคิดเห็นของนิสิตนักศึกษาทุกข้อ

ข้อที่ครูอาจารย์มีความคิดเห็นสูงกว่านิสิตนักศึกษามากที่สุด 5 อันดับคือ

- 1) สื่อได้นำเสนอในรูปแบบต่าง ๆ โดยมุ่งการค้ามากเกินไปทำให้เกิดผลกระทบต่อการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมของนักศึกษา
- 2) ค่านิยมของนักศึกษาในปัจจุบันเห็นคุณค่าทางความเจริญด้านวัตถุดีกว่าจิตใจ
- 3) นักศึกษามักอยู่หอพัก จึงขาดที่ปรึกษาและถูกชักจูงจากสภาพแวดล้อมภายนอกได้ง่าย
- 4) การอบรมสั่งสอนและปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมจะเน้นเฉพาะในชั้นเรียนหรือวิชาที่เกี่ยวข้อง
- 5) อาจารย์มีภาระหน้าที่ในการสอนและงานอื่น ๆ มากจึงไม่มีเวลาเสริมสร้างคุณธรรมและจริยธรรมแก่นักศึกษา

5. ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบความคิดเห็นระหว่างครูอาจารย์กับนิสิตนักศึกษาเป็นรายข้อเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิตนักศึกษาในกลุ่มเพื่อน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05 ทุกข้อ และเมื่อพิจารณาค่าเฉลี่ยในรายข้อพบว่า ความคิดเห็นของครูอาจารย์สูงกว่าความคิดเห็นของนิสิตนักศึกษาทุกข้อ

ข้อที่ครูอาจารย์มีความคิดเห็นสูงกว่านิสิตนักศึกษามากที่สุด 2 อันดับคือ

- 1) นักศึกษามักจะเชื่อเพื่อนและช่วยกันปกปิดความลับของเพื่อนในทางที่ไม่ถูก
- 2) บางครั้งนักศึกษาชอบทำตามเพื่อนในทางที่ไม่ถูกไม่ควร เช่น การดื่มสุรา สูบบุหรี่ และสารเสพติด เป็นต้น

6. ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบความคิดเห็นระหว่างครูอาจารย์กับนิสิตนักศึกษาเป็นรายข้อเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิตนักศึกษาด้านการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05 ทุกข้อ และเมื่อพิจารณาค่าเฉลี่ยในรายข้อพบว่า ความคิดเห็นของครูอาจารย์สูงกว่าความคิดเห็นของนิสิตนักศึกษา

ข้อที่ครูอาจารย์มีความคิดเห็นสูงกว่านิสิตนักศึกษามากที่สุด 2 อันดับคือ

- 1) ขาดความร่วมมือระหว่างอาจารย์และนักศึกษาในการจัดกิจกรรมเกี่ยวกับคุณธรรมและจริยธรรม
- 2) นักศึกษาไม่มีโอกาสเข้าร่วมกิจกรรมอื่น ๆ กับสังคมภายนอก

ฉ. แนวทางในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิต นักศึกษา

ส่วนที่ 4 ผลการสรุปการเปรียบเทียบความคิดเห็นระหว่างครู อาจารย์กับนิสิต นักศึกษา เกี่ยวกับแนวทางในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิต นักศึกษา

ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบความคิดเห็นระหว่างครูอาจารย์กับนิสิตนักศึกษาเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมที่จะช่วยให้เกิดแนวทางในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิตนักศึกษา แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05 ทุกข้อ และเมื่อพิจารณาค่าเฉลี่ยในรายข้อพบว่า ความคิดเห็นของครูอาจารย์สูงกว่าความคิดเห็นของนิสิตนักศึกษาทุกข้อ

ข้อที่ครูอาจารย์มีความคิดเห็นสูงกว่านิสิตนักศึกษามากที่สุด 7 อันดับคือ

- 1) พ่อแม่ให้การอบรมสั่งสอน ช่วยชี้แนะ และพฤติกรรมตนเป็นแบบอย่างที่ดีด้วย
- 2) กลุ่มเพื่อนมีส่วนช่วยชักจูงใจให้เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่ดี
- 3) ควรจัดกิจกรรมให้มีการยกย่องส่งเสริมคนดีและควรมีการแนะนำต้นแบบที่ดี หรือ แบบอย่างที่ดี

- 4) ครู อาจารย์ ส่วนใหญ่เอาใจใส่ต่อการว่ากล่าวตักเตือน ปรับปรุงพฤติกรรมที่บกพร่อง
- 5) การจัดสภาพแวดล้อม สื่อเพื่อส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมในสถานศึกษา
- 6) การใช้จิตวิทยา หรือวิธีการต่าง ๆ ที่จะกระตุ้นให้เกิดจิตสำนึกเพื่อพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมและแบบอย่างพฤติกรรมที่ดี ๆ ที่ปรากฏตามสื่อมีส่วนช่วยส่งเสริมเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม
- 7) จัดสิ่งเร้าให้บุคคลได้รับรู้และเกิดความเข้าใจเรื่องคุณธรรมและจริยธรรม

5.2 อภิปรายผล

1. ครูอาจารย์มีความคิดเห็นต่อคุณธรรมและจริยธรรมสำหรับการพัฒนานักศึกษาทั้ง 5 ด้าน คือ 1) ด้านการพัฒนาตนเอง 2) ด้านสังคม 3) ด้านการเป็นสมาชิกที่ดีของสังคม 4) ด้านการบำเพ็ญทานด้วยการสงเคราะห์ช่วยเหลือผู้อื่น 5) ด้านสภาพแวดล้อม

ผลการวิจัยในแต่ละด้านมีดังต่อไปนี้

1) ครูอาจารย์มีความคิดเห็นต่อคุณธรรมและจริยธรรมในด้านการพัฒนาตนเองของนิสิต นักศึกษาที่เด่นชัด คือ 1) มีความกตัญญูตวกเวที สำนึกในบุญคุณของผู้อื่น หรือสิ่งอื่น รู้สึกในหน้าที่ และความรับผิดชอบ 2) มีระเบียบวินัยในการดำเนินชีวิตอย่างสุจริต และ 3) เป็นผู้ที่ไม่เห็นแก่ตัวไม่เอาเปรียบผู้อื่น ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับผลการวิจัยที่พบว่านักศึกษามีคุณธรรมและจริยธรรมในด้านความมีเหตุผลรับผิดชอบต่อสังคม ความกตัญญูตวกเวที และการรักษาระเบียบวินัย ซึ่งให้เห็นว่า อาจารย์มีความคิดเห็นเห็นว่า นิสิต นักศึกษามี ในคุณธรรมและจริยธรรม เพื่อการพัฒนาตนที่ดี ในขณะที่นิสิต นักศึกษา มีความเห็นต่อคุณธรรมและจริยธรรม สอดคล้องกัน กับความคิดเห็นของครู อาจารย์ คือ 1) มีความกตัญญูตวกเวที สำนึกในบุญคุณของผู้อื่นหรือสิ่งอื่น 2) รู้จักเลือกแบบอย่างที่ดีนำไปปฏิบัติในการดำเนินชีวิตและ 3) มีระเบียบวินัยในการดำเนินชีวิตโดยสุจริตและรู้จักรับฟังเหตุผลจากผู้อื่นและพร้อมที่จะแก้ไขปรับปรุงตนเองกล่าวได้ว่านิสิต นักศึกษาก็มีความเชื่อมั่นตนเองและยอมรับแบบอย่างที่ดีจากบุคคลภายนอกและพร้อมที่จะปรับปรุงตนเองให้ดีขึ้น

ส่วนข้อที่นิสิต นักศึกษามีความคิดเห็นในระดับปานกลางต่ำกว่าความคิดเห็นของ ครู อาจารย์ คือ 1) รู้หลักการปฏิบัติตนให้ดีในท้องถิ่นชุมชน และสังคม 2) รู้จักประมาณในการบริโภคและใช้จ่ายทรัพย์และ 3) รู้จักใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่าตัวนักศึกษายอมรับว่าตนเองต้องการปรับปรุงพัฒนาตนต่อไปในเรื่องเหล่านี้และเมื่อเปรียบเทียบความคิดเห็น

ระหว่างครู อาจารย์ กับนิสิต นักศึกษาเกี่ยวกับคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิต นักศึกษาส่วนใหญ่ พบว่าแตกต่างกันและในภาพรวมปรากฏว่าครู อาจารย์มีความคิดเห็นสูงกว่านิสิต นักศึกษา กล่าวได้ว่าครู อาจารย์ มีความมั่นใจในเรื่องคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิต นักศึกษาสูง

2) ผลการวิจัยพบว่า ครู อาจารย์และนิสิต นักศึกษามีความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณธรรม และจริยธรรมของนิสิต นักศึกษา สำหรับการพัฒนาดตนเอง ในด้านสังคมสอดคล้องกันว่า นิสิต นักศึกษามีคุณธรรมและจริยธรรมที่เด่นชัด คือ 1) ไม่ลวงละเมิดในสิ่งที่รักที่หวงแหนของผู้อื่น รวมทั้งสิ่งของและข่มเหงจิตใจลบลู่เกียรติและวงศ์ตระกูล 2) แสดงไมตรีและความหวังต่อเพื่อน ร่วมงานด้วยความเต็มใจ โดยไม่เอาวัดเอาเปรียบ เคารพสิทธิซึ่งกันและกัน 3) เข้าใจในหลักกรรม ว่า ทำดีมีผลดี ทำชั่วมีผลชั่วสอดคล้องกับผลการวิจัย ที่ได้ศึกษาคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิต นักศึกษาพบว่า ความเชื่ออำนาจในตนว่า ทำดีได้ผลดีทำชั่วจะต้องได้รับโทษ¹ ชี้ให้เห็นว่า นิสิต นักศึกษา มีคุณธรรมและจริยธรรมต่อสังคม ในระดับดีมาก มีความรู้และความเข้าใจสังคมรอบ ข้างดีและอยู่กับสังคมได้อย่างมีความสุขและเมื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นระหว่างครู อาจารย์ กับ นิสิต นักศึกษาเกี่ยวกับคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิต นักศึกษา ในด้านสังคม พบว่า เกือบทุกข้อ มีความคิดเห็นที่ไม่แตกต่างและครูอาจารย์มีความคิดเห็นสูงกว่านิสิต นักศึกษาทุกข้อ

3) ผลการวิจัย พบว่า ครู อาจารย์ และนิสิต นักศึกษา มีความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณธรรม และจริยธรรมของนิสิต นักศึกษาสำหรับการพัฒนาดตนเองในด้านคุณลักษณะการเป็นสมาชิกที่ดี ของสังคมสอดคล้องกันว่า นิสิต นักศึกษามีคุณธรรมและจริยธรรมที่เด่นชัด คือ 1) เมื่อเห็นผู้อื่นทำ ดีประสบความสำเร็จก็พลอยยินดี 2) มีใจเป็นกลางและเข้าใจความจริงด้วยเหตุผล และ 3) ยาก ช่วยเหลือผู้อื่นให้พ้นจากความทุกข์สอดคล้องกับผลการวิจัยหลายคน ได้ศึกษาสำรวจทัศนคติทาง จริยธรรมของนิสิต นักศึกษา พบว่า นิสิต นักศึกษามีความเมตตา กรุณา และเข้าใจในเหตุผล และ ที่ได้ศึกษาเกี่ยวกับคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิต นักศึกษา พบว่า มีความเมตตา กรุณา เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่อยากช่วยเหลือผู้อื่น ให้พ้นจากความทุกข์ และเมื่อเปรียบเทียบความคิดเห็น ระหว่าง ครู อาจารย์กับนิสิต นักศึกษาเกี่ยวกับคุณธรรมและจริยธรรม เพื่อพัฒนาดตนเองในการ เป็นสมาชิกที่ดีของสังคม พบว่า แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

4) ผลการวิจัยพบว่า ครู อาจารย์ และนิสิต นักศึกษามีความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณธรรม และจริยธรรม ของนิสิต นักศึกษา สำหรับการพัฒนาดการตนเองในด้านการบำเพ็ญตน ต่อการ สังเคราะห์ช่วยเหลือผู้อื่น สอดคล้องกันว่า นิสิต นักศึกษา มีคุณธรรมและจริยธรรม ในระดับดีมาก ที่เด่นชัด คือ 1) รู้จักปรับตัวให้เข้ากับคนอื่นได้และวางตนเสมอต้นเสมอปลาย 2) แนะนำสิ่งที่เป็น

ประโยชน์ และ 3) เชื่อเพื่อเชื่อแม่ เสียละ (ทรัพย์สินสิ่งของและให้ความรู้) และรู้จักพูดให้เกิดความเข้าใจดี สม่ำเสมอคือสอดคล้องกับ ผลการวิจัยที่ได้ศึกษาคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิต นักศึกษา พบว่า นิสิต นักศึกษามีความเชื่อเพื่อเชื่อแม่ กล่าวได้ว่า นิสิต นักศึกษา รู้จักอุทิศตนในการสงเคราะห์ ช่วยเหลือผู้อื่นด้วยความเสียสละทั้งทรัพย์สินสิ่งของและพร้อมให้คำแนะนำในด้านความรู้ที่ตนสามารถทำได้ สำหรับข้อที่ครู อาจารย์ และนิสิต นักศึกษาอยากให้นิสิต นักศึกษาต้องปรับปรุงแก้ไขตนต่อไป คือ รู้จักช่วยเหลือ และชวนช่วยด้านกิจการต่าง ๆ ด้วยแรงกายและสติปัญญา และเมื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นระหว่างครู อาจารย์ กับนิสิต นักศึกษาพบว่า เกือบทุกข้อ ความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน และในภาพรวม ครู อาจารย์มีความคิดเห็นสูงกว่า นิสิต นักศึกษา

5) ผลการวิจัยพบว่า ครูอาจารย์และนิสิต นักศึกษามีความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณธรรม และ จริยธรรมของนิสิต นักศึกษาในด้านสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิตนักศึกษา สอดคล้องกันในระดับมากเด่นชัด คือ นิสิตนักศึกษามองเห็นเมื่ออยู่กับครอบครัว และสภาพแวดล้อมทางสังคมเป็นสื่อกลาง ส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ด้านคุณธรรมและจริยธรรม สอดคล้องกับผลการวิจัยที่ได้ทำการศึกษา เรื่อง ปัจจัยและกระบวนการที่เอื้อต่อการพัฒนาคุณธรรมระดับบุคคลเพื่อมุ่งความสำเร็จของส่วนรวม ของนักศึกษามหาวิทยาลัย พบว่า ความอบอุ่นใจ ครอบครัวยังเป็นปัจจัยสำคัญที่เอื้อต่อการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมแก่นิสิต นักศึกษา คุณธรรม และจริยธรรมของนิสิต นักศึกษาที่ครูอาจารย์มีความคิดเห็นเด่นชัดมาก คือ เพื่อนมีอิทธิพลอย่างมากในการช่วยพัฒนาคุณธรรม และจริยธรรมแก่นักศึกษา และในขณะเดียวกัน นิสิต นักศึกษา มีความคิดเห็นต่อสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมแก่นิสิต นักศึกษาที่เด่นชัด คือ สภาพแวดล้อมทางสังคมเป็นสื่อกลาง ส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ด้านคุณธรรมและจริยธรรม กล่าวได้ว่า สภาพแวดล้อมทางสังคมมีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงของนิสิต นักศึกษาได้เป็นอย่างดี¹

ครูอาจารย์ และนิสิต นักศึกษา มีความคิดเห็นตรงกันว่า ไม่เห็นด้วยกับคำถามที่ว่า สถานภาพแวดล้อมในสถานศึกษาไม่เอื้อต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม นิสิต นักศึกษา ในทางที่ดี มีคุณธรรมและจริยธรรม ซึ่งให้เห็นว่า สภาพแวดล้อมในสถานศึกษาเป็นสถานที่ที่มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลง พฤติกรรมของนิสิต นักศึกษา เป็นอย่างดี และเมื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นระหว่างครูอาจารย์กับนิสิต นักศึกษา พบว่า แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เกือบ

¹ สุวิมล ว่องวานิช และนางลักษณ วิรัชชัย , ปัจจัยและกระบวนการที่เอื้อต่อการพัฒนาคุณธรรมระดับบุคคลเพื่อมุ่งความสำเร็จของส่วนรวมของนักศึกษามหาวิทยาลัย. หน้า

ทุกข้อ ข้อที่นิสิต นักศึกษา มีความคิดเห็นสูงกว่า ครู อาจารย์ คือ สภาพแวดล้อมด้านสื่อประเภทต่าง ๆ มีส่วนช่วยปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของนิสิต นักศึกษาในทางที่ดีขึ้น และสภาพแวดล้อมในสถานศึกษาช่วยทำให้นักศึกษารู้จักตนเองและสังคมมากขึ้น

ผลการวิจัย เกี่ยวกับความคิดเห็นของครูอาจารย์ และนิสิต นักศึกษา ต่อคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิต นักศึกษาในภาพรวมพบว่า ความคิดเห็นของครู อาจารย์ กับนิสิต นักศึกษา สอดคล้องกันอย่างเด่นชัดในระดับเห็นด้วยอย่างมาก คือ มีความละเอียดถี่ถ้วนรอบคอบ และมีความกตัญญูรู้คุณของบุคคลอื่น สอดคล้องกับผลการวิจัยที่ได้ศึกษาคุณธรรมและจริยธรรม ของนักเรียน และนักศึกษาพบว่า คุณธรรมที่เด่นชัดที่สุด คือ ความกตัญญูกตเวที ส่วนข้อที่ครู อาจารย์ มีความคิดที่เด่นชัดกว่าความคิดเห็นของนิสิต นักศึกษา คือ นิสิต นักศึกษามีความซื่อสัตย์ สุจริต และยุติธรรม สอดคล้องกับผลการวิจัยของ ได้ศึกษาคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิต นักศึกษาพบว่า ด้านความซื่อสัตย์ สุจริต และความยุติธรรม ของนิสิต นักศึกษา มีความคิดเห็นในระดับสูง

ส่วนข้อที่ครู อาจารย์ และนิสิต นักศึกษามีความคิดเห็นที่สอดคล้องกันในด้นต่ำ คือ รู้จักคิดริเริ่มสร้างสรรค์และตัดสินใจอย่างมีเหตุผล และมีความขยัน ประหยัด และอดทน กล่าวได้ว่านิสิต นักศึกษาจะน้องปรับปรุงแก้ไขฝึกหัดตนให้ดีขึ้นต่อไป เมื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นระหว่างครู อาจารย์ กับ นิสิต นักศึกษาเกี่ยวกับคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิต นักศึกษาในภาพรวมพบว่า เกือบทุกข้อมีความคิดเห็นแตกต่างกัน และความคิดเห็นของ ครู อาจารย์สูงกว่าความคิดเห็นของท้องถิ่น และประเทศชาติ มีความละเอียดถี่ถ้วนรอบคอบ และรับผิดชอบในสิ่งที่ตนทำ และยินดีจะปรับปรุงตนเอง คุณธรรมและจริยธรรมเหล่านี้ นิสิต นักศึกษา มีความคิดเห็นสูงกว่าครู อาจารย์

2. จากผลการวิจัยพบว่า ครู อาจารย์ และนิสิต นักศึกษา มีความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิต นักศึกษาทั้ง 6 ด้าน คือ

- 1) ด้านชีวิตตนเอง
- 2) ด้านสังคม
- 3) ด้านสภาพแวดล้อม
- 4) ด้านการเรียนการสอนและอื่น ๆ
- 5) ด้านกลุ่มเพื่อน
- 6) ด้านกิจกรรมเสริมหลักสูตรซึ่งมีผลการวิจัยดังต่อไปนี้

1) ผลการวิจัยพบว่า ครู อาจารย์ และนิสิต นักศึกษา มีความคิดเห็นที่สอดคล้องกันเกี่ยวกับปัญหา และอุปสรรคสำหรับการพัฒนาของคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิต นักศึกษาในระดับมาก เด่นชัดที่สุด คือ ปล่อยจิตใจตามกระแสบริโภคนิยม ขาดการควบคุมกาย และจิตใจ และนักศึกษามีค่านิยมที่ไม่เหมาะสมในด้านต่าง ๆ โดยไม่คำนึงถึงฐานะทางเศรษฐกิจ ก่อให้เกิดปัญหากับตนเอง และสังคมมากขึ้น ชี้ให้เห็นว่านิสิต นักศึกษา มีจุดอ่อนในเรื่องการใช้คำพูดเพื่อย อาจเป็นเพราะสื่อประเภทต่าง ๆ นำเสนอข่าวมุ่งเน้นบริโภควัตถุค่อนข้างสูง ข้อที่

ครู อาจารย์ มีความคิดเห็นชัด คือ นักศึกษาไม่รู้จักฐานะตนเองในการดำเนินชีวิต เมื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นระหว่าง ครู อาจารย์ กับนิสิต นักศึกษา เกี่ยวกับปัญหา และอุปสรรคในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมแก่นิสิต นักศึกษา พบว่า แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติในระดับ .05 ข้อ ที่นิสิต นักศึกษามีความคิดเห็นเด่นชัดกว่า ครู อาจารย์ คือ ขาดกิจกรรมส่งเสริมแรงจูงใจในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมในสถาบันการศึกษา กล่าวได้ว่า ครู อาจารย์ ต้องพิจารณาในการจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรม และจริยธรรมแก่นิสิต นักศึกษา ในสถาบันเพิ่มขึ้นอย่างหลากหลาย โดยให้นักศึกษามีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมให้มากขึ้น

2) ผลการวิจัย พบว่า ครู อาจารย์และนิสิต นักศึกษา มีความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหา และอุปสรรคสำหรับการพัฒนาคุณธรรม และจริยธรรมของนิสิต นักศึกษาในด้านสังคม เกือบทุกข้อในระดับมาก สอดคล้องกัน เด่นชัดที่สุด คือ (1) นักศึกษาติดเอนมีพฤติกรรมเลียนแบบซึ่งกันและกันแม้จะรู้ว่าสิ่งนั้นไม่ถูกต้อง และ (2) นักศึกษาสนใจการเปลี่ยนแปลงของสังคมเศรษฐกิจการเมืองและโลกในปัจจุบันน้อย

จากผลการวิจัย พบว่า ครู อาจารย์มีความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิต นักศึกษาที่เด่นชัด คือ นักศึกษา ยังขาดความเข้าใจหลักธรรมชาติของการเปลี่ยนแปลงทำให้เครียดและมีพฤติกรรมประชดสังคม

ส่วนข้อที่ นิสิต นักศึกษามีความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหา และอุปสรรคในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิต นักศึกษาเอง ที่เด่นชัด คือ สภาพแวดล้อมด้านครู อาจารย์ยังไม่เป็นกัลยาณมิตร ที่ดีของนักศึกษา ซึ่งให้เห็นว่า นิสิต นักศึกษายังมองว่า ครู อาจารย์ยังเป็นปัญหาสำหรับพวกเขา ครู อาจารย์ต้องปรับตนให้นิสิต นักศึกษาเห็นว่า เป็นกัลยาณมิตร แก่ศิษย์ต่อไป และเมื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นระหว่าง ครู อาจารย์ กับ นิสิต นักศึกษา เกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาคุณธรรม แก่นิสิต นักศึกษาในด้านสังคมพบว่า แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3) ผลการวิจัยพบว่า ครู อาจารย์ มีความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิต นักศึกษาในด้านสภาพแวดล้อม เกือบทุกข้อในระดับมาก ข้อที่ครู อาจารย์มีความคิดเห็นว่าเป็นปัญหา และอุปสรรคในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมที่เห็นด้วยอย่างมากที่เด่นชัด คือ (1) นักศึกษาชอบเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมแบบสังคมตะวันตก เช่น การแต่งกาย การใช้จ่ายฟุ่มเฟือย เปลี่ยนทรงผมเป็นต้น (2) สภาพแวดล้อมทางสังคมและสื่อประเภทต่าง ๆ มอมเมานักศึกษาให้เกิดพฤติกรรมบริโภคอย่างขาดสติ และ (3) นักศึกษายังหลงคำโฆษณาชวนเชื่อสิ่งบริโภคต่าง ๆ ทางวิทยุ โทรทัศน์ โดยขาดวิจารณญาณที่ดี และใน

ขณะเดียวกันนิสิต นักศึกษามีความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคสำหรับการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิต นักศึกษามีความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคสำหรับการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิต นักศึกษาในด้านสภาพแวดล้อม ผลการวิจัยพบว่า นิสิต นักศึกษามีความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหา และอุปสรรคเหล่านั้นทุกข้อในระดับปานกลาง และข้อที่นิสิต นักศึกษามีความคิดเห็นในระดับปานกลางที่เด่นชัด คือ (1) นักศึกษาชอบเปลี่ยนพฤติกรรมแบบสังคมตะวันตก เช่น การแต่งกาย การใช้จ่ายฟุ่มเฟือย เปลี่ยนทรงผม เป็นต้น (2) สภาพแวดล้อมด้านสังคมขาดระเบียบวินัยที่เป็นมาตรฐานที่จะให้นักศึกษายอมรับได้ และ (3) สภาพแวดล้อมทางสังคม และสื่อประเภทต่าง ๆ มอมเมานักศึกษาให้เกิดพฤติกรรมการบริโภคอย่างขาดสติ ข้อที่ครู อาจารย์ กับ นิสิต นักศึกษามีความคิดเห็นสอดคล้องกันว่า สภาพแวดล้อมในสถานศึกษาไม่เอื้อต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมนิสิต นักศึกษาในการปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรม แก่นิสิต นักศึกษา เมื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นระหว่าง ครู อาจารย์ กับ นิสิต นักศึกษาเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมแก่นิสิต นักศึกษาพบว่า แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

4) ผลการวิจัยพบว่า ครู อาจารย์มีความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมด้านการเรียนการสอนในระดับมาก คือ การอบรมสั่งสอนและปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมจะเป็นเฉพาะชั้นเรียนหรือวิชาที่เกี่ยวข้อง และอาจารย์มีภาระหน้าที่ในการสอนและงานอื่น ๆ มากจึงไม่มีเวลาเสริมสร้างคุณธรรมและจริยธรรมแก่นิสิต นักศึกษา ความคิดเห็นของครู อาจารย์ข้อที่สะท้อนให้เห็นปัญหาการปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมแก่นิสิต นักศึกษาสาเหตุส่วนหนึ่งเกิดจากครู อาจารย์ขาดการเอาใจใส่ต่อนิสิต นักศึกษา แต่ในขณะเดียวกันนี้ นิสิต นักศึกษามีความคิดเห็นในระดับปานกลางทุกข้อ

สำหรับปัญหาและอุปสรรคที่เกี่ยวกับการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมที่มีปัญหาด้านอื่นที่มีผลต่อการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมแก่นิสิต นักศึกษาผลการวิจัยพบว่า ครู อาจารย์ และนิสิต นักศึกษามีความคิดเห็นที่สอดคล้องกันในระดับมาก คือ สภาพแวดล้อมของสังคมไทยในปัจจุบันขาดความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และเสียสละซึ่งกันและกัน สื่อนำเสนอในรูปแบบต่าง ๆ โดยมุ่งการค้ามากเกินไปทำให้เกิดผลกระทบต่อการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิต นักศึกษา

สำหรับข้อที่ครู อาจารย์มีความคิดเห็นต่อปัญหาและอุปสรรคที่เกี่ยวกับการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมแก่นิสิต นักศึกษาเอง ในระดับมาก คือ ค่านิยมของนักศึกษาในปัจจุบันเห็นคุณค่าทางความเจริญด้านวัตถุดีกว่าจิตใจและนักศึกษามักอยู่หอพัก จึงขาดที่ปรึกษาและถูกชักจูงจากสภาพแวดล้อมภายนอกได้ง่าย

ชี้ให้เห็นว่าปัญหาและอุปสรรคที่สำคัญในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมแก่นิสิต นักศึกษา คือ สื่อประเภทต่าง ๆ นั้นมีอิทธิพลต่อจิตใจนิสิต นักศึกษาอย่างมากและเมื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นระหว่างครู อาจารย์กับนิสิต นักศึกษาที่เกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมแก่นิสิต นักศึกษาด้านการเรียนการสอนและอื่น ๆ พบว่าแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

5) ผลการวิจัยพบว่า ครู อาจารย์มีความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาของอุปสรรคในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมต่อกลุ่มเพื่อน และการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรในระดับมากที่สุดที่เด่นชัดดังต่อไปนี้

ก. ปัญหาและอุปสรรคด้านกลุ่มเพื่อน คือ นักศึกษามักจะเชื่อเพื่อนและช่วยกันปกปิดความลับของเพื่อนในทางที่ไม่ถูกและบางครั้งนักศึกษาชอบทำตามเพื่อนในทางที่ไม่ถูกไม่ควร เช่น การดื่มสุรา สูบบุหรี่ และสารเสพติด เป็นต้น

ข. ปัญหาและอุปสรรคด้านการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร คือ ขาดความร่วมมือระหว่าง อาจารย์ และนักศึกษาในการจัดกิจกรรมเกี่ยวกับคุณธรรมและจริยธรรมและนักศึกษา ไม่มีโอกาสเข้าร่วมกิจกรรมอื่น ๆ กับ สังคมภายนอก ในขณะเดียวกัน นิสิต นักศึกษามีความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหา และอุปสรรคในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมทั้งในด้านกลุ่มเพื่อน และการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรในระดับปานกลางเท่านี้ ชี้ให้เห็นว่า ครู อาจารย์ มีความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมสูงกว่า นิสิต นักศึกษา และเมื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นระหว่างครู อาจารย์กับนิสิต นักศึกษาเกี่ยวกับ ปัญหาและอุปสรรคต่อกลุ่มเพื่อนและการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร ในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมแก่นิสิต นักศึกษาพบว่าแตกต่างกันอย่างมีนัย สำคัญทางสถิติที่ .05

3. ผลการวิจัย พบว่าครู อาจารย์ มีความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิต นักศึกษาในระดับมากที่สุด 4 อันดับแรก คือ (1) พ่อแม่ให้การอบรม สั่งสอน ช่วยชี้แนะ และพฤติกรรมตนเป็นแบบอย่างที่ดีด้วย (2) กลุ่มเพื่อนมีส่วนช่วยชักจูงใจให้เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่ดี (3) ควรมีการแนะนำต้นแบบที่ดี หรือ แบบอย่างที่ดีและควรจัดกิจกรรมให้มีการยกย่องส่งเสริมคนดี (4) ครู อาจารย์ ส่วนใหญ่เอาใจใส่ต่อการว่ากล่าว ตักเตือน ปรับปรุงพฤติกรรมที่บกพร่องและการจัดสภาพแวดล้อม สื่อเพื่อส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมในสถานศึกษา สอดคล้องกับแนวคิดและผลการวิจัยหลายท่าน กล่าว คือ จากแนวคิดหนังสือแนวทางการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม (2535) ที่ว่า ควรพัฒนาคุณประจำการเกี่ยวกับหลักและวิธีการปลูกฝัง อบรม จริยธรรม และปรับปรุงสภาพแวดล้อมการทำงานของคุณ อดภาวะ

งานด้านธุรการเพื่อให้ครู ครูแลกเปลี่ยนนักเรียนใกล้ชิด ให้สวัสดิการความช่วยเหลือ และบริการต่าง ๆ ที่จะช่วยส่งเสริมสุขภาพจิตที่ดีของครู รวมทั้งมีการติดตามดูแลพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมของครู เพื่อแก้ไขปรับปรุง ผลการวิจัย พบว่า การพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมแก่นิสิต นักศึกษา คือ อาจารย์ ผู้สอนมีส่วนร่วมในการปลูกฝังคุณธรรมมากที่สุด ในขณะที่ผลการวิจัยของ พบว่า แนวทางการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมแก่นิสิต นักศึกษา คือ การชี้นำตัวแบบหรือแบบอย่างที่ดี และการ จัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่น่าสนใจ¹

ผลการวิจัยพบว่า นิสิต นักศึกษามีความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมแก่นิสิต นักศึกษาในระดับมากที่สุด นอกจากที่กล่าว และ คือ การใช้จิตวิทยาหรือ วิธีการต่าง ๆ ที่จะกระตุ้นให้เกิดจิตสำนึกเพื่อพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรม และเมื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นระหว่างครู อาจารย์ กับนิสิต นักศึกษาเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมแก่นิสิต นักศึกษาพบว่า แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

5.3 ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้

1. กระทรวงศึกษาธิการและกระทรวงวัฒนธรรม ผู้มีอำนาจหน้าที่โดยตรงในการกำหนดนโยบายการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมแก่เยาวชนของชาติได้ข้อมูลส่วนหนึ่งจากผลการวิจัยนี้ เพื่อส่งเสริมให้องค์กรและสถาบันการศึกษาได้ให้ความสำคัญในกิจกรรมการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมแก่เยาวชนอย่างจริงจัง

2. สถาบันการศึกษาสงฆ์ได้แก่ มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ควรมีการฝึกอบรมพระนิสิตนักศึกษา และพระสังฆาธิการปรับปรุงวิธีการสอน การบรรยาย และการฝึกอบรมคุณธรรมและจริยธรรมด้วยการเน้นภาคปฏิบัติให้เหมาะสมกับวัยของเยาวชนด้วยการพัฒนาวิธีการสอนและอุปกรณ์การสอนที่น่าสนใจ และมีประสิทธิภาพเพื่อที่จะนำหลักคุณธรรมและจริยธรรมให้เข้าถึงจิตใจเยาวชนให้มากที่สุด เช่น โครงการบรรพชาและฝึกอบรมเยาวชนภาคฤดูร้อนและการสอนศีลธรรมและจริยธรรมในโรงเรียน เป็นต้น

¹อ้างแล้ว, สุวิมล ว่องวาณิช และนางลักษณีย์ วิรัชชัย, ปัจจัยและกระบวนการที่เอื้อต่อการพัฒนาคุณธรรมระดับบุคคลเพื่อมุ่งความสำเร็จของส่วนรวมของนักศึกษามหาวิทยาลัย หน้า 108

3. ครู อาจารย์ ควรปรับปรุงการเรียนการสอนด้วยการสอดแทรกข้อคิดด้านคุณธรรมและจริยธรรมแก่ผู้เรียนทุกรายวิชา เพื่อพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมแก่นักเรียน นักศึกษาอย่างบูรณาการให้ทันต่อเหตุการณ์ปัจจุบัน

4. ผู้บริหารและครูอาจารย์ในสถาบันการศึกษาได้แก่ มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏ โรงเรียนทุกแห่งทั้งภาครัฐและเอกชน ควรตระหนักในการกำหนดนโยบายพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมแก่นักเรียน นิสิตและนักศึกษาอย่างเป็นรูปธรรมและจริงจัง

5. ผู้ปกครองนักเรียน นิสิต นักศึกษาควรรู้ความสำคัญในการให้ความรักความอบอุ่นแก่บุตรหลานอย่างเพียงพอในการเลี้ยงดู ให้พวกเขาเจริญเติบโตสมบูรณ์ทั้งทางร่างกาย และมีจิตใจที่งดงามตามสมควรแก่วัย

5.4 ข้อเสนอแนะเพื่อศึกษาวิจัยต่อไป

1. ควรศึกษาคุณธรรมและจริยธรรมของนักศึกษาจากภาคทฤษฎีสู่ภาคปฏิบัติในระดับอุดมศึกษา

2. ควรศึกษาสภาพแวดล้อมการปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมแก่นิสิตนักศึกษา : กรณี สภาพแวดล้อมที่มีอิทธิพลต่อการปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมในด้านครอบครัวและสถานศึกษา

3. ควรศึกษาปัญหาและอุปสรรคต่อการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมแก่นิสิตนักศึกษา : กรณี ครู อาจารย์ไม่เป็นกัลยาณมิตรที่ดีแก่นิสิตนักศึกษาในระดับอุดมศึกษา

บรรณานุกรม

1. ภาษาไทย

กระทรวงศึกษาธิการ, **แผนพัฒนาการศึกษาระยะที่ 9 (2545-2549)**. ของสถาบันเทคโนโลยีราชมงคล, กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, 2545

กระทรวงศึกษาธิการ, **แผนพัฒนาอาชีวศึกษาระยะที่ 8 (2540-2544)**. ของกรมอาชีวศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ พิมพ์วิทยาลัยสารพัดช่างพระนคร, 2541

กระแสพระราชดำรัสและพระบรมราชโองการของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลปัจจุบัน. กรุงเทพมหานคร : สมาคมหนังสือพิมพ์ภูมิภาคแห่งประเทศไทย, ม.ป.ป.

คณะกรรมการอำนวยการจัดงานฉลองสิริราชสมบัติครบ ๕๐ ปี, **ในหลวงของการศึกษาไทย, ห้าทศวรรษสิริราชสมบัติ**. จัดพิมพ์เป็นที่ระลึกเนื่องในมหามงคลสมัยฉลองสิริราชสมบัติครบ 50 ปี พุทธศักราช 2539, กรุงเทพฯ: จัดพิมพ์โดยอมรินทร์ฯ, 2540.

ชัยพร วิชชาวุธ. **คุณภาพบัณฑิตและปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย**. เอกสารการสัมมนาเชิงวิชาการเนื่องในวันสถาปนาจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ครอบรอบ 70 ปี, ฝ่ายวิจัยจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ : 2530.

ชาติรี เมืองนาโพธิ์. **คุณสมบัติของบัณฑิตที่สอดคล้องกับความต้องการของภาคเอกชน**. เอกสารการวิจัยส่วนบุคคล, วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักรไทย, 2532.

ชำเลื่อง วุฒิจันทร์. **หลักการปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมแก่นักเรียน**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์กรมการศาสนา, 2524.

ชุมศรี ชำนาญพูด, **การศึกษาระดับพฤติกรรมเชิงจริยธรรมของนักศึกษาพยาบาลชั้นปีที่ 4 ของวิทยาลัยพยาบาล สังกัดกองงานวิทยาลัยพยาบาล วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี ราชบุรี สถาบันพระบรมราชชนก**, 2536

ชนาธิป พรกุล, **การออกแบบการสอน การบูรณาการ การอ่าน การคิดวิเคราะห์และการเขียน**, กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย, 2551

ณัฐพงษ์ เจริญทิพย์, **จริยธรรมและเจตคติวิทยาศาสตร์ของนักศึกษาพิษณุโลก มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ**. พิษณุโลก : 2526.

ดวงเดือน พันธุมนาวิน และคณะ. **ความเชื่อและการปฏิบัติทางพุทธศาสนาของคนไทย**. การปลูกฝังอบรมและคุณภาพชีวิต, สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, กรุงเทพฯ: 2540.

ดวงเดือน พันธุมนาวิน , **ทฤษฎีต้นไม้จริยธรรมการวิจัยและการพัฒนาบุคคล** , กรุงเทพฯ :
โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ,2543

ทบวงมหาวิทยาลัย, **การจัดกิจกรรมนิสิต/นักศึกษา เพื่อพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมสำหรับ
บัณฑิตอุดมคติไทย**. กรุงเทพฯ : สำนักมาตรฐานอุดมศึกษา ทบวงมหาวิทยาลัย,
2543.

ทีศนา แชมมณี. **การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมและค่านิยม : จากทฤษฎีสู่การปฏิบัติ**
การประชุมราชบัณฑิตยสถาน สำนักธรรมศาสตร์และการเมือง, กรุงเทพฯ : จัดพิมพ์โดย
สภาสังคมสงเคราะห์แห่งประเทศไทย ในพระบรมราชูปถัมภ์, สมชายการพิมพ์, 2542.

บุญมั่น ศ. นพคุณ. **บ้านกับวัด**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ธรรมบุชา, 2516.

ประภาเพ็ญ สุวรรณ อลิศรา ชูชาติ และ วาสนา จันทร์สว่าง. **การศึกษาจริยธรรมของนักศึกษา
มหาวิทยาลัยมหิดล**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยมหิดล, 2535.

ประภาเพ็ญ สุวรรณและคณะ, **การศึกษาจริยธรรมของนักศึกษา มหาวิทยาลัยมหิดล**.
งานวิจัยภาควิชาสุศึกษาและพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล, กรุงเทพฯ : 2535.

ประภาศรี สีหอำไพ. **พื้นฐานการศึกษาทางศาสนาและจริยธรรม**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย, 2540.

ประมวลพระราชดำรัสและพระบรมราโชวาท. กรุงเทพมหานคร : สำนักราชเลขาธิการ, 2513.

ประมวลพระราชดำรัส และพระบรมราโชวาท ที่พระราชทานในโอกาสต่าง ๆ ตั้งแต่เดือนธันวาคม
2511 จนถึงเดือนพฤศจิกายน 2512. พระนคร : โรงพิมพ์พระจันทร์, 2513. (พิมพ์เนื่อง
ในวันพระราชทานเพลิงศพ นายจิตติ สุจริตกุล วันจันทร์ที่ 23 พฤศจิกายน พุทธศักราช
2513).

ประมวลพระราชดำรัสและพระบรมราโชวาทที่พระราชทานในโอกาสต่าง ๆ ตั้งแต่พุทธศักราช
2498-2508. กรุงเทพมหานคร : สำนักราชเลขาธิการ, 2516.

ประมวลพระราชดำรัสและพระบรมราโชวาทที่พระราชทานในโอกาสต่าง ๆ ตั้งแต่พุทธศักราช
2498-2508. พระนคร : โรงพิมพ์พระจันทร์, 2516. (พิมพ์เนื่องในงานพระราชทานเพลิง
ศพ นายจ่านงราชกิจ (จรัญ บุญยรัตพันธุ์) ณ วัดเทพศิรินทราวาส 8 มีนาคม
พุทธศักราช 2516).

ประมวลพระราชดำรัสและพระบรมราโชวาทที่พระราชทานในโอกาสต่าง ๆ ตั้งแต่ปี 2508-2513.
กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2513.

ประมวลพระราชดำรัสและพระบรมราโชวาทที่พระราชทานในโอกาสต่าง ๆ ปีพุทธศักราช 2528.

กรุงเทพมหานคร : สำนักพระราชเลขาธิการ, 2529.

ประมวลพระราชดำรัสและพระบรมราโชวาทที่พระราชทานในโอกาสต่าง ๆ ปีพุทธศักราช 2529.

กรุงเทพมหานคร : สำนักพระราชเลขาธิการ, 2530.

ประมวลพระราชดำรัสและพระบรมราโชวาทที่พระราชทานในโอกาสต่าง ๆ ปีพุทธศักราช 2530.

กรุงเทพมหานคร : สำนักพระราชเลขาธิการ, 2531.

ประมวลพระราชดำรัสและพระบรมราโชวาทที่พระราชทานในโอกาสต่าง ๆ ปีพุทธศักราช 2531.

กรุงเทพมหานคร : สำนักพระราชเลขาธิการ, 2532.

ประมวลพระราชดำรัสและพระบรมราโชวาทที่พระราชทานในโอกาสต่าง ๆ ปีพุทธศักราช 2532.

กรุงเทพมหานคร : สำนักพระราชเลขาธิการ, 2533.

ประมวลพระราชดำรัสและพระบรมราโชวาทที่พระราชทานในโอกาสต่าง ๆ ปีพุทธศักราช 2533.

กรุงเทพมหานคร : สำนักพระราชเลขาธิการ, 2534.

ประมวลพระราชดำรัสและพระบรมราโชวาทที่พระราชทานในโอกาสต่าง ๆ ปีพุทธศักราช 2534.

กรุงเทพมหานคร : สำนักพระราชเลขาธิการ, 2535.

ประมวลพระราชดำรัสและพระบรมราโชวาทที่พระราชทานในโอกาสต่าง ๆ ปีพุทธศักราช 2535.

กรุงเทพมหานคร : สำนักพระราชเลขาธิการ, 2536.

ประมวลพระราชดำรัสและพระบรมราโชวาทที่พระราชทานในโอกาสต่าง ๆ ปีพุทธศักราช 2536.

กรุงเทพมหานคร : สำนักพระราชเลขาธิการ, 2537.

ประมวลพระราชดำรัสและพระบรมราโชวาทที่พระราชทานในโอกาสต่าง ๆ ปีพุทธศักราช 2537.

กรุงเทพมหานคร : สำนักพระราชเลขาธิการ, 2538

ปัทมา ทองสม. **การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างระดับการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมระดับปัจจัย
คัดสรรที่เกี่ยวข้องกับนักศึกษาพยาบาลวิทย์พยาบาลสังกัดกระทรวง
สาธารณสุข.** วิทยานิพนธ์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ : 2543.

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต). **ธรรมบุญชีวิต.** พุทธจริยาเพื่อชีวิตที่ดีงาม, พิมพ์ครั้งที่ 346,
กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2544.

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต). **พัฒนาคุณภาพชีวิตด้วยจิตวิทยาแบบยั่งยืน.** พิมพ์ครั้งที่ 2
กรุงเทพฯ : พิมพ์ที่ สหธรรมิก, 2543.

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต). **จิตวิทยาเพื่อการพัฒนาคนตามแนวธรรมชาติ.** กรุงเทพฯ :
พิมพ์ที่ สหธรรมิก, 2543.

- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต). **รุ่งอรุณแห่งการศึกษาเบิกฟ้าแห่งการพัฒนาที่ยั่งยืน.** กรุงเทพฯ : พิมพ์ที่ สหธรรมิก, 2545.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต). **การศึกษาเพื่ออารยธรรมที่ยั่งยืน.** กรุงเทพฯ : พิมพ์ที่ สหธรรมิก, 2540.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต). **จริยธรรมสำหรับคนรุ่นใหม่.** กรุงเทพฯ : พิมพ์ที่ สหธรรมิก, 2543.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต). **ธรรมกับไทย ในสถานการณ์ปัจจุบัน.** กรุงเทพฯ : พิมพ์ที่ สหธรรมิก, 2542.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์** กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2546
- พระบรมราชาโชวาทในพิธีพระราชทานปริญญาบัตร. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร : หอประวัติจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2534.
- พระบรมราชาโชวาท พระราชดำรัส พุทธศักราช 2526. กรุงเทพฯ: สำนักราชเลขาธิการ, 2527.
- พระบรมราชาโชวาท พระราชดำรัส. กรุงเทพมหานคร :โรงพิมพ์การพิมพ์พาณิชย์, 2499. (พิมพ์แจกในงานพระราชทานเพลิงศพพระพิจิตรราชสาส์น (สอน วินิจฉัยกุล) ณ เมรุหน้าพลับพลาอิสริยาภรณ์ วัดเทพศิรินทราวาส 23 กุมภาพันธ์ 2499).
- พระราชดำรัสและพระบรมราชาโชวาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชและสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์พระบรมราชินีนาถ. พระนคร : บ้านดालสาส์น, 2509.
- พระราชวรมูณี (ประยูรค์ ปยุตโต). **ปรัชญาการศึกษาไทย.** กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์เคล็ดไทย, 2518.
- พระสุธีวรญาณและคณะ, **หลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ในพระบรมราชูปถัมภ์,** กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2542
- พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน,** กรุงเทพฯ : อักษรเจริญทัศน์ อจท. 2525 หน้า 216
- ไพฑูริย์ สีนลารัตน์. **การพัฒนาการจัดการศึกษาทั่วไปในสถาบันเอกชน.** รายการสัมมนาโดยทบวงมหาวิทยาลัยและสมาคมสถาบันอุดมศึกษาเอกชนแห่งประเทศไทย 23 เมษายน 2540.
- มนัส รัตนดิลก ณ ภูเก็ต. **จริยธรรมช่วยพัฒนาประเทศ.** กรุงเทพฯ : มิตรครุ, 2521.
- มณีวรรณ กมลพัฒนะ. **บัณฑิตไทยในอุดมคติ.** รายงานการประชุมระดับชาติครั้งที่ 2, กรุงเทพฯ : 2542.

- วิไล ตั้งจิตสมคิด. **ศึกษาปัญหาการปลูกฝังและเสริมสร้างจริยธรรมให้แก่นักศึกษาตามทัศนะของอาจารย์สถาบันราชภัฏในกลุ่มรัตนโกสินทร์.** งานวิจัย สำนักงานสภาสถาบันราชภัฏ, กระทรวงศึกษาธิการ, กรุงเทพฯ : 2538.
- สมเดช มุงเมือง. **ธรรมที่ควรปลูกฝังแก่เยาวชน.** ครูปริทัศน์, 7 พฤษภาคม 2526.
- สุวิมล ว่องวานิช และนางลักษณ์ วิรัชชัย. **ปัจจัยและกระบวนการที่เอื้อต่อการพัฒนาคุณธรรมระดับบุคคลเพื่อมุ่งความสำเร็จของส่วนรวมของนักศึกษามหาวิทยาลัย: การศึกษาเชิงปริมาณและคุณภาพ.** ภาควิชาวิจัยการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ : 2543.
- สุวิมล ว่องวานิช และคณะ, **รายงานงานศึกษาแนวทางการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม 2535,** คณะกรรมการพัฒนาการอบรมเลี้ยงดูเด็ก, กรุงเทพฯ : 2543.
- ไสว มาลาทอง และบุรี แก้วเล็ก. **คู่มือการศึกษาจริยธรรมสำหรับนักเรียน นิสิต นักศึกษานักบริหาร นักปกครอง และประชาชนผู้สนใจทั่วไป.** กลุ่มวิชาการพระพุทธศาสนา และจริยศึกษา กองศาสนศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ, กรุงเทพฯ : จักรพิมพ์ออกเผยแพร่, 2542.
- สำนักนายกรัฐมนตรื. **พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542.** สำนักคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรื, กรุงเทพฯ : จัดพิมพ์โดยพริกหวานกราฟฟิก, 2542.
- อาภรณ์ ใจเที่ยง. **หลักการสอน.** กรุงเทพฯ : พิมพ์ที่ โอ.เอส.พริ้นติ้ง เฮ้าส์, 2537.
- อารี วาริสงัด. **การศึกษาคุณธรรมอิทธิบาท 4.** ของนักศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) ทางอาชีวศึกษา, กรุงเทพฯ : พิมพ์ที่สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ, 2540.
- อำนวยการ ทะพิงค์ และชยันต์ ชุมวิสูตร. **จริยธรรมในสังคมไทยในทรรศนะของนักการศึกษา.** วารสารสำหรับคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, มิถุนายน-กรกฎาคม 2522.
- อุดม หนูทอง. **บัณฑิตไทยในแนวพระราชดำริในหนังสือเอกกษัตริย์อัศจรรย์.** หนังสือเฉลิมพระเกียรติทบวงมหาวิทยาลัยร่วมกับสถาบันอุดมศึกษาของรัฐและเอกชนจัดพิมพ์เนื่องในมหามงคลสมัยฉลองสิริราชสมบัติครบ 50 ปี, พุทธศักราช 2539, กรุงเทพฯ: จัดพิมพ์โดยพิมพ์ชวน, 2540.
- อุทัยวรรณ เจริญสุข, **คุณสมบัติของบัณฑิตที่สอดคล้องกับความต้องการของภาคเอกชน** เพื่อเสนอวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร, กรุงเทพฯ : 2534

2. ภาษาอังกฤษ

Bloom, Benjamin S. *Taxonomy of Education Objective*. New york : David Mckay, 1956.

อ้างถึงใน ทิศนา แชนมณี. **การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมและค่านิยม : จากทฤษฎีสู่การปฏิบัติ** การประชุมราชบัณฑิตยสถาน สำนักธรรมศาสตร์และการเมือง, กรุงเทพฯ : จัดพิมพ์โดยสภาสังคมสงเคราะห์แห่งประเทศไทย ในพระบรมราชูปถัมภ์, สมชายการพิมพ์, 2542.

Hogaw,R. *Moral conduct and moral character : A psycholological perspective* psychologist,1979

Hoffmaw. M.L. *Development of Moral thought,Feeling and behavior*. American psychologist, 1979

John Dewey. *Moral Principles in Education*. London : Feffer \$ Simons.Inc.,Copyright 1975, PP.46-58.

Ketefiaw, S. *moral Reasoning and Moral Behavior*. Nursing Research 30 May-June,1981.

Kohlberg, L. in Noman J.B. *Moral Education*. London : Routledge & Kegan Paul, 1976

Lawrence Kohlberg. *Review of child development Research*. Vol.1, Conecticut: Conecticut Printers. Inc. 1944. p. 405-406.

Piaget. *The Moral Judgement of the child*. London : Routledge and Kegan Paul, 1932.

ภาคผนวก

แบบสอบถามสำหรับอาจารย์
เรื่อง การศึกษาคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาในระดับอุดมศึกษาใน
กรุงเทพมหานครและปริมณฑล

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้ตอบแบบสอบถาม

โปรดทำเครื่องหมาย ลงในช่อง () ที่ตรงกับสภาพของท่าน

1. เพศ ()1. ชาย ()2. หญิง
2. อายุ
 - ()1. ต่ำกว่า 31 ปี ()2. 31 - 40 ปี
 - ()3. 41 - 50 ปี ()4. มากกว่า 50 ปี
3. ประสบการณ์ด้านการสอน/ทำงาน
 - ()1. 1 - 5 ปี ()2. 6 - 10 ปี
 - ()3. 11 - 15 ปี ()4. 16 - 20 ปี
 - ()5. มากกว่า 20 ปี
4. วุฒิการศึกษาสูงสุด
 - ()1.ปริญญาตรี ()2.ปริญญาโท
 - ()3.ปริญญาเอก ()4. อื่นๆ
5. คณะที่สังกัด
 - ()1. บริหารธุรกิจ ()2. นิเทศศาสตร์
 - ()3. วิศวกรรมศาสตร์ ()4. ศิลปศาสตร์
 - ()5. นิติศาสตร์ ()6. พยาบาลศาสตร์
 - ()7. วิทยาศาสตร์ ()8. อื่นๆ
6. มหาวิทยาลัยที่ท่านสังกัด
 - ()1. รัฐบาล ()2. เอกชน
 - ()3. ในกำกับรัฐบาล ()4. อื่นๆ
7. ตำแหน่งหน้าที่
 - ()1. คณบดี ()2. หัวหน้าภาควิชา
 - ()3. รองคณบดี ()4. รองหัวหน้าภาควิชา
 - ()5. อาจารย์ประจำ ()6. ผู้จัดการ

- ()7. รองผู้จัดการ ()8. หัวหน้าแผนก
 ()9. พนักงาน/เจ้าหน้าที่ ()10. อื่น ๆ
8. ตำแหน่งทางวิชาการ
- ()1. อาจารย์ ()2. ผู้ช่วยศาสตราจารย์
 ()3. รองศาสตราจารย์ ()4. ศาสตราจารย์
 ()5. ไม่มี
9. ข้อใดมีส่วนในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมแก่นิสิตนักศึกษามากที่สุด (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)
- ()1. อาจารย์ผู้สอน ()2. อาจารย์ที่ปรึกษา
 ()3. การเรียนการสอน ()4. กิจกรรมในสถาบัน
 ()5. กลุ่มเพื่อนฝูง ()6. สิ่งแวดล้อมในสถานศึกษา
 ()7. ประสบการณ์ ()8. อื่น ๆ (โปรดระบุ).....

ตอนที่ 2

อาจารย์คิดว่านักศึกษามีลักษณะตรงกับข้อความต่อไปนี้ในระดับใด

โปรดใส่เครื่องหมาย () ในช่องที่ตรงกับความคิดเห็นของท่านมากที่สุด

คุณธรรมและจริยธรรม	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
คุณธรรมและจริยธรรมชุดที่ 1 (ด้านตนเอง)					
1. รู้หน้าที่และความรับผิดชอบความสำนึกในหน้าที่					
2. ปฏิบัติตนได้อย่างเหมาะสมตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย					
3. รู้จักตนและวางตนได้เหมาะสมตามฐานะ ความรู้ ความสามารถ					
4. รู้จักประมาณในการบริโภคในการใช้จ่ายทรัพย์สิน					
5. รู้จักพอเหมาะพอดีในการแต่งกาย					
6. รู้จักใช้เวลาให้เกิดประโยชน์					
7. รู้จักปฏิบัติตนในห้องถิ่นชุมชนและสังคม					
8. มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีต่อบุคคล					
9. รู้และเข้าใจความแตกต่างและหลากหลายของบุคคล					

10. ความกระตือรือร้นในหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย					
11. ความไม่เห็นแก่ตัว ไม่เอาเปรียบผู้อื่น					
12. ทำตนให้เป็นที่พึ่งของตนเองได้					
13. มีระเบียบวินัยในการดำเนินชีวิตโดยสุจริต					
14. ใฝ่ศึกษาค้นคว้าหาความรู้					
15. รู้จักเลือกคบคนดี เข้าหาที่ปรึกษาหรือผู้แนะนำสั่งสอนที่ดี					
16. รู้จักเลือกแบบอย่างที่ดีนำไปปฏิบัติและถือเป็นแบบอย่างของการดำเนินชีวิต					
17. รู้จักรับฟังเหตุผลและข้อเท็จจริง พร้อมทั้งจะแก้ไขปรับปรุงตน					
18. ขยันหมั่นเพียรในการปฏิบัติหน้าที่					
19. มีความอดทนไม่ย่อท้อเมื่อประสบปัญหา					
20. รู้จักยับยั้งชั่งใจไม่ยอมมถล่มลงไปในพื้นที่ผิดพลาด					
21. มองสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริงด้วยความคิดและมีวิจารณ์ญาณ					
22. ความกตัญญูตเวที มีความสำนึกในบุญคุณผู้อื่นหรือสิ่งอื่น					
คุณธรรมและจริยธรรมชุดที่ 2 (ด้านสังคม)					
1. เมตตา-กรุณา (ช่วยเหลือเกื้อกูลสงเคราะห์กันและกัน)					
2. ไม่เอาวัดเอาเปรียบ เคารพสิทธิซึ่งกันและกัน					
3. ไม่ล่วงละเมิดในความรักของหวงแหนของผู้อื่น (รวมทั้งสิ่งของและ ข่มเหงจิตใจ ปล่อยให้เกียรติและวงศ์ตระกูลของกัน)					
4. รักษาความสัตย์จะด้านวาจา					
5. รู้เท่าทันความจริงที่เป็นธรรมชาติของโลกและชีวิต (มีผิดหวังและ สมหวัง)					
6. เข้าใจในหลักกรรมว่า ทำดีมีผลดี ทำชั่วมีผลชั่ว (เหตุอย่างไร ได้รับ ผลอย่างนั้น)					
7. ความยุติธรรม (เที่ยงตรงต่อเวลาและหน้าที่)					
8. แสดงไมตรีและความหวังดีต่อเพื่อนร่วมงานด้วยความเต็มใจ					
9. มีจิตปรารถนาดีซึ่งกันและกัน					
10. รักษาระเบียบวินัยของส่วนรวม ยอมรับกฎกติกาของ ชุมชน และ สังคม					

11. รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นด้วยเหตุผล					
คุณธรรมและจริยธรรมชุดที่ 3 (สมาชิกที่ดีของสังคม)					
1. ต้องการช่วยเหลือผู้อื่นให้ประสบผลสำเร็จในหน้าที่การงาน					
2. อยากช่วยเหลือผู้อื่นให้พ้นจากความทุกข์					
3. เห็นผู้อื่นทำดีประสบความสำเร็จก็พลอยยินดี					
4. ความมีใจเป็นกลาง (มองเห็นตามความเป็นจริงด้วยหลักการ เหตุผลและความเที่ยงธรรม)					
คุณธรรมและจริยธรรมชุดที่ 4 (บำเพ็ญการสงเคราะห์)					
1. เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เสียสละ (ทรัพย์สินสิ่งของและให้ความรู้)					
2. รู้จักพูดให้เกิดความเข้าใจดี สมานสามัคคี					
3. แนะนำสิ่งที่เป็นประโยชน์					
4. รู้จักช่วยเหลือและชวนช่วยกิจการต่าง ๆ					
5. ทำตัวให้เข้ากับผู้อื่นได้อย่างเสมอต้นเสมอปลาย					
คุณธรรมและจริยธรรมชุดที่ 5 (สภาพแวดล้อม)					
1. สภาพแวดล้อมด้านสื่อประเภทต่าง ๆ มีส่วนช่วยปรับเปลี่ยน พฤติกรรมของนักศึกษาในทางที่ดีขึ้น					
2. สภาพแวดล้อมในสถานที่ศึกษาช่วยทำให้นักศึกษารู้จักตนและ สังคมมากขึ้น					
3. ครู อาจารย์ เป็นสภาพแวดล้อมที่ทำให้นักศึกษามีความรู้ลึก ปลอดภัยและไว้วางใจ					
4. เพื่อนมีอิทธิพลอย่างมากในการช่วยพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรม แก่นักศึกษา					
5. นักศึกษาอบอุ่นใจเมื่ออยู่กับครอบครัว					
6. สภาพแวดล้อมทางสังคมเป็นสื่อกลางส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ด้าน คุณธรรมและจริยธรรม					
7. สภาพแวดล้อมในสถานศึกษาไม่เอื้อต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม นักศึกษาในด้านคุณธรรมและจริยธรรม					

คุณธรรมและจริยธรรม	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
คุณธรรมและจริยธรรม ชุดที่ 6 (คุณลักษณะโดยภาพรวม)					
1. รู้จักฟังตนเองและยึดมั่นในอุดมคติ					
2. สำนึกในหน้าที่และความรับผิดชอบต่อสังคมและประเทศชาติ					
3. ชยัน ประหยัด อุตทน					
4. ซื่อสัตย์ สุจริตและยุติธรรม					
5. ความสุภาพ อ่อนน้อม ถ่อมตน					
6. มีน้ำใจ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่					
7. มีมนุษยสัมพันธ์และยิ้มแย้มแจ่มใส					
8. กล้าคิดกล้าทำในสิ่งที่ถูกต้อง					
9. กตัญญูรู้คุณผู้อื่น					
10. มีความเสียสละและสามัคคี					
11. กระตือรือร้นในหน้าที่การงาน					
12. รู้จักคิดริเริ่มสร้างสรรค์และตัดสินใจอย่างมีเหตุผล					
13. ยอมรับกฎกติกาของท้องถิ่นชุมชนและสังคม					
14. มีความภูมิใจในศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่นและประเทศชาติ					
15. ความละเอียดรอบคอบ					
16. ความไม่เห็นแก่ตัวและไม่เอาเปรียบผู้อื่น					
17. ยอมรับผิดในสิ่งที่ตนทำและยินดีปรับปรุงตน					

ท่านคิดว่ากิจกรรมต่อไปนี้ ช่วยกระตุ้นให้เกิดแนวทางในการพัฒนาคุณธรรมและ
จริยธรรมในระดับใด

คุณธรรมและจริยธรรม	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
1. การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นคุณธรรมและจริยธรรม					
2. กิจกรรมการเรียนการสอนที่สอดแทรกคุณธรรมและจริยธรรมเป็น ระยะ ๆ					
3. การชี้นำต้นแบบ หรือ แบบอย่างที่ดี					
4. การใช้จิตวิทยา หรือวิธี การต่าง ๆ ที่จะกระตุ้นให้เกิดจิตสำนึกเพื่อ พัฒนาคุณธรรมและจริยธรรม					
5. การส่งเสริมยกย่องคนดี					
6. สภาพแวดล้อม ในสถานศึกษาส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรม					
7. พ่อแม่ให้การอบรมสั่งสอน ช่วยชี้แนะและประพฤติตนเป็น แบบอย่างที่ดีด้วย					
8. ครูอาจารย์ ส่วนใหญ่เอาใจใส่ต่อการกล่าวตักเตือน ปรับปรุง พฤติกรรมที่บกพร่องของท่าน					
9. สถานศึกษา เอื้ออำนวย ต่อการเรียนรู้ คุณธรรมและจริยธรรมด้วยดี					
10. ท่านอาศัยอยู่ในสภาพแวดล้อมของชุมชน และเพื่อนบ้านที่ดี					
11. กลุ่มเพื่อนมีส่วนช่วยชักจูงใจให้เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่ดี					
12. แบบอย่างพฤติกรรมที่ดี ๆ ที่ปรากฏตามสื่อมีส่วนช่วยส่งเสริม เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของท่าน					
13. จัดสิ่งเร้าให้บุคคลนั้นได้รับรู้และเกิดความเข้าใจเรื่องคุณธรรมและ จริยธรรม					
14. จัดกิจกรรมหรือประสบการณ์ที่ช่วยให้บุคคลนั้นได้มีการตอบสนอง ในเรื่องนั้นและเกิดความพึงพอใจ					
15. ช่วยให้บุคคลเห็นคุณค่าในเรื่องนั้น โดยการช่วยให้เขาได้เห็น ประโยชน์ ได้รับประโยชน์และเกิดความพึงพอใจ					
16. ช่วยให้บุคคลนั้นมีโอกาสจัดระเบียบในการนำเรื่องนั้นไปใช้ใน ระบบชีวิตของตน					

ท่านคิดว่า ปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิต นักศึกษา
ต่อไปนี้ในระดับใด

คุณธรรมและจริยธรรม	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
ปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมของ นักศึกษา (ด้านชีวิต)					
1. นักศึกษาไม่รู้จักฐานะตนเอง ในการดำเนินชีวิต					
2. ปล่อยจิตใจตามกระแสบริโภคนิยม ขาดการควบคุมกายและจิตใจ					
3. นักศึกษามีค่านิยมที่ไม่เหมาะสมในด้านต่าง ๆ โดยไม่คำนึงถึงฐานะ ทางเศรษฐกิจ ก่อปัญหาให้กับตนเองและสังคมเพิ่มมากขึ้น					
4. นักศึกษาขาดความเคารพยำเกรงผู้อื่น เอาแต่ใจตนเอง					
5. เวลาประพฤติผิดขาดจิตสำนึกในการศึกษาปรับปรุงตนเอง					
6. ขาดกิจกรรมส่งเสริมแรงจูงใจในการศึกษาด้านคุณธรรมและ จริยธรรมในสถาบันการศึกษา					
7. นักศึกษามองเห็นสารเสพติดเป็นสิ่งช่วยแก้ปัญหาชีวิตได้					
(ด้านสังคม)					
8. นักศึกษาสนใจการเปลี่ยนแปลงของสังคม เศรษฐกิจ การเมือง และโลกในปัจจุบันน้อย					
9. นักศึกษายังขาดความเข้าใจหลักธรรมชาติของการเปลี่ยนแปลง ทำ ให้เครียดและมีพฤติกรรมประชดสังคม					
10. ด้านครู อาจารย์ยังไม่เป็นกัลยาณมิตรที่ดีของนักศึกษา					
11. นักศึกษายังติดเพื่อนมีพฤติกรรมเลียนแบบซึ่งกันและกัน แม้จะรู้ ว่าสิ่งนั้นเป็นสิ่งไม่ถูกต้อง					
(ด้านสภาพแวดล้อม)					
12. สภาพแวดล้อมทางสังคมและสื่อประเภทต่าง ๆ มอมเมานักศึกษา ให้เกิดพฤติกรรมการบริโภคอย่างขาดสติ					
13. นักศึกษาชอบเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมสังคมตะวันตก เช่น การแต่ง กายการใช้จ่ายฟุ่มเฟือย เปลี่ยนทรงผม เป็นต้น					

14. สภาพแวดล้อมในสถานศึกษาไม่เอื้อต่อการส่งเสริมการเรียนรู้ด้านคุณธรรมและจริยธรรม					
15. นักศึกษาขาดความเข้าใจเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมที่ตนต้องไปเกี่ยวข้อง					
16. สภาพแวดล้อมในสถานศึกษาไม่เอื้อต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมนักศึกษาในด้านคุณธรรมและจริยธรรม					
17. สภาพแวดล้อมด้านสังคมขาดระเบียบวินัยที่เป็นมาตรฐานที่จะให้นักศึกษายอมรับได้					
18. นักศึกษายังหลงคำโฆษณาชวนเชื่อสิ่งบริโภคและอุปโภคต่าง ๆ ทางวิทยุ โทรทัศน์ โดยขาดวิจารณญาณที่ดี					
(ด้านการเรียนการสอน)					
19. อาจารย์มีภาระหน้าที่ในการสอนและงานอื่น ๆ มาก จึงไม่มีเวลาเสริมสร้างคุณธรรมและจริยธรรมแก่นักนักศึกษา					
20. การอบรมสั่งสอนและปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมจะเน้นเฉพาะในชั้นเรียนหรือวิชาที่เกี่ยวข้อง					
21. อาจารย์สอนเน้นแต่เนื้อหาวิชาตามทฤษฎีโดยไม่กล้าสอนสอดแทรกคุณธรรมและจริยธรรม					
22. อาจารย์ไม่เป็นแบบอย่างที่ดีด้านความประพฤติ					
23. การดำเนินการเรียนการสอนของสถาบันเพื่อผลประโยชน์ทางการค้ามากกว่าผลิตทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณภาพ					
24. ผู้บริหารและอาจารย์ไม่มีนโยบายหรือวิธีการทำให้นักศึกษาเกิดการพัฒนาด้านคุณธรรมและจริยธรรมอย่างภาคภูมิใจในสถาบัน					
25. นักศึกษามักอยู่หอพัก จึงขาดที่ปรึกษาและถูกต้องชั่งจูงจากสภาพแวดล้อมภายนอกได้ง่าย					
26. ค่านิยมของนักศึกษาในปัจจุบันเห็นคุณค่าทางความเจริญด้านวัตถุดีกว่าจิตใจ					
27. สภาพแวดล้อมของสังคมไทยในปัจจุบันขาดความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และเสียสละซึ่งกันและกัน					

28. สื่อได้นำเสนอในรูปแบบต่าง ๆ โดยมุ่งการค้ามากเกินไปทำให้เกิดผลกระทบต่อการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมนักศึกษา					
(ด้านกลุ่มเพื่อน)					
29. นักศึกษาชอบทำตามเพื่อนในทางที่ไม่ถูกต้องไม่ควร เช่น การดื่มสุรา สูบบุหรี่ และสารเสพติด					
30. นักศึกษามักจะเชื่อเพื่อนและช่วยกันปกปิดความลับของเพื่อนในทางที่ไม่ถูก					
(ด้านการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร)					
31. ขาดความร่วมมือระหว่างอาจารย์และนักศึกษาในการจัดกิจกรรมเกี่ยวกับคุณธรรมและจริยธรรม					
32. นักศึกษาไม่มีโอกาสเข้าร่วมกิจกรรมอื่น ๆ กับสังคมภายนอก					

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

แบบสอบถามสำหรับนิสิต นักศึกษา
เรื่อง การศึกษาคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาในระดับอุดมศึกษาใน
กรุงเทพมหานครและปริมณฑล

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้ตอบแบบสอบถาม

โปรดทำเครื่องหมาย ลงในช่อง () ที่ตรงกับสถานภาพของท่าน

1. เพศ () 1. ชาย () 2. หญิง
2. อายุ
 () 1. 18 – 20 ปี () 2. 21 – 23 ปี
 () 3. 24 – 26 ปี () 4. 27 ปีขึ้นไป
3. นับถือศาสนา
 () 1. พุทธ () 2. คริสต์
 () 3. อิสลาม () 4. อื่น ๆ
4. ภูมิลำเนา
 () 1. กรุงเทพฯ () 2. ภาคกลาง
 () 3. ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ () 4. ภาคเหนือ
 () 5. ภาคใต้
5. ปัจจุบันท่านพักอาศัยอยู่กับ
 () 1. บิดามารดา () 2. บิดา
 () 3. มารดา () 4. ญาติพี่น้อง
 () 5. หอพัก () 6. อื่น ๆ
6. ขณะนี้กำลังศึกษาอยู่ในระดับปริญญาตรี
 - 6.1 ชั้นปีที่
 - () 1. ชั้นปีที่ 1 () 2. ชั้นปีที่ 2
 - () 3. ชั้นปีที่ 3 () 4. ชั้นปีที่ 4
 - 6.2 คณะที่สังกัด
 - () 1. บริหารธุรกิจ () 2. นิเทศศาสตร์
 - () 3. วิศวกรรมศาสตร์ () 4. ศิลปศาสตร์
 - () 5. นิติศาสตร์ () 6. พยาบาลศาสตร์

- () 7. วิทยาศาสตร์ () 8. อื่น ๆ
- 6.3 มหาวิทยาลัยที่ท่านสังกัด
- () 1. รัฐบาล () 2. เอกชน
() 3. ในกำกับรัฐบาล () 4. อื่น ๆ
7. ท่านได้เข้าร่วมกิจกรรมชมรมนักศึกษา ดังต่อไปนี้
- () 1. ชมรมพุทธศาสตร์ () 2. ชมรมนาฏศิลป์และดนตรีไทย
() 3. ชมรมกีฬา () 4. ชมรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม
() 5. ชมรมค่ายอาสาสมัคร () 6. ชมรมด้านอื่น ๆ
8. เกรดเฉลี่ยสะสมในปัจจุบันเท่ากับ (GPA) ล่าสุด
- () 1. ต่ำกว่า 2.00 () 2. 2.30 – 2.49
() 3. 2.99 – 3.50 () 4. 3.51 – 3.59
() 5. 3.60 – 4.00
9. รายได้ครอบครัวโดยเฉลี่ยต่อเดือน (รวมทั้งบิดามารดา)
- () 1. ต่ำกว่า 10,000 บาท () 2. 10,001 – 20,000 บาท
() 3. 20,001 – 30,000 บาท () 4. 30,001 – 40,000 บาท
() 5. 40,000 บาทขึ้นไป
10. สถานภาพครอบครัว
- () 1. บิดาและมารดาอยู่ด้วยกัน () 2. บิดามารดาหย่าร้าง/แยกกันอยู่
() 3. บิดเสียชีวิตแล้ว () 4. มารดาเสียชีวิตแล้ว
11. วุฒิการศึกษาของบิดาจบชั้นสูงสุด
- () 1. ประถมศึกษา () 2. มัธยมศึกษาตอนต้น
() 3. มัธยมศึกษาตอนปลาย () 4. ปวช. – ปวส. หรือเทียบเท่า
() 5.ปริญญาตรี () 6. อื่น ๆ โปรดระบุ
12. วุฒิการศึกษาของมารดาจบชั้นสูงสุด
- () 1. ประถมศึกษา () 2. มัธยมศึกษาตอนต้น
() 3. มัธยมศึกษาตอนปลาย () 4. ปวช. – ปวส. หรือเทียบเท่า
() 5.ปริญญาตรี () 6. อื่น ๆ โปรดระบุ

13. บิดาของท่านประกอบอาชีพอะไร

- () 1.ข้าราชการ () 2. กำนัน
 () 3.ทหาร () 4. ผู้ใหญ่บ้าน
 () 5.ตำรวจ () 6. พ่อค้าธุรกิจ
 () 7.ครู () 8. เกษตรกรรวม
 () 9.แพทย์ () 10. พยาบาล
 () 11.อื่น ๆ โปรดระบุ

14. มารดาของท่านประกอบอาชีพอะไร

- () 1.ข้าราชการ () 2. กำนัน
 () 3.ทหาร () 4. ผู้ใหญ่บ้าน
 () 5.ตำรวจ () 6. พ่อค้าธุรกิจ
 () 7.ครู () 8. เกษตรกรรวม
 () 9.แพทย์ () 10. พยาบาล
 () 11.อื่น ๆ โปรดระบุ

15. ครอบครัวยุคของนักศึกษาที่มีลักษณะอย่างไร ต่อไปนี้

คุณธรรมและจริยธรรม	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
1. ครอบครัวยุคก่อน					
2. รักใคร่ปรองดอง					
3. สมาชิกสนิทสนม					
4. ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน					
5. ทะเลาะวิวาท					
6. สมาชิกห่างเหิน					
7. ต่างคนต่างอยู่					

16. บุคคลใดที่ช่วยทำให้ท่านพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมได้มากที่สุด (ตอบเพียงข้อเดียว)

- () 1. บิดามารดา () 2. ครูอาจารย์
 () 3. ญาติพี่น้อง () 4. เพื่อนฝูง
 () 5. พระภิกษุ () 6. อื่น ๆ

17. บุคคลในข้อ 14 มีคุณลักษณะสำคัญอย่างไรที่สามารถทำให้ท่านอยากยึดเป็นแบบอย่างท่าน (ตอบเพียงข้อเดียว)

- () 1. เป็นผู้ที่มีพระคุณที่ท่านรักและนับถือ () 2. เป็นคนดีมีคุณธรรมและจริยธรรม
() 3. เป็นคนเก่งและประสบความสำเร็จ () 4. อื่น ๆ (โปรดระบุ).....

18. ขณะที่ท่านกำลังศึกษาอยู่ท่านได้รับการกระตุ้นให้เป็นผู้มีคุณธรรมและจริยธรรมจากข้อใดมากที่สุด (ตอบได้มากกว่า 1 คำตอบ)

- () 1. อาจารย์ผู้สอน () 2. อาจารย์ที่ปรึกษา
() 3. การเรียนการสอน () 4. กิจกรรมในสถาบัน
() 5. กลุ่มเพื่อนฝูง () 6. สิ่งแวดล้อมในสถานศึกษา
() 7. อื่น ๆ (โปรดระบุ).....

ตอนที่ 2

ท่านมีลักษณะตรงกับข้อความต่อไปนี้ในระดับใด

โปรดใส่เครื่องหมาย () ในช่องที่ตรงกับความคิดเห็นของท่านมากที่สุด

คุณธรรมและจริยธรรม	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
คุณธรรมและจริยธรรมชุดที่ 1 (ด้านตนเอง)					
1. รู้หน้าที่และความรับผิดชอบความสำนึกในหน้าที่					
2. ปฏิบัติตนได้อย่างเหมาะสมตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย					
3. รู้จักตนและวางตนได้เหมาะสมตามฐานะ ความรู้ ความสามารถ					
4. ความสามารถพึ่งตนเอง					
5. รู้จักประมาณในการบริโภคในการใช้จ่ายทรัพย์สิน					
6. รู้จักพอเหมาะพอดีในการแต่งกาย					
7. รู้จักเวลาให้เกิดประโยชน์					
8. รู้จักปฏิบัติตนในท้องถิ่นชุมชนและสังคม					
9. มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีต่อบุคคล					
10. รู้และเข้าใจความแตกต่างและหลากหลายแห่งบุคคล					
11. ความกระตือรือร้นในหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย					

12. ความไม่เห็นแก่ตัว ไม่เอาเปรียบผู้อื่น					
13. ทำตนให้เป็นที่พึ่งของตนเองได้					
14. มีระเบียบวินัยในการดำเนินชีวิตโดยสุจริต					
15. ใฝ่ศึกษาค้นคว้าหาความรู้					
16. รู้จักเลือกคบคนดี เข้าหาที่ปรึกษาหรือผู้แนะนำสั่งสอนที่ดี					
17. รู้จักเลือกแบบอย่างที่ดีนำไปปฏิบัติและถือเป็นแบบอย่างของการดำเนินชีวิต					
18. รู้จักรับฟังเหตุผลและข้อเท็จจริง พร้อมที่จะแก้ไขปรับปรุงตน					
19. ขยันหมั่นเพียรปฏิบัติหน้าที่					
20. ไม่ย่อท้อเมื่อประสบปัญหา					
21. รู้จักยับยั้งชั่งใจไม่ยอมถล่มลงไป ในทางที่ผิดพลาด					
22. มองสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริงด้วยความคิดและมีวิจารณญาณ					
23. ความกตัญญูตวกวที่มีควมสำนึกในบุญคุณผู้อื่นหรือสิ่งอื่น					
คุณธรรมและจริยธรรมชุดที่ 2 (ด้านสังคม)					
1. เมตตา-กรุณา (ช่วยเหลือเกื้อกูลสงเคราะห์กันและกัน)					
2. ไม่เอาวัดเอาเปรียบ เคารพสิทธิซึ่งกันและกัน					
3. ไม่ล่วงละเมิดในของรักของหวงแหนของผู้อื่น (รวมทั้งสิ่งของและข่มเหงจิตใจ ครอบงำเกียรติและวงศ์ตระกูลของกัน)					
4. รักษาความสัจจะด้านวาจา					
5. รู้เท่าทันความจริงที่เป็นธรรมชาติของโลกและชีวิต (มีผิดหวังและสมหวัง)					
6. เข้าใจในหลักกรรมว่า ทำดีมีผลดี ทำชั่วมีผลชั่ว (เหตุอย่างไร ได้รับผลอย่างนั้น)					
7. ความยุติธรรม (เที่ยงตรงต่อเวลาและหน้าที่)					
8. แสดงไมตรีและความหวังดีต่อเพื่อนร่วมงานด้วยความเต็มใจ					
9. กล่าววาจาสุภาพแสดงความเคารพนับถือกันทั้งต่อหน้าและลับหลัง					
10. ตั้งจิตปรารถนาดี มองกันในแง่ดีมีหน้าตายิ้มแย้มแจ่มใสต่อกัน					
11. รักษาระเบียบวินัยของส่วนรวม ยอมรับกฎกติกาของ ชุมชน และสังคม					
12. ปรับความคิดเห็นให้เข้ากันได้ด้วยการรับฟังความคิดเห็นซึ่งกันและกัน					
คุณธรรมและจริยธรรมชุดที่ 3 (สมาชิกที่ดีของสังคม)					
1. ต้องการช่วยเหลือให้ทุกคนประสบประโยชน์และความสุข					
2. อยากช่วยเหลือผู้อื่นให้พ้นจากความทุกข์					

3. เมื่อเห็นผู้อื่นทำดีงามประสบความสำเร็จเจริญก้าวหน้าก็พลอยยินดี					
4. ความมีใจเป็นกลาง (มองเห็นตามความเป็นจริงด้วยหลักการ เหตุผล และความเที่ยงธรรม)					
คุณธรรมและจริยธรรมชุดที่ 4 (บำเพ็ญการสงเคราะห์)					
1. เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เสียสละ (ทรัพย์สิ่งของให้ความรู้)					
2. รู้จักพูดให้เกิดความเข้าใจดี สมานสามัคคี					
3. แนะนำสิ่งที่เป็นประโยชน์					
4. ช่วยเหลือด้วยแรงกายและชวนช่วยเหลือกิจการต่าง ๆ					
5. ทำตัวให้เข้ากับเขาได้ วางตนเสมอต้นเสมอปลาย					
คุณธรรมและจริยธรรมชุดที่ 5 (สภาพแวดล้อม)					
1. สภาพแวดล้อมด้านสื่อประเภทต่าง ๆ มีส่วนช่วยปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของนักศึกษาในทางที่ดีขึ้น					
2. สภาพแวดล้อมในสถานที่ศึกษาช่วยทำให้นักศึกษารู้จักตนและสังคมมากขึ้น					
3. ครู อาจารย์ เป็นสภาพแวดล้อมที่ทำให้ศึกษามีความลึกซึ้งอดภัยและไว้วางใจ					
4. เพื่อนมีอิทธิพลอย่างมากในการช่วยพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมแก่นักศึกษา					
5. นักศึกษาอบอุ่นใจเมื่ออยู่กับครอบครัว					
6. สภาพแวดล้อมทางสังคมเป็นสื่อกลางส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ด้านคุณธรรมและจริยธรรม					
7. สภาพแวดล้อมในสถานศึกษาไม่เอื้อต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมนักศึกษาในด้านคุณธรรมและจริยธรรม					
8. สภาพแวดล้อมด้าน ครู อาจารย์ยังไม่เป็นกัลยาณมิตรที่ดีของนักศึกษา					
9. นักศึกษายังติดเพื่อนมีพฤติกรรมเลียนแบบซึ่งกันและกันในทางที่ไม่เหมาะสม					
10. แหล่งอบายมุขทั้งหลายมีผลกระทบต่อการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมแก่นักศึกษา					
11. นักศึกษายังหลงคำโฆษณาชวนเชื่อสิ่งบริโภคและอุปโภคต่าง ๆ ทั้งทางวิทยุ โทรทัศน์ และสิ่งพิมพ์โดยขาดวิจารณญาณที่ดี					
คุณธรรมและจริยธรรม ชุดที่ 6 (คุณลักษณะโดยภาพรวม)					
1. รู้จักพึ่งตนเองและยึดมั่นในอุดมคติ					
2. สำนึกในหน้าที่และความรับผิดชอบต่อสังคมและประเทศชาติ					

3. ชัยัน ประหยัด อดทน					
4. ซื่อสัตย์ สุจริตและยุติธรรม					
5. ความสุภาพ อ่อนน้อม ถ่อมตน					
6. มีน้ำใจ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่					
7. มีมนุษยสัมพันธ์และยิ้มแย้มแจ่มใส					
8. กล้าคิดกล้าทำในสิ่งที่ถูกต้อง					
9. กตัญญูรู้คุณผู้อื่น					
10. มีความเสียสละและกตัญญูทเวท					
11. กระตือรือร้นในหน้าที่การงาน					
12. รู้จักคิดริเริ่มสร้างสรรค์และตัดสินใจอย่างมีเหตุผล					
13. ยอมรับกฎกติกาของท้องถิ่นชุมชนและสังคม					
14. มีความภูมิใจในศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่นและประเทศชาติ					
15. ความละเอียดรอบคอบ					
16. ความไม่เห็นแก่ตัวและไม่เอาเปรียบผู้อื่น					
17. ยอมรับผิดในสิ่งที่ตนทำและยินดีปรับปรุงตน					

ท่านคิดว่ากิจกรรมต่อไปนี้ ช่วยกระตุ้นให้เกิดแนวทางในการพัฒนาคุณธรรมและ
จริยธรรมอยู่ในระดับใด

คุณธรรมและจริยธรรม	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
1. การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นคุณธรรมและจริยธรรม					
2. กิจกรรมการเรียนการสอนที่สอดแทรกคุณธรรมและจริยธรรมเป็นระยะ ๆ					
3. การชี้นำต้นแบบ หรือ แบบอย่างที่ดี					
4. การใช้จิตวิทยา หรือวิธี การต่าง ๆ ที่จะกระตุ้นให้เกิดจิตสำนึกเพื่อ พัฒนาคุณธรรมและจริยธรรม					
5. การส่งเสริมยกย่องคนดี					
6. การจัดสภาพแวดล้อม สื่อ เพื่อส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมใน สถานศึกษา					

7. พ่อแม่ให้การอบรมสั่งสอน ช่วยชี้แนะและประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดีด้วย					
8. ครูอาจารย์ ส่วนใหญ่เอาใจใส่ต่อการกล่าวตักเตือน ปรับปรุงพฤติกรรมที่บกพร่องของท่าน					
9. สถานศึกษา เอื้ออำนวย ต่อการเรียนรู้ คุณธรรมและจริยธรรมด้วยดี					
10. ที่พักอาศัยของท่านอยู่ในสภาพแวดล้อมของชุมชน และเพื่อนบ้านที่ดี					
11. กลุ่มเพื่อนมีส่วนช่วยชักจูงใจให้เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่ดี					
12. แบบอย่างพฤติกรรมที่ดี ๆ ที่ปรากฏตามสื่อมีส่วนช่วยส่งเสริมเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของท่าน					
13. จัดสิ่งเร้าให้บุคคลนั้นได้รับรู้และเกิดความเข้าใจเรื่องคุณธรรมและจริยธรรม					
14. จัดกิจกรรมหรือประสบการณ์ที่ช่วยให้บุคคลนั้นได้มีการตอบสนองในเรื่องนั้นและเกิดความพึงพอใจ					
15. ช่วยให้บุคคลเห็นคุณค่าในเรื่องนั้น โดยการช่วยให้เขาได้เห็นประโยชน์ ได้รับประโยชน์และเกิดความพึงพอใจ					
16. ช่วยให้บุคคลนั้นมีโอกาสจัดระเบียบในการนำเรื่องนั้นไปใช้ในระบชีวิตของตน					

ท่านคิดว่า ปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิต นักศึกษา
ต่อไปนี้อยู่ในระดับใด

คุณธรรมและจริยธรรม	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
ปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมของ นักศึกษา (ด้านชีวิต)					
1. นักศึกษาไม่รู้จักฐานะตนเอง ในการดำเนินชีวิต					
2. ปล่อยจิตใจตามกระแสบริโภคนิยม ขาดการควบคุมกายและจิตใจ					
3. นักศึกษามีค่านิยมที่ไม่เหมาะสมในด้านต่าง ๆ โดยไม่คำนึงถึงฐานะทางเศรษฐกิจ ก่อปัญหาให้กับตนเองและสังคมเพิ่มมากขึ้น					
4. นักศึกษาขาดความเคารพยำเกรงผู้อื่น เอาแต่ใจตนเอง					
5. เวลาประพฤติผิดขาดจิตสำนึกในการศึกษาปรับปรุงตนเอง					
6. ขาดกิจกรรมส่งเสริมแรงจูงใจในการศึกษาด้านคุณธรรมและจริยธรรมในสถาบันการศึกษา					

7. นักศึกษามองเห็นสารเสพติดเป็นสิ่งช่วยแก้ปัญหาชีวิตได้					
(ด้านสังคม)					
8. นักศึกษาสนใจการเปลี่ยนแปลงของสังคม เศรษฐกิจ การเมือง และโลกในปัจจุบันน้อย					
9. นักศึกษาเข้าใจขาดความเข้าใจลักษณะธรรมชาติของการเปลี่ยนแปลง ทำให้เครียดและมีพฤติกรรมประชดสังคม					
10. นักศึกษาชอบเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมสังคมตะวันตก เช่น การแต่งกายการใช้จ่ายฟุ่มเฟือย เปลี่ยนทรงผม เป็นต้น					
11. สภาพแวดล้อมในสถานศึกษาไม่เอื้อต่อการส่งเสริมการเรียนรู้ด้านคุณธรรมและจริยธรรม					
12. สภาพแวดล้อมด้านครู อาจารย์ยังไม่เป็นกัลยาณมิตรที่ดีของนักศึกษา					
13. นักศึกษาติดเพื่อนมีพฤติกรรมเลียนแบบซึ่งกันและกัน					
(ด้านสภาพแวดล้อม)					
14. สภาพแวดล้อมทางสังคมและสื่อประเภทต่าง ๆ มอมเมานักศึกษาให้เกิดพฤติกรรมการบริโภคอย่างขาดสติ					
15. นักศึกษาขาดความเข้าใจเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมที่ตนต้องไปเกี่ยวข้อง					
16. สภาพแวดล้อมในสถานศึกษาไม่เอื้อต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมนักศึกษาในด้านคุณธรรมและจริยธรรม					
17. สภาพแวดล้อมด้านสังคมขาดระเบียบวินัยที่เป็นมาตรฐานที่จะให้นักศึกษายอมรับได้					
18. นักศึกษายังหลงคำโฆษณาชวนเชื่อสิ่งบริโภคและอุปโภคต่าง ๆ ทางวิทยุ โทรทัศน์ โดยขาดวิจารณญาณที่ดี					
(ด้านการเรียนการสอน)					
19. อาจารย์มีภาระหน้าที่ในการสอนและงานอื่น ๆ มาก จึงไม่มีเวลาเสริมสร้างคุณธรรมและจริยธรรมแก่นักนักศึกษา					
20. การอบรมสั่งสอนและปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมจะเน้นเฉพาะในชั้นเรียนหรือวิชาที่เกี่ยวข้อง					
21. อาจารย์สอนเน้นแต่เนื้อหาวิชาตามทฤษฎีโดยไม่กล้าสอนสอดแทรกคุณธรรมและจริยธรรม					

22. สภาพแวดล้อมในสถาบันและฐาน					
23. การดำเนินการเรียนการสอนของสถาบันเพื่อผลประโยชน์ทางการค้ามากกว่าผลิตทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณภาพ					
24. ผู้บริหารและอาจารย์ไม่มีนโยบายหรือวิธีการทำให้นักศึกษาเกิดการพัฒนาด้านคุณธรรมและจริยธรรมอย่างภาคภูมิใจในสถาบัน					
25. นักศึกษามักอยู่หอพัก จังหวัดที่ปรึกษาและถูกต้องซ้กจุงจกสภาพภายนอกได้ง่าย					
26. ค่านิยมของนักศึกษาในปัจจุบันเห็นคุณค่าทางความเจริญด้านวัตถุดีกว่าจิตใจ					
27. สภาพแวดล้อมของสังคมไทยในปัจจุบันขาดความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และเสียสละซึ่งกันและกัน					
28. สื่อได้นำเสนอในรูปแบบต่าง ๆ โดยมุ่งการค้ามากเกินไปทำให้เกิดผลกระทบต่อการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมนักศึกษา					
(ด้านกลุ่มเพื่อน)					
29. อาจารย์ไม่เป็นแบบอย่างที่ดีด้านความประพฤติ					
30. บางครั้งนักศึกษาของทำตามเพื่อนในทางที่ไม่ถูกไม่ควร เช่น การดื่มสุรา สูบบุหรี่ และสารเสพติด					
31. นักศึกษามักจะเชื่อเพื่อนและช่วยกันปกปิดความลับของเพื่อนในทางที่ไม่ถูก					
(ด้านการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร)					
32. ขาดความร่วมมือระหว่างอาจารย์และนักศึกษาในการจัดกิจกรรมเกี่ยวกับคุณธรรมและจริยธรรม					
33. นักศึกษาไม่มีโอกาสเข้าร่วมกิจกรรมอื่น ๆ กับสังคมภายนอก					

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

.....

.....

.....

ประวัติผู้วิจัยและคณะ

ประวัติที่ปรึกษา

1. **ชื่อ** พระสุธีวรญาณ (ณรงค์ จิตตโสภโณ)
วุฒิ ป.ธ.๘, พธ.บ., M.A., Ph.D.
ตำแหน่ง รองอธิการบดีฝ่ายวิชาการ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
โทร. 0-2236-5561
หน้าที่และสัดส่วนความรับผิดชอบ รับผิดชอบการกำกับดูแลเพื่อให้งานวิชาการและการวิจัยมีคุณภาพตามมาตรฐานของมหาวิทยาลัย
 2. **ชื่อ** พระเมธีรัตนดิลก
คุณวุฒิ เปรียญธรรม 9 , พธ.บ. , M.A., Ph.D., (Buddhism)
ตำแหน่ง อดีตผู้อำนวยการสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ โทร. 0-2226-3398
ที่อยู่ อาจารย์ประจำคณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 วัดอรุณราชวราราม เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพฯ 10600 โทร. 0-2466-8306,
 โทรสาร. 0-2891-0496
 3. **ชื่อ** พระมหาวิเชาว์ ปญฺญาวชิโร
คุณวุฒิ เปรียญธรรม 5 , พธ.บ. , M.A., Ph.D., (Education)
ตำแหน่ง อาจารย์ประจำคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 โทร. 0-2433-6588
- ประสบการณ์การทำงาน**
- อดีตผู้อำนวยการสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์
 - เป็นที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์นักศึกษาระดับปริญญาโททั้งภายในและภายนอกสถาบัน
- ผลงานวิจัย**
- บทบาทและหน้าที่ของมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 - อาจารย์ที่ปรึกษางานวิจัยหลายโครงการ
- ผลงานทางวิชาการ**
- แปลคู่มือการเขียนวิทยานิพนธ์ (2527) -แปลวิมุตติมรรค (2539)
- ที่อยู่** วัดประยุรวงศาวาส เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพฯ 10600 โทร. 0-2465-0084

ประวัติผู้วิจัย

1. ชื่อ	ดร.สิน งามประโคน	หัวหน้าโครงการ
คุณวุฒิ	น.ธ.เอก ,พ.ม., พธ.บ., (ครูฯ) M.A. (Ed.D.), Ph.D., (Ed.D.)	
ตำแหน่ง	อาจารย์ประจำคณะศิลปศาสตร์ ภาควิชาสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสยาม	
ประสบการณ์การทำงาน	- อดีตอาจารย์คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย	
ผลงานวิจัย	- การประเมินผลโครงการอบรมศีลธรรมและพัฒนาเยาวชนภาคฤดูร้อน(พ.ศ.2542) - ศึกษาการสอนของคณาจารย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (พ.ศ.2542) - การศึกษาติดตามผลผู้สำเร็จการศึกษาพุทธศาสตรบัณฑิต ปี พ.ศ. 2526 (พ.ศ.2543) - กระบวนการพัฒนาพระสงฆ์ที่พึงปรารถนาตามพระธรรมวินัย (พ.ศ.2545)	
ที่อยู่	107/623 หมู่บ้านพุทธชาด ต.ท่าไม้ อ.กระทุ่มแบน จ.สมุทรสาคร 74130	
2. ชื่อ	พระมหาลี ลุกขณญาโณ	ผู้ร่วมวิจัย
วุฒิ	พธ.บ. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย	
ตำแหน่ง	รักษาการหัวหน้าฝ่ายวางแผนและส่งเสริมการวิจัย
สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย	
3. ชื่อ	ดร.อินตา ศิริวรรณ	ผู้ร่วมวิจัย
วุฒิ	พธ.บ. (ครูฯ) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาฯ	ประเทศไทย
	M.Ed. (Education) มหาวิทยาลัยปทุมธานี	ประเทศอินเดีย
	Ph.D. (Education) มหาวิทยาลัยมคธ	ประเทศอินเดีย
ตำแหน่ง	อาจารย์ประจำคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย	

แผนงานโครงการวิจัยเรื่อง “ การศึกษาคณะธรรมจริยธรรมของนักศึกษาในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล

ที่	ปัญหาที่ต้องการทราบ	ข้อมูลที่ใช้	แหล่งข้อมูล	วิธีรวบรวมข้อมูล	วิธีการวิเคราะห์
1	ศึกษาคณะธรรมและจริยธรรมที่พึงประสงค์ของสังคมต่อการพัฒนานิสิตนักศึกษา	1. คุณธรรมและจริยธรรมของการพัฒนานิสิตนักศึกษา 2. คุณลักษณะบัณฑิตที่พึงประสงค์	<ol style="list-style-type: none"> 1. แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับ 8-9 2. พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (2542) 3. แผนพัฒนาการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระยะที่ 8 (2540-2544) 4. แผนพัฒนาจริยศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ (2545-2549) 5. ในหลวงกับการศึกษาไทย : ฟ้าทวารรัษฎีรราชสมบัติ 6. พุทธธรรม 7. หนังสือพ่อพระไทรปิฎก 8. ธรรมบุญญชีวิต 9. เอกสารที่เกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรม 10. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง 11. ตำราความคิดเห็นของผู้บริหาร พระสงฆ์ โดยการสัมภาษณ์และทัศนคติของครู อาจารย์ พระสงฆ์ และนักศึกษา โดยแจกแบบสอบถาม 	<ul style="list-style-type: none"> - อ่านและสรุปแนวคิดเป็นข้อมูลการศึกษา - สัมภาษณ์ - แจกแบบสอบถาม 	<ol style="list-style-type: none"> 1. แจกแจงความถี่หาค่าร้อยละ 2. หาค่าเฉลี่ย (\bar{x}) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D)

2	ศึกษาศาภาพแวดล้อมที่ เป็นอุปสรรคต่อการ พัฒนาคุณธรรมและ จริยธรรม	อยู่ในระหว่างการศึกษา รายละเอียดของข้อมูลตาม แนวคิดในเอกสารและ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องตาม ปัญหาที่ต้องการทราบ ข้อ ที่ 1	สืบเนื่องกันตามปัญหาที่ต้องการศึกษาข้อที่ 1	วิธีการเดียวกันในข้อที่ 1	เหมือนข้อที่ 1
3	ศึกษาแนวทางในการ พัฒนาคุณธรรมและ จริยธรรมแก่นิสิต นักศึกษา	สืบเนื่องมาจากปัญหา ที่ต้องการทราบข้อที่ 1	อยู่ในชุดปัญหาต้องการทราบข้อที่ 1	สรุปแนวคิดจากเอกสาร ที่เกี่ยวข้องตามที่กล่าว แล้ว	เหมือนข้อที่ 1